הרב יצחק גינזבורג שליט"א

שיעורים במאמר ד"ה "גל עיני" תשל"ז

לכ"ק אדמו"ר מליובאוויטש

יוצא־לאור לקראת ל"ג בעמר תשפ"ה

החוברת מוקדשת לזכות ולרפואת
דורון רפאל שי' בן **פירחה** בתושח"י

גַּל עֵינַי

שיעורים במאמר ד"ה "גל עיני" תשל"ז

לכ"ק אדמו"ר מליובאוויטש

מאת הרב יצחק גינזבורג שליט"א

יוצא לאור לקראת ל"ג בעמר תשפ"ה

החוברת מוקדשת לזכות ולרפואת **דורון רפאל** שי' **בן פירחה** בתושח"י

פתח דבר

לכבוד חג מתן תורה של פנימיות התורה, ל"ג בעמר, שמחים להגיש ללימוד אנ"ש והתמימים שי' סדרת שיעורים מופלאה - למעלה מטעם ודעת מלובש בטעם ודעת - על מאמר ד"ה "גל עיני" תשל"ז מאת כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש.

החל מג' תמוז תשנ"ד ועד שלהי תמוז תשנ"ה, הוקדשו כמעט כל שיעורי הרב ללימוד מאמרים ושיחות מכ"ק אדמו"ר מליובאוויטש. במהלך השנה הזו לימד הרב - במקומות רבים, החל משיעורי נשים בכפר חב"ד ועד לסמינרים במלונות - עשרות רבות של מאמרים, שיחות ואפילו אגרות־קדש. המאמרים - שהורחבו, נתבארו, וקבלו "פנים חדשות" לחלוטין - פעמים נלמדו מלה־במלה ופעמים רק 'נסקרו' מלמעלה סקירה המלווה במעט קריאה מבפנים. כזו היא הסדרה שלפנינו.

הסמינר, בן ארבעה שיעורים, נמסר בתאריכים י"ז־י"ט אייר תשנ"ה, במושב 'אור הגנוז' בצפון. הסדרה בכללותה עוסקת בכחם המיוחד של רשב"י ויום שמחתו, ל"ג בעמר, לאחדות מוחלטת בין כל הקצוות (ואפילו בין ניגודים שמרוב ניגודיותם אינם בגדר קצוות של אותו ציר בכלל), שהיא - כפי שמבואר במתק־לשון - התרופה לכל המחלות והפתרון לכל הבעיות.

השעור הראשון, "שלשה גלים בל"ג בעמר", עוסק בעיקר בדרשות פסוקים הקשורים **לל"ג** בעמר - "**גל** עיני ואביטה נפלאות מתורתך", "עד ה**גל** הזה", ו"**גל** נעול מעין חתום". מתבאר גם סוד תורת רשב"י, ענין הסדרה כולה - איחוד קצוות על־ידי התעלות למעלה משבירה ותקון ולמעלה מבניה וחורבן.

השיעור השני, "גילוי העצמות בל"ג בעמר", עוסק בעיקר בענינו של רשב"י, "**חברים מקשיבים**", אהבת ישראל באמצעותה הופך רשב"י את המציאות לגמרי - הקשבה לרבי באמונה פשוטה; הקשבה לסתם חבר הסובר אחרת ממני; ואפילו הקשבה לנקודת־המלכות הפנימית של רשע. בשעור נפתח גם נושא סוד ה"**צניעותא**", סודו של רשב"י, ומתבאר מנהג שריפת הבגדים בל"ג בעמר.

השעור השלישי - ארוך, יסודי, עמוק ומרובה נושאים - פותח בהקבלת ע"ב שמות ה' לספירת העמר והתבוננות בחשובים שבהם;

ממשיך בסוד ה"צניעותא" - התפשטות המלך מלבושיו בצניעות וביאור מאמר חז"ל "הדר מצוה צניעות"; מבאר את ענין יחוד הקצוות על פי משלים מספורי מעשיות, מהנפש ומפיזיקה; מחדש בהסבר 'שלשת הדילוגים' ומקבילם ל'שלשה פסחים', כאשר 'פסח שלישי' הוא ל"ג בעמר. השעור חותם בפרק מופלא, בו מבאר הרב את סוד הנפילה החיובית, הממתקת את הפחד בשרשו, ששייכת במיוחד ליום ה'הוד שבהוד', 'נפילה שבנפילה'.

בשעור הרביעי ממשיך הרב ומבאר באורך ובעומק את סוד ה'נפילה שבנפילה', סודו של מלך המשיח, "**בר נפלא**", ה"נופל על המציאה" וגואל את ישראל מתוך נפילה, **היישר אל העצמות**.

הסדרה חותמת בהסבר נפלא על רשב"י ה'אדון' וכינויו המחודש (בניגוד לרבי מאיר, המכונה, על שם ענינו, "בעל הנס") - "**אדון הנפלאות**". ואמרתם כה לחי, אדוננו בר יוחאי!

ישר כח גדול לרה"ח שילה שי' אופן על הגהת השעורים (שדמתה, במקרה דנן ובשל קוצר הזמן, לעריכה יותר מאשר להגהה...); לת' יוסף שי' שטרן על העזרה בשכתוב השעורים הראשוני ולת' לוי־יצחק שי' ירושלמי על העזרה בהוספת מראי־מקומות - ישר חילם!

יש לציין כי החוברת נערכה באופן של "חטוף ואכול חטוף ושתי", בלחץ זמן, ולכן בחוברת עלולות להיות טעויות, שאותן יש להשליך כמובן על העריכה בלבד, ולא חלילה על מו"ר הרב שליט"א. יש לציין, כי השעורים שייכים ל"גל עיני", וכל הזכויות עליהם שמורות להם בלבד.

בתקוה שהחוברת תצטרף ליעוד הנצחי, "וּמָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה אֶת הוי' כַּמַּיִם לַיָּם מְכַסִּים", ונזכה לשרוף את כל הלבושים שלו יתברך ולגלות אותו ממש בדירתו פה בתחתונים, אכי"ר!

בברכת ל"ג בעמר שמח וקבלת פנימיות התורה בשמחה

עֹפר זמיר בן יעקב

תּכן הענינים

שלשה גלים בל"ג בעמר..... 5
א. ח"י אייר וח"י אלול..... 6
ב. הוד שבהוד - קטנות שבקטנות..... 13
ג. שלשה גלים..... 16
ד. תורת רשב"י: יחוד הקצוות..... 30
גילוי העצמות בל"ג בעמר..... 46
א. המשכת דעת באמונה בל"ג בעמר..... 47
ב. "חברים מקשיבים"..... 55
ג. גאולה ואחדות ישראל - על ידי הקשבה..... 65
ד. דירה בתחתונים בל"ג בעמר..... 78
כח היחוד של ל"ג בעמר..... 90
א. ע"ב שמות בספירת העמר..... 91
ב. סוד הצניעותא..... 97
ג. "הדר מצוה צניעות"..... 102
ד. כח היחוד של רשב"י..... 107
ה. שלשה דילוגים..... 114
ו. שלשה פסחים..... 123
ז. נפילה שבנפילה..... 135
נפילה שבנפילה..... 147
א. ליפול על המציאה..... 148
ב. הזמן הנופל..... 157
ג. סוד הקו הנופל..... 162
ד. "בעל הנס" ו"אדון הנפלאות"..... 173

בע״ה

י״ח אייר תשנ״ה - אור הגנוז

שלשה גלים בל״ג בעמר

שיעורים במאמר ד״ה ״גל עיני״ תשל״ז (אות א)

סיכום שיעורי **הרב יצחק גינזבורג** שליט״א[א]

קיצור מהלך השיעור

בשיעור הפותח סדרת שיעורים על מאמר ד״ה ״גל עיני״ תשל״ז, נתבארו מספר ענינים אשר המכנה המשותף להם הוא ל״ג בעֹמר. השיעור פותח מעניני דיומא ומבאר את מעלת היום והשפעתו על חדש אייר בהקבלה מיוחדת בין התאריכים ח״י אייר וח״י אלול. משם עובר הרב לעיקר השיעור, המשמש הקדמה למאמר, ובו ביאור ענין שלשה פסוקים מיוחדים הכוללים את המלה ״גל״ ושייכותם לל״ג בעמר ולתורת רשב״י: ״גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך״; ״עד הגל הזה ועדה המצבה״; ו״גל נעול מעין חתום״. במהלך פרקים אלו מבאר הרב באריכות על אודות שמחת רשב״י הגדולה והדגש שהוא שם על ענין זה בכלל. לקראת סיום השיעור, תוך מעבר למאמר עצמו, מתבאר ענינה של תורת רשב״י - איחוד הקצוות, על־ידי התעלות אל מעל לשבירה ותקון מעל לתלות בבניה וחורבן.

[א] נרשם מהקלטה על ידי עֹפר שי׳ בן־יעקב. לא מוגה מאד.

א. ח״י אייר וח״י אלול

מאמרי הרבי המוגהים ושאינם

לכבוד **לג** בעֹמר נתחיל בעזרת ה׳ ללמוד מתוך המאמר של הרבי[ב] על הפסוק ״גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך״[ג]. את המאמר הזה יש כאן בעצם פעמיים, בשתי גרסאות שונות; היות שבזמנו תמיד כאשר הרבי אמר מאמר רשמו אותו מיד לאחר אמירתו, והרשימה הזו נקראת ׳מאמר לא מוגה׳. בכל זאת, רשמו פחות או יותר את מה שהרבי אמר.

כעבור שנים רבות, המערכת בחרה מאמר אותו רוצים להוציא לאור באופן רשמי, ואז היו צריכים לעשות מהמאמר יחידה בפני עצמה, שלא תלויה ועומדת על מאמרים קודמים, למשל, שנאמרו באותו זמן – כלומר נושא אחד שמובן בפני עצמו. כדי להוציא כזה דבר הכינו מאמר, הכניסו אותו לרבי, שמצדו עבר על המאמר, אישר את הכתוב בו ולפעמים אף הוסיף הערות, לפעמים־לפעמים שינה פה ושם משהו, ורק אז הוציאו באופן רשמי את המאמר. מאמר שיצא בכזו תבנית נקרא ׳מאמר מוגה׳.

המאמר כאן הוא המוגה, אבל המאמר שאנחנו רוצים ללמוד, כמו שנסביר תיכף, הוא דוקא ה׳לא מוגה׳, כלומר את כתיבתו איך שהרבי אמר אותו באמת, פחות או יותר. אם תשוו את שתי הגרסאות, ניתן לגלות שאלו כמעט מאמרים אחרים לחלוטין... כמובן, רואים שישנם דברים משותפים, אבל העיקר בנוי על מאמר שהרבי אמר מוקדם יותר באותה שנה, בל״ג בעֹמר. היות שהענינים שבהם הוא פותח את המאמר שלפנינו קשורים למאמר שנאמר קודם, המערכת השמיטה מהמאמר את כל החלק הזה כאשר הוציאו את המאמר המוגה.

[ב] מאמר ד״ה ״גל עיני״ תשל״ז.
[ג] תהלים קיט, יח.

החלק הזה, בעצם, הוא הכי מענין עבורנו. למרות שאם רוצים ללמוד את זה בעיון צריך כמובן ללמוד גם את המוגה, אבל הנושאים הכי עמוקים פה בענין רשב״י ול״ג בעֹמר מופיעים כאן דוקא בגרסא המקורית, המאמר ה׳לא מוגה׳, ולכן אנחנו נקרא ונלמד כעת דוקא אותו.

חשוב לציין, שהיות וזהו מאמר ׳לא מוגה׳, יכולים להיות פה ושם אי דיוקים לשוניים, הרי לא הגיהו את המאמר הזה.

תמניא אפי והפסוק החי

לאחר ההקדמה הזאת נסתכל בתוך המאמר. המאמר נאמר בדיוק לפני **חי** שנים. הדבור המתחיל שלו הוא פסוק מתהלים, מפרק קיט, שהוא הפרק הידוע בשם ״תמניא אפי״[ד], הפרק הכי ארוך בספר תהלים, שהוא גם הפרק הכי ארוך בכל התנ״ך, שבו יש קע״ו פסוקים. כל אות כפול שמונה – יש שמונה פסוקים לכל אות. אפשר לומר שהפרק הזה הוא המזמור הכי הכי משוכלל שיש בכל התנ״ך. מבין 176, **קעו**, הפסוקים שבפרק הזה – הפסוק הזה הוא הפסוק ה־**חי**.

אפשר גם לומר כמה מלים רק על התופעה הזו: הפסוק הוא פרק קיט, פסוק **חי**, ״גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך״. היום הוא גם יום **חי** לחדש – ל״ג בעֹמר הוא ח״י באייר.

משמעותו של התאריך ח״י באייר, היום, דומה לעוד תאריך חשוב שחל ביום ח״י לחדש - ח״י באלול, יום ההולדת של הבעל שם טוב ושל אדמו״ר הזקן

[ד] ברכות ד, ב.

ח״י אייר וח״י באלול

מובא בחסידות שמשמעותו של התאריך ח״י באייר, היום, דומה לעוד תאריך חשוב שחל ביום ח״י לחדש – ח״י באלול, יום ההולדת של הבעל שם טוב ושל אדמו״ר הזקן, שני המאורות הגדולים של החסידות, מחולל החסידות הכללית ומחולל חסידות חב״ד. שניהם נולדו באותו יום, בהבדל של **מז** שנים – הבעל שם טוב בשנת **נחת** ואדמו״ר הזקן בשנת **קהת**.

ישנם הרבה הסברים בחסידות לתופעה הזו, ששניהם נולדו ביום ה**חי** שבאלול. הבעל שם טוב עצמו הסביר את משמעות הלידה בתאריך הזה, ואמר, שעד שהוא בא לעולם – הרי חדש אלול מזוהה וידוע כחדש של תשובה, כחדש של חשבון נפש – עד החסידות, כלומר עד ירידת נשמתו הטהורה והקדושה של הבעל שם טוב לעולם – מה שקשור גם עם רשב״י, כפי שתיכף נסביר – עבודת התשובה היתה עבודה מתוך מרירות, לא מתוך שמחה.

תשובה היתה שהאדם מתחרט על העבירות שלו: הוא בוכה, מתפלל, מבקש מחילה מהקב״ה, חוזר בתשובה. תשובה כזו נקראת ״תשובה תתאה״[ה], תשובה מתוך מרירות על עוזבו את ה׳, על התרחקותו מה׳. בה אני מרגיש בעיקר כמה אני רחוק מהקב״ה.

לעומת זאת, הבעל שם טוב אמר ש׳אני באתי לעולם כדי להחדיר בחדש הזה, כלומר בעבודה הזו – **חי**ות׳. חיות תמיד מזוהָה עם שמחה, הרי דבר חי הוא דבר שמח. החידוש שלו הוא שאפשר לחזור בתשובה, ואדרבא – להגיע ל״תשובה עילאה״, ״תשובה מאהבה״[ו], דוקא על ידי השמחה.

[ה] זהר ח״ג קכב, א (ברע״מ). פט, ב. ז״ח רות פב, ג. ראשית חכמה שער התשובה פ״ב. תניא אגרת התשובה פ״ד.

[ו] יומא פו, ב.

השמחה נובעת מהבטחון שכמה שהתרחקתי מהקב״ה – ה׳ הוא אבא שאוהב אותי, והוא רוצה שאני אחזור אליו. הרי הוא אפילו חותר חתירה מתחת לכסא הכבוד כדי לקרב אותי[ז], ואני באמת מתקרב אליו, והבטחון בכך גורם שמחה אין סופית.

כל התנועה הנפשית, כל מצב הרוח – הוא מצב רוח אחר לחלוטין.

אותו דבר לגבי **חי** אייר. אייר הוא גם חדש של אבלות[ח] – לא מברכים שהחיינו בדרך כלל[ט] (חוץ מהשבתות, כמו שהרבי אמר לפני כמה שנים[י]). ישנם גם עוד מנהגי אבלות, והכל בגלל שתלמידי רבי עקיבא מתו בתקופה הזו[יא], ועוד צרות שאירעו אז[יב]. גם על פי קבלה, בדרך כלל אייר הוא תקופה של קטנות מוחין[יג] ודוקא בו הנה יש אור גדול, אור נפלא, שמופיע דוקא באמצע התקופה הזו של ספירת העֹמר: רבי שמעון בר יוחאי.

הוד שבהוד - קיום פסק רשב״י לשמוח בפטירתו

רשב״י אומר בפירוש: ביום ההסתלקות שלי תשמחו. זהו לא יום של אבלות, אלא אדרבא. בדרך כלל, אצל כל הצדיקים שהסתלקו מהעולם מקובל שיום ההסתלקות הוא יום תענית אפילו: מתענים, צמים... והנה כאן אומר רשב״י, הפוך! ולכן כתוב בספרים, למה באמת שמחים? אם לא שהוא היה אומר בעצמו לעשות כך לא היה שום כח לשמוח ביום הזה – לקבוע שהיום הזה הוא חג, יום טוב. יש כח לקבוע כזה דבר רק בגלל שהוא הורה על כך.

[ז] ראה ילקו״ש מל״ב, רמו.
[ח] ראה שערי תשובה סי׳ רע״ח. ראה שו״ע או״ח סי׳ תצג.
[ט] ראה ספר מנהג טוב סימן סא. ראה שו״ע או״ח סי׳ תקנא, יז.
[י] סה״ש תשמ״ט ח״ב עמ׳ 745.
[יא] יבמות סב, ב.
[יב] ראה עדויות פ״ב מ״ו. שבלי הלקט סי׳ רלה.
[יג] פע״ח שער ספה״ע פ״א.

בגלל שהוא אמר זאת אנחנו עושים זאת ביום ׳הוד שבהוד׳. מהו הוד שבהוד? הוד שבהוד היינו להודות. הוד בפרטות הוא להודות בדבר שאני לא מבין כל כך ו׳הוד שבהוד׳ היינו להודות לדבר שהוא לגמרי לגמרי מעבר להשגה ולתפיסה שלי. אני רק יכול להודות שצריך להודות, הוד שבהוד[יד].

אם כן, בהוד שבהוד אנחנו מקבלים את פסיקתו של רשב״י, מה שהוא עצמו אמר: ׳כאשר אני מסתלק מהעולם – אתם תשמחו׳. כך הוא אמר, מה שמובא ב״אדרא זוטא״[טו], לפני שהוא הסתלק מהעולם.

לאחר שעושים מה שהצדיק אמר לעשות, אפילו שזו הוראה קצת נגד השכל, נגד ההגיון ונגד הנהוג לגבי שאר כל הצדיקים – לאט לאט גם הסוד הזה, שהוא בגדר הוד שבהוד, מתחיל להאיר ולהופיע כהוד מלשון ׳הוד והדר׳, ׳יפי ואור, ״הוד מלכות״[טז], ״איהי בהוד״[יז], עד שהאור הזה כן חודר, ולהיפך – ממלא את כל ההוויה, את כל המציאות שלי, ההוד שבהוד.

ידוע בספרי הקבלה ש״בינה [אמא] עד הוד אתפשטת״[יח], שהבינה מתפשטת ומתגלה בספירת ההוד. כלומר, שההוד הוא ׳אור חוזר׳ ל׳אור הישר׳ שיורד מספירת הבינה, מהאמא. רבי שמעון מצד עצמו, כמו שעוד נדבר בשבחו במשך כל הימים האלה בע״ה, זיהה רק ׳אמא עילאה׳. בספר הזוהר, שהוא כתב, כותב רשב״י שהספר הזה הוא הזוהר של אמא עילאה[יט].

מהי אמא עילאה? בקבלה אמא עילאה היא בינה, ולא סתם בינה, אלא ׳בינה שבבינה׳, עומק הבינה, הבינה של שער ה־נ של הבינה[כ]. הרי יש

[יד] ראה מאמרי אדה״ז תו״מ ח״ב עמ׳ תקפו בשוה״ג.
[טו] זח״ג רפח, א עד רצו, ב.
[טז] דהי״א כט, כה. דניאל יא, כא.
[יז] ע״ח שער הכללים פ״א. ובכ״מ.
[יח] ע״פ הקדמת תקו״ז ז, א. ראה ע״ח שער הכללים פ״ד. ע״ח שכ״ט (הנסירה) פ״ח.
[יט] זהר ח״ג קכד, ב (הובא ונתבאר בתניא אגה״ק כו).
[כ] שער היחוד (אדה״א) פ״ב.

״חמישים שערי בינה״[כא], ועומק הבינה הוא להבין גם את שער הנו״ן, אותו שער עליו כתוב שמשה רבינו בכבודו ובעצמו לא זכה להבין עד רגע ההסתלקות שלו[כב]. כתוב שמבין התנאים הגלגול העיקרי של משה רבינו הוא רבי שמעון בר יוחאי[כג].

גם בהסתלקות שלו – וגם במדה מסוימת לפני ההסתלקות שלו – הוא גילה את הסודות, את ה״רזין דאורייתא״. הוא עוסק והוא מגלה, הוא ממשיך לנו את השער ה״נ״[כד]. אחד הרמזים של השם שמעון הוא שמעו נו״ן. שמעון הוא רבי שמעון בר יוחאי.

במירון וברשב״י באופן מיוחד, יש משהו שמח בעצם. לכן אנחנו עדים כאן לעליה של לאלפים ורבבות יהודים, מכל גווני הקשת. העליה הזו היא - ביודעין או שלא ביודעין - בגלל שיש פה קבר שמח ורבי שמח.

שער הנו״ן הזה – כל תפיסה, כל השגה של אמא – גורמת לשמחה. ״אם הבנים שמחה״[כה], זהו הפסוק לכך. השמחה הזו יורדת, מגיעה ומאירה עד לספירת ההוד. ההוד היא הספירה שאמורה להחדיר ללב שלי שרשב״י הוא הרבי שלי.

חסידי ארץ ישראל

יש וואזט שכתוב בספרי חב״ד, שכתוב שהוא וואזט של 'חסידי ארץ ישראל'. קודם כל, ידוע, מי הם

[כא] ר״ה כא, ב. זהר ח״א ד, א. ובכ״מ.
[כב] של״ה פרשת ואתחנן בשם מהרח״ו. קהלת יעקב ערך 'משה' אות יא.
[כג] שער הגלגולים הקדמה לו.
[כד] המשך ״והחרים״ פנ״ג.
[כה] תהלים קיג, ט.

חסידי ארץ ישראל? ידוע שבזמן רבי מענדל מויטבסק באה לכאן העליה הראשונה מארצות אשכנז. העליה הזו היתה על ידי הצדיק, גדול תלמידי המגיד, רבי מענדל מויטבסק. קודם הוא היה בצפת, הוא בא עם מאתיים משפחות. עליה של מאתיים משפחות אז היא כמו עליה של מליון יהודים היום... עם מאתיים המשפחות הללו הוא בא לצפת, ואחר כך כולם עברו לטבריה. מאז והלאה יש חסידות בארץ ישראל.

כלומר, כל תנועת החסידות, הבעל שם טוב – נמצא כאן בארץ ישראל מאז רבי מנחם מענדל מויטבסק. התלמידים של רבי מענדל׳ה היו אומרים על היום הזה – ל״ג בעֹמר, על מירון ועל רשב״י – ווארט באידיש: הם היו אומרים, ש״מירון איז א פריילכע אהל, און רשב״י איז א פריילכע רבי״[כו]. כלומר, מירון הוא ׳ציון שמח׳ – יש הרבה קברים, ומירון הוא קבר שמח ורשב״י הוא ׳רבי שמח׳.

במירון וברשב״י באופן מיוחד, יש משהו שמח בעצם. לכן אנחנו עדים לאלפים ורבבות, מצפים היום לרבע מליון יהודים, מכל גווני הקשת, שמגיעים לפקוד את ״אדוננו בר יוחאי״[כז] ביום הזה. העליה הזו היא בגלל שביודעין או שלא ביודעין, יש פה קבר שמח ורבי שמח.

אנשים לא מבינים למה זה ועל מה זה, אבל יש הוד שבהוד – כלומר שהבינה־השמחה מהשגת שער הנו״ן מתפשטת ויורדת ומורגשת בתמימות שבתמימות של היהודי. מהו ההוד על פי החסידות? תמימות[כח]. זאת אומרת, יהודי תמים, פשיטות שבפשיטות.

[כו] לקוטי דיבורים חלק ג, עמ׳ 1034.

[כז] פיוט ״ואמרתם כה לחי״ ל״ג בעֹמר.

[כח] ראה סוד ה׳ ליראיו ש״א פי״א (וביאורו בשיעורים בסוד ה׳ ח״ג); אל עולם הקבלה פ״ז; ספר הנפש פי״ב.

ב. הוד שבהוד - קטנות שבקטנות

שמונה בחינות גדלות וקטנות

מי שמכוון את כוונות האריז"ל על ספירת העֹמר יודע שכל שבוע יש שבעה ימים בספירה, מחסד עד מלכות של אותה ספירה, הכל בהתכללות, ובכל יום יש מושג שנקרא "המשכת מוחין" – יש מוחין של גדלות; יש מוחין של קטנות; יש גם מוחין של גדלות מצד אבא וקטנות מצד אבא; גדלות מצד אמא וקטנות מצד אמא; קטנות ראשון וקטנות שני; ויש גדלות ראשון וגדלות שני. אלו שמונה בחינות. ממשיכים את כל שמונה הבחינות לשבעה ימים.

שוב: יש קטנות א'. קטנות א' היא הכי קטנות. מהי קטנות? שאין השגה, אין שכל, יש אמונה. קטנות א' זו אמונה פשוטה – בלי שכל. כמו ילד קטן. אחרי קטנות א' יש גדלות א': גדלות א' נקראת "ידיעת המציאות", נדבר על כך בהמשך. שיודעים שמשהו נמצא, אבל לא רואים אותו. זוהי ידיעת המציאות.

אחר כך יש קטנות ב': קטנות ב' היא בטחון. הסדר כאילו חוזר שוב לאמונה, אבל הפעם זו אמונה יותר חזקה מאשר בתחילה, אמונה שהיא כבר בגדר בטחון גמור. יש איזה רשימו של ידיעת המציאות שנשאר על גבי האמונה הראשונה, והופך את האמונה הראשונה ליותר ודאית, שודאי יהיה טוב לפי "הטוב הנראה והנגלה" שלי. כך מהאמונה נעשה בטחון. אמונה הכוונה שמה שה' עושה הוא טוב, תמיד טוב. "כל מאן דעביד רחמנא לטב עביד"[כט]. בטחון הוא שלא רק שהכל ודאי טוב מצד ה', אלא גם שאני בוטח שה' מתחשב **בי**. ה' ברא אותי עם קטנות המוחין שלי – אז הוא גם מתחשב בי, ואם הוא עושה טוב – הוא יעשה אותו בצורה שגם אני אבין שהמציאות טובה, שאני ארגיש שהיא טובה. זהו "הטוב הנראה והנגלה". אמונה כזו כבר

[כט] ע"פ ברכות ס, ב. בלשון זו ראה טור ושו"ע סי' רל, ה.

נקראת בטחון. יש קצת דבקות. האמונה הראשונה היא רק בבחינת ׳מקיף׳, אין דבקות פנימית מורגשת בלב. בבטחון יש דבקות – בטחון הוא מלשון ״וטח את הבית״[ל]. טח הוא לשון טיח, דבק; ו״בית״ היינו האות ב׳. ״ב־טח״, ״וטח את הבית [הב׳]״. כתוב ״בטח בדד עין יעקב״[לא]. אז יש דבקות בבטחון. זוהי קטנות ב׳.

אחר כך יש יותר מכך, את גדלות ב׳, שהיא כבר ׳ראית המהות׳, כמו כאן הפסוק שלנו, ״גל עיני **ואביטה** נפלאות מתורתך״, זוהי גדלות ב׳.

אבל מה קורה בל״ג בעֹמר? בכל שבוע של ספירת העֹמר, כאשר מגיעים ליום החמישי של השבוע – שהוא ההוד של אותו השבוע – כאילו יורדים לקטנות א׳. גם מצד אבא, גם מצד אמא, כל ארבע מדרגות הקטנות שהזכרנו – קטנות א׳, גדלות א׳, קטנות ב׳, גדלות ב׳ – כך הולך הסדר. אם זהו סדר ישר, יש הכל גם מצד מוחין דאמא וגם מצד מוחין דאבא, אלו שמונה מדרגות יחד. יש את כל הארבע שמצד האמא ואת כל הארבע שמצד אבא בקבלה. מה קורה ביום החמישי של כל שבוע בספירת העֹמר? קטנות א׳, הן מצד אבא הן מצד אמא.

כל שאר הימים הם לא קטנות מוחלטת: היום השלישי של השבוע, שהוא היום המקביל ליום החמישי, הוא התפארת; והוא קטנות ב׳, גם מצד אבא גם מצד אמא. בקטנות נכנסים המוחין של אבא ואמא יחד. בגדלות לא נכנסים המוחין יחד, הם נכנסים בימים שונים, אבל בקטנות נכנסים המוחין דקטנות יחד – גם של אבא וגם של אמא –באותו יום, באותו זמן. היום השלישי, יום התפארת, הוא קטנות ב׳.

כלומר, הימים הם לגמרי לא לפי הסדר. אין כאן המקום להסביר למה הסדר הוא ככה, הרי הסדר הזה הוא לא לפי הסדר ההגיוני, שמקטנות א׳

[ל] ויקרא יד, מב.
[לא] דברים לג, כח.

מגיעים לגדלות א׳, ואחר כך לקטנות ב׳ ואחר כך לגדלות ב׳. בימים הסדר הוא אחר: ביום השלישי מופיעה קטנות ב׳ של שניהם, אבא ואמא; וביום החמישי – קטנות א׳ של שניהם. כלומר, הכי־הכי קטנות היא ביום החמישי.

כמו שכך הולך הסדר בכל שבוע בפרטות, כך גם לגבי כל שבע השבועות עצמם: כל השבוע הזה הוא השבוע של ההוד, שבוע של קטנות. מהי קטנות? פשיטות.

כמו שאומרים, זה השבוע של היהודים הפשוטים. כלומר, עכשיו הולכים למירון, אפשר לראות את היהודים – היהודים התמימים והפשוטים, היהודים הפשוטים של הבעל שם טוב. מי שהבעל שם טוב הכי אהב[לב]. כנראה שאותם גם רשב״י הכי אהב, ולכן הוא מביא אותם כל שנה להילולא שלו... זהו ההוד – פשיטות, יהודים פשוטים. תמימות, אמונה תמימה ופשוטה.

אם כך הדברים לגבי כל שבוע ההוד, על אחת כמה וכמה לגבי ההוד שבהוד, היום. היום הוא פשיטות שבפשיטות, תמימות שבתמימות. דוקא ביום הזה חלה ההילולא של רשב״י. באותו יום, ל״ג בעֹמר, מתגלה הסוד הזה של ״גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך״. גל הוא אותיות לג, כמובן.

שוב, מה אמרנו עכשיו? הסברנו את הווארט היפה הזה, ש״מירון איז א פריילכע אהל און רשב״י איז א פריילכע רבי״, שמירון הוא קבר שמח ורשב״י הוא רבי שמח. השמחה הזו, משער ה־נ של הבינה, בינה שבבינה, מתפשטת ומתגלה דוקא בהוד שבהוד. דוקא אם רוצים לדעת איך לשמוח צריך רק להסתכל על יהודים פשוטים – יהודים פשוטים יודעים איך לשמוח בשמחה פשוטה אמתית.

[לב] ראה הוספות לכתר שם טוב אותיות קנה־קסב.

הפסוק שלפנינו נדרש בספרי הקבלה והחסידות[לג] בהקשר לל״ג בעֹמר היות שהוא מתחיל ״גל עיני״ – גל אותיות לג, ותורת רשב״י היא ״נפלאות מתורתך״.

זוהי בדיוק התורה שהוא גילה לנו, שבזכות התורה הזאת ״יפקון ביה מן גלותא ברחמים״[לד]. בזכות ה״נפלאות מתורתך״ שגילה רשב״י אנחנו נצא מן הגלות ברחמים, כך גם הוא כותב בעצמו על ספר הזֹהר: ״בהאי חיבורא דילך דאיהו ספר הזהר, יפקון ביה מן גלותא ברחמים״.

ג. שלשה גלים

״פלג אלהים״ - ״מי ברא אלה״

ישנם עוד שני פסוקים שנדרשים על ל״ג בעֹמר. הרי ״לית מלתא דלא רמיזא באורייתא״[לה], במיוחד מלתא שהיא לא סתם מילתא, לא סתם דבר אלא דבר גדול מאד, ל״ג בעֹמר – אז ודאי יש לו איזה מקור בתורה.

כמו שחז״ל שואלים: ״אסתר מן התורה מנין? ׳ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא׳[לו]. מרדכי מן התורה מנין? ׳מור דרור׳, ׳מירא דכיא׳[לז][לח] – כך מחפשים מקורות בתורה גם לחגים שהתרחשו. מענין, שדוקא לגבי פורים מחפשים אסמכתא ורמז איפה כתוב בתורה החג הזה, איפה הוא מרומז בה.

[לג] ראה יהל אור לתהלים, עמ׳ תנט ואילך. המשך חייב אדם לברך תרל״ח פכ״ג (עמ׳ לט ואילך).
[לד] זהר ח״ג קכד, ב.
[לה] ע״פ תענית ט, א.
[לו] דברים לא, יח.
[לז] שמות ל, כג. ובתרגום שם.
[לח] חולין קלט, ב.

ל״ג בעֹמר הוא יום שמח, לא סתם שמח –שמח עד שבמדה מסוימת הוא צריך להיות אפילו יותר שמח מהחגים. שוב, חי אייר הוא החיות השמחה של חדש אייר, כל כך שמח שבמדה מסוימת השמחה הזו הופכת את כל החדש, חדש אייר, לחדש שמח.

אם רוצים להבין זאת, יש בהמשך החוברת הזו מאמר, בהמשך תוכלו לקרוא לבד, על חדש אייר. בקבלה יש מדה מסוימת שכל החדש הזה הוא חדש של שמחה. כלומר, אם הייתי רוצה להצביע על חדש אחד בשנה שהוא החדש של השמחה – זהו אדר, ״משנכנס אדר מרבין בשמחה״[לט], אין שמחה כשמחת פורים. אבל כתוב גם, והרבי מביא זאת באחת משיחותיו[מ], שנתנו רמז וסימן לכך של״ג בעֹמר שייך לפורים – מכך שניהם חלים באותו יום. כלומר, באותו יום בשבוע שבו חל פורים – באותו יום יחול גם ל״ג בעֹמר. למשל, השנה פורים היה ביום חמישי ולכן גם ל״ג בעֹמר חל ביום חמישי. כך בכל שנה, פורים ול״ג בעֹמר באים ביחד, באותו יום.

אפילו דורשים שכאשר מחברים את **פורים** ו**ל״ג** בעֹמר, הרמז הוא **פלג**[מא] – ״פלג אלהים מלא מים״[מב]. הפלג הטוב הוא מעין נובע, נחל, ״נחל נובע מקור חכמה״[מג], פלג מים.

אחד הסודות של השם שמעון – שמעון מלשון ׳שמע׳ – קשור עם הפסוק בישעיהו ״שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה״[מד]. ״**שאו מרום עיניכם**״ ראשי

[לט] תענית פ״ד מ״ו.

[מ] ש״פ צו תשל״ג פכ״א (תו״מ חע״א עמ׳ 310).

[מא] מובא בספר ״דבר יום ביומו״ (לר׳ חיים קנולר). בכל הבא לקמן בזה ראה ביאורו בשיעור ח״י אייר תשע״ד.

[מב] תהלים סה, י.

[מג] משלי יח, ד.

[מד] ישעיה מ, כו.

תיבות **שמע**, של **שמעון**. המשך הפסוק, "שאו מרום עיניכם וראו" הוא על דרך הפסוק "גל עיני ואביטה".

כתוב "מי ברא אלה". מה הכוונה? כמו "ברא אלהים"[מה]. המלים מי אלה הן צירוף אלהים, רק שהוא נקרא "פלג אלהים". "פלג אלהים" הוא ביטוי, ניב, מספר תהלים – "פלג אלהים מלא מים" – וכאשר מחלקים את המלה, השם, אלהים למלים מי אלה אז במקום הכתוב "**ברא אלהים**" כתוב "**מי ברא אלה**".

הדבור הזה, הפסוק הזה, מופיע בתחילת ספר הזֹהר, ש"ביה יפקון מן גלותא ברחמין". הוא פותח בין השאר בפסוק "שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה". הוא אומר שעד כאן אפשר לשאול, "מי דקיימא לשאלה"[מו], כל השאלות וכל החקירות וכל ההשגות כולן באמא עילאה. "מי ברא אלה" – "מי" בקבלה היינו אמא, ו"אלה" אלו הבנים שלה, המדות, הרגש בלב. "מי ברא אלה" מפורש על פי "פלג אלהים".

שוב, "מי" היינו שמחה ו"אלה" הוא כאשר "נתת שמחה בלבי"[מז], שעיקר השמחה שחודרת ללב היא ב'הוד שבהוד', "בינה עד הוד אתפשטת".

זהו רמז שמובא כדי לקשר בין פורים לל"ג בעֹמר. כאשר מביאים את הרמז הזה מוסיפים עוד יותר ואומרים שכמו שחז"ל אומרים שכל המועדים עתידים להיבטל חוץ מפורים[מח], שרק פורים יישאר – הוא הדין לל"ג בעֹמר. כלומר, יש משהו בל"ג בעֹמר שיותר מכל המועדים.

[מה] בראשית א, א.
[מו] זח"א א, ב.
[מז] תהלים ד, ח.
[מח] מדרש משלי פ"ט, ב. ילקוט שמעוני משלי רמז תתקמד.

רשב״י לא סובל עצבות

גם הרבי מביא לכך ראיה מספור שמסופר בכתבי האריז״ל[מט]: לאריז״ל היה תלמיד אחד שנקרא רבי אברהם הלוי. האריז״ל אמר עליו שהוא היה גלגול בדורו של ירמיהו הנביא. מי היה ירמיהו הנביא? מי שחי וחווה את חורבן הבית. הוא זה שקונן את חורבן הבית – הרי הוא בעל ספר קינות, מגילת איכה שנקראה ״ספר קינות״. זהו ספר שכתב ירמיהו הנביא, כיון שהוא ׳עד הראיה׳ של החורבן, והוא כאב את הכאב של החורבן יותר מכל אחד אחר.

בדורו של האריז״ל, הוא אמר שהיה לו תלמיד אחד, רבי אברהם הלוי, שהוא הגלגול של ירמיהו הנביא, ועל כן – היות שהוא הכיר והרגיש בשרש הנשמה שלו – הוא היה מתאבל ומקונן כל הזמן, יותר מכל אחד מבני דורו, על חורבן הבית.

איך העובדה הזו היתה מתבטאת אצלו? יש תפלה שאנחנו, כל עם ישראל, אומרים אך ורק פעם אחת בשנה, ביום תשעה באב, יום החורבן – תפלת ״נחם״ שמוסיפים בברכת ״בונה ירושלים״. רבי אברהם, מתוך כך שהכיר מי הוא, היה נוהג – שוב, מנהג יחיד כמובן – לומר ״נחם״ כל יום. כלומר, כל הזמן הוא היה מתאבל, כמו בתשעה באב, על חורבן הבית.

ובכן, הגיע היום הזה – ל״ג בעֹמר – והוא בא יחד עם רבו האריז״ל להשתטח על קברו של רשב״י. כמובן, הוא לא שמע את הווארט החסידי הזה שאמרנו קודם, שמירון הוא קבר שמח, אז הוא רק למד זאת בדרך הקשה: הוא התפלל, כמנהגו תמיד, את התפלה הזאת, ״נחם״, ואז האריז״ל הרגיש שיש מתח רוחני באויר כאן בציון, במירון. אחרי שיצאו משם, האר״י הקדוש אמר לו שרשב״י מאד הקפיד עליו, שהוא התאבל על חורבן הבית בפניו ביום

[מט] פע״ח שער ספה״ע פ״ז. שער הכוונות פז, א.

השמחה שלו. רשב״י כל כך הקפיד עליו, עד שהוא כנראה לא יוציא את שנתו... וכך היה.

קודם כל, מהצורה בה הספור מופיע, משמע – יש דעות בזה[נ] – שהוא היה אומר ״נחם״ גם בברכת המזון, לא רק בתפלת שמונה עשרה, ומכאן משמע שהיה אומר זאת כל ימי חייו, כולל שבתות וימים טובים – ימים שגם על פי פשט שולחן ערוך לא מתאבלים בהם! משמע מהמקורות שהוא היה מתאבל ואומר את ה״נחם״ שלו אפילו בשבת ובחג ולא היתה הקפדה עליו. הרי כמו שאמרנו, ההנהגה הזו התאימה לשרש נשמתו, היא היתה תקון בשבילו. זהו מנהג פרטי, לא מנהג כללי.

כלומר, כאשר הוא אמר את ה״נחם״ שלו בשבת ויום טוב – זה ׳עבר׳, אבל כאשר הוא אמר זאת בפני רשב״י ביום ההילולא שלו גרמה האמירה הזו קפידא חמורה מאד בשמים בגלל רשב״י. מה לומדים מהספור הזה? מכאן אתה למד שרשב״י לא סובל עצבות, אפילו אצל אחד שהוא הגלגול של ירמיהו הנביא שמקונן על חורבן הבית.

רשב״י - תורה וגאולה שלמעלה מחורבן הבית

כל כך למה? בגלל שכתוב – שוב, זהו וואוט מאד מאד עמוק ועצום לגבי רבי שמעון בר יוחאי – שאצל רבי שמעון בר יוחאי בית המקדש בכלל לא חרב[נא]. זאת אומרת, על פי פשט הוא חי כמה וכמה דורות אחרי חורבן בית שני, אבל אצלו אין חורבן. בגלל שאצלו אין חורבן, גם התורה שרשב״י מגלה וממשיך לתוך העולם, ה״גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך״ – גם היא תורה כזו שהיא מעל לשבירה ותקון.

מהו חורבן הבית? חורבן הבית נקרא שבירה. אם יש שבירה, צריך לתקן. איך מתקנים דבר שבור? על ידי תשובה, בכי וחרטה. כך מתקנים שבר. אבל

[נ] לקו״ש חכ״ב עמ׳ 330 ואילך.

[נא] מאמר אדה״ז, הובא בפלח הרמון שמות ז, א.

רשב״י בא ממקום שלמעלה מכך, ולכן המקדש בכלל לא חרב. אם הוא למעלה משבירה – הוא גם למעלה מתקון.

רשב״י הוא בסוד העקודים, שם יש אהבת ישראל פשוטה לכל אחד ואחד[נב], בדוגמת הבעל שם טוב. לכן הוא כל כך שמח. מי יכול להיות שמח בלי גבול, עד שאפילו הקבר שלו שמח? אחד שכל השבירות וכל העליות והירידות של עולם הזה לא תופסות אצלו מקום בכלל, כי הוא בא ממקום אחר לגמרי. אצלו הכל טוב, הכל שמח.

זוהי התורה שהוא מחדיר לתוך העולם, שבזכות התורה הזו נזכה – כמו שנלמד בהמשך – שגם הגאולה האמתית והשלמה, ״גאולה שאין אחריה גלות״[נג], לא יכולה לבוא ממקום שהוא אך ורק תקון השבר. אם משהו נשבר ואני עכשיו עסוק בתקון שלו, מי מבטיח לי שלאחר שאני אתקן את הדבר הוא לא ישבר שוב? כלומר, זהו מעגל קסם: שבירה ותקון, נשבר ונתקן. אחרי התקון, הדבר יכול להשבר שוב פעם, חס ושלום, ועוד פעם צריך לתקן אותו...

למה תמיד כאשר הרבי אמר ׳גאולה׳ הוא לא הסתפק בביטוי הרווח ״גאולה שלמה״? הוא תמיד הוסיף מלה – ״גאולה אמתית ושלמה״. הסיבה היא, כמו

חורבן הבית הוא שבירה שצריך לתקן. איך מתקנים דבר שבור? על ידי תשובה, בכי וחרטה. אבל רשב״י בא ממקום שלמעלה מכך, ולכן אצלו המקדש בכלל לא חרב. אם הוא למעלה משבירה - הוא גם למעלה מתקון.

[נב] ראה בזה לגבי רשב״י ספר השיחות תשמ״ט ח״ב עמ׳ 437.

[נג] נצח ישראל פמ״ח. מלבי״ם חבקוק ב, ג. ובכ״מ.

שהוא עצמו מסביר הרבה פעמים[נד], שהגאולה שאנו מצפים לה היא גאולה ״שאין אחריה גלות״. לא רוצים עוד גאולה דוגמת הגאולות שהיו כבר, לא רוצים רק לתקן את המצב הקיים.

הרי כמה שלא תתקן – המצב יכול להשבר עוד פעם חס ושלום. אם הגאולה היא רק לתקן, לעשות תשובה – מי ערב שלא נחטא עוד פעם? הרי ״מפני חטאינו גלינו מארצנו״[נה], מי ערב לנו שהחטאים יפסקו?

אלא שצריך להמשיך אור כזה שלמעלה מכל המנגנון של שבירה ותקון, למעלה מכל עבודת הבירורים. כמו שהרבי אמר הרבה מאד בשנים האחרונות[נו], צריכים להודיע וצריך לדעת שהיום אנחנו במצב שבו אפשר וניתן להגיע למצב שלמעלה מעבודת הבירורים, למעלה מכל המנגנון של שבירה ותקון. המקום הזה הוא מקום של ״אך שמח״[נז], שזהו המקום של רשב״י.

גילת הגילוי

זהו ה״גל עיני״: אחד הפירושים של ״גל״ – בהמשך אנחנו נתבונן הרבה מאד בעזרת ה׳ במלה ׳גל׳, כי יש הרבה מאד פירושים למלה ׳גל׳ בלשון הקודש – אחד מהם, שנזכיר עכשיו, קשור למה שדיברנו עד עכשיו, הוא מלשון ״גילה״. גל היינו גם שמחה, גילה; חוץ מהפירוש מלשון ׳גלוי׳. למרבית הפלא, גל הוא גם לשון גלות וגם לשון גילוי. גם גאולה וגם גלות אילו שני אופנים של המלה גל, אבל גם גילה, כמו ״גילה רינה דיצה וחדוה,

---

[נד] ראה אג״ק ח״כ ז׳תרלד (עמ׳ ריט). לקו״ש ח״ב עמ׳ 358. ובכ״מ.

[נה] נוסח תפלת מוסף של שבת.

[נו] ראה אג״ק ח״ב עמ׳ סט (אגרת ר). שערי תשובה (אדה״א), שער התשובה צד׳צח. ובכ״מ.

[נז] דברים טז, טו.

אהבה אחוה שלום ורעות״[נח]. הרמז הזה שייך לחתונה – הילולה היא חתונה. בחתונה מברכים שבע ברכות והעיקרית היא הברכה האחרונה, השביעית, בה מברכים ״אשר ברא ששון ושמחה חתן וכלה גילה רינה דיצה וחדוה אהבה ואחוה שלום ורעות״.

יש המון המון סודות בכל הלשונות האלה: גל הוא לשון גילה, וכתוב ש׳גילה׳ היא הפנימיות של שמחה. יוצא, שיש שמחה ויש את פנימיות הלב של השמחה – הלב של השמחה הוא הגילה. הרמז לכך הוא, שה׳לב׳ של תיבת ׳**שמח**ה׳ הוא **מח**; ר**מח** בגימטריא **גילה**. כלומר, הלב הוא גם ה**מח**, הפנימיות. חוץ מכך, יש בהמשך ״אהבה ואחוה״. שתי המילים – **אהבה אחוה** – עולות יחד בגימטריא **גל**. הרי המלה **אהבה** שווה **13**, ו־**אחוה** עולה **20**. 13 ועוד 20 שוה 33 – **גל**, ל״ג בעֹמר.

גשם של חוני וגשם של רשב״י

כאשר העולם היה צריך לגשם, ל״מטרא״, היו שני צדיקים גדולים שפעלו בזכות עצמם את הורדת הגשם לישראל (הגשם הזה קשור לפרשת השבוע – ״אם בחקתי תלכו... ונתתי גשמיכם בעתם״[נט]): חוני המעגל[ס] ורבי שמעון בר יוחאי[סא]. חוני המעגל פעל את הגשם על ידי התפלה שלו, אבל הוא לא פעל מיד גשם כתקנו, כמו שצריך להיות. בתחילה ירד יותר מידי חזק גשם שכמעט שטף את העולם, כמעט החריב את העולם, גשם שנקרא ״רוב טובה״[סב]. אחר כך היה צריך להתחנן לה׳ שירד קצת גשם, ואז באמת הגשם ירד רק ״טיפין טיפין״, פחות מדי גשם – הוא היה צריך לווסת את הגשם לאט לאט עד

[נח] נוסח ברכה שביעית מברכות החופה.
[נט] ויקרא כו ג־ד.
[ס] תענית יט, א.
[סא] זח״ב נט, ב.
[סב] תענית כג, א.

שיהיה כמו שצריך. הצורך הזה הוא בגלל שהוא פעל את הגשם בדרך מלמטה למעלה, שזו עבודת התפלה.

לעומת זאת, אצל רשב״י כתוב, שכאשר היה העולם צריך לגשם הוא קיבץ את ה״חברים מקשיבים״[סג], גם זה פסוק שנסביר בהמשך בע״ה. רשב״י זקוק לחברים מקשיבים – ״חברים מקשיבים לקולך השמיעיני״. השמיעיני לשון שמעון, רבי שמעון בר יוחאי. בשביל שיהיה שמעון, השמיעיני, צריך להיות ״חברים מקשיבים לקולך״.

חוני המעגל לא היה צריך חברים מקשיבים, להיפך – הוא עג עוגה והתבודד בה. היתה לו עבודת התבודדות שהיא רק בינו לבין הקב״ה. הוא עג עוגה, ובמסירות נפש שפך שיח לפני ה׳ שיוריד גשם לישראל. חוני אמר שהוא לא זז מהעוגה שלו עד שה׳ לא יושיע את עמו. כך הוא פעל מכח העקשנות, מסירות נפש של הקדושה שלו. הספור הוא רק בינו לבין הקב״ה, חוני הוא ילד שמתחטא לפני אביו שבשמים.

אבל רשב״י צריך ״חברים מקשיבים״ – יש לו תלמידים, והוא פותח בדברי תורה. איזו תורה? ״רזין דרזין דאורייתא״. ואז ״ואתי מטרא״, הגשם בא ומיד הוא יורד בדיוק כמו שצריך. לא צריך לסדר את זה, שום דבר. הוא פועל את ירידת הגשם ישר מלמעלה למטה.

באיזה פסוק כתוב בספר הזהר שרשב״י פתח אז? מה הוא דרש כאשר הוא רצה להוריד גשם? הוא רצה להוריד שפע, הוא רצה פסוק שעל ידו יושפע ויומשך שפע רב בכל העולמות. איך הוא עשה זאת? הוא פתח בפסוק ״הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד״[סד]. לא בכדי הוא בחר לדרוש דוקא בפסוק הזה, למרות שלכאורה הוא היה יכול לדרוש על כל פסוק בתורה, בגלל שענין זה רק תלוי באור התורה. בכל זאת, הוא בחר לדרוש

[סג] שה״ש ח, יג.

[סד] תהלים קלג, א.

דוקא את הפסוק ״הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד״. הוא פתח את פיו ברזין דרזין דאורייתא, וירד גשם מיד. כך הוא פעל זאת.

עולם העקודים - אהבה ללא תנאים

הענין של רשב״י, כמו שהוא כותב בעצמו ב״אִדְרָא״, הוא לפעול בתוך עם ישראל – זהו ענין נוסף שבעזרת ה׳ נדבר הרבה עליו – אהבה אמתית בין כולם, ללא שום תנאים.

התורה שלו היא למעלה משבירה ותקון. שוב, שבירה ותקון הם כמו מוֹסָר, שיש חטאים, יש עבירות, ויש תורה – צריך לתקן אותם. אבל אהבה תמימה־פשוטה, עצמית, נקראת ״עולם העקודים״, כך זה נקרא בספרי הקבלה, ״עולם העקודים״ שלמעלה מעולם שנשבר ועולם שנתקן. כתוב בקבלה על שלשה עולמות: עקודים, נקודים, ברודים[סה]. ״נקודים״ נשבר ו״ברודים״ תיקן את השבירה הזו, אבל ״עקודים״ – הוא למעלה משניהם, מהשבירה והתקון.

מתי האיר אור מאותו עולם? דוקא בהקשר של חטא, אצל דור הפלגה. אמרנו של״ג בעֹמר קשור עם **פלג**, **פורים** ל״**ג** בעֹמר. פלג היה צאצא של שם, ובדורו ״נפלגה הארץ״[סו]. כמעט הצליחו להגשים את ״כל אשר יזמו״[סז], וכמבואר בקבלה וחסידות – ההצלחה שלהם היתה בזכות שכולם דברו ״שפה אחת ודברים אחדים״[סח], כלומר שהיו באחדות, כולם. ולכן ה׳ החליף את האחדות הזו, כי אי אפשר היה לסבול את הדור הזה. ה׳ היה צריך לבלבל את לשונם, ולגרום להם היפך האהבה, עימות בין אחד לשני.

[סה] ע״ח שער ו פ״א ואילך.
[סו] בראשית י, כה.
[סז] שם יא, ו.
[סח] שם א.

לולא ההחלפה הזו, הם היו מצליחים להגשים את כל אשר יזמו, ״לא יבצר מהם כל אשר יזמו לעשות״. מכאן למדים, שאפילו בחטאים, אם יש אהבה אמתית ששורה ביניהם – הם למעלה, שמורים בעולם העקודים שלמעלה משבירה ותקון.

הענין הזה מאיר על ידי רשב״י, ובמיוחד ביום הזה, יום ל״ג בעֹמר. זהו מוסר ההשכל שצריכים לקחת מל״ג בעֹמר לכל השנה כולה. כידוע, בכל חג בעם ישראל יש נקודה אחת שהחג הזה, היום הזה, משפיע אותה על כל השנה כולה, על כל החיים כולם.

הנקודה של ל״ג בעֹמר, מה שרשב״י באמת הנחיל לנו, הוא הסוד הכי עמוק של אהבה ואחוה, ״הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד״. על ידי הענין הזה אפשר להמשיך לעולם את כל השפע, את כל הברכות, את כל ההגשמות. גשם הוא לשון הגשמה בכלל. כידוע וכמפורסם בחסידות שכמו שהבית נחרב בגלל שנאת חנם[סט], הבית יבנה, ויבנה בנין נצחי, שאין אחריו חורבן חס ושלום, רק על ידי אהבת חנם[ע] – היות ש״מרובה מדה טובה ממדת פורענות״[עא], ואהבת חנם עמוקה וחזקה ועצומה אין סוף יותר גם מאשר – להבדיל – שנאת חנם.

״עד הגל הזה ועדה המצבה״

שוב, אנחנו רק רוצים את כל ההקדמות האלה כדי להכנס לתוך המאמר.

אז ישנו הפסוק הזה, הפסוק **החי** של פרק **קיט**, ״גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך״. יש עוד שני פסוקים שעליהם כתוב בקבלה וחסידות שהם מרמזים בתורה לל״ג בעֹמר, שכולם עם המלה ״גל״.

[סט] מסכת כלה פ״ח. יומא ט, ב. ירושלמי יומא פ״א ה״א.

[ע] נחמד מזהב (לרבי יחזקאל מקוזמיר זצוק״ל) לקוטים לט, א. אורות הקדש ח״ג עמ׳ שכג־שכד. וכך מבואר במקומות רבים בשיחות הרבי מליובאוויטש.

[עא] יומא עו, א.

אחד הוא ״עד הגל הזה ועדה המצבה״עב. זהו הפסוק, בחמשה חומשי תורה, שלבן אמר ליעקב אבינו לפני שהם נפרדו, בהר הגלעד. הם הקימו ׳גל עד׳, ״אִם אָנִי לֹא אֶעֱבֹר אֵלֶיךָ אֶת הַגַּל הַזֶּה וְאִם אַתָּה לֹא תַעֲבֹר אֵלַי אֶת הַגַּל הַזֶּה וְאֶת הַמַּצֵּבָה הַזֹּאת לְרָעָה״ – עשו מחיצה שמבדילה ביניהם, בין לבן לבין יעקב. גם הפסוק הזה מתפרש בשני אופנים – או שלבן הוא לבן הארמי הרשע כפשוטו, והוא מסמל את הקליפות או את העולמות התחתונים[עג], והגל הוא בין הקדושה לבין לבן הרשע; או שהשרש הנעלם והנסתר של לבן מרמז שהוא הלובן העליון – כלומר עולמות האין סוף שלמעלה מהאצילות[עד]. לפי הפירוש הזה, הגל הוא גם מחיצה בין הלובן העליון לבין עולם האצילות המתוקן שמסמל יעקב אבינו.

גם אלו נושאים שאנחנו נסביר בהמשך. כתוב ברוב דרושי החסידות על הסוד של ל״ג בעֹמר, של״ג בעֹמר הוא תקון אותו גל שמפריד ומבדיל בין לבן לבין יעקב, בשני הכיוונים[עה].

״גל נעול מעין חתום״

יש גם פסוק שלישי שהוא – אולי לא יותר מ״גל עיני״ – הפסוק הכי יפה ואהוב, הוא פסוק בשיר השירים. כתוב שם ״גן נעול אחותי כלה גל נעול מעין חתום״[עו]. קודם כתוב ״גן נעול אחותי כלה״, ואחר כך, המשך אותו פסוק, הוא ״גל נעול מעין חתום״. גם שם המפרשים אומרים שני פירושים – או ש״גל״ שם הוא מלשון גלות מים, שזו גם כן לשון של מעין, עומק המעין בתוך

[עב] בראשית לא, נב.

[עג] ראה מאמרי אדה״ז תקס״ה ח״א עמ׳ מז. נוסחה אחרת במאמרי אדה״ז עה״ת ח״א עמ׳ קסט.

[עד] תו״א ותו״ח ריש וישלח.

[עה] סידור (עם דא״ח) שער הל״ג בעומר דש, ג ואילך.

[עו] שה״ש ד, יב.

הארץ. ״גל״ בתור משל למים היינו או גלי ים, גל גבוה שעל פני הים, שעולה, מתרומם ומתנשא בים; או שהכוונה ל״גֵּלוֹת מים״ – בעומק האדמה. כתוב ש״גֵּלוֹת מים״ היינו במעין גופא המעין התת קרקעי[עז], הכי סמוך לתהום. במעין יש את התהום למטה מן הארץ לגמרי, ויש אדים בתוך האדמה, שהם תחילת נביעה מן התהום ועד לפני הקרקע, שאחר כך הופכים להיות נחל. מעין נעשה נחל, עד שהוא נעשה נהר רחב, ״רחובות הנהר״[עח]. הנגיעה של המעין בתהום, ככה מוסבר בקבלה ובחסידות, נקראת ״גֵּלוֹת מים״. יש ״גֵּלֹת עִלִּית״ ו״גֵּלֹת תַּחְתִּית״ כמו שכתוב בספרים יהושע ושופטים[עט].

לפי פירוש אחד, כאן הרי כתוב ״גל נעול מעין חתום״, כך שמאד מתבקש שגל כאן הוא מלשון גֵּלוּת מים[פ]; אבל יש עוד פירוש – שהוא כמעט כמו ה״גַּלְעֵד״ של יעקב ולבן, ועוד יותר – יש ביטוי בארמית ״טרוקו גלי״[פא], שמשמעותו היא לטרוק, לסגור בחזקה שערים. בביטוי הזה גל הוא לא סתם מחיצה. הרי לפעמים גל הוא גל של אבנים סתם, כמו שאנשי יעקב הביאו הרבה אבנים ועשו מהן גל, תֵּל של אבנים; גל הוא גם חומה – חומה ממשית, חומה גבוהה; ולפעמים גל הוא השער שבתוך החומה. כמובן, כל הפירושים האלה קרובים וקשורים אחד לשני.

כאן בפסוק מפרשים את הפסוק ״גל נעול״ או מלשון ״גֵּלוֹת מים״, או מלשון שער, בתור השער של גן עדן[פב]. גל נעול שבתוכו יש מעין חתום.

שוב, ״גן נעול אחותי כלה גל נעול מעין חתום״. מכך שהמלה נעול כאן מופיעה פעמיים, נראה שיש שתי בחינות של ״נעול״. יש עוד פסוק בשיר

[עז] ראה ליקוטי ביאורים לשער היחוד פ״א (קנא, ב).
[עח] בראשית לו, לז. דברי הימים א א, מח.
[עט] יהושע טו, יט. שופטים א, טו.
[פ] ראה מצודות ציון ליהושע שם.
[פא] ברכות כח, א. סנהדרין קיג, א; ע״ז נח, א. ובכ״מ.
[פב] לשני הפירושים ראה רש״י עה״פ.

השירים – ״מה יפו פעמיך בנעלים בת נדיב״[פג], יש נעלים שהם נעליים, לשון רבים. על פי פשט, ״נעול״ היינו – הרי הכלה של שיר השירים היא הנשמה היהודית – מה שהנשמה היהודית, אנחנו היהודים ׳נעולים׳ על ה׳, בלשון המדוברת היום. מה הכוונה נעול? נעול הכוונה שאין שום משיכה ושום תאווה בעולם לשום דבר זר, רק למקור מים חיים – ה׳. במשל הפשוט בין כלה לחתן, הכוונה היא שאין לכלה שום משיכה בעולם, רק לחתן שלה. זוהי הכוונה ״נעול״.

יש ״גן נעול״ ויש ״גל נעול״. היות שבדרך כלל פסוקים מדברים מן הקל אל הכבד, גם פה פשוט ש״גל נעול״ היא דרגה הרבה יותר גבוהה, עד אין סוף אפילו, מאשר ״גן נעול״. אם כן ״גל״ הוא יותר מ״גן״. אם ״גן״ הוא גן עדן, אז ״גל״, כמו כאן ״גל עיני״ – הגילוי של גל עיני הוא גילוי שמעל ומעבר לגן עדן. הרי בגן עדן כתוב ״גן בעדן מקדם״, הגן הוא רק הארה מהעדן, אבל הוא לא עצם העדן. לעומת זאת, כתוב ש״גל נעול״ הוא עצם ה״עדן עילאה סתימאה״[פד]. מה שמתגלה גם כאן, בפסוק שלנו, ״גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך״ – הוא גילוי ״עדן עילאה סתימאה״, עליו נאמר ״עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו״[פה]. לכן הפסוק הזה קשור עם הגאולה העתידה, ששום עין של נביא לא ראתה את הקץ, את הגאולה – ״אלהים זולתך, יעשה למחכה לו״.

שוב, במשך הימים האלה בעזרת ה׳ נדבר על כך; לכן צריכים להיות רשומים אצל כל אחד ואחד שלושת הפסוקים האלה – הקשר בין ״גל עיני״ לבין ״עד הגל הזה״, לבין ״גל נעול מעין חתום״.

[פג] שה״ש ז, ב.
[פד] זהר ח״ג רצ, א.
[פה] ישעיה סד, ג.

ד. תורת רשב"י: יחוד הקצוות

כחו של רשב"י - יחוד קצוות

עכשיו נתחיל לקרוא את המאמר בפנים. רק נשים לב ש"עיני", כמו שהוא מלשון עינים הוא גם מלשון מעין. הרי המעין נקרא גם "עַיִן"[פו] – "גל נעול מעין חתום".

גַּל עֵינַי וְאַבִּיטָה נִפְלָאוֹת מִתּוֹרָתֶךָ, דְּפָתוּב זֶה קָשׁוּר עִם לָ"ג בָּעֹמֶר [הוא מביא כמה מקורות לזה], כַּמּוּבָן מֵרְשִׁימַת כ"ק אַדְמוֹ"ר הַצֶּמַח־צֶדֶק [בְּקִצּוּר] עה"כ, וכמ"ש בַּהֶמְשֵׁךְ ד"ה חַיָּב אָדָם לְבָרֵךְ תרל"ח בְּדִבּוּר־הַמַּתְחִיל זֶה, וְנִתְבָּאֵר לְעֵיל

כמו שאמרנו, היות שהמאמר שלפנינו לא מוגה הוא מתקשר ונסמך על המאמר הקודם. במאמר הקודם הרבי הסביר

שֶׁבְּהַעְנָיַן דְּאַבִּיטָה נִפְלָאוֹת גו' יֶשְׁנוֹ קִשּׁוּר, חִבּוּר וְיִחוּד הַקְּצָוות,

זהו הרעיון הראשון שמביא כאן הרבי מהמאמר הקודם, והוא עיקר סוד כחו וסגולתו של רשב"י. קודם אמרנו שאם רוצים להוציא נקודה אחת מכל הענין של

הנקודה של ל"ג בעמר, מה שרשב"י באמת הנחיל לנו, הוא הסוד הכי עמוק של אהבה ואחוה, "הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד". על ידי הענין הזה אפשר להמשיך לעולם את כל השפע, את כל הברכות.

[פו] בראשית כד, כט. שם ל. שם מב.

ל״ג בעֹמר ורשב״י – הנקודה היא אהבת חנם. כלומר, מקום שהוא למעלה מבירורים, למעלה משבירות, למעלה מתיקונים, ש״כולם אהובים״[פז], שיש אך ורק אהבה ואחוה.

למציאות יש קצוות. קצוות היינו כמו דעות קיצוניות. יש קיצוניות – כמו שהיום מדברים על כך שיש ימין קיצוני, והשמאל אפילו לא אומרים קיצוני, כיון שכמו שנראה כאן בהמשך – השמאל הוא אפילו לא בגדר קצה, הוא יותר מלהיות קיצוני... זהו בדיוק הרעיון שנסביר עכשיו.

יש קיצוניות. אם מדברים למשל על מושגים של ימין ושמאל, ימין ושמאל הם מושגים מאוזנים: לימין קיצוני קוראים בספר יצירה ״עומק דרום״[פח], דרום הוא ימין. זהו עומק, דרום אין סופי. לעומת זאת, שמאל קיצוני הוא צפון, מה שנקרא בספר יצירה ״עומק צפון״.

כמו שיש קיצוניות בקו מאוזן יש כמובן קיצוניות גם בקו אנכי. בדרך כלל כאשר מדברים בקבלה על הביטוי ״מן הקצה אל הקצה״[פט] הכוונה היא מלמעלה, מהקצה הכי עליון, עד הקצה הכי תחתון. אבל כמובן שבכל ממד יש שני עומקים, שבלשון המתמטיקה קוראים להם שתי נקודות אין סוף. לפי המתמטיקה הכי הכי מעודכנת שתי נקודות האין סוף בכל כיוון באמת פוגשות אחת את השניה, כמו כאן. הכח של רשב״י הוא לייחד קצוות.

זהו הרעיון העיקרי, שיש קצוות. שוב, קצוות הם כמו קיצוניות. כאשר אני אומר את המלה ״קיצוניות״ משמע כמו מישהו שרגיל להטיף לציבור שקיצוניות היא דבר רע, שכל קיצוניות היא לא טובה. אבל אם אנחנו למשל מדברים על קצוות של מעלה ומטה – ברור שלא כך היא ההשקפה. אף אחד לא יאמר על הקצה העליון שבגלל שהוא קיצוני, שהוא הקצה, שהוא השפיץ, מהיותו שפיץ הוא לא טוב. הדבר הכי קרוב לכך הוא רק מה שחנה התפללה

[פז] נוסח ברכות ק״ש דשחרית.
[פח] ספר יצירה פ״א מ״ה.
[פט] שמות כו, כח. שם לו, לג.

על שמואל – שיולד לה איש בינוני ״זרע אנשים״[צ], ככה יש פסוק שחז״ל מסבירים אותו כך שהיא ביקשה שהוא לא יהיה יוצא דופן בשום כיוון[צא]. אפילו לא יותר מדי מבריק – שיהיה באמצע. בכל זאת, היא זכתה באחד כזה, שמואל הנביא, ששקול כנגד משה ואהרן[צב]. הוא יצא הכי הכי שפיץ מכולם, עד כדי כך שהוא מושח את המלכים[צג], הוא מושח את הראש של העם. יכול להיות שהזכיה שהיא זכתה בסוף היא במדרגה כזו גבוהה עד שהוא אפילו לא בגדר קצה... זה רעיון שהרבי עכשיו יסביר אותו, שיש מה שהוא כל כך קצה עד שהוא לא קצה בכלל.

שוב, הרעיון הוא שיש בכח רשב״י ליחד קצוות. אמרתי קודם ימין ושמאל רק כדי לתת לנו קצת הרגשה, אם מדברים על אהבת ישראל, מה הכוונה עבורנו. אבל כאן הוא ידבר כמו שמקובל לדבר על קצוות בקבלה ובחסידות, שקצוות הכוונה מעלה ומטה, כלומר הכי גבוה והכי נמוך. גם אותם רשב״י יכול לחבר.

עיקר הווארט כאן הוא שרשב״י יכול לא רק לחבר את הקצוות. קצוות הם הענין של הוד שבהוד. הכי פשט, שהוד שבהוד הוא הקצה הכי תחתון, כמו שאמרנו קודם שעל פי קבלת האריז״ל הוד שבהוד הוא קטנות א׳ שבקטנות א׳. אנו יודעים שעל פי קבלה הספירות מכוונות כנגד האיברים של הגוף, וההוד הוא רגל שמאל[צד]. רגל שמאל היא היורדת אפילו יותר מטה מאשר רגל ימין. ליסוד ולמלכות, שלפי סדר הספירות באות לאחר ההוד, יש מקום בגוף יותר גבוה – הברית והפה, לפי ״פתח אליהו״. כלומר, מה שיוצא ״לבר מגופא״, מה שיורד מטה מטה, אלו הרגלים, ובין הרגלים גופא, רגל שמאל

[צ] שמואל א א, יא.
[צא] ברכות לא, ב.
[צב] שם.
[צג] שמואל־א י, א. טז, יג.
[צד] הקדמת תקו״ז יז, א (״פתח אליהו״).

יורדת יותר מטה, היא יורדת לתוך החיצונים, ״רגליה יורדות״[צה], להניק את החיצונים. על כך כתוב ״הודי נהפך עלי למשחית״[צו]. עיקר היניקה הוא רגל שמאל, היות שהיא יורדת מטה מטה לתוך תחום ה״לעומת זה״.

כלומר, אין קצה כל כך תחתון כמו הוד שבהוד. שוב, הוד שבהוד הוא יותר למטה גם ממה שיהיה מחר – יסוד שבהוד, וגם ממה שיהיה מחרתים – מלכות שבהוד, ומה שיהיה עוד יום – חסד שביסוד, וכך הלאה. יש משהו בהוד שבהוד, על פי הדימוי הקבלי, שהוא הנקודה הכי נמוכה שיכולה להיות, הקצה הכי תחתון. אפילו בספר יצירה – אמרנו שיש מושגים ״עומק דרום״ ו״עומק צפון״ – שתי הספירות נצח והוד, הרגלים, בספר יצירה נקראו ״עומק רום״ ו״עומק תחת״[צז]. הנצח נקרא ״עומק רום״ וההוד נקרא ״עומק תחת״.

שוב, מהו ההוד? תחת. זהו תחתון שאין תחתון למטה הימנו. מהו הוד שבהוד? הוא תחתון עוד יותר תחתון. כמו שנסביר וגם הרבי יביא זאת תיכף בהמשך, יש משהו שהוא יותר מטה מהכי למטה – הוא אפילו לא בגדר קצה תחתון.

קצה ומעל קצה

שוב, עיקר כאן הסוד הראשון שנסביר כאן הוא – קודם הוא אמר שרשב״י הוא הכח לייחד קצוות; ואחר כך הוא ימשיך להסביר לנו שיש דבר שהוא למעלה מלהיות קצה, הוא פשוט לא קצה. יש דבר שהוא למטה מלהיות קצה, שגם למטה הוא לא קצה בכלל – הוא מנותק לגמרי מכך.

כלומר, אם אומרים שני קצוות, אז מה אומר לעין־הדמיון קצוות? מציירים קו מתוח – כמו איזה קרש, איזה שהוא פס, איזה ממד מוצק – שיש

[צה] משלי ה, ה.
[צו] דניאל י, ח.
[צז] פירוש הגר״א לספר יצירה פ״א ה״ה.

לו שני קצוות. אבל בין שני הקצוות יש קשר, שניהם עומדים על אותו ציר. יש פה איזה ציר ארוך, שיש לו שני קצוות.

לעומת שני הקצוות של ציר כזה, אם אני אומר שיש דבר שהוא מעבר לקצוות – הכוונה היא שהוא לא קשור לַציר בכלל. ממילא, יכול גם להיות בכל צד דבר שהוא כל כך רחוק – עד שהוא לא בגדר קצה. בכל אופן, כמו שנסביר, יש הבדל בין מה שבקדושה אינו בגדר קצה, לבין מה שבקליפה והוא לא בגדר קצה. ההבדל הוא, שמה שבקדושה לא בגדר קצה – הוא בכל זאת מתלבש ומסתתר בתוך הקצה העליון, הוא לא מנותק ממנו. לעומת זאת למטה, בקליפה, ברע, מה שלא בגדר קצה אמור להיות מנותק לגמרי. ואם הוא לא מנותק – החיבור שלו הוא לגריעותא, בגלל שהחיבור שלו אומר שהוא יונק חיות, הוא לא מתבטל אפילו לקצה התחתון של הציר, הוא רק יונק ממנו, הוא נדבק אליו, כמו עלוקה, ויונק את החיות שלו. במקרה הטוב – הוא מנותק; ובמקרה הרע – הוא מחובר. לעומתו, מה שלמעלה מהקצה העליון מתלבש ושורה בתוך השפיץ, בתוך הקצה העליון ממש.

עכשיו נראה את זה כאן כתוב בפנים:

[ענינו של רשב״י הוא לאחד ולחבר קצוות] **עַד לְיִחוּד בְּחִינָה שֶׁלְּמַעְלָה מִגֶּדֶר קְצָוֹות** [עד שהוא מגיע למדרגה כזו שזה לא קצה].

דְּהַנֵּה, עִנְיַן הַנִּפְלָאוֹת

בפסוק שלנו כתוב ״גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך״. ״נפלאות״ היינו כמו שדברנו קודם על שמעון ששייך לשער הנ׳ של הבינה, שמעון נ׳. כתוב ש״נִפְלָאוֹת״ היינו נ׳ פְּלָאוֹת[צח], ויש גם מקום בחסידות בו כתוב של״ג בעמר הוא כמו ארון הקדש שבקדש הקדשים, שהרי ארון הוא אור נ׳. כתוב

[צח] זהר ח״א רסא, ב. אוה״ת מיכה עה״פ (עמ׳ תפז).

ש״מקום הארון אינו מן המדה״[צט], שזה גם כן חיבור בין למעלה מן המקום ובין המקום, שהם גם כן שני קצוות.

ה״נפלאות״ הם הקצה העליון של הציר, ״נפלאות מתורתך״. באותיות של קבלה, ״נפלאות״ היינו בחינת פנימיות עתיק, שנקראת רדל״א. יש שני שמות בקבלה לאותו ענין – או שקוראים לו פנימיות עתיק, או שקוראים לו רדל״א. בשפה פשוטה פנימיות עתיק, רדל״א, היא אמונה פשוטה, שלמעלה מכל טעם ודעת[ק], שעל כן הוא מתחבר עם הקצה הכי תחתון שאמרנו קודם – אמונה פשוטה של אחד שהוא בקטנות שבקטנות, בהוד שבהוד; והאמונה שלמעלה היא על דרך ״תכלית הידיעה שלא נדע״[קא]. האמונה שלמטה היא פשוט כמו של ילד קטן, או בלשון הראשונים[קב] – מובא הרבה פעמים בחסידות[קג] – ״לדעת זה התינוק אני מתפלל״, הוא גם מביא את זה כאן בהמשך, כל אחד צריך לומר או לחשוב ׳אני לא מתפלל׳.

יש כאלה שאומרים לפני התפלה ׳אני מתפלל לדעת האריז״ל׳, ׳לדעת אדמו״ר הזקן׳ – זה בסדר גמור, אפשר לכוון ככה שאני רוצה לבטל את הכוונות שלי לכוונות של הגדולים. אבל בראשונים כתוב, שהיות שילד קטן מאמין בפשטות בקב״ה – צריך לחשוב ׳לדעת זה התינוק אני מתפלל. אני מתפלל עם אותו שכל, עם אותה הבנה, אותה תפיסה, כביכול, של רבונו של עולם – כמו התינוק הזה, כמו הילד היהודי הזה׳. כמובן זהו ילד תמים, יהודי.

המדרגה הזו נקראת אמונה שלפני דעת. גם היא, על דרך הוד שבהוד למטה. המדרגה הכי גבוהה גם היא אמונה – אמונה פשוטה, שלמעלה מטעם ודעת. אם כבר מגיעים לכך על ידי עבודה היא בדרך של ״תכלית

[צט] יומא כא, א.
[ק] ראה אוה״ת על סידור התפלה ד״ה ״ברוך שאמר״.
[קא] בחינת עולם יג, לג.
[קב] שו״ת הריב״ש סימן קנז.
[קג] דרך מצותיך, שרש מצות התפלה פ״ח.

הידיעה שלא נדע״. כלומר, לאחר שהאדם ממצה את כל כחו לדעת הוא מגיע לכך ש״תכלית הידיעה שלא נדע״. זהו הביטוי המקורי.

קצה הרדל״א

שוב, בקבלה המדרגה הזו היא הקצה העליון של הנפש, של העולמות. או שקוראים לו בביטוי ״פנימיות עתיק״, היות שבלשון הקבלה הפרצוף הכי גבוה בספירות הוא עתיק יומין ופנימיות עתיק, הוא ״ג״ר דעתיק״, ג׳ הספירות הראשונות של עתיק. יש לו גם שם אחר – רדל״א, ״רישא דלא אתידע״, או בלשון האדרא של רשב״י, בעל ההילולא של היום – ״רישא דלא ידע ולא אתידע״[קד], הראש לא יודע ולא נודע.

מה הכוונה שהוא לא יודע? שהוא לא יודע מה יש לו בתוך עצמו. הוא לא מודע לפנימיות של עצמו, וכל שכן שאף אחד אחר, מחוצה לו, לא יודע אותו. אלו מונחים של קבלה. בחסידות, בפשיטות, זהו מקור ושרש האמונה שבנפש כל ישראל.

[המדרגה הזו לא נקראת מה שלמעלה מגדר קצה, אלא היא נקראת] **קָצֶה הָעֶלְיוֹן, קָאֵי עַל בְּחִינַת פְּנִימִיּוּת עַתִּיק, וּבָזֶה נִכְלָל גַּם הַבְּחִינָה שֶׁלְּמַעְלָה מִגְּדֶר קְצָווֹת** [כמו שאמרנו קודם, שמה שלמעלה מגדר קצוות שורה ומתלבש בהעלם בתוך הקצה העליון – אם כי שזו בחינה אחרת. ומהי המדרגה שלמעלה מגדר קצוות?], **מַהוּתוֹ וְעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרַךְ**.

ה׳ בעצמו, כביכול. למשל, על ה׳ כתוב ״לית מחשבה תפיסא בך כלל״[קה], אומרים זאת בתפלת ״פתח אליהו״ – שאין שום מחשבה בעולם שתופסת בקב״ה.

[קד] ע״פ זהר ח״ג רפח, א־ב.

[קה] הקדמת תקו״ז יז, א (״פתח אליהו״).

אבל יש שכתוב, וכך גם בספר הזֹהר הקדוש של רשב״י, ״אלא ברעותא דלבא״[קו]. לתפוס את ה׳ בשכל, במחשבה – ״לית מחשבה תפיסא ביה כלל״, אבל באמונה בה׳ – ה׳ עצמו נמצא בתוך האמונה שלי, והאמונה שלי לא יודעת מזה שה׳ נמצא בה. מה הכוונה להאמין? להאמין היינו נעלם. ברגע שיהודי מאמין באמת, ולכל יהודי יש את האמונה האמתית – הקב״ה כביכול, בכבודו ובעצמו, ובלשון החסידות – ״עצמותו ומהותו יתברך״, נמצא באמונה שלו. אבל האמונה שה׳ נמצא בה, ממש בתוך האמונה – לא יודעת איזה אוצר בלום, כביכול, יש בתוך עצמה.

זהו ״רישא דלא ידע״ מה שיש בו, ״ולא אתידע״. כמובן, המהות והעצמות באמונה לא מתגלה כלפי חוץ, רק מודיעים לנו שהקב״ה נמצא ברדל״א. שוב, יש את הקצה העליון שלי, ויש את מה שלמעלה מגדר קצה – שהוא ה׳ עצמו. ה׳ בעצמו, שלמעלה מגדר קצה, נמצא בתוך הקצה העליון. אבל, שוב, אלו שתי בחינות.

וְהוּא [כלומר עצמות ה׳ ממש, שנמצאת בתוך הקצה העליון – זהו ביטוי מקורי של האריז״ל[קז], שלקוח מפסוק בחבקוק[קח], אבל הוא ביטוי של האריז״ל –] **חֶבְיוֹן עֹז הָעַצְמוּת.**

שוב, זה ביטוי שלקוח מהמקרא, אבל הביטוי המלא הוא של האר״י הקדוש. את הביטוי הזה מאד מאד אוהבים בחסידות, לכן מביאים אותו הרבה מאד – ״חביון עז העצמות״.

מה הכוונה ״חביון״? מלשון להתחבא. ה״עז״ ו״עצמות״ הולכים ביחד, כמו שבפסוק המקורי בחבקוק כתוב רק ״חֶבְיוֹן עֵזֹה״. יש ביטוי במקרא ״חביון עז״, אבל לא ״חביון עז העצמות״. מאיפה לוקחים את הניב ״עז״

[קו] לקו״ת תצא לט, ב (ובכ״מ בדא״ח). וראה זהר ח״ג רפט, ב.

[קז] שער מאמרי רשב״י פירוש ספרא דצניעותא פ״א, ע״פ חבקוק ג, ד. וראה גם מאו״א מערכת אלף אות סד.

[קח] חבקוק ג, ד.

ו״עצמות״ יחד? מפסוק אחר בתהלים ״עז ותעצומות לעם״[קט]. יוצא, שיש פסוק אחד שמחבר את שתי המלים ״חביון עז״ ויש פסוק אחר שמחבר את שתי המלים ״עז ותעצֻמות״. תעצומות היינו התעצמות, זהו הקשר בלשון הקודש בין עצמי־עצמות לבין עצום – עצמות ותעצומות. משני הפסוקים האלה יחד עושה האריז״ל את המטבע הלשונית, ״חביון עז העצמות״.

חביון עוז העצמות נמצא בתוך רדל״א, ורדל״א עצמו לא יודע ממנו. זוהי הגדרת רדל״א, ״רישא דלא ידע ולא אתידע״. הוא לא יודע מה נמצא בתוך עצמו. שוב: מהו המשל הפשוט? כמו שליהודי אין מושג מה הוא חווה בקרבו, בחיק האמונה שלו – לא פחות ולא יותר מאשר ה׳ בעצמו, בכבודו ובעצמו. מהותו ועצמותו יתברך.

שברדל״א, דְּהוּא עַצְמוֹ אֵינוֹ מַשִּׂיג מָה שֶּׁיֵּשׁ בּוֹ [ככה הרבי מסיים כמו שמובא בספרי הקבלה], **וְזֶהוּ פֵּרוּשׁ דְּלֹא יָדַע וְלֹא אִתְיְדַע מָה דְּהַוֵי בְּרֵישָׁא דָּא כו׳** [זה הלשון של האדרא, של רשב״י] **כַּמְּבֹאָר בְּלִקּוּטֵי־תּוֹרָה** [הוא מביא את המקור להסבר הזה מאדמו״ר הזקן בליקוטי תורה ביום כיפור[קי]] **דְּזֶה קָאֵי** [כלומר משהו שלא יודע מה קורה בקרבו, שזה חביון עוז העצמות, קאי] **עַל עַצְמוּתוֹ וּמַהוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וּבְחִינָה זוֹ שֶׁלְּמַעְלָה מִגֶּדֶר קְצָווֹת נִמְשָׁכֶת לְמַטָּה בַּקָּצֶה הַתַּחְתּוֹן,**

הוא יסביר תיכף שבחינה זו היא גם מה שיותר למטה מלהיות בגדר קצה תחתון. שוב, מה הוא רוצה כאן? לומר שרשב״י, במיוחד ביום זה של ההסתלקות שלו, בל״ג בעֹמר, בהוד שבהוד – משלים את כל עבודת חייו, לחבר קצוות. לא רק לחבר קצוות, אלא גם את מה שלמעלה מלהיות קצה עם מה שלמטה מלהיות קצה. אבל קודם הוא אומר כך: הקצה העליון אלו הנפלאות, פנימיות עתיק, האמונה, יסודות האמונה, תורת האמונה. הרי ״רזין

[קט] תהלים סח, לו.
[קי] יה״כ עא, ד.

דרזין דאורייתא״ – גם היום יש חוגים מסוימים שנוהגים לקרוא לכך ׳למודי אמונה׳ – הם בעצם ללמוד אודות האמונה, מהות האמונה, ויש בתוך זה את ה׳. הדבר הזה קודם כל נמשך מטה מטה, לקצה התחתון, ואחרי שהוא מגיע לקצה התחתון הוא יורד עוד יותר למטה. אחרי התחתון יש עוד למטה מהתחתון, למטה מלהיות בגדר תחתון. אז קודם הרבי מסביר מה נקרא שהוא יורד למטה לתחתון:

בְּבְחִינַת עֲשִׂיָּה [התחתון היינו עולם העשיה – לא עולם העשיה הרוחני, אלא עולם העשיה הגשמי. זהו ״התחתון״], **וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר־לְעֵיל** [שזהו המאמר הקודם[קיא]] **שֶׁבְּזֶה ב׳ עִנְיָנִים**, [כאשר אני אומר שממשיכים את האור למטה בעשיה יש בזה שתי מדרגות:] **א׳ דְּעֲשִׂיָּה עִנְיָנָהּ כְּפְשׁוּטָהּ בְּגַשְׁמִיּוּת**

יש גם את עולם העשיה הרוחני, שבו יש אופנים רוחניים, מלאכים למיניהם, כל מיני דברים – זהו עולם העשיה, עולם של מזלות, שרים של כל **ע** אומות העולם – הכל נמצא בתוך עולם העשיה הרוחני. אבל כאן, כשאנו מדברים על התחתון, ודאי לא מדובר על עולם העשיה הרוחני. התחתון הוא רק הגשמי, העולם שלנו, העולם הזה.

שֶׁמִּזֶּה מוּבָן שֶׁקְּצֵה הַתַּחְתּוֹן הֱיֵינוּ עוֹלַם הָעֲשִׂיָּה הַגַּשְׁמִי. דְּיֵשְׁנוֹ עוֹלַם הָעֲשִׂיָּה הָרוּחָנִי וְעוֹלָם הָעֲשִׂיָּה הַגַּשְׁמִי, וּבְחִינָה הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁאֵין תַּחְתּוֹן לְמַטָּה מִמֶּנּוּ שֶׁבַּתּוֹרָה וּמִצְווֹת הִיא בַּתּוֹרָה וּמִצְווֹת שֶׁבָּעֲשִׂיָּה בַּגַּשְׁמִיּוּת דַּוְקָא,

ה׳ נתן לנו תורה ומצוות לקיים בגשמיות דוקא, בעולם התחתון ״שאין תחתון למטה ממנו״. כלומר, אין תורה ומצוות בעולמות הרוחניים, גם לא בעולם העשיה הרוחני. רק בעולם הזה, ״התחתון שאין תחתון למטה ממנו״ – שהוא העולם שלנו:

[קיא] ד״ה ״להבין הילולא דרשב״י״ ל״ג בעמר תשל״ז.

שֶׁזֶּהוּ קָצֶה הַתַּחְתּוֹן, הַהַמְשָׁכָה בְּעוֹלַם־הָעֲשִׂיָּה הַגַּשְׁמִי [זהו פירוש אחד. ומהו מה שלמטה מלהיות קצה?]. וּב׳ דְּעִנְיָן הָעֲשִׂיָּה מוֹרֶה עַל מַעֲמָד וּמַצָּב כָּזֶה שֶׁצְּרִיכִים לַעֲשׂוֹת מִלְּשׁוֹן כְּפִיָּה, עַל שֵׁם ״מְעַשְּׂיו עַל הַצְּדָקָה״,

״מעשין על הצדקה״[קיב] היינו מה שיש בכח בית הדין של ישראל לכפות אנשים לתת צדקה, כל אחד לפי מדת העשירות שלו לפי מה שקובע בית הדין. מי שלא נותן צדקה כמו שראוי לו לתת בא בית הדין ומכריח אותו. להכריח מישהו נקרא ״לְעָשׂות אותו״, ואם עושים זאת בקדושה, כמו שצריך – כתוב ״גדול המעשה יותר מן העושה״[קיג]. אפילו בפשטות, מי שמתרים באמת למטרה טובה – יש לו יותר זכות אפילו ממי שנותן בגלל שהוא ה״סיבה״.

יש ״סיבה״ ויש ״מסובב״, ותמיד הסיבה של הדבר היא מעולה יותר מאשר הדבר המסובב. אבל אם הכל היה בסדר מלכתחילה, כולם היו פותחים את היד ונותנים מרצונם הטוב, לא היה צריך לכפות אף אחד, לא היה צריך לְעשות אף אחד. מה שצריכים לפעמים לְעָשׂות מישהו – סימן שהוא נמצא בתוך איזה בית כלא רוחני, הוא חבוש בו ו״אין חבוש מתיר את עצמו מבית האסורים״[קיד], ולכן צריך מישהו מחוץ לבוא ולהוציא אותו משם בכח.

״לִפְקֹחַ עֵינַיִם עִוְרוֹת״

לפתוח אותו, זו פעולה שנקראת גם ״לִפְקֹחַ עֵינַיִם עִוְרוֹת״[קטו]. אחד מהנושאים שנרצה להסביר על פי הפסוק הזה, ״גל עיני״, קשור גם למה

[קיב] בית יוסף על הטור יו״ד סרמ״ח.
[קיג] ב״ב ט, א. מסכת כלה פ״ב.
[קיד] ברכות ה, ב. נדרים ז, ב. ובכ״מ.
[קטו] ישעיה מב, ז.

שהרבי אומר בכל הזמן האחרון, בשנים האחרונות – שמה שחסר לנו הוא לפקוח עינים[קטז]. אז גם ״גל עיני״, מה הכוונה? פקיחת עינים.

אנחנו כולנו ״בחזקת סומין״. אחד ממראי המקומות שהרבי מביא כאן בתחילת העמוד הזה הוא מאמר של הרבי המהר״ש[קיז]. שם, בפרק הראשון של המאמר, הוא מביא מאמר חז״ל חשוב, שכאן הרבי לא מצטט אבל הוא מאד מאד חשוב לענייננו – חז״ל אומרים ״הכל בחזקת סומין עד שהקב״ה מאיר את עיניהן״[קיח]. כולנו בחזקת עורים וסומים, סומים היינו עורים, עד שה׳ לא מאיר את עינינו. זהו כלל בחז״ל.

כמו כל כלל בחז״ל, לומדים את הכלל הזה מאיזה שהוא מקום, יש לכך מקור. מאיפה לומדים את הכלל הזה, שהכל בחזקת סומין עד שהקב״ה מאיר את עיניהם? מהגר המצרית שפחת אברהם אבינו. כתוב, והמקור גם הוא משהו פלאי, שאם מדברים כל הזמן שצריך לפקוח עינים ושבכך תלויה ביאת המשיח – אז גם ״אסתכל באוריתא״[קיט], צריך להסתכל בתורה איפה כתובה לראשונה פקיחת עינים, שזהו ודאי המקור לענין ולסוד הזה.

רואים זאת אצל הגר. כתוב ״וַיִּפְקַח אֱלֹהִים אֶת עֵינֶיהָ וַתֵּרֶא בְּאֵר מָיִם״[קכ]. מהפסוק הזה חז״ל דורשים ש״הכל בחזקת סומין עד שהקב״ה מאיר את עיניהן״. איך לומדים זאת מהפסוק? חוץ מכך שכתוב ״ויפקח אלהים את עיניה״ כתוב ״ותרא באר מים״ – ומכך משמע שהבאר היתה קיימת שם כל הזמן!

כלומר, כאן יש מאמר חז״ל מפורש, שאם נשים לב בפירוש – מהדיוק האמתי בפסוק, ה׳ לא ברא להגר באר. הוא לא חידש לה שום באר – הבאר

[קטז] ראה שיחת ש״פ ויצא תשנ״ב. שיחת י״ט כסלו תשנ״ב ועוד.
[קיז] המשך ״חייב אדם לברך״ תרל״ח.
[קיח] בראשית רבה נג, יט.
[קיט] זהר ח״א קלד, א. ח״ב קסא, א.
[קכ] בראשית כא, יט.

היתה שם כל הזמן והיא באר טבעית לחלוטין. אלא מה? הבעיה היתה שלה בלבד. הבאר נמצאה שם כל הזמן, לפני העינים שלה.

יכול להיות דבר שממש נמצא לפני העינים, הוא קיים כל הזמן, ואתה לא רואה אותו – ״הכל בחזקת סומין עד שהקב״ה מאיר את עיניהם״. זהו ממש מאמר חז״ל מפורש ובדיוק המסר שהרבי רצה למסור כל הזמן בזמן האחרון – שהדבר נמצא, הוא נמצא ממש לפני העינים. זהו מאמר חז״ל מפורש על הפסוק ״ותרא באר מים״. תמיד היתה שם באר מים, לא התחדש לגבי הבאר, לגבי החפצא, האובייקט – מבחינה אובייקטיבית לא התחדש כלום, כל הבעיה היתה אך ורק בעיה סובייקטיבית, שלה עצמה.

כך גם אנחנו, כולנו בחזקת סומין עד שהקב״ה לא יאיר ויפקח לנו את העינים. לכן גם הרבי מרמז במאמר זה על כך – כמו הרבי מהר״ש במאמר המקורי שלו – שעיקר הדיוק בפסוק ״גל עיני״ הוא על העינים. הרי אם רק הענין הוא ׳תגלה את הנפלאות׳ היה אפשר לדלג על המלה ״עיני״.

[חסר בהקלטה]

...אותה חיה, ש״רוח הטומאה״ שלה תעבור מן הארץ, אבל משהו ממשי שם יתגייר, יעבור תהליך של אתהפכא.

כתוב ״ובני ישראל יוצאים ביד רמה״, והתרגום של ״ביד רמה״ הוא ״בריש גלי״ - בראש גלוי. כתוב בקבלה ש**בריש** אותיות **רשב״י**, רבי שמעון בר יוחאי, ו״**גלי**״ היינו **גל** של ״גל עיני ואביטה״. זהו ל״ג בעֹמר, ראש גלוי.

בריש גלי

מי יכול לעשות ולחולל כזה תהליך? אך ורק העצמות. חביון עז העצמות של האמונה הפשוטה שבתוך רדל״א מתגלה על ידי תורת

רשב"י. לכן, יש עוד שיחה של הרבי בה הוא מסביר שרשב"י אותיות "בריש גלי"[קכא]. כתוב "ובני ישראל יוצאים ביד רמה"[קכב], והתרגום של "יד רמה" הוא "בריש גלי" – ראש גלוי.

בקבלה כתוב ש"ראש גלוי" הוא רדל"א, היות שיש ג' רישין בכתר – שוב, אלו אותיות ומושגים של קבלה – והראש שהוא הקצה העליון, השפיץ העליון, לא מתלבש בשום מדרגה אחרת בספירות. זהו הוא רדל"א. הוא נקרא "ריש גלי", "ובני ישראל יוצאים ביד רמה". "יד רמה" היינו גם תוקף האמונה שלנו, האמונה האיתנה שהיא גם מקור מסירות הנפש והעקשנות שלנו, "כי עם קשה עורף הוא וסלחת"[קכג], שממשיך את הסליחה והכפרה בזכות העקשנות שלמעלה מטעם ודעת.

כתוב בקבלה שבריש היינו אותיות רשב"י, רבי שמעון בר יוחאי[קכד], ו"גלי" היינו גל של "גל עיני ואביטה". זהו ל"ג בעֹמר.

שוב, מובא בחסידות שאחד הסודות של ל"ג בעֹמר – בכך אנחנו נסיים את השיעור הזה – הוא "בריש גלי". "ריש גלי" היינו רדל"א עם חביון עז העצמות שבתוכו, שנמשך על ידי רשב"י, אותיות בריש.

כלל ידוע שהתנאים המחברים היו רומזים את שמם במלה הראשונה של החיבור שלהם. המלה הראשונה של ספר הזֹהר היא "בריש" – כמו שהמלה הראשונה של התורה היא "בראשית" – "בריש הורמנותא דמלכא גליף גליפו בטהירו עילאה" מתחיל במלה "בריש". שם מרומז **רשב"י, רבי שמעון בר יוחאי, צירוף אותיות בריש.**

[קכא] לקו"ש ח"ג עמ' 872. ראה גם ד"ה "להבין הילולה דרשב"י", לג בעומר תש"ל פ"ט (תו"מ ח"ס עמ' 235).

[קכב] שמות יד, ח.

[קכג] שם לד, ט.

[קכד] עמק המלך שער א פנ"א. דגל מחנה אפרים עה"פ.

הביטוי כאן בתרגום אונקלוס למלים ״יד רמה״ הוא ״בריש גלי״. כתוב ש״בריש גלי״ הוא רדל״א, זהו הביטוי בקבלה בשביל הרדל״א. הוא גם ״בריש״, רבי שמעון בר יוחאי, וגם ״גלי״ דהיינו ״גל״ – ״גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך״.

אם כן, מה שהיום למדנו, שזו הפתיחה הוא – שהענין של רשב״י הוא לחבר קצוות. למרות שכאן הוא לא מדבר כאן על קצוות של ימין ושמאל, אלא על קצה של עליון ותחתון – הם כוללים את כל הקצוות. כל הקצוות הם כל העומקים שישנם בספר יצירה. זהו הענין של רשב״י.

יש נקודה שקשורה לכך, עליה עוד לא דיברנו והיא תהיה בהמשך. מה שהוא הסביר היום, מה שלמדנו הערב, הוא שפשוט צריך את הכח הכי עליון בשביל לרדת הכי למטה. זהו כלל גדול – ״כל הגבוה גבוה ביותר יורד מטה מטה ביותר״[קכה], הקצה העליון יכול להגיע עד לקצה התחתון. אבל בשביל להגיע למטה מהקצה התחתון, שהוא מקום הקליפות, לְעשות ולהפוך גם אותם – צריך כח ועז שלמעלה מהקצה העליון.

אלא, כמו שאמרנו, שאותו דבר שלמעלה מהקצה העליון מתלבש ונמצא חבוי, מתחבא, בתוך הקצה העליון. לכן ממשיכים אותו באמצעות הקצה העליון. אלו ה״נפלאות מתורתך״ – עצמותו יתברך שיורדת קודם להתגלות בעולם הגשמי, ואחר כך יורדת עוד יותר אל שהיה אמור להיות תחום בפני עצמו, רק שלאחר חטא אדם הראשון הוא התערב ועכשיו צריך לעשות אותו, שזו אתכפיא, ו״אתכפיא המביאה לידי אתהפכא״[קכו].

[קכה] לקו״ת ויקרא לד, ג. לט, ג. במדבר לח, ב (ובכ״מ). סה״מ תקס״ד עמ׳ קכו בשם הבעש״ט והמגיד.

[קכו] מאמר ד״ה ״באתי לגני״ תש״י פ״ב.

מדורת ל״ג בעֹמר - חשוכא לנהורא

״אתהפכא חשוכא לנהורא״ היינו כמו המנהג לעשות מדורת אש בל״ג בעֹמר בתוך חשכת הלילה. אחד הסודות של המדורה הזו הוא שבתוך הלילה אומרת האש הזו שרשב״י יכול להפוך את הלילה לאור.

לא רק להאיר את הלילה, אלא האש לוקחת את החשך והופכת אותו לגמרי. הרי לגבי חשך יש שתי דעות בקבלה – האם החשך הוא רק העדר האור או שהוא ממשות[קכז]. אם החשך הוא רק העדר האור אז באמת האור דוחה אותו לגמרי מלכתחילה והאש היא מה שנקרא להאיר את החשך. אבל ככל שיש ממשות בחשך צריך להפוך את ה׳ממש׳ הזה לאור, להדליק אותו כמו אש. מהי אש? אש היא לא אור. אור הוא פנס, אבל אש לוקחת חומר והופכת אותו לאור. המדורה שעושים הערב היינו שרשב״י, ה״בריש גלי״ הזה, לוקח את הממשות של החשך, של הלילה, והופך אותם לאור.

כן יהיה לנו, בכך נסיים הערב.

[קכז] ראה שמו״ר טו, כב. חזקוני בראשית א, ב. ומאידך אמונות ודעות מ״א. מו״נ ח״ג פ״י (ברמב״ן לשמות ד, יא). ראה בהנסמן בלקו״ש ח״י עמ׳ 180.

בע"ה

י"ח אייר תשנ"ה - אור הגנוז

גילוי העצמות בל"ג בעֹמר

שיעורים במאמר ד"ה "גל עיני" תשל"ז (ח"ב - תחילת המאמר)

סיכום שיעורי **הרב יצחק גינזבורג** שליט"א[א]

קיצור מהלך השיעור

בשיעור מתוק - הממשיך את קודמו - מל"ג בעֹמר תשנ"ה, מבאר הרב את ענינו של יום ל"ג בעֹמר. על גבי השיעור הקודם, בו נתבאר ענין מעלת היום במורשתו של רשב"י - אהבת ישראל ללא תנאים - מבוארת כאן הדרך להבאת משיח: הקשבה הדדית לכל יהודי, "חברים מקשיבים", מומחיותו של רשב"י: החל מהקשבה לרבי, גם ללא השגה בדבריו כלל; דרך הקשבה לחבר הסובר אחרת ממני; ועד להקשבה פנימית אפילו לרשע, ושמיעת נקודת המלכות שבו המביאה אף היא לימות המשיח. כל זאת יוצא אל הפועל באמצעות גילוי נפלאות התורה, בהמשכת דעת לאמונה הפשוטה וגילויה בכל יהודי. לקראת חיתום השיעור, נוסף פרק יפהפה על הדירה בתחתונים לקב"ה בעולם הזה - בסוד ה"צניעותא", הענקת היכולת לקב"ה להתפשט מכל לבושיו האלקיים, ורמיזתנו לו על רצוננו בכך - באמצעות מנהג שריפת הבגדים בל"ג בעֹמר.

[א] נרשם מהקלטה על ידי עֹפר שי׳ בן־יעקב. לא מוגה מאד.

א. המשכת דעת באמונה בל"ג בעֹמר

ירידת המן בל"ג בעומר

אתמול[ב] התחלנו לדבר על היסוד הכי גדול של ל"ג בעֹמר, של רשב"י – ענין האהבה, אהבת ישראל בין כולם. דברנו אתמול על כך שכוחו של רשב"י הוא לחבר קצוות, זהו עיקר הרעיון של המאמר כאן[ג], ולחבר אפילו מדרגות שהן לא בגדר קצה, שהן יותר מקצה. בעבודת האדם בפשטות, הענין הזה הוא אהבת ישראל, אהבת חינם ללא תנאי.

הענין הזה מתאים מאד למשפט שרשב"י אמר ל"חברים", לתלמידים שלו, כאשר הוא פתח באדרא. זהו משפט שלא אמרנו אתמול, אבל הוא הכי נוגע לנו. הראשונים שהם תלמידי רבי עקיבא שמתו בתקופה הזו, ופסקו מלמות ביום הזה, ל"ג בעֹמר[ד], כידוע הם מתו בגלל שלא היתה אהבה אמתית ביניהם, הם לא נהגו כבוד בזה בזה.

ביום הזה, "הוד שבהוד", שהיה עתיד כבר משׁשת ימי בראשית שרשב"י יסתלק ביום זה, למרות שזה היה לפני ההסתלקות שלו – ביום המסוגל הזה – "מגלגלין זכות על ידי זכאי"[ה], כתוב ש"מגלגלין זכות על ידי זכאי" הולך גם על ימים בשנה, ש"מגלגלין זכות ליום זכאי". יש "יום זכאי" מצד עצמו, ומגלגלין לאותו יום זכות נוספת. כתוב שהדבר הזה באופן מיוחד קשור לל"ג בעֹמר[ו]. ל"ג בעֹמר הוא מלשון גל, כמו כאן "גל עיני"[ז], אמרנו שבמשך השיעורים שלנו אנחנו נסביר הרבה פירושים של "גל", שכולם מתקשרים יחד.

[ב] שיעור י"ח אייר תשנ"ה.
[ג] מאמר ד"ה "גל עיני" – י"ט אייר תשל"ז.
[ד] יבמות סב, ב.
[ה] תענית כט, א.
[ו] שערי המועדים – ל"ג בעומר סי' עב, עה, פה.
[ז] תהלים קיט, יח.

אחד הפירושים הוא מלשון לגלגל, גלגלים, גלגולים. לכן, באופן מיוחד קשור לל"ג בעֹמר המושג הזה של "מגלגלים זכות ליום זכאי". יש משהו זכאי בעצם היום הזה, יום הל"ג בעֹמר של "הוד שבהוד" בספירת העומר, וההסתלקות של הרשב"י שייכת לכך בעצם. אבל הענין הזה כבר קיים מאז ומתמיד.

יש שתי דעות בחז"ל מתי ירד המן לישראל בשנה הראשונה לאחר יציאת מצרים, בזמן הזה, בין פסח לבין עצרת, בין יציאת מצרים לבין מתן תורה – אולי הדבר הכי חשוב שקרה באמצע הוא ירידת המן לישראל. בדרך כלל מביאים בשם חז"ל[ח], שאת זה גם רש"י מביא כ"פשוטו של מקרא"[ט], שהמן ירד בט"ו באייר, בדיוק באמצע החֹדש. היום של החֹדש בו "קיימא סיהרא באשלמותא"[י], למחרת פסח שני. גם היום הזה שייך לשבוע הזה, הוא בשבוע של ההוד. פסח שני, שאולי נסביר יותר בהמשך בהקשר לל"ג בעֹמר, הוא "חסד שבהוד" ול"ג בעֹמר הוא "הוד שבהוד". ט"ו באייר, האמצע של החודש, ה"קיימא סיהרא באשלמותא", השלמות של החודש, שהוא "גבורה שבהוד" – יש דעה שבאותו יום ירד המן לישראל. אחרי שאכלו את המצות שהוציאו ממצרים חֹדש ימים, מט"ו בניסן עד ט"ו באייר. ואז, ירד המן. כידוע[יא], המן הוא פנימיות המצה. בתוך המלה **מצה** יש **צ**, ו**צ** היא בגימטריא **מן** – "צדיק באמונתו יחיה"[יב].

[ח] שבת פז, ב.
[ט] רש"י על שמות טז, א.
[י] זח"א קנ, א. זח"ב סא, א. פה, א. זח"ג צז, א.
[יא] הגהות למאמר "הרכבת אנוש לראשנו" פ"ב. שיעור כו אייר תשמ"ד על מאמר זה.
[יב] חבקוק ב, ד.

שלשה צדי"קים

ה־**מה** שבשני קצוות **המצה** הוא חצי **מן**, חצי **צ** – כלומר, מצה היא "שלם וחצי" – שלם באמצע וחצי בצדדים, בקצוות **מצה**. בעצם יש שלש פעמים "**מה**", רק שפעמיים **מה** מרוכזות באמצע, ב־**צ**. בפרשת המן, המלה "מה" מופיעה בדיוק שלש פעמים: פעמיים משה אומר עליו עצמו ועל אהרן אחיו "ונחנו מה"[ג], שהביטוי הזה כתוב פעמיים, ועוד פעם כאשר המן הופיע בראשונה ולא הכירו מהו – לא ידעו מהו – כתוב "ויאמרו איש אל אחיו מן הוא, כי לא ידעו **מה** הוא"[ד]. אז יש "מה" של תמיהת העם, ויש "מה" של הבעת הבטול המוחלט של משה רבינו, שכתוב פעמיים.

כתוב שפעמיים "מה" של משה רבינו, "ונחנו מה" "ונחנו מה", מצטרפות ל־**צ**, שהיא הפנימיות של **המצה**. והתמיהה של העם "מה הוא", מלמטה, זהו ה"מה" שמקיף, המסגרת של המצה. בכל אופן, כאשר העם מגיעים ואומרים "מה הוא", עצם המן הזה הוא ה־**צ** עצמו – פעמיים **מה** של משה רבינו, "ונחנו מה" "ונחנו מה". התגלמות הבטול במציאות של משה ואהרן היא ה־**מה** עצמו.

הענין הזה קשור עם מה שדיברנו אתמול בלילה, של"ג בעומר הוא גילוי הנפלאות שבתורה, והנפלאות שבתורה הן האמונה, אמונת ישראל, רדל"א. כתוב "**ויאמרו איש אל אחיו מן הוא**" – מן הוא **צירוף אותיות** אמונה.

שוב, היינו באמצע – יש שתי דעות מתי המן הזה ירד. הדעה היותר מקובלת וידועה היא שהוא התחיל לרדת בט"ו, לפני שלשה ימים. אבל יש דעה במדרש[טו], החת"ם סופר מביא את הדעה הזו כשהוא מסביר מה היחוד

[ג] שמות טז, ד־ח.
[ד] שמות טז, טו.
[טו] לא ידוע מקומו.

של ל"ג בעֹמר[טז], שהמן ירד בח"י באייר, כלומר היום. יש דעה בחז"ל שמובאת באחרונים, וגם הרבי מביא אותה[יז], שירידת המן לישראל התרחשה ביום זה, וכל שאר הדברים הקשורים ליום הזה – הכל בבחינת "מגלגלין זכות על ידי זכאי"[יח], או "מגלגלין זכות ליום זכאי"[יט]. "יום זכאי" הוא ח"י, החיות של חודש אייר – כמו שח"י אלול הוא החיות של חודש אלול, כמו שהסברנו אתמול.

כל פעם שהאמונה הופכת להיות דעת, נמשך מקיף של אמונה יותר גבוה, יותר עליון. לא ממצים את האמונה אף פעם. האמונה היא אין סוף, אבל העבודה של האדם בעולם הזה היא להמשיך מקיפים להפוך להיות פנימיים

אם כן, היום הזה המן יורד לישראל. מהו המן? גילוי הנפלאות, ה"נפלאות מתורתך". היום הזה, ל"ג בעֹמר, נקרא "מתן תורה של פנימיות התורה"[כ]. כמו שחג שבועות הוא "זמן מתן תורתנו"[כא] לגבי כללות התורה כולה – בפרט, במיוחד הסודות, ה"רזין" וה"רזין דרזין" דאורייתא, פנימיות התורה – מתן תורה שלהם הוא היום, ל"ג בעֹמר. זו תורת עצם האמונה,

---

[טז] שו"ת חת"ס יו"ד סי' רלג. חת"ס עה"ת בשלח (לשנת תקצ"ג). וראה שדי חמד אסיפת דינים מערכת ארץ ישראל סק"ו וש"נ.

[יז] שיחת ערב ל"ג בעמר תשל"ד.

[יח] תענית כט, א.

[יט] שם.

[כ] ד"ה "וספרתם לכם" תרס"ו (המשך תרס"ו עמ' ריט). ד"ה "אני לדודי ועלי תשוקתו" תש"ד (סה"מ תש"ד עמ' 211).

[כא] נוסח תפלת עמידה לחג השבועות.

אמונת ישראל. "נפלאות מתורתך".

"וצדיק באמונתו יחיה" – האות **צ**, בסדר הא"ב, היא האות **ח**"י. כלומר, לפי הסדר – א', ב', ג', ד' – **צ** היא הח"י בא"ב, והצדיק הזה חי באמונה שלו. היום ח"י איר, ל"ג בעֹמר, ירידת המן.

להזין את האמונה

בזכות מי ירד המן אז? בזכות משה רבינו[כב]. היו שלש מתנות טובות שניתנו ליהודים במדבר: המן, הבאר וענני הכבוד. ענני הכבוד בזכות אהרן הכהן, הבאר־המים בזכות מרים והמן שהוא הדעת. ברמב"ן[כג] כתוב שהמן הוא "ורעה אמונה"[כד], מלשון רעיה, לפרנס, להזין.

איך מפרנסים את האמונה? על ידי המשכת הדעת. מורידים אותה למטה, מהקצה העליון, הנפלאות, עד לקצה התחתון, לשכל הכי פשוט שביהודי הכי פשוט. היהודי הפשוט מאמין בעצם, אבל משה מזין ומפרנס את האמונה שלו.

אפילו במלה "מן" יש שני פירושים: או שמן הוא לשון מה – תמיהה; או שמן הוא מלשון "וימן"[כה], ש"וימן" הוא להכין משהו, וכאן הכוונה להכנת מזון – ראו שהמן הוא מזון, רק לא ידעו איזה סוג מזון הוא. זהו מזון מוזר, מזון פלאי. ככה רש"י אומר, רש"י אומר בפסוק "ויאמרו איש אל אחיו מן הוא", ש"מן הוא" הכוונה מזון, אבל מזון לא

[כב] תענית ט, א. ילקו"ש בשלח טז.
[כג] רמב"ן של שמות טז, ד־ז.
[כד] תהלים לז, ג.
[כה] יונה ב, א.

ידוע. שוב, הוא בא מרדל"א, רישא דלא ידע ולא אתידע. זהו מזון, אבל לא יודעים איזה מן מזון זה. אז הוא פשוט הכנת מזון.

כמובן, יש קשר בין הפירוש מן מלשון מה, למן מלשון מזון – שמזון עוד יותר קשור למשה רבינו, שהוא זן ומפרנס את האמונה. לפני שירת הים כתוב "ויאמינו בהוי' ובמשה עבדו"[כו] וכתוב שלא רק שמאמינים במשה, אלא יש שני פירושים: להאמין במשה שהוא נביא אמת, וכמו שכתוב "וגם בך יאמינו לעולם"[כז]. זאת אומרת צריך להאמין בקב"ה ולהאמין במשה בתור נביא הקב"ה; אבל יותר עמוק כתוב בחסידות[כח] ש"ויאמינו בהוי' ובמשה עבדו" שעל ידי "וב...", שכתוב "**וב**משה עבדו", שעל ידי משה עבדו האמונה יורדת וחודרת לפנימיות ההוויה של נשמות עם ישראל, בגלל שהוא מזין ומפרנס את האמונה – משה רבינו נקרא "רעיא מהימנא"[כט]. רעיא מהימנא אינו רק הרועה הנאמן, אלא גם רועה את האמונה. הוא "רעה אמונה", "שכן ארץ ורעה אמונה". מפרנס את האמונה.

איך מפרנסים את האמונה? על ידי המשכת הדעת. מורידים אותה למטה, מהקצה העליון, הנפלאות, עד לקצה התחתון, לשכל הכי פשוט שביהודי הכי פשוט. היהודי הפשוט מאמין בעצם, אבל משה מזין ומפרנס את האמונה שלו. לכן הפתגם שאמרנו קודם, אתמול, שכתוב בזהר – "בהאי חיבורא דילך... יפקון ביה מן גלותא ברחמין"[ל], שעל ידי החיבור של ספר הזהר יצאו מהגלות ברחמים, בא הפירוש שמדובר דוקא כאשר "יתפרנסון מיניה", שעם ישראל – חוץ מכך שיש סגולה כזו, סגולה עצומה, לקרוא את דברי הזהר אפילו מבלי להבין מה שאתה קורא, זו גם סגולה גדולה. אבל הזכות המיוחדת של הזהר, שבזכותה, בזכות הזהר יכולים לצאת מהגלות

[כו] שמות יד, לא.
[כז] שמות יט, ט.
[כח] תו"מ ח"א עמ' 145. ח"ח עמ' 227 ובכ"ד. וראה מכילתא עה"פ.
[כט] תקו"ז סוף תי"ג (כט, ב); כא (מג, א).
[ל] זהר ח"ג קכד, ב.

ברחמים תהיה דוקא כאשר "יתפרנסון מיניה" – זהו הביטוי בזהר. "יתפרנסון מיניה" הכוונה היא שיבינו את הזהר – שהסודות וה"רזין" ו"רזין דרזין" דאורייתא של רשב"י ירדו ויהיו בגדר מזון ממש, "ורעה אמונה", שהאמונה תהפוך לדעת.

כל פעם שהאמונה הופכת להיות דעת, נמשך מקיף של אמונה יותר גבוה, יותר עליון. לא ממצים את האמונה אף פעם. האמונה היא אין סוף, אבל העבודה של האדם בעולם הזה היא להמשיך מקיפים להפוך להיות פנימיים, כלומר להמשיך אמונה להיות דבר ידוע – דעת. ממילא, כך נמשך עוד מקיף יותר עליון. עוד דרגה של אמונה יותר גבוהה, "תכלית הידיעה שלא נדע"[לא], כמו שהסברנו זאת[לב].

אבל מי שפועל את הפעולה הזו הוא משה רבינו. כתוב שרשב"י הוא הגלגול העיקרי, בין התנאים, של משה רבינו[לג]; ועוד יותר כתוב על ל"ג בעֹמר: הרי יש מחלוקת בין הפוסקים כאשר סופרים את העומר כל יום, האם אומרים "לעומר" או "בעֹמר"[לד]. לפי רוב המנהגים אומרים "לעומר". אבל כאן, לפי כולם נהוג לומר "ל"ג בעֹמר" ולא "ל"ג לעומר", אף על פי שרובם אומרים, כאשר סופרים, "לָ" ולא "בָּ". כתוב שאחד הרמזים לכך הוא, של"ג בעֹמר – הרי "עֹמר" בתורה כתוב חסר ו', **לג בעֹמר**, בלי ו' במלה עֹמר – שוה **משה**. ל"ג בעֹמר הוא יום שקשור עם משה רבינו, הרשב"י הוא בבחינת משה רבינו.

ומה הקשר למשה רבינו? כל מה שעכשיו דיברנו, שמשה, בזכותו, המשיך וירד המן לעם ישראל. המן הוא מזון שמזין ומפרנס את האמונה. כמו שדיברנו אתמול, לימודי אמונה, לימודי "רזין דרזין דאורייתא", אבל

[לא] בחינת עולם יג, לג.

[לב] ראה כש"ט (קה"ת) אות ג. ראה הנפש עמ' קצ. שערי אהבה ורצון עמ' סב ובכ"מ.

[לג] שער הגלגולים הקדמה לו.

[לד] שו"ע ורמ"א או"ח סי' תפט, א. משנ"ב שם.

ב"טוב טעם ודעת"[לה], כך שהלמוד יכנס בפנימיות, שיבינו אותו "כל חדא וחדא לפום שיעורא דיליה"[לו].

"נודע בשערים בעלה"[לז] – כלומר, הבעל, הקב"ה, "נודע בשערים" – בשיעור, ביכולת לשער. אלו נ' שערי הבינה, נ' הימים של ספירת העומר, כולל שער ה־נ' שהוא חג מתן תורה, שהיום הוא ה־**לג** שלו, ה"**גל** עיני". כל יום ויום הוא כח לשער את האלקות. לכן האריז"ל אמר לרבינו חיים ויטאל, התלמיד המובהק שלו, שלכל יהודי יש יום מיוחד בספירת העומר לפי שרש הנשמה שלו[לח] – שכל יום הוא נקודת מבט, נקודת אספקלריה מזווית אחרת כביכול, לשער את האלקות. או בלשון האריז"ל, יכולת להמשיך מוחין ומדות.

כל התקופה הזו היא כדי לרכך ולעדן את המדות שלנו[לט]. איך עושים זאת? על ידי המשכת מוחין. על ידי "שמע ישראל הוי' אלהינו הוי' אחד"[מ] באים ל"ואהבת את הוי' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך"[מא]. בלי המשכת מוחין של "שמע", לשון שמיעה, אי אפשר לרכך ולתקן את הרגש הטבעי של הלב. זוהי כללות העבודה של ספירת העומר. לכל אחד יש את היום המיוחד שלו – היום המיוחד שלו הוא השמעון המיוחד שלו, רשב"י המיוחד שלו.

לפי זה, במידה מסוימת, רשב"י שייך לכל הימים, לכל התקופה הזו. אבל יש את עצם הרשב"י, ששייך לשמיעה הכללית של כל עם ישראל – "הוד שבהוד". אחד מהפירושים של המלה הוד הוא הֵד, זהו אפילו שרש

[לה] תהלים קיט, סו.
[לו] ע"פ זהר ח"א קג, ב.
[לז] משלי לא, כג.
[לח] ראה מאמרי אדה"א במדבר עמ' כו.
[לט] דרושי ל"ג בעומר בסידור אדמו"ר הזקן.
[מ] דברים ו, ד.
[מא] שם ה.

המלה, "הד שבהד". ההד שבהד, כל אחד מקבל לפחות וקולט – אם לא את עצם הקול ואפילו אם לא את ההד של הקול, על כל פנים – את ההד של ההד של הקול. השמיעה הזו, גם בה די כדי להחדיר בו את תחושת האמונה שלו. הוד שבהוד.

ב. "חברים מקשיבים"

"חברים מקשיבים"

שוב, התחלנו לדבר על כך אתמול, רשב"י אומר ל"חברים המקשיבים" שהוא זקוק להם כאן כדי להמשיך את ההמשכה שלו; דבר דומה להמשכה של משה רבינו – **לג בעמר** בגימטריא **משה** – להמשיך את המן בח"י באייר, לפי אותה דעה בחז"ל, ש"מגלגלין זכות ליום זכאי". אז רשב"י זקוק ל"חברים מקשיבים".

כמו שאמרנו אתמול, גם הפתגם של החסידות, שרשב"י הוא "רבי שמח". "מירון איז א פריילכע אהל (מירון הוא אהל שמח), און רשב"י איז א פריילכע רבי" (ורשב"י הוא רבי שמח). הרבי השמח הזה, כמו כל רבי, זקוק לחסידים שלו. "אנן בחביבותא תליא מלתא"[מב] – שוב, זהו הפתגם אולי הכי הכי יסודי של רשב"י, שהוא חוזר ואומר מהו התקון שלנו. מהו ההבדל בינינו לבין קודמינו, שאצל קודמינו הענין לא נתקן ולא התקיים, וכדי שהענין האלקי והתכלית האלקית יתקיימו אצלנו – העסק תלוי אך ורק בחביבות שבינינו. "אנן בחביבותא תליא מלתא". זהו עולם התקון, התקון הזה בעצם – כמו שדיברנו אתמול בלילה – אינו של ספירה סתם, אלא זהו גילוי ה"עקודים"[מג], הוא בא למעלה מכל מעגל הקסם של גלות וגאולה שיש

[מב] זהר ח"ג קכח, א.

[מג] ראה בזה לגבי רשב"י ספר השיחות תשמ"ט ב עמ' 437.

אחריה עוד הפעם גלות. זוהי המשכה ממקום כזה שאין אחריו שבירה, אין אחריו חורבן ואין אחריו גלות. הענין הזה "בחביבותא תליא מלתא".

הוא צריך "חברים מקשיבים לקולך השמיעיני" – בשביל להשמיע, צריך מקשיבים. גם במקשיבים, אם נדמה את רשב"י לבעל שם טוב ולכל רבי של חסידים, יש כמה וכמה סוגים של "מקשיבים": יש תלמידים מעמיקים, מובהקים, שבהקשבה שלהם באמת קולטים ותופסים את התוכן הפנימי ויכולים לחזור עליו, אבל יש גם הרבה הרבה דרגות, עד שמגיעים למטה מטה – לאנשים שבאמת מטים אוזן.

איך אנחנו יודעים שכל כך אכפת לרשב"י ונוגע לו מאד שיקשיבו – "חברים מקשיבים", "אנן בחביבותא תליא מלתא" – ושכך צריך להיות? גם בספר הזהר שלו אומר רשב"י "אשרי מי שמדבר על אודנין דשמעין"[מד], אשרי מי שמדבר על אזנים קשובות ואוי למי שמדבר ולא מקשיבים לו. אם כן, זהו ביטוי וכלל גדול של רשב"י עצמו – שהוא צריך, והוא אומר "אשרי" על מי שמדבר ושומעים לו, מקשיבים למה שהוא מדבר; ואוי למי שמדבר

הרבי מדבר באידיש ומי שלא מבין אידיש לא מבין כלום, לא מלה ולא חצי מלה. אבל הוא יושב שם, דרוך ומקשיב לכל מלה - וחוץ מהשמיעה, מידי פעם - תלוי איפה הוא עומד בקהל - הוא יכול אולי להרים את הראש ולהציץ קצת ב"מלך ביפיו תחזינה עיניך", לראות את הרבי. אבל גם זה לא פשוט שם, מי שזוכר...

[מד] זח"ב קפו, ב.

ולא מקשיבים לו. גם הרבי היה אומר את התוכן הזה הרבה מאד פעמים – שהוא מרבה לדבר, ואוי ואבוי אם הדברים נופלים על אזנים אטומות[מה]. שוב, זהו שמעון, שמעון היינו לשמוע ולהשמיע. כדי להשמיע צריך "חברים מקשיבים לקולך השמיעיני".

הקשבה לרבי

שוב, יש בכך הרבה דרגות: יש להקשיב ולהבין טוב; יש להקשיב גם בלי להבין הרבה; ויש להקשיב, אפילו שאתה לא מבין כלום. גם שמיעה כזו היא להקשיב, ולהיפך – יש בכך הכי הרבה אמונה. האמונה הגדולה ביותר בצדיק היא כשאתה מקשיב, כמו שהיו הולכים לרבי, הרבי מדבר באידיש ומי שלא מבין אידיש לא מבין כלום, לא מלה ולא חצי מלה. אבל הוא יושב שם, דרוך ומקשיב לכל מלה – וחוץ מהשמיעה, מידי פעם – תלוי איפה הוא עומד בקהל – הוא יכול אולי להרים את הראש ולהציץ קצת ב"מלך ביפיו תחזינה עיניך"[מו], לראות את הרבי. אבל גם זה לא פשוט שם, מי שזוכר איך היה שם... גם להקשיב לא היה כל כך פשוט, בפרט בשבת, שהקול היה נמוך יחסית – אז גם היה קשה להקשיב. בכל זאת העיקר שם, כאשר יש רבי וחסידים, הוא להטות אוזן ולהקשיב לדברים היוצאים מהפה. השמיעה הזו היא כמו מתן תורה – "וכל העם רואים את הקולות"[מז]. כאשר שומעים את הקולות רואים "אנכי הוי' אלהיך"[מח].

אחד מהסודות שכתובים בקבלה מה הכוונה "גל עיני" הוא ש"**גל עיני**" שווה "**אנכי הוי' אלהיך**". המלים, התיבות הראשונות, של מתן תורה – "אנכי הוי' אלהיך". הדיבור הזה היה יוצא מכל רוח, ומלמעלה ומלמטה,

---

[מה] ראה התוועדויות תשמ"ו כרך ב' עמ' 674. ראה שיחת י"ב תמוז תשי"ט. ועוד.
[מו] ישעיה לג, יז.
[מז] שמות כ, טו.
[מח] שם ב.

והיו רואים אותו[מט]. מרוב הקשבה לקול, לדיבור, היו רואים את הקולות, "וכל העם רואים את הקלות". כל כך מקשיבים, עד שרואים את הדברים. אבל מה שרואים הוא בגלל שהקשיבו, ושוב – אפשר להקשיב אפילו מבלי להבין את השפה שמדבר, כמו אצל הרבי.

הקשבה כזו היא "הוד שבהוד". מהו "הוד שבהוד" על פי פשט? שאני מודה לדבר שאני לא מבין אותו. מהו "הוד" רק פעם אחת? כתוב שהוד פעם אחת הוא כמו "מודים חכמים לרבי מאיר"[נ], שהדעה של רבי מאיר היתה יותר גבוהה, הרי הוא נקרא "מאיר" על שם כך שהוא "מאיר עיני חכמים בהלכה"[נא]. ההשגה שלו, המוחין שלו, היו הרבה הרבה יותר גבוהים מכולם, ובכל זאת הם הרגישו – הם הבינו את הלשון שלו, לא שהוא דיבר איתם בטורקית, הוא לא דיבר איתם באידיש, הוא דיבר איתם בעברית. הם הבינו את העברית שלו, אבל הוא אמר דברים עמוקים, והם הבינו שהדברים העמוקים שהוא אומר הם יותר ממה שאני חשבתי, כלומר אחרת ממה שאני חשבתי. אבל הם גם הבינו שצריך לומר באמת שבסופו של דבר הצדק אתו, וצריך להודות לו, למרות שאני לא באמת עומד על סוף דעתו. כתוב שחכמים לא עמדו על סוף דעתו של רבי מאיר[נא], ובכל זאת הרבה פעמים הודו לו.

הודיה כזו נקראת הוד, הרגשה כזו שאני קצת תופס את ההפלאה שלך, ואני מודה להפלאה שלך. אפילו שאני מבין את העברית שלך, אני לא יכול לומר שאני עומד על סוף דעתך. כולי האי ואולי לאחר ארבעים שנים אני אזכה לעמוד על סוף דעתך[נב], כרגע אני לא עומד על סוף דעתך, ובכל זאת אני מתבטל – הכל הוא הכנעה, אני נכנע ומתבטל למה שאתה אומר. זה

[מט] שה"ש רבה א, ב. ראה תניא פל"ו.
[נ] מנחות פ"ב מ"ה.
[נא] עירובין יג, ב.
[נב] ע"ז ה, ב.

נקרא "מודים חכמים לרבי מאיר", מה ששייך לפסח שני – הייארצייט של רבי מאיר הוא בפסח שני, בחסד שבהוד.

אלו הם שני התלמידים הגדולים מבין חמשת תלמידים שנשארו לאחר שמתו כל כ"ד אלף התלמידים בתקופה הזו, פסקו למות בל"ג בעֹמר. על התקופה הזו כתוב שהעולם היה שמם[נג], עד שקמו חמשה תלמידים שקיימו את העולם. מבין חמשת התלמידים של רבי עקיבא, שגם הם על פי קבלה כנגד נרנח"י, כנגד חמש מדרגות הנשמה של רבי עקיבא עצמו, החיה והיחידה של רבי עקיבא הם רבי מאיר ורבי שמעון. רבי מאיר הוא ה"חיה", החיה היא פנימיות החכמה, "מאיר עיני חכמים בהלכה"; ורבי שמעון הוא ה"יחידה". לכן רבי שמעון אומר לתלמידים שלו "שנו מדותי, שמדותי הם תרומיות מתרומות מדותיו של רבי עקיבא"[נד]. אני – המדות שלי – הסוד. מהן המדות? שוב, אלו מדות שמוארות במוחין, בדיוק מה שאמור להיות עיקר עבודת ספירת ההוד בכלל ול"ג בעֹמר בפרט – תקון הלב על ידי השכל[נה].

שמיעת שמעון

הוא אומר "שנו מדותי, שמדותי הן תרומיות מתרומות מדותיו של רבי עקיבא" – היחידה של רבי עקיבא היא רבי שמעון. שניהם הסתלקו בסמיכות – רבי מאיר הסתלק בפסח שני, בתחילת השבוע של ההוד, חסד שבהוד; והיום רבי שמעון, היחידה, בהוד שבהוד. באותו יום, כמה וכמה שנים קודם – פסקו תלמידי רבי עקיבא למות, ורבי שמעון לפני ההסתלקות שלו מזכיר גם כביכול את רבי עקיבא, ואומר כמו שאמרנו קודם "שנוי מדותי כו'", כי אני הסולת הנקיה של רבי עקיבא.

[נג] יבמות סב, ב.
[נד] גיטין סז, א.
[נה] סידור עם דא"ח שער הל"ג בעומר (דש, א).

כתוב שכל זה הוא גם כוונה בקבלה כאשר אומרים את המלה "שמע". בכללות שמע היא לשון שמעון – ה"שמע" שייך לרבי שמעון, "שמע ישראל", אבל בפרטיות כתוב שיש בשמע **ע** רבתי – מצד אחד היא האות האחרונה, אבל בתורה היא כתובה גדולה, כלומר שיש יחוד באות האחרונה. בדרך כלל האות הראשונה היא הגוברת והאות האחרונה היא הטפלה יחסית, אבל כאן האות האחרונה של שמע, שהיא **ע**, שהיא "**ש**או **מ**רום **ע**יניכם"[נו] ראשי תיבות **שמע**[נז] – היא מה שאמרנו קודם "וכל העם רואים את הקולות", בגלל שהקשיבו מאד לקול במסירות נפש, גם בבחינת הוד שבהוד מבלי להבין מלה.

על "שמע" כתוב ש"**שמע**" היינו **ש**מעון **מ**איר **ע**קיבא. כך הדברים בפרטיות; ובכללות הכל נכלל בשמעון. אבל בפרטיות שמע, כאשר אומרים **שמע** היינו **ש**מעון **מ**איר, וה**ע** הגדולה היא הרבי המשותף של שניהם – שניהם תלמידי רבי **ע**קיבא. שמעון הוא היחידה של רבי עקיבא, ורבי מאיר הוא החיה של רבי עקיבא. ה"נשמתא לנשמתא"[נח] היא רבי עקיבא – זהו מושג שנלמד אותו בהמשך בע"ה. בתורה יש את הלבוש של התורה, הגוף של התורה, הנשמה של התורה, והנשמה לנשמה של התורה, "נשמתא לנשמתא". הנשמה של התורה אלו ה"רזין דאורייתא", וה"נשמתא לנשמתא דאורייתא", "רזין דרזין דאורייתא".

גם בתוך "רזין דרזין" יש שתי בחינות, של חיה יחידה. היות שהנשמתא היא **נר"ן**, **נ**פש **ר**וח **נ**שמה של התורה. וה"נשמתא לנשמתא", כמו שמובא ומבואר כאן במאמר, היא החיה־יחידה של התורה. לגבי רבי עקיבא, שהוא בכללות עמוד התווך של התורה שבעל פה כולה, ה"נשמתא לנשמתא" הם שני התלמידים שלו, רבי מאיר ורבי שמעון, החיה והיחידה שלו.

[נו] ישעיה מ, כו.
[נז] תקו"ז מט (פה, ב). ראה לוח "היום יום" י"ט חשון.
[נח] זהר ח"ג קנב, א.

הכל בהשגחה, הכל מכוון מהשמים – כאשר נקהלים כאן במירון, עוברים על קבר חבקוק הנביא. כאשר באים מהדרום לגליל העליון, שהוא גם כן אחד מהסודות של "גל עיני" ו"ל"ג בעֹמר", שהם לשון גליל, כך כתוב. אני מבקש שירשמו את כל ה'גלים' כאן, שאנחנו נסביר. היום יש גלגול, וגליל, בינתים.

כאשר עולים לגליל, בפרט לגליל העליון, עוברים – בדרך להגיע לרשב"י – אצל חבקוק הנביא. מהו הדבר הכי חשוב אצל חבקוק? עליו כתוב שהוא "העמיד את כל התורה כולה על אחת"[נט], על עמוד אחד – שהוא "וצדיק באמונתו יחיה"[ס]. היו צדיקים שקדמו לו, שהעמידו את התורה על כך וכך כללים ועיקרים; אבל חבקוק הפליא לעשות יותר מכולם, והוא העמיד את כל התורה כולה על דבר אחד – "וצדיק באמונתו יחיה".

"צדיק באמונתו יִחְיֶה"

ידוע שבחסידות יש בכך שני פירושים: יש שהצדיק חי באמונה שלו, והרי "ועמך כלם צדיקים"[סא], לכל יהודי יש נקודת צדיק, ובאמונה שלו הוא חי. כך כתוב בפרק **גל** של ספר התניא. כידוע, בספר התניא קדישא כל דבר מכוון – שם, **ל"ג** בעֹמר של התניא הוא פרק גל, "גל עיני", ושם זהו הפרק שבו הוא אומר שיש לפעמים מישהו בקטנות מוחין. כך הוא פותח את הפרק – שיש אחד נמצא במצב של קטנות שבקטנות, ששום דבר לא אכפת אצלו, והכל כבד וקשה לו. גם קיום המצוות, הכל כבד עליו. מהי העצה שלו? זהו **הלג**, ה"**גל**" של התניא – העצה שלו היא לדעת, ולהתבונן, שאין עלי שום דבר לעשות בעולם הזה. כל תכלית כוונת ירידת נשמתי לעולם הזה היא אך ורק להתעצם באמונה שלי. מה שיהודי מתעצם, ממשיך למודע מהעל־מודע

[נט] מכות כד, א.
[ס] חבקוק ב, ד.
[סא] ישעיה ס, כא.

– האמונה קיימת אצלו, אצל כל יהודי, בעל מודע, אבל הוא ממשיך לתוך המודע את סוד האמונה שלו – כל זה היה כדאי. מה שיהודי רק מאמין, ותו לא, זוהי תכלית כוונת ירידת נשמתו לעולם הזה.

הוא אומר שאחרי שהוא מגיע לכך ומתעצם עם האמונה – הוא יתחיה מכך, ואז לאט לאט החיות הזו היא תוספת כח, חיות זו שמחה, כמו שהסברנו אתמול, והשמחה הזו של האמונה התמימה ש׳כאן בעולם הפירוד, בעולם הריבוי, אני זוכה להאמין בה׳ "אחד יחיד ומיוחד"[סב], על אף כל העלמא דשקרא, "חיזו דהאי עלמא"[סג], כל השקר מסביב, אני זוכה להתעצם באמונה בה׳ אחד׳ – השמחה הזו נותנת לו כל כך הרבה חיות, שאחר כך הוא יכול לקיים את כל תרי"ג המצוות בכיף. זהו התוכן הכללי של פרק **גל** בספר התניא, שכמובן שייך לל"ג בעֹמר, וגם שייך למה שדיברנו אתמול ש"בינה עד הוד אתפשטת"[סד], שהשמחה מתפשטת ומתגלה במקום ההוד.

השמחה שבשמחה, הגילה שהיא פנימיות השמחה – גילה היא גם גל – מתגלה בהוד שבהוד. לפי הפירוש הזה, מהו הוד שבהוד? שאין לו שום כח ויכולת לעשות כלום, רק להאמין. למקום הזה באה שמחה וגילה ומחיה אותו עד כדי כך שאחר כך הוא קם לתחיה, "כתחית המתים ממש" – זהו הביטוי שלו בספר התניא – ואז הוא יכול לקיים שוב בכיף את כל התורה כולה, כי כל האיברים שלו מתחיים, "רמ"ח הפקודין" הם "רמ"ח אברין דמלכא"[סה]. קודם היה הכל רדום ואטום ומת, והכל מתחיה לו מכח השמחה שבאה במקום האמונה התמימה שלו. זהו פרק **לג** בתניא וכך הוא מפרש מפרש לכל אחד ואחד את הפסוק "וצדיק באמונתו יחיה".

[סב] שושן סודות ריח (ומבואר שם אות ריט). נזכר גם בספרי רבי חמאי גאון (ספר העיון וספר היחוד).

[סג] זהר ח"ב ריא, ב.

[סד] ע"פ הקדמת תקו"ז ז, א. ראה ע"ח שער הכללים פ"ד. ע"ח שכ"ט (הנסירה) פ"ח.

[סה] ע"פ תקו"ז תקון ל (עד, א).

"צדיק באמונתו יְחַיֶּה"

אבל יש עוד פירוש, שמובא בספרי החסידות, שאמונה, "צדיק באמונתו יחיה", היינו האמונה שמאמינים בצדיק. כמו הביטוי הידוע "אמונת צדיקים", שהיא לא אמונת הצדיק בעצמו, אלא מה שאחרים מאמינים בו. היו צדיקים גדולים – כמו שמספרים[סו] על רבי שלמה מקרלין, ועוד הרבה צדיקים גדולים – שפירשו שכאשר מאמינים בצדיק, האמונה הזו היא שנותנת לצדיק עצמו את הכח להחיות את מי שמאמין בו. הוא היה קורא את הפסוק אל תקרי "צדיק באמונתו יִחְיֶה" אלא צדיק באמונתו יְחַיֶּה.

ידוע הסיפור, שאדמו"ר הזקן אפילו קצת הקפיד על הפירוש הזה של רבי שלמה מקרלין, בגלל שהיה משמע ממנו שבאמת לא צריך להשתדל יותר מדי להזין ולפרנס את האמונה – רק מספיק שיאמינו בצדיק, ואז הצדיק ידאג לך להכל. הצדיק יחיה אותך, יפרנס אותך, הכל בסדר, רק תאמין בצדיק. זוהי "שיטת החסידות", זרמים מסוימים מתוך החסידות הכללית, שלא דורשים מהחסיד יותר מדי עבודה פנימית, רק שהוא יאמין בצדיק והצדיק ידאג לו.

אם כן, ברור לפי הזהר שצריך 'להתפרנס' בלמוד האמונה, שזהו ספר הזהר, "בהאי חיבורא דילך". זוהי שיטת חב"ד, שחייבים גם להתפרנס ברוחניות מהלמוד ולא מספיק רק לומר 'אני מאמין וזהו', גם בצדיק.

בכל אופן, אין הכוונה שאין בפירוש הזה נקודת אמת. נקודת האמת, לכל הדעות, שיש בפירוש הזה, עוד לפני שמשנים את הקרי ואומרים "אל תקרי 'יִחְיֶה' אלא 'יְחַיֶּה'" – נשאיר את זה יִחְיֶה, לפי הפשט, כמו שכתוב כאשר קוראים את הפסוק על פי המסורה, "צדיק באמונתו יחיה". אבל נפרש כמו אותו פירוש, שאמונה כאן היא לא רק שהצדיק מאמין בעצמו, אלא האמונה שמאמינים בו. איך היא מתבטאת? לפי מה שדברנו קודם, בכך שמקשיבים לו. מה שרוצים אמונת חכמים ואמונת צדיקים, הם מבקשים רק

[סו] ראה שיחת י"ט כסלו תשי"ג ס"ט.

שיקשיבו. שיאמינו מספיק על מנת להקשיב באמת, "כל חדא וחדא לפום שיעורא דיליה", כל אחד כמה שהוא מסוגל להבין. שוב, אתה צריך לעשות מקסימום מאמץ להבין, כמה שאתה יכול, אבל אפילו שאתה לא מבין, לא נורא; ואדרבא – יכול להיות שעיקר ההתגלות בסוף יופיע באזנים ובעינים של מי שלא מבין כלום גם כאשר הוא מקשיב באמת. אזי נקרא את הפסוק "צדיק באמונתו", שמאמינים בו, כדי להטות אוזן, "חברים מקשיבים לקולך השמיעיני", רבי שמעון. "יחיה" היינו שהצדיק יחיה בעצמו, כי האמונה הזו נותנת לצדיק חיות; והוא יחיה גם בתוך הלב של כל אחד ואחד מהמקשיבים לו.

זהו ווארט שנוגע לנו במיוחד היום. כאשר צדיק מסתלק, אם זה רשב"י או הרבי, והרי הוא חי, הצדיק חי, אבל עלינו להחיות אותו בקרבנו. איך הוא יחיה? כאשר עדיין מאמינים בו מספיק כדי להקשיב למה שהוא אומר. שוב, ההקשבה הזו, "כל חדא וחדא לפום שיעורא דיליה", תלויה באמונה ותלויה באהבה. אמונה ואהבה כאן הן גם "תרין רעין דלא מתפרשין". צריך אמונה וצריך אהבה – אהבת הצדיק ואמונת הצדיק – כדי להקשיב לו.

לכן כל מה שאמרנו עכשיו הוא פירוש על מה שכתוב באדרא, שרשב"י אומר ש"אנן בחביבותא תליא מלתא". חלק מה"חביבותא" הזו היא החברים מקשיבים ו"אשרי מי שמדבר על אזנים קשובות". ואז הצדיק בעצמו יחיה, "צדיק באמונתו" – על ידי שמאמינים בצדיק הוא יחיה בעצמו; והוא יחיה גם בתוך הלב של כל אחד ואחד. שם בלב, הדברים היוצאים מהלב החי שלו ביום הזה, ח"י אייר – כתוב ש"דברים היוצאים מן הלב נכנסים אל הלב"[סז] – חיים בתוך הלב של המקשיב ושם פועלים את פעולתם. זהו הביטוי השלם – "דברים היוצין מן הלב נכנסים אל הלב ופועלים את פעולתם". אם כן, הארכנו עוד קצת בענין היסודי של ל"ג בעֹמר, באהבת ישראל שיש ביום

[סז] ראה ספר הישר (המיוחס לר"ת) שי"ג (הובא בשל"ה שעה"א אות ל). שירת ישראל לראב"ע עמ' קנו.

הזה. יש עוד הרבה מה לדבר עליו, אבל עכשיו נמשיך לקרוא את המאמר שהתחלנו אתמול.

ג. גאולה ואחדות ישראל - על ידי הקשבה

התגלות האלקות בדרך הסתלקות

וּכְמַאֲמַר (זח"ב) כַּד אִתְכַּפְיָא סִטְרָא אַחְרָא אִסְתַּלַּק יְקָרָא דקוב"ה בְּכֻלָּהוּ עָלְמִין

הוא אמר שמה שלמעלה מלהיות קצה עליון, שהוא "חביון עז העצמות" שברדל"א, יורד מטה מטה לְעשות את ה"לעומת זה". זו אתכפיא בכלל, ואתכפיא שמביאה לידי "אתהפכא"[סח] חשוכא לנהורא וטעמין מרירו למיתקא"[סט]. כתוב על כך בספר הזהר הקדוש של רשב"י, שכאשר "אתכפיא סטרא אחרא – אסלק יקרא דקוב"ה בכולהו עלמין", האור והכבוד של ה' נסתלק בכל העולמות. איזה מן ביטוי זה, שדבר מסתלק בכל העולמות?! אם זו הסתלקות במובן הרגיל, היה צריך לומר שהוא מסתלק מכל העולמות! מה הכוונה שהוא מסתלק בכל העולם?! כמובן שהמאמר הזה קשור גם להסתלקות הצדיק, לכן הרבי גם מציין תיכף:

וְכַיָּדוּעַ הַפֵּרוּשׁ בָּזֶה בְּמַאֲמַרֵי הַהִלּוּלָא דיו"ד שְׁבָט [הסתלקות הרבי הקודם, זו גם הילולא]

הרבי הקודם כתב מאמר שהחסידים ילמדו בי' שבט תש"י, ש"יצא", במירכאות, כלומר בהשגחה פרטית ובוודאי גם בכוונה מראש – הוא הכין מאמר וכתב שילמדו אותו בי' שבט ויצא שזהו אותו יום שהוא עצמו הסתלק מן העולם. באותו מאמר[ע] הוא דיבר על המשפט הזה בזהר, ש"כד אתכפיא

[סח] מאמר ד"ה "באתי לגני" תש"י סופ"ב.

[סט] זהר ח"א ד, א.

[ע] מאמר ד"ה "באתי לגני" ה'תש"י (בהערה ד"ה "אסתלק").

סטרא אחרא אסתלק יקרא דקוב"ה בכלהו עלמין"[עא], שכאשר עושים אתכפיא על הסטרא אחרא היא פועלת וגורמת הסתלקות של אור ה' בכל העולמות. מה הכוונה הסתלקות אור ה' בכל העולמות? שהרוממות של אור אין סוף, שהוא גילוי עצמותו יתברך, מתגלה באופן של הסתלקות. כלומר, הסתלקות בתוך העולמות פרושה הוא להתגלות, אבל התגלות אור כזה שלא יכול להתיישב עדיין בבחינת "שוב", לכן הוא מתגלה בכל מקום כמו אש שעולה מלמטה למעלה – בדיוק כמו האש של אתמול בלילה, של המדורה של רשב"י. כלומר, שההסתלקות בכל העולמות הכוונה היא שהאש של הצדיק שמסתלק מן העולם נדלקת, והיא מתגלה בכל נקודה בכל העולמות, בכל היקום ובכל ההוויה כולה. יש התגלות של הסתלקות בכל העולמות, וזהו אור "הסובב כל עלמין", ועד לאור העצמי, אור העצם שלמעלה גם מלהקרא "סובב כל עלמין", שמתגלה בדרך של רוממות והסתלקות בכל נקודה ונקודה של ההוויה. לכן אין לך דבר חי יותר מההסתלקות הזו – דבר שהוא חי הוא בבחינת "יקוד אש"[עב] – כתוב[עג] שקדש הוא לשון יקוד אש. חיים קדושים מתגלים בכל נקודה של העולמות.

זהו הפירוש של הזהר – מה גורם להסתלקות הזו, שהיא גילוי האור העצמי של ה', שבינתים לא יכול להתיישב בפנימיות בעולם הזה אלא רק להתגלות בדרך של התרוממות והתנשאות והסתלקות? "כד אתכפיא סטרא אחרא". בגלל מה שלמדנו אתמול, שכדי לכפות ולְעשׂות את הסטרא אחרא צריך כח עצמי, שבאמת בא ויורד מחביון עז העצמות שברדל"א, שבפנימיות עתיק.

דְּאִסְתַּלֵּק הָיִינוּ גִּלּוּי אוֹר נַעֲלֶה שֶׁגַּם לְמַטָּה הוּא בִּבְחִינַת רוֹמְמוּת

[עא] זח"ב קכח, ב.
[עב] ישעיה י, טז.
[עג] קידושין נו, ב.

גם למטה, בכל מקום, הוא מתגלה בדרך של רוממות, גילוי עצם – בכל מקום שוה. כלומר, הוא מנושא ומרומם למטה כמו למעלה, ולמעלה כמו למטה. כלומר, לגבי האור הזה מעלה ומטה שוים!

זהו גם כן עוד פשט שאפילו לא הזכרנו אתמול בלילה: כאשר יש דבר שהוא לא בגדר קצה, כלומר שיש ציור מסוים, שהוא מכאן עד כאן ויש לו שני קצוות, ואומרים שיש דרגה כזו שהיא לא בגדר קצה – הכוונה שלגבי אותו דבר אין הבדל בין קצה לקצה, שלגביו הוא "שוה ומשוה"[עד] את שני הקצוות גם יחד. כמו שלמדנו אתמול, לומר שחביון עז העצמות אינו בגדר קצה עליון הכוונה שלגביו אין עליון ותחתון. אפילו בדבר המופלא הזה, יש את "זה לעמת זה עשה האלהים"[עה] – שיש גם בקליפה, הקליפה הכי נמוכה, היא אינה מבחינה ואיננה מוכנה להודות שיש עליון ותחתון. הקליפה הכי נמוכה היא שוויון של קליפה, של רע, שאין שום הבחנה במציאות בין מעלה ולמטה. בין הקליפות זו קליפת הכפירה הנמוכה ביותר, וכדי להתגבר עליה צריך להביא ממקום שלמעלה מלהיות קצה, שהוא באמת אור עצמי שלגביו אין עליון ותחתון. לכן כאשר הוא מתגלה – הוא מתגלה בכל מקום בשוה, ובכל מקום בדרך של רוממות, גם בתחתון, בהכי תחתון ומה שלמטה מלהיות תחתון – הוא מתגלה שם באופן של "מלא כל הארץ כבודו"[עו], כבוד הרוממות.

וְזֶהוּ גַּם־כֵּן הַפֵּרוּשׁ בְּמַאֲמַר הַזֹּהַר שקוב"ה בְּגָלוּתָא סְלִיק לְעֵלָּא וּלְעֵלָּא,

הוא אומר שזהו פירוש למעליותא לגבי מה שקורה בזמן הגלות – גם את זה הסברנו אתמול – שכמו שגל היינו גילוי וגאולה, גל הוא גם גלות. כלומר, יש משהו ב"גל עיני", או בכל הסוד של "גל", שהוא תקון וגילוי

[עד] פיוט "וכל מאמינים" לימים נוראים.
[עה] קהלת ז, יד.
[עו] ישעיה ו, ג.

מיניה וביה – על דרך "עת צרה היא ליעקב וממנה יושע"[עז] – איזו אתהפכא, כלומר אתכפיא ואתהפכא, מיניה וביה של הגלות.

הרי לפי הפירוש הידוע[עח], שכל ההבדל בין גולה לגאולה הוא ה־א, שאלף היא אותיות פלא – כמו גם "גל עיני ואביטה נפלאות". אחד הפירושים בקבלה – זהו פירוש של הרבי מקאמרנא, אחד מגדולי הצדיקים של החסידות, שכל פעם מזכיר זאת ומאריך בכך לגבי הפסוק הזה, "נפלאות מתורתך" – שנפלאות אותיות נָפַל אוֹת[עט]. אות נפלה. איזו אות נפלה? א עצמה נפלה. בספר יצירה נמשלו כל האותיות לאבנים – כתוב ש"שתי אבנים בונות שני בתים"[פ]. בית הוא צירוף, כאשר מחברים את האותיות יחד לעשות מלה, תיבה. תיבה היא בית, אות היא אבן וכאשר יש שתי אבנים, שתי אותיות, אפשר לעשות מהן שני בתים, כלומר שתי בבות – או אָב, או בָּא. "שלש אבנים, בונות ששה בתים. ארבע אבנים בונות עשרים וארבעה בתים" – לפי נוסחה פשוטה במתימטיקה, שנקראת עצרת: אם יש לי ארבע אבנים, יש לי ארבעה בעצרת בתים שאפשר לבנות מהם, כלומר – 4 כפול 3 כפול 2 כפול 1. "חמש אבנים בונות מאה ועשרים בתים", ו"שש אבנים" – כמו המלה 'בראשית', המלה הראשונה של התורה – "בונות שבע מאות ועשרים בתים", וכן הלאה.

בספר יצירה, כאשר הוא מצוטט בציטוט המקורי, הוא אומר עד שבע – "שבע אבנים בונות חמשת אלפים וארבעים בתים" ואחר כך הוא אומר "צא וחשוב" הלאה... זוהי נוסחת העצרת, נוסחה פשוטה. אם כן, שם הוא מגיע עד שבע, ואומר ש"שבע אבנים בונות חמש אלפים וארבעים בתים".

[עז] ירמיה ל, ז.

[עח] ש"פ אחו"ק וש"פ אמור תשנ"א. מבואר באריכות במאמר "מגולה לגאולה" בספר מודעות טבעית.

[עט] עבודת ישראל פרשת בהר. תפארת שלמה פרשת שופטים (ובכ"מ).

[פ] ספר יצירה פ"ד מט"ז.

סוד הקיבוץ

אחד מסודות מנין יהודים, שהוא קיבוץ – ידוע שרבי נחמן היה משתמש הרבה במלה "קיבוץ", כמה חשוב לעשות קיבוץ של יהודים יחד. קיבוץ גם שייך ליום הזה, עכשיו גם אנחנו עושים קיבוץ – אנחנו כאן קיבוץ.

קיבוץ הוא כמו "מקבץ נדחי עמו ישראל"[פא], וקיבוץ הוא גם נקודה, כמו שיש אותיות יש נקודות. התנועות של לשון הקדש. יש נקודה שנקראת קובוץ. בקבלה שייכת כל נקודה לספירה[פב], והקובוץ הוא הנקודה של ההוד. שורוק הוא יסוד; חיריק נצח; חולם תפארת; שבא גבורה; סגול חסד; צירה בינה; פתח חכמה; וקמץ – כתר. מי שרוצה לראות, הפרצוף הוא בדיוק כמו שמופיע בתחילת הסידור – קמץ, פתח, וכו', לפי הספירות. קובוץ הוא הוד.

מי שמכיר את הכוונות[פג], אולי יש כאן בבית המדרש סידורים של קבלה, תסתכלו בסידור, לא עכשיו, אחר כך תסתכלו ותראו באיזו ברכה בשמונה עשרה מכוונים שם הוי' עם ניקוד קובוץ? בברכת "מקבץ נדחי עמו ישראל". מכל הכוונות, מכל הסודות, זהו הסוד הכי מפורש. אין סוד מפורש כמו זה, זהו סוד מובהק. איפה מכוונים את הקובוץ? ב"מקבץ", בברכת "מקבץ נדחי עמו ישראל". "קבצנו יחד מארבע כנפות הארץ". באותה ברכה של קיבוץ גלויות מכוונים את הקובוץ. שוב, כל השאר – צריך דרשות עמוקות כדי להבין מה הקשר; אבל כאן זו הברכה היחידה שהסוד והפשט זהים באתגליא, בברכת "מקבץ נדחי עמו ישראל".

[פא] נוסח תפלת שמונה עשרה.
[פב] תקו"ז תקון ע (קכט, א־ב). ע"ח שמ"ד פ"א.
[פג] שעה"כ דרושי העמידה דרוש ו.

הקובוץ הזה הוא ההוד, הוא ספירת ההוד. מהו היום, ל"ג בעֹמר? הוא "קובוץ שבקובוץ". "ואתם תלקטו לאחד אחד בני ישראל"[פד], קיבוץ שבקיבוץ.

הקיבוץ המינימלי כדי להשרות את השכינה על עם ישראל הוא מנין. למה? אחד הסודות שכתובים הוא שבמנין, לפי נוסחת העצרת, בעשרה יהודים ביחד, כשיושבים יחד עשרה, עוברים את סף שש מאות אלף הבתים, כלומר צירופים. אפילו מגיעים לשלשה מליון... תשע בעצרת הם רק שלש מאות אלף, אבל עשר בעצרת – הם כבר שלשה מליון.

יש כלל גדול מהבעל שם טוב שכמו שיש מצוה להאמין בקב"ה, כך צריך להאמין בכל יהודי, לא רק בצדיקים, כי הרי "ועמך כלם צדיקים". איך מתבטא שמאמינים בכל יהודי? "אנן בחביבותא תליא מלתא". האמונה הזו מתבטאת בדיוק כמו שאמרנו לגבי צדיק - שמקשיבים לכל אחד.

כתוב "וחמֻשים עלו בני ישראל"[פה] – כל אחד מהגברים עם כל בני ביתו היו חמשה ביחד[פו]. חמש פעמים שש מאות אלף עולה שלשה מליון, בדיוק עשר בעצרת. כאשר יש קיבוץ של עשרה יהודים ישנם שלשה מליון צירופים, כלומר בתים, עם האבנים האלה. "משם רֹעה אבן ישראל"[פז], יוסף הצדיק נקרא "רֹעה אבן ישראל", וכאשר יש לו עשר אבנים הוא בונה עמן שלשה מליון צירופים שונים, שזהו בדיוק מספרם של בני ישראל. לכן בכל

[פד] ישעיה כז, יב.
[פה] שמות יג, יח.
[פו] פירוש ראב"ע עה"פ.
[פז] בראשית מט, כד.

מנין של יהודים יש נציגות של כללות נשמות עם ישראל והשכינה שורה שם.

שוב, היום הזה הוא יום של "קיבוץ שבקיבוץ", שענינו לקבץ מארבע כנפות הארץ, לחבר את כל הקצוות, כל קצווי תבל.

מנהג כבוד זה בזה - הקשבה הדדית

גם לגבי דעות של אנשים – יש לחבר את כל הדעות יחד. קודם דיברנו על הפסוק של "חברים מקשיבים", אמרנו שצריך מתוך אמונה להקשיב למה שהצדיק אומר, אפילו שאתה לא מבין אותו בדיוק. עיקר אמונת הצדיק, מה שבאמת דורשים גם בחב"ד, או אפשר לומר – במיוחד בחב"ד, אמונת הצדיקים שדורשים היא רק להקשיב לו.

יש כלל גדול מהבעל שם טוב שאומר שכמו שיש מצוה להאמין בקב"ה, והיא "יסוד היסודות ועמוד החכמות"[פח], להאמין בה', כך צריך להאמין בכל יהודי, לא רק בצדיקים. הרי בסופו של דבר כל היהודים הם צדיקים, "ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ" – צריך להאמין בכל יהודי. איך מתבטא שמאמינים בכל יהודי? "אנן בחביבותא תליא מלתא". האמונה הזו מתבטאת בדיוק כמו שאמרנו לגבי צדיק האמת – שמקשיבים לכל אחד.

כתוב שהתלמידים של רבי עקיבא מתו בגלל שלא נהגו כבוד זה בזה. מבואר בחסידות, במיוחד בשיחות של הרבי[פט], שמה שלא נהגו כבוד זה בזה, הוא לא שלא אהבו אחד את השני בכלל. הרי מי אמר "ואהבת לרעך כמוך"[צ] – זה כלל גדול בתורה"[צא]? רבי עקיבא אמר זאת[צב]! אז איך הם שומעים מרבי עקיבא, הרבי שלהם, ש"ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול

[פח] הלכות יסודי התורה פ"א ה"ה.
[פט] לקו"ש חכ"ב, עמ' 138 ואילך.
[צ] ויקרא יט, יח.
[צא] בראשית רבה כד, ז.
[צב] ראה זהר ח"ג קכח, א.

בתורה", והם לא נוהגים כבוד זה בזה? אז יש מי שאומר, שבאמת רק אחרי שהם מתו הוא אמר זאת... יש מי שרוצה לומר שבאמת הם כנראה לא שמעו ממנו כך אף פעם – אחרת לא היו נופלים בחטא הנורא של אי נהיגת כבוד זה בזה; ורק לאחר שמתו – לאחר שזה היה קשור כידוע עם מרד בר כוכבא[צג], בר כוזיבא – רק אחרי הסיפור העצוב הזה, אמר רבי עקיבא "'ואהבת לרעך כמוך' – זה כלל גדול בתורה'. את זה הוא אמר לחמשת התלמידים שנשארו, כאשר החיה יחידה שלהם הם רבי מאיר ורבי שמעון.

אבל בחסידות לא מקובל הפירוש הזה – לא אומרים שרבי עקיבא אמר זאת אחרי שקרה מה שקרה. ודאי שכל הזמן, גם קודם, הוא אמר את זה. "ואהבת לרעך כמוך" הוא כלל גדול בתורה. ואם הוא אמר את זה קודם, איך באמת הגיעו התלמידים שלו למדה כזו, שלא נהגו כבוד זה בזה ולכן נגזרה עליהם מן השמים מה שנגזר – שימותו?

על כך כתוב בחסידות שהם השיגו את המשפט הזה, למדו את האהבת ישראל של רבי עקיבא, רק בדרך של רצוא, שנקראת "אורות דתהו", אבל לא בדרך של שוב, שהיא להושיב אותם בכלים דתקון, וכמו שדיברנו אתמול להמשיך מהעקודים שלמעלה גם מהתהו והתקון גם יחד.

מה הכוונה? איך פירשו בתחלה את "'ואהבת לרעך כמוך' – זה כלל גדול בתורה"? שהכוונה היא להיות 'חב"דניק תוקפני', ככה פירשו את המשפט... בדיוק כך מסביר הרבי, שצריך ללכת בכח, מתוך כך שאני אוהב אותך כל כך, אני צריך ללכת בכח ולהשפיע עליך שתקבל את דעתי. בגלל שדעתי היא ודאי הצודקת, ואני יודע בדיוק איך צריך לעבוד את ה', ומהי תכלית הכוונה של העולם הזה – אתה צריך להקשיב לי. אני לא צריך להקשיב לך, רק אתה צריך להקשיב לי. אני כל כך אוהב אותך, עד שאני חייב לשתף אותך בֶּאֱמֶת שלי.

[צג] ראה אגרת רב שרירא גאון.

ככה מסביר הרבי בעצמו מה הכוונה. הרי לא כתוב שלא אהבו זה את זה, אלא כתוב שלא נהגו כבוד זה בזה. מה ההבדל בין לאהוב לבין לנהוג כבוד? שוב, אפשר לאהוב מישהו מאד מאד, וכמו שאמרנו קודם – בתוקפנות להשפיע עליו. התוקפנות הזו יכולה להיות גם תוקפנות עדינה, יש גם תוקפנות הכי עדינה, אבל כמה שהיא נראית עדינה, בתוכה היא עדיין תוקפנית – בגלל שאתה רוצה שהוא יקשיב לך, ואתה לא בנוי נפשית בכלל להקשיב לו.

השפעה כזו נקראת שאין בו אמונה – כי אתה לא נותן בו אמון. אתה רוצה שהוא יתן בך אמון, אבל אתה לא נותן בו אמון. אמרנו שלהאמין במישהו זו פתיחות ונכונות בנפש להקשיב לו. עכשיו נפרש שכל החברים, התלמידים של רשב"י, "חברים מקשיבים", לא רק שהם מקשיבים לרשב"י, לרבי, אלא שקודם צריך להיות "חברים מקשיבים" בינם לבין עצמם, שכל חבר מקשיב לשני. הקשבה כזו היא בדיוק מה שלא היה אצל תלמידי רבי עקיבא. מי שאוהב, וכל כך אוהב את השני עד שהוא חייב להשפיע עליו – זוהי "אהבת ישראל", במירכאות, מעולם התהו. זוהי אהבת ישראל של תהו. כלומר, יש גם אהבת ישראל בתהו.

כך הם הבינו את המשפט הזה – "ואהבת לרעך כמוך' זה כלל גדול בתורה". רק אחר כך, על ידי רשב"י במיוחד, ש"אנן בחביבותא תליא מלתא", הגיעו לאהבת ישראל אמתית – שקודם כל צריך להיות חברים, שכל ישראל חברים. כולנו צריכים להיות חברים, שזוהי "חביבותא", והסימן שאנחנו חברים הוא שאנחנו מקשיבים אחד לשני, אבל באמת – "חברים מקשיבים לקולך השמיעני". רק אז, כאשר חברים מקשיבים גם בינם לבין עצמם, זה נקרא לנהוג כבוד זה בזה. לנהוג כבוד אחד בשני היינו להקשיב אחד לשני. כאשר יש את זה, מתקיים גם כן "לקולך השמיעיני" – זוכים גם לשמוע מפי רשב"י את ה"רזין דרזין דאורייתא". להקשיב לו, לרבי.

שוב, לפני ל"ג בעֹמר התלמידים הקשיבו לרבי, ככה היה נדמה להם, ושמעו את "ואהבת לרעך כמוך' זה כלל גדול בתורה", ואף על פי כן – או בגלל זה עצמו – יכולים לשמוע כזה משפט ומתוכו עצמו לא לנהוג כבוד אחד בשני. המשפט הזה הוא מה שהביא אותם לא לנהוג כבוד אחד בשני – מתוך כך ש"ואהבת לרעך כמוך' זה כלל גדול בתורה". היה נדמה להם שודאי שהם מקשיבים לרבי, אבל באמת לא הקשיבו לרבי, לפנימיות שלו,

בגלל שהם לא מקשיבים בינם לבין עצמם אחד לשני, לא נותנים אמון, אין אמונה, אחד בשני[צד].

הקשבה פנימית לכל יהודי

זהו המשפט של הבעל שם טוב, שכמו שצריך להאמין בה', בקב"ה, צריך להאמין בעם ישראל. כל יהודי צריך להאמין ביהודי השני. הפתיחות, כפי שאדמו"ר הזקן מנסח אותה בתניא קדישא, ש"יציבא מלתא ותקיף פתגמא כי כל אחד מתוקן מחברו"[צה]. מה הכונה שכל אחד מתוקן מחברו? שכל אחד מתתקן מחברו. לכל אחד יש נקודה שאין בשני, וכדי לתקן את הנקודה הזו שיש לו ואין לי, לכל יהודי יש נקודה אחת טובה שאין לאף אחד אחר. כל אחד בעולם, כל עם ישראל כולו, חייבים לקבל את הנקודה הזו ממנו, ממך. חוץ מכך שיש צדיקים גדולים, שיש רבי גדול, שהוא נשמה כללית – גם לכל יהודי הכי פשוט, אפילו רשע, יש נקודה שכולם חייבים לקבל רק ממנו, "נקודה טובה"[צו] – בגלל שאת הנקודה הטובה הזו אין אצל אף אחד בעולם, רק אצלו. יש לפעמים באמת, שאם הוא כולו רשע ורק יש לו נקודה אחת טובה, יש איזה צדיק, כמו אפילו רבי שמעון, שנותן בו עיניו והוא הופך לעוד גל, "גל עיני"... – הופך להיות "גל של עצמות".

איך המגיד פירש זאת? באמת מה הכוונה "נתן בו עיניו"? הוא עיין בו, ברשע הזה, מהי הנקודה הטובה שלו?! הרי הוא חי וקיים – עדיין... – אז יש לו נקודה טובה. הוא כל כך עיין וכל כך הקשיב לו, עד שהוא קלט את הנקודה הטובה, וברגע שהוא קלט את הנקודה הטובה נשאר "גל של עצמות", אבל למעליותא. גל של עצמות הוא גם "גל עיני נפלאות מתורתך" שבו יש את "חביון עז העצמות", "גל של עצמות", של עצמות ה'.

[צד] ראה גם שיעורים בסוד ה' ח"ב עמ' קפט.
[צה] תניא אגה"ק כב.
[צו] ראה לקו"מ רפב.

גולה וגאולה

איך הגענו לכל הפרק האחרון? אמרנו שגם גלות היא לשון גל, ואת הגלות עצמה צריך להפוך מיניה וביה, על דרך "עת צרה היא ליעקב וממנה יושע". יש כמה שרשים בשתי האותיות **ג־ל**, אם אנחנו לומדים את לשון הקדש:

יש שרש גיל; יש שרש גול; יש שרש גלל, גלגל; ויש שרש גלה.

בשרש הזה, גלה, יש שתי משמעויות: "גל" שלמדנו כאן, "גל עיני", שהוא לשון גילוי. דוקא בלשון של גילוי, המלה השניה מאותו שרש ממש, היא לא גלגל, לא גילה – הם משרשים אחרים, אם כי ששתי האותיות הן משותפות, אבל המלה היחידה שהיא משרש גלה, כמו גילוי, לְגלות – הוא לִגלות, גָלוּת. הפרט הזה מחדד עוד יותר את הפלא, את הקשר, דוקא בין גילוי לגלות, למרות שיש כאן כמעט עשרים משמעויות שונות של הגל. יש הרבה מאד "גלים"...

אם כן, **גלה** הוא או גילוי או גלות. מהו הקשר בין שתי המלים? אמרנו שדורשים שקודם יש גאולה, ורק צריך להקים את הנפל־אות, האות אל"ף, מה שנקרא "נפלאות מתורתך", ולהאיר את האות הנפולה הזו, כלומר להקים אותה, להחיות את ה־א, ולהאיר אותה בתוך הגולה ואז הופכים אותה לגאולה.

אבל קודם להסביר את הפשט הלשון גלות, של גולה – למה גולה היא גילוי. כתוב במפרשים הפשטנים, המדקדקים שבלשון הקדש, שמהי גלות? כאשר האדם גולה מביתו. קודם הוא היה בתוך בית, היה לו בית, היתה לו ארץ מולדת והוא גולה. מה קורה כאשר הוא גולה? הוא מתגלה לעין כל רואה, בחיצוניות. הוא נחשף. כל זמן שיש לאדם בית, הרי כתוב שכל מי שאין לו בית אינו אדם[צז]. אחד מהפירושים קשור גם למה שנלמד תיכף הלאה, שבלי בית אתה לא אדם, כמו שבלי אשה אתה לא אדם[צז] – בלי בית

[צז] יבמות סג, א.

אתה לא יכול להיות צנוע. בלי בית אין צניעות, אתה בחוץ, אתה כל הזמן גלוי לעין, גם לעין החיצונים.

שוב, כך המדקדקים על דרך הפשט מסבירים מהי גלות. גלות היא גילוי, חשיפה חיצונית. תמיד נדמה בדיוק ההיפך, נדמה שבגלות עם ישראל מסתתר. הסגולה הפנימית של העם היהודי בזמן הגלות מסתתרת, ורק בזמן הבית הסגולה האמתית שלנו מתגלה. אבל היא הנותנת, באמת נכון ככה, שהפנימיות מסתתרת והחיצוניות נגלית. גלות היא שכל השכבות החיצוניות של העם מתגלות והפנימיות מסתתרת. כמו בסוד ברית מילה: אם הערלה גלויה וקיימת – זרע הקדש, הפנימיות והעצמיות איננה יכולה להימשך ולהתגלות, אין גילוי העטרה. ברית המילה היא לכרות גילוי עריות, שהוא ערלה, כתוב שערלה היא מלשון ערוה, יש גילוי עריות. את הגילוי החיצוני הזה יש לכרות כדי לגלות את העטרה הפנימית של העם היהודי – "צדיקים יושבים ועטרותיהן בראשיהן ונהנין מזיו השכינה"[צח]. יש לכל יהודי עטרה, וברית מילה היא לגלות את העטרה.

עבור עם ישראל, להיות במצב של גלות זה נגד הטבע - יש את הווארט המפורסם של רבי אייזיק מהומיל שאמר שחזרה לארץ ישראל, הגאולה שעם ישראל שב לציון, נקראת לשוב לטבע היהדות, "אידישע נאטור". גאולה היא פשוט לחזור לטבע האמתי שלנו

שוב: אם כן, מהי גלות? כמו גילוי עריות. זהו גילוי חיצוני, שנגרם בגלל שהאדם גלה מהבית

[צח] ברכות יז, א.

שלו. עוד פעם, לגלות מהבית פירושו שהוא התגלה מהבית, הוא נחשף מהבית, הוא גלה מביתו. על כך נקרא תיכף בתוך המאמר. מה כתוב כאן? שאפילו בגלות "קוב"ה אסתלק לעילא ולעילא", שהקב"ה מסתלק למעלה למעלה, ובפנימיות הכוונה היא שבגלות האור העצמי לא יכול להתגלות באמת בדרך שוב, אבל הוא כן מתגלה בדרך הסתלקות. איך? על ידי אתכפיא ואתהפכא. ואיך עושים את האתכפיא? כאשר מחברים ומייחדים את הקצוות. כדי לעשות אתכפיא צריך להמשיך ממה שלמעלה גדר קצה וממה שלמטה מגדר קצה, על ידי כך עושים אתכפיא, ועל ידי אתכפיא יש הסתלקות למעליותא, וגם היא בזמן הגלות.

להיפך, דוקא בזמן הגלות – כאשר יש התגברות של הקליפות – צריך יותר ויותר עבודה של "אתכפיא סטרא אחרא". יש משהו דוקא בזמן הגלות שיש יותר גילוי התרוממות, הסתלקות, של הקדושה, על ידי אלה שעובדים את ה' בתנאים של גלות. עבודה כזו דורשת, בתנאים של גלות, יותר אתכפיא, וממילא יותר עליה למעלה מעלה, עד מה שלמעלה מגדר קצה להמשיך אותו למטה מגדר קצה. שם צריך לְעשׂות את הסטרא אחרא, לכפות אותה, עד שבסוף הופכים אותה.

טבע היהודי בארץ הקדש

זה מה שהוא אומר כאן, שכאשר קוב"ה אסתלק לעילא:

דְּעַל־יְדֵי הַבֵּרוּרִים וְהָעֲבוֹדָה שֶׁבְּהָחשֵׁךְ כָּפוּל וּמְכֻפָּל שֶׁבִּזְמַן הַגָּלוּת, וּבְפָרָט בְּהַזְּמַן דְּעֶקְבְתָא דִּמְשִׁיחָא, הִנֵּה נִמְשָׁךְ גִּדֶּל הַגִּלּוּי דקוב"ה סָלִיק לְעֵלָּא וּלְעֵלָּא. דֶּזֶהוּ עִנְיַן יְחוּד הַקְּצָווֹת,

זהו גם כן יחוד קצות – גלות על פי פשט היא למטה מגדר קצה. כמו שידוע הפירוש המפורסם של הרבי, שלא צריך לחשוב שגאולת עם ישראל היא נס. צריך לחשוב בדיוק הפוך, שלהיות בגלות זהו נס. מהו הנס בלהיות בגלות? דבר שהוא נגד הטבע, שהוא לא טבעי. בשביל עם ישראל, זהו נס

לגריעותא. גם זהו יסוד גדול של הרבי. עבור עם ישראל, להיות במצב של גלות הוא נגד הטבע – יש את הווארט המפורסם של רבי אייזיק מהומיל שאמר שחזרה לארץ ישראל, הגאולה שעם ישראל שב לציון, נקראת לשוב לטבע היהדות. "אידישע נאטור"[צט], זהו הביטוי שלו. גאולה היא פשוט לחזור לטבע האמתי שלנו. ממילא המצב של גלות הוא אי טבע, לא טבעי לגמרי. שוב, כמו נס, אבל נס לגריעותא. כל השאיפה שלנו לגאולה היא שאיפה לאמת, לפשיטות, להיות יהודי.

"אנו רוצים משיח עכשיו" היינו אנו רוצים להיות יהודים. רוצים לחיות כמו שהרמב"ם כותב, כמו שגם אומרים בתפלה "ושם נעשה לפניך כמצות רצונך", בבית המקדש והגאולה נוכל לקיים כמו שאתה רוצה, שזהו עצם מה שאנחנו רוצים. עכשיו עשית רצונך מנועה מאיתנו. המצב הזה הוא לא טבעי.

מה נקרא מצב לא טבעי? שהוא למטה מגדר קצה. אם דבר הוא טבעי, רק שהוא בדרגה הכי נמוכה, בדיוטא הכי תחתונה של הטבע – הוא עדיין קצה. אבל הגלות היא לא קצה, היא למטה מהקצה התחתון. זהו נס. זהו לא חלק מהציר. במצב הזה של גלות, שלמטה מקצה התחתון, יש התגלות של מה שלמעלה מהקצה העליון, שזהו "חביון עז העצמות", שנותן כח דווקא בתנאים של גלות לעשות אתכפיא ובכך לפעול "אסתלק יקרא דקוב"ה בכולהו עלמין", שדווקא בגלותא "סליק קוב"ה לעילא ולעילא". זהו יחוד הקצוות – מה שיותר ולמעלה מגדר קצה עם הלמטה מגדר קצה.

ד. דירה בתחתונים בל"ג בעמר

עיקר שכינה בימינו ולעתיד לבא

הרבי ממשיך ואומר:

[צט] חנה אריאל פרשת יתרו ל, א (וראה פרשת שלח טז, א).

שֶׁהַבְּחִינָה שֶׁלְּמַעְלָה מִגֶּדֶר קְצָווֹת נִמְשָׁךְ לְמַטָּה מִגֶּדֶר קָצֶה, וּכְמוֹ שֶׁהָיָה בִּתְחִלַּת הַבְּרִיאָה דְּעִיקַּר שְׁכִינָה בַּתַּחְתּוֹנִים הָיְתָה,

לפני חטא אדם הראשון, בגן עדן מקדם, השכינה היתה למטה, בגן עדן. אבל אדם חטא, ואחר כך היו עוד דורות שחטאו, היו שבעה דורות שחטאו, וסילקו את השכינה. כל דור סילק את השכינה, עוד רקיע ועוד רקיע, עד שהשכינה עלתה והסתלקה לרקיע השביעי – עד שבא אברהם אבינו, ו"אברהם התחיל להאיר", והוא התחיל להמשיך, להוריד את השכינה מלמעלה למטה[ק]. היו שבעה דורות מאברהם אבינו עד משה רבינו, ומשה רבינו במתן תורה ובמיוחד במשכן שהוא בנה, המשיך את השכינה למטה לארץ.

אבל בתחלה היתה השכינה למטה, רק שהחטאים סילקו אותה – ואחר כך באו הצדיקים והמשיכו אותה בחזרה. אכן, עיקר הירידה שלה חזרה רק תהיה לעתיד לבוא],

וּלְעָתִיד לָבוֹא יִהְיֶה זֶה בְּאֹפֶן נַעֲלֶה יוֹתֵר מִזֶּה [לעתיד לבוא תהיה השכינה בתחתונים הרבה יותר מאשר כשהיתה לפני חטא אדם הראשון בגן עדן מקדם] **(כַּמְּבֹאָר בִּדְרוּשֵׁי הַהִלּוּלָא) שֶׁיִּהְיֶה דִּירָה לוֹ יִתְבָּרַךְ בַּתַּחְתּוֹנִים דַּוְקָא.**

כלומר: המושג "שכינה בתחתונים", שהוא לשון המדרש, הוא תכלית כוונת בריאת העולם – "לעשות לו יתברך דירה בתחתונים"[קא]. "דירה בתחתונים" משמע כמו "שכינה בתחתונים". כתוב ש"עיקר שכינה בתחתונים היתה". כל זה, היה לפני חטא אדם הראשון, וכל ירידה היא לצורך עליה[קב]. לא יתכן שתהיה דירה בתחתונים, באותו מצב כמו שכינה בתחתונים שהייתה לפני החטא. צריך לומר שהמושג הזה, ש"נתאוה הקב"ה

[ק] בראשית רבה יט, ח.

[קא] תנחומא נשא טז. תניא פל"ו.

[קב] תניא פל"א (ע"פ מכות ז, ב). ובכ"מ.

להיות לו יתברך דירה בתחתונים", מה שיתקיים לעתיד – היא אין סוף יותר מאשר ה"שכינה בתחתונים" שהיתה, או אפילו ה"עיקר שכינה בתחתונים היתה" שלפני חטא אדם הראשון.

איך אפשר להסביר זאת?

וְכַיָּדוּעַ שֶׁעִנְיַן הַדִּירָה הִיא לְעַצְמוּתוֹ דַּוְקָא,

היה שם גן, ובמלים הכי פשוטות – היה "גן נעול אחותי כלה"[קג], אבל "גל נעול" – לא היה. "גל נעול" יהיה רק ב"דירה". "גן נעול" היה בגן עדן, "עיקר שכינה בתחתונים היתה", אבל "גל נעול מעין חתום" יהיה רק לעתיד לבוא. הענין הזה זהה עם הסוד של דירה בתחתונים. [מה הכוונה "גן" ו"גל"?] את זה הסברנו אתמול, וגם נסביר זאת בהמשך. אבל יש שתי בחינות, "גן" ו"גל" – "גן" כבר היה, ו"גל" עוד לא היה. כל שנה בל"ג בעֹמר ממשיכים הארה מ"גל נעול," שלמעלה עד אין סוף מאשר "גן נעול".

עכשיו הוא מסביר את "ענין הדירה היא לעצמותו דוקא"[קד], דירה היא בשביל עצמות האדם, שדר בתוך הדירה. כאן היינו עצמותו יתברך, שמתאוה לדור בתוך העולם – מתאוה שהעולם יהפך לו לדירה. הדירה היא לא לשם אור שלו, אלא לעצמותו ממש.

וְעַל־דֶּרֶךְ דִּירָה לְמֶלֶךְ לְמַטָּה, שֶׁעַצְמוּתוֹ נִמְצָא בְּהַדִּירָה, וּבְגִלּוּי בְּלִי לְבוּשִׁים. דְּהִנֵּה אֶחָד מִתְּנָאֵי הַמְּלוּכָה הוּא שֶׁאָסוּר לִרְאוֹתוֹ כְּשֶׁהוּא עָרוּם

במלך בשר ודם, מלך ישראל, צריך לנהוג כבוד. שוב, אם אנחנו חוזרים לתלמידי רבי עקיבא שמתו, כתוב שהם לא נהגו כבוד אחד בשני. אמרנו ש"לא נהגו כבוד" הכוונה שלא הקשיבו והכוונה שלא האמינו אחד בשני, שאין אמון אמתי אחד בשני.

[קג] שה"ש ד, יב.

[קד] ראה אוה"ת בלק תתקצז, סה"מ תרל"ה ח"ב, עמ' שנג. סה"מ תרע"ח עמ' קצג.

ה' מתאווה מהעולם הזה שתהיה לו פה "דירה בתחתונים", מקום שבו הוא ירגיש כל כך 'היימיש', עד שהוא יוכל להתפשט. מהם הלבושים של הקב"ה? כל העולמות, כל הספירות, כל לימוד הקבלה. כל ה"עץ חיים". שהוא יוכל להוריד את הכל, להיות חפשי מכל הספירות, העולמות והענינים, והשתלשלות - ה' יוכל להסתלק מכל זה, להתפשט מהכל ולהתגלות כמו שהוא בעצמו בלי לבושים.

כל ישראל מלכים

כתוב שכל ישראל – יש מקום אחד בבבלי שכתוב בני מלכים[קה] אבל בירושלמי כתוב[קו] – מלכים ממש, ו"מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול"[קז]. גם פה, מה שהם לא נהגו כבוד אחד בשני – אולי הם מחלו על כך?! אם אנחנו נלמד זכות על תלמידי רבי עקיבא עצמם, אז אולי הם מחלו! הרי אפילו רב יכול למחול על הכבוד שלו[קח] – יש כיבוד אב ואם, כבוד מורים, ויש כבוד מלכים. האב והרב, יכולים למחול על כבודם; ואם הרב יכול למחול על הכבוד, כמובן גם תלמידים בינם לבין עצמם יכולים למחול אחד לשני על כבודם.

מסתמא, תלמידי רבי עקיבא אמרו קריאת שמע שעל המיטה לפי נוסח האריז"ל..., ושם כתוב שכל לילה כל אחד מוחל לשני. כתוב בתחילת קריאת

[קה] שבת פי"ד מ"ד.
[קו] מובא בשם הירושלמי. ראה זהר ח"ב כו, ב (ובניצוצי זהר שם). ח"ג כח, א.
[קז] קדושין לב, ב.
[קח] שם. שו"ע יו"ד סי' רמב סע' לב.

שמע שעל המיטה ש"הריני מוחל" לכל מי שפגע בי, מחילה גמורה. אז אפילו אם נלמד זכות על התלמידים, שכל אחד מחל לשני שלא נהג בו כבוד, בכל זאת נגזרה הגזרה עליהם. למה? צריך לומר, שהפגיעה כאן היתה במקום כזה שלא מועילה מחילה. באיזה כבוד שלא נוהגים זה בזה לא עוזרת ולא מועילה מחילה? רק אצל מלך – "מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול", מלך לא יכול למחול על כבודו.

אם כן, צריך גם לומר שפגעו בנקודת המלכות. מה שאמרנו קודם בשם אדמו"ר הזקן, ש"יציבא מלתא ותקיף פתגמא, כי כל אחד מתוקן מחברו" – הפירוש הוא שכל אחד מתתקן מחברו. זוהי נקודת המלכות, מה שלכל אחד יש נקודה טובה שאין באף אחד אחר – זו נקודת המלכות שלו. בנקודה הזו הוא מלך, הוא מלך של כולם, כולם חייבים לו, לקבל ממנו. ידוע שהמלכות היא גם אמונה בסוף[קט] – כמו שאמונה בראש היא רדל"א[קי]; בסוף, המלכות, היא גם כן אמונה. תלמידי רבי עקיבא לא האמינו, לא נתנו כבוד, כבוד הוא גם "כבוד מלכים"[קיא]. לכן זהו דבר שלא עוזר אפילו אם ימחלו אחד לשני – לא יעזור.

אחד מהדברים אצל מלכים, ב"כבוד מלכים", הוא שאסור לראות את המלך ערום[קיב]. כך כתוב בהלכה. אמנם, המלך, בכל זאת חייב להתפשט ולהתלבש. איפה הוא עושה זאת?

אָמְנָם כְּשֶׁצָּרִיךְ לְהַחֲלִיף לְבוּשָׁיו הֲרֵי עוֹשֶׂה זֹאת בְּדִירָתוֹ,

---

[קט] הקדמת תקו"ז ה, א. זח"ג רל, א. וברבוי מקומות בקבלה וחסידות.
[קי] ראה אוה"ת שמות ח"ב עמ' תרסד. לקומ"א כד, רז ועוד.
[קיא] משלי כה, ב.
[קיב] סנהדרין כב, א.

המלך ערום!

יש לו מקום בתוך הדירה שלו להתפשט ולהתלבש, וזוהי הסגולה של הדירה. הווארט הזה מאד מאד ידוע בחסידות. כאשר רוצים לפרש מהי דירה בתחתונים, והרי דירה הכוונה היא דירה לעצמות – הפירוש הוא שזהו מקום שהאדם כל כך חפשי בו, עד שהוא יכול להתפשט בו מהלבושים. ואם הדירה אינה כך, אם הוא לא מרגיש את עצמו חפשי בדירה להתפשט מהלבושים שלו – סימן שלא הוא שם. הלבושים שלו שם. כלומר, האור שלו שם, אבל לא הוא שם.

לכן, תמיד כאשר בחסידות רוצים להמחיש מה הכוונה דירה, מה ה' מתאווה מהעולם הזה, מה הוא רוצה מעולם הזה, מה שנקרא "דירה בתחתונים" – זהו מקום שבו הוא ירגיש כל כך 'היימיש', כל כך בבית בעולם הזה, עד שהוא יוכל להתפשט.

מהם הלבושים של הקב"ה? כל העולמות, כל הספירות, כל לימוד הקבלה. כל ה"עץ חיים". הוא יכול להוריד את הכל. כל מה שלמדו, ספירות ועולמות וענינים, והשתלשלות – ה' יוכל להסתלק מכל זה, ולהתפשט מהכל ולהתגלות כמו שהוא בעצמו בלי לבושים. אבל יש בכך תרתי דסתרי – הרי ה' נשאר מלך, גם לעתיד לבוא הוא מלך; ואסור לראות אותו ערום. כתוב שאם רואים את המלך ערום, הדבר פועל דרגה של בטול במציאות באמת[קיג], "רצוא" בלי "שוב", בטול כזה שהרואה מסתלק מהעולם, מתבטל לגמרי. ה' לא רוצה שהמציאות תתבטל.

סוד הצניעותא

אם כן, יש פרדוקס לגבי העתיד לבוא. כל הכוונה של העתיד לבוא היא לעשות לה' דירה, ומהי הגדרת והמחשת המושג דירה? מקום שאתה לא מתבייש להתפשט. מצד שני, אסור לראות אותו כשהוא ערום! מהי

[קיג] ראה דרמ"צ מצות מינוי מלך.

התשובה לשאלה הזו? התשובה לפרדוקס הזה נקראת "סוד הצניעותא". בספר הזהר הקדוש של רשב"י, החלק הכי עמוק שלו, שהוא גם כן יותר עמוק אפילו מהאֲדרות, הוא החלק בפרשת תרומה, שנקרא "ספרא דצניעותא"[קיד]. ידוע שכל מפרשי הזהר מסבירים שספרא דצניעותא הוא "ספרא דרדל"א"[קטו], שרדל"א, "רישא דלא ידע ולא אתידע" הוא סוד הצניעות. צניעות היא כמו אחד ששומר סוד.

ידוע[קטז] בחסידות שיש שלש מדרגות של שמירת סוד: יש אחד שסיפרו לו איזה סוד וביקשו ממנו שישמור עליו ולא יספר אותו הלאה, אז כתוב שיש שלש מדרגות בכך. יש אחד שלא מספר הלאה, אבל כולם רואים על הפנים שלו שיש לו סוד... אני מפגין בגלוי שיש לי סוד, ביודעין או שלא ביודעין. הוא חלש אופי, הוא לא יכול לשמור כל כך שלא יראו על הפרצוף שלו שיש לו סוד.

יש אחד, במדרגה יותר גבוהה ופנימית מכך, ששומר על הסוד כל כך טוב עד שאף אחד אחר לא מכיר בו שיש לו סוד, אבל הוא בינו לבין עצמו מתפעל מכך שמסרו לו ושיש לו סוד. אז בינו לבין עצמו הוא יודע מהסוד, רק שבאמת הוא לא מדליף אותו הלאה, אפילו לא בהבעה כלשהי של פנים, הסוד לא יוצא ממנו. הוא נקרא "לא אתידע", אבל לא נקרא "לא ידע".

על רדל"א כתוב "רישא דלא ידע ולא אתידע". מה הכוונה "לא ידע"? שהוא עצמו לא יודע מה יש בו, איזה סוד יש בו. המדרגה הכי גבוהה של בעל סוד אמתי היא, שברגע שסיפרו לו את הסוד ואמרו לו שזהו סוד, אל תגלה אותו הלאה – כדי לשמור עליו הוא גם משכיח אותו כביכול מעצמו לעת הצורך. הסוד הוא כמו פקדון – הפקדון אצלו, אבל לעת הצורך, כאשר

[קיד] זהר ח"ב קעו, ב.

[קטו] ביאור הגר"א לספרא דצניעותא בכ"מ.

[קטז] מובא בשם הצ"צ. ראה גם שיעורים בסוד ה' ליראיו ח"א עמ' קיז. שעשועים יום בראשית עמ' סח.

יבקשו ממנו למסור את הפקדון – הוא יהיה מוכן מיד להיזכר ולמסור אותו. אבל בינתים, כל זמן שהוא שומר על הפקדון, הוא כמו כסף, שכתוב[קיז] שהדרך היחידה לשמור עליו היא רק לקבור אותו באדמה. הוא צריך להסתיר אותו לגמרי, אפילו מעצמו. לחלוטין.

הסוד הזה נקרא "רישא דלא ידע ולא אתידע", שהוא לא יודע מה יש בו. ומה יש בו? חביון עז העצמות, והוא נקרא "צניעותא". הכל היינו מדרגות של צניעות. לעתיד לבוא יהיה גילוי של "חביון עז העצמות" ב"צניעותא" – זהו פרדוקס שאי אפשר להבין: מצד אחד ה' כן יתגלה, "דירה בתחתונים"; ומצד שני – כמו שהרבי כותב כאן, וזהו חידוש כאן במאמר – המשפט הזה, שדירה בתחתונים הכוונה שהמלך יכול להתפשט מהלבושים בדירה שלו וזוהי ההגדרה של דירה בתחתונים, זהו דבר מפורסם בחסידות. אבל כאן הרבי כותב עוד משפט: הוא עושה זאת במקום צנוע. זהו חידוש במאמר שלפנינו.

המשפט הזה, שהמלך עושה זאת בצניעות, לכאורה גורע מעצמת ההמחשה. הרי עצמת ההמחשה היא שהוא כל כך חפשי, עד שהוא יכול להתפשט. וכאן הוא אומר, שהוא עדיין מתחשב, והוא עושה זאת בצניעות, על פני השטח – לכאורה זה גורע מבחינת "הדירה בתחתונים".

אבל צריך לומר להיפך, שלא רק שהפרט הזה אינו גורע – זו הנקודה שמסבירה מה ההבדל בין "גן עדן מקדם" לבין העתיד לבוא: בגן עדן מקדם גם "והיו שניהם ערומים ולא יתבוששו"[קיח], הם היו גלויים בגילוי כזה שהביא בסופו של דבר לגָלות, שהוא הגירושין מגן עדן. גילוי שהוא כמו גילוי עריות, כפי שאמרנו קודם. גילוי שהוא חשיפה חיצונית, ללא צניעות – בו לא הייתה דעת, דעת אמתית, דעת עליון, דעת הנעלם. לכן "לא יתבוששו" – כך היה המצב כאשר "עיקר שכינה בתחתונים היתה". לכאורה,

---

[קיז] ב"מ מב, א.
[קיח] בראשית ב, כה.

באמת בשביל אדם וחוה כל הגן שלהם היה דירה – דירה היא מקום שלא מתביישים. כאן הרבי כותב שבתוך הדירה גופא לעתיד לבוא, ביחוד, ומה שהמלך כן חייב להתפשט – בפני העם אסור לראות אותו כשהוא ערום אז הוא חייב דירה בשביל להתפשט – מעלתה על הגן היא שהמלך עושה זאת בצניעות.

שוב, על פני השטח זהו משפט שגורע מכל הענין, אבל בפנימיות המשפט הזה הוא העיקר. יש כאן המשכה של נשיאת הפכים, שהיא גופא סוד הצניעות. נאמר במלים פשוטות: אחד שמתפשט בלי צניעות, מה שמתגלה אצלו הוא חיצוניות; ואילו אחד שמתפשט עם צניעות – אצלו מה שמתגלה בסוף הוא חביון עז העצמות. לכן זוהי עיקר נקודת החידוש של המאמר הזה שלפנינו.

מנהג ישראל תורה - שריפת הלבושים

וְאַף שֶׁצָּרִיךְ לִהְיוֹת מָקוֹם צָנוּעַ, מִכָּל־מָקוֹם חֲרֵי זֶה בְּדִירָתוֹ, וְהַיְינוּ שֶׁבְּהַדִּירָה נִמְצָא עַצְמוּת הַמֶּלֶךְ בְּגָלוּי בְּלִי לְבוּשִׁים.

עכשיו אחרי כן, על סוד הצניעותא, שהיא רדל״א, הוא אומר ״והיינו שבהדירה נמצא עצמות המלך בלי לבושים״. אפשר לומר שזהו אחד מהסודות, הטעמים, שנוהגים בהדלקה שעושים לכבוד רשב״י בל״ג בעֹמר – כך היה מנהג הראשונים הקדמונים, והוא עדיין קיים היום – שזורקים בגדים לתוך האש[קיט], היו שורפים לבושים. הדבר הזה היה כל כך תמוה עד שיש תשובות שלמות על שאלות, הכל מקובץ יחד בספר ״שדי חמד״, האם מותר לעשות כך, הרי יש איסור ״בל תשחית״[קכ]. היו לוקחים בגדים טובים, בגדים ראויים ללבוש, ולא לובשים אותם, ולא נותנים אותם לצדקה, לאיזה עני שזקוק לבגד ללבוש – היו זורקים בגדים לתוך האש! שוב, יש הרבה

[קיט] ראה שו״ת שואל ומשיב מהודרא ה׳ סל״ט, ושו״ת תורה לשמה סימן ת׳. ועוד.
[קכ] בכורים פ״ד מ״ב. שבת קט, א. ובכ״מ.

שאלות ותשובות האם המנהג מותר – הרי זה בל תשחית, להשחית בגד טוב.

אבל כידוע – "מנהג ישראל תורה הוא"[קכא], וזוהי דוגמא של מנהג שההתייחסות אליו צריכה להיות בבחינת "הוד שבהוד": קשה להבין את המנהג הזה. הוד שבהוד. צריך להודות בכך. כתוב שיש שלש מדרגות של מצוות והלכות – יש מצוה מדאורייתא; יש מצוה מדרבנן; ויש מנהג ישראל. לפי החומרה, על פי פשט, הם מלמעלה למטה. הכי חמור הוא מן התורה, פחות ממנה מדרבנן, פחות ממנה מנהג.

אבל בשרש, כתוב שהוא כ"חותם המתהפך" – כלומר שהמנהג כל כך גבוה, הוא בא ממקום כל כך גבוה, שעליו כתוב בתלמוד ירושלמי "מנהג עוקר הלכה"[קכב]. מנהג הוא לכאורה הדבר הכי קליל, והוא יכול לעקור הלכה, ואפילו מדאורייתא. "בל תשחית" הוא מן התורה, וכאן יש מנהג ישראל, מנהג של ל"ג בעמר, שיכול לעקור דאורייתא לגמרי – ובאמת זורקים בגדים לתוך האש!

כתוב ש"מנהג שעוקר הלכה", כי הוא מעולם העקודים, כך הצמח צדק כותב בפירוש, מאותו מקום של אהבת חינם, של יחוד וחיבור הקצוות ומה שלא בגדר קצה. משם מקור המנהגים. המנהגים הם מהמקום שנותנים אמון ביהודים, אמונה למעלה מטעם ודעת. המנהג נולד לאור־דוקא מחכמים, מצדיקי הדור. באמת כתוב בהלכה שהצדיקים צריכים להסכים, אבל היו כאלה צדיקים, כמו הבעל שם טוב ואפילו לפניו, שהיה להם חוש כמו הבעל שם טוב – להאמין במנהג ישראל שלא צמח מהם, לחפש לו טעם, לחפש להצדיק אותו אף על פי שבחיצוניות הוא קשה.

מי הכי גדול בכך? הרמ"א, בעל המפה על השולחן ערוך. כתוב שאחד מעיקרי היסודות שלו הוא כל הזמן לנסות, אפילו להתכופף לגמרי, כדי

[קכא] שו"ע אדה"ז או"ח סוף סימן קפ; תצד, טז. וראה לקו"ש חכ"ב תזריע א' ס"ב.
[קכב] תוספות מנחות כ, ב ד"ה "נפסל", ועוד הרבה בפוסקים.

להצדיק מנהגים שצמחו מתוך העם, שלכאורה אין להם שום מקור בהלכה – ואפילו לפעמים נדמה שהם סותרים את ההלכה. המקור למנהגים הללו הוא העם. "ישראל עלו במחשבה", "מחשבתן של ישראל קדמה לכל דבר"[קכג], גם לתורה[קכד]. מחשבת ישראל, משם באים המנהגים מעולם העקודים, מאהבת ישראל פשוטה.

למה לשרוף בגדים? לכאורה זה "בל תשחית" - אפשר לתת את הבגדים לצדקה, אנשים צריכים בגדים! אבל את הבגדים האלה של העולם הזה - אף אחד לא יצטרך אותם. הדבר היחיד שהם יכולים לשמש הוא רק להגדיל את המדורה, הגדלת המדורה של רשב"י - הגילוי של פנימיות התורה, הנפלאות שבתוך חביון עז העצמות.

שוב, בל"ג בעֹמר יש מנהג לזרוק את הבגדים לתוך האש. מה יוצא? איך להסביר את הדבר הזה לפי מה שלמדנו עכשיו? שהמנהג הזה מרמז על העתיד לבוא כמו כל ל"ג בעֹמר, הוא "תורה חדשה מאתי תצא"[קכה], תורת משיח. עיקר תורת משיח הוא שיהיו "השמים חדשים והארץ חדשה"[קכו], והשמים והארץ הקודמים יהיו כמו בגדים שבלו קצת, בגדים שגם אותם זורקים לתוך האש, את כל לבושי עולם הזה, כאשר "ונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר יחדיו כי פי

[קכג] בראשית רבה א, ד. תנא דבי אליהו רבה פי"ד ופל"א.
[קכד] ראה עמק המלך ש"א פ"ב.
[קכה] ויקרא רבה יג, ג (ע"פ ישעיה נא, ד).
[קכו] ישעיה סו, כב.

הוי' דבר"[קכז]. כל הלבושים החיצוניים יכלו ויעלו באש של רשב"י ואז נזכה ל"שמים חדשים וארץ חדשה", שמש חדשה וירח חדש, הכל חדש – ביגוד חדש, מודָה חדשה לעתיד לבוא... כל מה ששייך לעולם הזה, הכל זורקים, הוא לא שימושי, גם אי אפשר לתת אותו לעני.

הרי מה היתה השאלה: אם יש לך בגד טוב, או שתלבש אותו בעצמך או שתיתן אותו כצדקה למי שצריך, הרי יש הרבה אנשים שצריכים בגדים! אבל את הבגדים האלה של העולם הזה – אף אחד לא יצטרך אותם. הדבר היחיד שהם יכולים לשמש הוא רק להגדיל את המדורה. יכולת הבגדים של עולם הזה לשמש כשימוש חיובי היא התכלית שלהם. לא רק שהגדלת המדורה היא לא "בל תשחית", היא התכלית שלהם. זוהי הגדלת המדורה של רשב"י – הגילוי של פנימיות התורה, הנפלאות שבתוך חביון עז העצמות.

רק נסיים את המשפט:

וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה הוּא עִנְיַן הַדִּירָה לוֹ יִתְבָּרַךְ בַּתַּחְתּוֹנִים, שֶׁעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרַךְ נִמְצָא בְּגָלוּי בַּתַּחְתּוֹנִים דַּוְקָא, דְּזֶהוּ עִנְיַן אַבִּיטָה נִפְלָאוֹת גו', יְחוּד הַקְצָוות, וּמָה שֶּׁלְּמַעְלָה מִגֶּדֶר קְצָוות עִם מָה שֶּׁלְּמַטָּה מֵהֶם.

עד כאן.

[קכז] שם מ, ה.

בע"ה

ח"י אייר תשנ"ה - מושב אור הגנוז

כח היחוד של ל"ג בעֹמר

שיעורים במאמר ד"ה "גל עיני" תשל"ז (ח"ג)

סיכום שיעורי **הרב יצחק גינזבורג** שליט"א[א]

קיצור מהלך השיעור

בשיעור ארוך ומופלא התבאר סוד 'יחוד הקצוות' של רשב"י, החוט השוזר את הסדרה כולה. **פרק א** מבאר את סוד ע"ב שמות ה' והקבלתם לספירת העמר, תוך התעכבות על שמות חשובים לימים חשובים, ובראשם ל"ג בעמר. **פרק ב** - סוד הצניעותא -חוזר ומבאר את התפשטות המלך דווקא במקום צנוע כגילויהאלקות "בתוך כל אחד ואחד מישראל" - בפשט ממש! **פרק ג**, מבאר את מאמר חז"ל "הדר מצוה צניעות" על פי חסידות. **פרק ד** חוזר לסוד 'יחוד הקצוות של רשב"י ומבאר את היכולת המיוחדת הזו באמצעות משלים מספורי מעשיות, מהנפש ומהפיזיקה. **פרק ה**, עיקרי וחשוב, מבאר את סוד שלשת הדילוגים ושייכותם לסוד 'יחוד הקצוות. **פרק ו**, מבאר את ענין ל"ג בעמר כ'פסח שלישי' - הממשיך את פסח שני וגיבורו, רבי מאיר בעל הנס; ומקביל את שלשת הפסחים לשלשת הדילוגים. **פרק ז**, המהווה פנינה מופלאה בפני עצמה, הוא הסבר מחודש לענינו של ל"ג בעמר כ'פסח שלישי'. בעקבות תרגום מחודש לפתגם "עס איז ניטא קיין פארפאלן" - "אין דבר נפוּל" - מתבאר סוד הנפילה החיובית הממתקת את הפחד בשרשו, ששייכת במיוחד לל"ג בעמר, יום ה'הוד בהוד' - 'נפילה שבנפילה'.

[א] נרשם מהקלטה ע"י עֹפר שי' בן־יעקב. לא מוגה.

א. ע"ב שמות בספירת העמר

הקבלת ע"ב שמות ה' לימי הספירה

עכשיו אנחנו כבר במוצאי ל"ג בעֹמר – כבר ל"ד לעֹמר, ולכן דבר ראשון צריך להתבונן ולכוון שהענין של ל"ג בעֹמר לא נפסק – כמו כל חגי ישראל, ובמיוחד אותם חגים מיוחדים שיישארו לעתיד לבוא[ב], כמו שהסברנו אתמול[ג] בשם הרבי[ד], של"ג בעֹמר הוא כמו פורים – לא יתבטל אף פעם.

אחד הסימנים לכך על פי קבלה הוא, שישנם ע"ב שמות קדושים שיוצאים משלשת הפסוקים "ויסע־ויבא־ויט"[ה] לפני קריעת ים סוף, לפני שירת הים. שם ישנם שלשה פסוקים רצופים בתורה שבכל אחד מהם ישנן ע"ב אותיות. זוהי תופעה מיוחדת בתורה. וכאשר לוקחים אות ראשונה מכאן ואות אחרונה מכאן ואות ראשונה מכאן וכך הלאה – היות שיש פה שלשה פסוקים, שבכל פסוק יש ע"ב אותיות – יוצאים ע"ב שמות של שלש־שלש אותיות, לכל שם יש שלש אותיות. למרות שאלו ע"ב שמות, ובספירת העֹמר יש ארבעים־ותשעה ימים, ומוסיפים את היום האחרון, "תספרו חמשים יום"[ו], שזהו חג השבועות, היום החמשים, שער הנו"ן.

[ב] ע"פ מדרש משלי (בובר) פ"ט, ב. ראה מאמר ד"ה "להבין מארז"ל כל המועדים כו'" פורים תשט"ז.

[ג] שיעור ליל ח"י אייר תשנ"ה.

[ד] מאמר ד"ה "גל עיני" תשל"ז. ראה בספר "דבר יום ביומו" (לר' חיים קנולר). ובזה ראה ביאורו בשיעור ח"י אייר תשע"ד.

[ה] שמות יד, יט־כא. זהר ח"א קז, ב.

[ו] ויקרא כג, טז.

אמנם חמשים הם לא ע"ב, ובכל אופן כתוב שישנה הקבלה ביניהם[ז] – וכמו בכל כוונות בקבלה, כל השמות שנשארו אחרונים נכללים כולם ביום האחרון, כלומר שלחג השבועות – היום החמשים – ישנם עשרים ושלשה שמות. יש ארבעים־ותשע שמות כנגד ארבעים־ותשעה ימי ספירת העֹמר, ואחר כך ליום החמשים, יום הנ', יש את השם שלו פלוס עוד עשרים ושניים שמות, וסך הכל כ"ג שמות. אבל קודם לכן, לכל יום יש את השם שלו. כמובן, לרוב השמות האלה – רובם ככולם – אין פירוש פשוט מילולי, אבל יש להם כמובן פירוש סודי.

שם ל"ג בעמר - י־ח־ו

שלש האותיות שמרכיבות את השם השלשים ושלשה, ל"ג, כנגד ל"ג בעֹמר – הן השם **יחו**. כך כותבים אותו.

באמת אחד הסימנים שיש כאן ענין מיוחד – אף על פי שאלו ע"ב שמות וימים יש ארבעים־ותשע – הוא, שהשם הראשון הוא השם **והו**, שאומרים אותו בחג סוכות – "אני והו"[ח]. השם הזה, **והו**, מופיע בדיוק באותה צורה, אותו שם עוד פעם, בשם הארבעים־ותשע.

כלומר, יש 'חזרת הגלגל', מחזור, שהשם הראשון והשם הארבעים־ותשע הם "נעוץ סופן בתחילתן ותחילתן בסופן"[ט] – הראשון הוא **והו**, וגם הארבעים־ותשע הוא **והו**. **טוב** ו**טוב**, השם הזה – **והו** – שוה **טוב** בגימטריא, יש פעמיים טוב, כמו "הוכפל בו כי טוב"[י], "טוב לשמים וטוב לבריות"[יא], וכמו שהרבי תמיד אמר "טוב לבריאות"[יב]. זהו השם הזה, **והו**,

---

[ז] ראה פרי עץ חיים שער ק"ש על המטה פי"א.
[ח] הושענות.
[ט] ספר יצירה פ"א מ"ז.
[י] בראשית רבה ד, ו.
[יא] קידושין מ, א.

של ע"ב השמות. הסימן לכך שחסד השמות – הרי **עב** עולה **חסד** – מתחילים **בטוב** הוא הפסוק "אַךְ טוֹב וָחֶסֶד יִרְדְּפוּנִי כָּל יְמֵי חַיָּי"[ג].

אבל השם הל"ג, של ל"ג בעֹמר, הוא **יחו**, וכשקוראים אותו הפוך, יוצאת המלה "**וחי**", כמו בפסוק "אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֹתָם הָאָדָם וָחַי בָּהֶם"[ד] – כלל גדול בתורה, שכל המצוות כולן ניתנו כדי לחיות בהן ולא ההיפך[טו]. אם־כך, מאד מתאים שהוא יוצא השם של ל"ג בעֹמר, כמו שדברנו אתמול שזהו היום ה**חי** בחדש. ח"י אייר, החיות והשמחה של חודש אייר. "וחי בהם" – שתהיה חיות ושמחה בכל המצוות. כידוע שיותר מעצם קיום המצוה עצמה יש השמחה של מצוה, החיות של המצוה.

בביטוי הזה, "וחי בהם", ישנה המלה "בהם" – שעל פי פשט היינו "בהם", אבל כתוב בקבלה שהיא על דרך הפסוק בתהלים, פרק **צ**, "יְמֵי שְׁנוֹתֵינוּ בָהֶם שִׁבְעִים שָׁנָה וְאִם בִּגְבוּרֹת שְׁמוֹנִים שָׁנָה"[טז] – למה הכוונה שם במלה "בהם"? כתוב בקבלה וחסידות, שגם המלה "בהם" מרמזת גם על המנין שלו, **מז**, וגם לשרש שלו. כתוב ש"**בהם**" זהו שרש המלה **בהמה**. בלשון הקדש, השרש של **בהמה** הוא **בהמ**. אם־כי שכאן "בהם" במובן אחר, אבל האותיות **בהמ** שבצירוף אחר – בדרך אגב – **בהמ** הוא גם שם מע"ב השמות, שגם מופיע פעמיים בע"ב השמות. יש שלשה שמות בין הע"ב שמופיעים פעמיים: השם **והו**; השם **לאו**; והשם **מבה**.

[ב] אג"ק חי"ז אגרת ו'תסד.
[ג] תהלים כג, ו.
[ד] ויקרא יח, ה.
[טו] יומא פה, ב.
[טז] תהלים צ, י.

ע"ב שמות - הדרך לנבואה

המקובל הראשון, שודאי כולם שמעו עליו, רבי אברהם אבולעפיה, עיקר עיסוקו בקבלה היה רק ההתבוננות ביחודים בשמות אלה, ע"ב שמות ה'. זו היתה עיקר הקבלה של הראשונים – להתבונן בסודות ע"ב השמות. למרות שלנו האותיות במבט ראשון לא אומרים הרבה, להוי ידוע שצריך להעמיק כאן. הספר הכי חשוב שלו נקרא "חיי עולם הבא", שכולו מוקדש רק לע"ב שמות ה' ואיך שהם מתגלגלים, איך לכוון אותם. הוא אומר שכאשר מכוונים אותם, ואפילו רק הוגים אותם נכון, בקדושה ובטהרה, על ידי כך זוכים לרוח הקדש ולנבואה, "יש נביא בישראל"[יז]. זה אומר שגם בזמן הזה – וזהו דבר שגם הרבי כותב[יח], ומביא לכך ראיות מספר הרמב"ם[יט] – שלמרות שהמציאות היא שפסקה הנבואה מישראל מאז הנביאים האחרונים של התנ"ך חגי זכריה ומלאכי[כ], אבל עקרונית, באמונה, אין שום סיבה שלא תופיע נבואה אפילו בזמן הגלות. כלומר, אין שום סיבה שבגלות לא יכול להיות נבואה. רוח הקדש היא פשיטא – בכל דור ודור יש בעלי רוח הקדש. אבל גם נבואה ממש – יש עובדה, מציאות, שאין לנו נבואה, אבל לא שלא תתכן נבואה.

הראשון שהדגיש זאת מאד מאד, שבכל זמן יכול להיות נבואה ממש, כמו מאז ומתמיד, הוא אבולעפיה. לכן הוא עצמו כותב על עצמו שזכה לנבואה[כא]. הוא כתב מעל עשרים ספרי נבואה שלא נשארו לנו, חוץ מכ"ו ספרי עיון שכתב שמעט מהם נשארו לנו, והכי חשוב ביניהם הוא הספר

[יז] מלכים־ב ה, ח.
[יח] ראה לקוטי שיחות חלק י"ד פרשת שופטים עמ' 73 (עמ' 85). ובכ"מ.
[יט] אגרת תימן.
[כ] יומא ט, ב.
[כא] ראה אגרת וזאת ליהודה.

שהזכרנו – "חיי עולם הבא". אבל הדרך שלו איך להגיע לנבואה היא על ידי ע"ב שמות. גם שאר השמות של ה', אבל במיוחד ע"ב השמות של ה'.

כל זה היה מאמר מוסגר, שהשם של ל"ג בעֹמר הוא השם **יחו**, שכאשר קוראים אותו הפוך הוא **וחי**, "וחי בהם". מה הכוונה "בהם"? כתוב ש"בהם" שהוא גם כן שם בע"ב השמות, השם **מבה** שכתוב פעמיים, הוא שרש המלה **בהמה**.

איך הוא קשור לספירת העֹמר בכלל וליל"ג בעֹמר בפרט? ידוע שהיו מביאים את העֹמר מהשעורה, לא מהחטה. את כל המנחות לבית המקדש הביאו מן החטה, מאכל אדם. יש רק שני יוצאים מן הכלל – העֹמר ומנחת סוטה, אותם הביאו מהשעורה, מאכל בהמה. השעורה נקראת "מאכל בהמה"[כב], והחטה – "מאכל אדם". את מנחת העֹמר וגם מנחת סוטה הביאו מן מהשעורה. לגבי הסוטה חז"ל אומרים ש"מעשיה מעשי בהמה"[כג], ולכן גם קרבנה צריך להיות קרבן בהמה, "מדה כנגד מדה". כך חז"ל דורשים את הכלל הגדול בתורה, "במדה שאדם מודד בה מודדים לו"[כד], היות שהיא עשתה מעשה בהמה לכן הקרבן שלה הוא גם מעשה בהמה.

אבל איך הדין הזה שייך לספירת העֹמר? למה גם בספירת העֹמר צריך להביא דווקא מאכל בהמה, שעורה? שעורה היא כמו שַׂעַר, שַׂעַר, כתוב שהמלים שעורה ושער באות מאותו שרש, כי שׂין (ימנית) ושׁין (שמאלית) מתחלפות לגמרי. הקשר לספירת העֹמר הוא, שבספירת העֹמר על האדם לתקן את הנפש הבהמית שלו על ידי גילוי הנפש האלקית. אבל גילוי הנפש האלקית צריך להיות באופן כזה שהוא מתעסק בפירוש, הוא יורד ומתלבש, בעיסוק לתקן את הנפש הבהמית.

[כב] סוטה ט, א.
[כג] שם.
[כד] סוטה פ"א מ"ז. שמות רבה כה, ט. ובכ"מ.

זהו גם הענין של "וחי [בהם]" בכלל – להמשיך חיות ושמחה בקיום המצוות, כל מצוות התורה, כל תרי"ג מצוות התורה; אבל "בהם", שהתורה תחיה ותתקן גם את הבהמה – זו העבודה של ספירת העֹמר. החיות האמתית, לחיות את הבהמה באור התורה והמצוה – זה קורה בעיקר בל"ג בעֹמר.

כתוב "וחי", עם **ו** החיבור – ו' החיבור ממשיכה גם את הענין של "חי" עד בלי די ועד אין סוף.

אמרנו שרצינו להתחיל עם איזה רמז, כדי להמשיך לנו את הענין של ל"ג בעֹמר שכבר עבר: אז חוץ מהענין של"ג בעֹמר, שהוא הוד שבהוד – עכשיו כבר יסוד שבהוד, ומחר בערב, שבת, היא מלכות שבהוד. אז גם על פי פשט נמשך הענין של הוד, מהיום "הוד שבהוד". אבל עוד יותר מכך, צריך להמשיך את החיות, ה"ח"י איר", ה"ל"ג בעֹמר" – "וחי בהם", "וחי" (בו' החיבור), עד אין סוף.

בחסידות כתוב שדירה בתחתונים היא מקום כזה שהמלך כל כך חפשי בו, עד שהוא יכול להתפשט לגמרי מן הלבושים

כאן הרבי דבר על יחוד קצוות, שהענין של רשב"י בל"ג בעֹמר הוא לייחד קצוות. אם נתבונן עוד טיפה – הכל כדי לפתוח בקצת גירוי ההתבוננות באותיות התורה, באותיות שמות הקדש – נראה ש**יחו**, השם הל"ג בין ע"ב השמות, מתחיל סדרה של אותיות על פי מספרן שיש לה גם המשך. איזה מספרים נמצאים בשם **יחו**? 10, 8, 6. יש פה סדר, דילוג של שתיים כלפי מטה, שהוא בעצם כלפי מעלה, כלפי שרש האותיות של הא-ב – מ"י ל"**ח** ומשם ל"ד. אם קוראים את השם הפוך הוא יוצא **וחי**, "וחי". מהי האות הבאה בסדרה? **ד**. בכל ע"ב השמות יש רק שלש אותיות בכל שם, אבל כאן – הסדרה של השם הזה מרמזת שיש עוד אות שצריך לצרף אל השם הזה. האות **ד**, שבאה בהמשך לסדרה **יחו**, ואז תצא לנו המלה **יחוד**. "לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה" – יחוד הקצוות. זהו המושג שהרבי אומר – יחוד הקצוות, שזוהי הסגולה המיוחדת וזהו הכח המיוחד של רשב"י.

אם נתבונן עוד טיפה, במלה **יחוד** יש גם **יחו** וגם **יוד** – **יוד** זהו המילוי של האות **י**. ידוע שבמילוי של האות יוד, **ירד**, אותיות המילוי שוות יחד לאות השרש. כלומר, **רד**, המילוי של **י**, שוה 10 – כמו **י** עצמה.

ב־**יחו** ישנה בדיוק אותה התופעה, אבל בסוד הרבוע. **יחו**, מבחינת המספרים שלהם, הן שלישייה של מספרים, כמו שידוע בהנדסה פשוטה – כל אחד שלמד בבית ספר יודע, שיש תופעה מיוחדת של שני רבועים שביחד שוים רבוע. זוהי גם התופעה כאן, של **יחו**: **י** ברבוע שוה 100, **ח** ברבוע – 64, **ו** ברבוע – 36. **י** שוה **חו**, הכל ברבוע, כמו ש־**י** שוה **רד** בפשוט. ה־**י** מתמלאת ב־**רד**; והחלק המילוי, **רד**, שוה את ה־**י**. אותו דבר בסוד הרבוע נמצא בשם **יחו** – ה־**ח** וה־**ו** ביחד שוים את ה־**י**, אבל ברבוע.

מה שעשינו עכשיו היה עושה טוב לרבי אברהם אבולעפיה – זהו הראש שלו, השיטה שלו.

ב. סוד הצניעותא

להתפשט בצניעות

עוד מעט נכנס לענין: בסוף השיעור הקודם דברנו על סוד הצניעות, אז נתחיל ממנו, ונמשיך קצת בענין הזה, ספרא דצניעותא.

תמיד אמרנו שבחסידות כתוב שדירה בתחתונים היא מקום כזה שהמלך כל כך חפשי בו, עד שהוא יכול להתפשט מן הלבושים.

מעל כל דעת יש אמונה, וכן להיפך - האמונה ממשיכה את הדעת.

עיקר החידוש שהרבי מוסיף כאן בהסבר, הוא שאף על פי כן המלך מתפשט במקום צנוע. אמרנו שעל פי פשט לכאורה העובדה הזו גורעת מהעצמה של "דירה בתחתונים", אבל אמרנו שבאמת להיפך: בכך הוא עוד יותר מגביר את פנימיות ועצמיות גילוי המלך בתחתונים – "דירה בתחתונים".

העובדה הזו גופא, שההתפשטות היא בדרך של צניעות, היא בגלל שצניעותא בקבלה היא בדיוק הקצה העליון – "צניעותא" היינו שרדל"א, פנימיות עתיק, מצניע בתוכו את "חביון עֹז העצמות"[כה].

לכן, אם רוצים להמשיך למטה את "חביון עֹז העצמות" – צריך דווקא את הצניעותא, רדל"א, "רישא דלא ידע מה הוי בהאי רישא"[כו]. הוא לא יודע בעצמו – זוהי המדרגה השלישית של 'בעל סוד', שלא יודע בעצמו מה יש לו בפנים[כז]. בעבודה, זוהי אמונה פשוטה של יהודי[כח] – אמונה בדרגה של "הוד שבהוד", או אמונה בבחינת "תכלית הידיעה", לאחר מיצוי כל הידיעה, שגם חוזר מעין הוד שבהוד, "תכלית הידיעה שלא נדע"[כט]. מתוך כך הוא ממשיך כל פעם תוספת דעת, וגם תוספת אמונה. הוא ממשיך כל הזמן מקיפים של אמונה להיות פנימיים. אור פנימי הוא אור הדעת, וכל פעם שהאדם ממשיך מקיף להיות פנימי – הוא ממשיך בדרך ממילא עוד מקיף, יותר גבוה. עוד אמונה יותר גבוהה.

ממילא, מה שה' יתגלה לנו לעתיד לבוא – כמו שהרמב"ם מסיים את הספר שלו[ל] "כי מלאה הארץ דעה את הוי' כמים לים מכסים"[לא] – הוא הדעת, הגילוי, אבל אין זאת אומרת שלא תהיה אמונה. תמיד תהיה כתר ועטרה של האמונה – מעל כל דעת יש אמונה, וכן להיפך – האמונה ממשיכה את הדעת. האמונה עצמה היא הכלי להמציא לנשמה את הדעת.

[כה] שער מאמרי רשב"י פירוש ספרא דצניעותא פ"א, ע"פ חבקוק ג, ד. וראה גם מאו"א מערכת אלף אות סד.

[כו] ע"פ זהר ח"ג רפח, א־ב.

[כז] לקו"ד (קה"ת) ח"ג אות סה, סעודת ליל שביעי של פסח תש"ג.

[כח] ראה אוה"ת על סידור התפלה ד"ה "ברוך שאמר".

[כט] בחינת עולם יג, לג.

[ל] הלכות מלכים ומלחמות פי"ב ה"ה.

[לא] ישעיה יא, ט.

כלומר, שקודם מצטנע הגילוי באמונה, ב"חביון עֹז העצמות", וממנה גופא הוא נמשך לדעת ומתגלה.

מקום ההצטנעות - "בתוכם"

אם רוצים עוד יותר טיפה להמשיך את הרעיון, להעמיק ברעיון הצניעותא שכתוב כאן, כתוב שלמלך יש מקום צנוע. איזה מקום בתוך הדירה שלו הוא המקום הצנוע של המלך בו הוא מתגלה כולו, כמו שהוא? הרי בית המקדש יתפשט! בזמן הזה אפשר לומר שזהו בית המקדש, או קדש הקדשים של בית המקדש, אבל הרי הוא עתיד להתפשט ולהיות בכל מקום[לב]. הגילוי של בית המקדש העתיד יתפשט לכאורה בכל העולם, ואפילו קדש הקדשים!

אם כן, מהו המקום הצנוע הזה, בו המלך יכול להיות גלוי לגמרי, להיות עצמי לגמרי, בלי שום בושה, ובכל זאת לא להכשיל? הרי "לפני עור לא תתן מכשול"[לג], לא להכשיל את הציבור שיראו אותו ערום, היות שאסור לראות את המלך ערום[לד], כמו שהרבי כתב כאן.

בזמן שבית המקדש היה קיים, בעבר, נאמר יותר על פי פשט שהשכינה שורה בתוך בית המקדש, ומה ש"בתוכו לא נאמר אלא בתוכם", היה רק בבחינת דרוש. אבל דווקא לעתיד לבוא, הדרוש של "בתוכם" ולא "בתוכו" יהפוך להיות הפשט העיקרי

[לב] חדא"ג מהרש"א מגלה כט, א ד"ה "עתידים" בשם המדרש.
[לג] ויקרא יט, יד.
[לד] סנהדרין כב, א. ראה רמב"ם הלכות מלכים פ"ב ה"ג.

אז מהו אותו מקום? בפשטות, ההתגלות היא בכל מקום. קודם אמרנו שאותו מקום הוא האמונה. עצם המושג אמונה הוא, שקודם הגילוי מצטנע בתוכה, ואחר כך הוא נמשך למקום הדעת. אבל אם רוצים לתת לו עוד יותר המחשה, או כעין המחשה, נאמר כך: באותו פסוק שבית המקדש לא מצומצם ומוגבל רק במקומו המקורי בירושלים, כתוב "וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם"[לה]. ידוע הדיוק שכתוב בראשונים בשם חז"ל[לו] – "וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם' – בתוכו לא נאמר [לא כתוב בתוכו של בית המקדש] אלא בתוכם". מה הכוונה בתוכם? בתוך הלב של כל אחד ואחד מישראל, בתוך ליבו של כל יהודי. שם הקב"ה שוכן.

הדבר הזה יהיה ביתר שאת ויתר עֹז לעתיד לבוא, ולכן אפשר גם לומר שלמרות שכל העולם כולו יתמלא דעה את ה' כמים לים מכסים – הרמב"ם עצמו כותב שעדיין היהודים יהיו יותר חכמים[לז]. כולם ידעו את ה', "כל חדא וחדא לפום שיעורא דיליה"[לח], וגם הגויים שיישארו לעתיד לבוא – עדיין היהודים יצטיינו ביותר, כמובן. כך הרמב"ם כותב בסוף החיבור שלו.

בתוך אותם יהודים גופא, שיצטיינו בדעת את ה', גם הקב"ה יצטנע בתוכם, בנקודה אחת שהיא עצם נקודת האמונה. האמונה הזו נמצאת בנקודה הפנימית של הלב, לא במח. במח יודעים, אבל כמו שהרבי כותב בהרבה מקומות – היחידה שבנפש, ופנימיות היחידה, פנימיות עתיק, רדל"א, מקור מעיין החתום של ה"נפלאות", ה"גל נעול מעין חתום"[לט]

[לה] שמות כ, ח.
[לו] רש"י שם.
[לז] הלכות מלכים ומלחמות פי"ב ה"ה
[לח] זח"א קג, ב.
[לט] שה"ש ד, יב.

שנסביר יותר בהמשך בע"ה – הוא "וּמַעְיָן מִבֵּית הוי' יֵצֵא וְהִשְׁקָה אֶת נַחַל הַשִּׁטִּים"[מ].

המעין הזה הוא האַיִן, הוא "עין השכל שבלב"[מא]. שוב, אם כבר רוצים לדעת איפה ה' יצטנע גם אחר ביאת המשיח ואפילו אחר תחית המתים, היכן הוא יתגלה כולו אבל במקום צנוע – המקום הצנוע הזה הוא בתוך הלב של כל יהודי. העובדה הזו היא בדיוק כמו הפסוק "וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם', בתוכו לא נאמר אלא בתוכם", בתוך הלב של כל אחד ואחד מהם. כך גם יהיה לעתיד.

להיפך, הדיוק של "בתוכם" יהיה עוד יותר מודגש לעתיד לבוא מאשר בזמן שבית המקדש היה קיים בעבר. בזמן שבית המקדש היה קיים בעבר, נאמר יותר על פי פשט, שהשכינה היתה שורה בתוך הבית, בתוך הבנין הזה, ומה ש"בתוכו לא נאמר אלא בתוכם", בתוך הלב של כל אחד ואחד מהם, היה רק בבחינת דרוש. אבל דווקא לעתיד לבוא, הדרוש של "בתוכם" ולא "בתוכו" יהפוך להיות הפשט העיקרי: עיקר גילוי השכינה וחביון עֹז העצמות יהיה בתוך הלב של כל יהודי, ומהלב אל המֹח, לדעת שבמודע, ומשם לשאר האברים.

ככלל, "לבא פליג לכל שייפין"[מב], שמחיצוניות הלב יש שפע ישיר שהולך לכל האברים, אבל מפנימיות הלב עולה החיות, המעין הנובע, קודם־כל למֹח, וממנו מתפשט המעין לכל אברי הגוף.

[מ] יואל ד, יח.
[מא] זח"ב קטז, ב.
[מב] ראה זח"ג קסא, ב.

ג. "הדר מצוה צניעות"

נאמר עוד ענין בסוד הצניעותא. יש מאמר חז"ל מאד מאד חשוב, שמופיע במסכת דרך ארץ. זוהי מסכת קטנה שקשורה גם באופן מיוחד לספירת העֹמר, היות שתקופת ספירת העֹמר נקראת "דרך ארץ קדמה לתורה"[מג]. כל התקון של "וחי בהם", לפי הפירוש ש"בהם" הוא שרש הנפש הבהמית הוא להמשיך חיות של הנפש האלקית לתוך ה"בהם", כמו "וְמֵי שְׁנוֹתֵינוּ בָהֶם שִׁבְעִים שָׁנָה" וכו'. לכן, דוקא התקופה הזו נקראת "דרך ארץ קדמה לתורה", ולכן לומדים פרקי אבות – שענינם תקון המדות, דוקא בימים הללו של ספירת העֹמר. אז יש מסכת בחז"ל שנקראת "מסכת דרך ארץ" – מסכת לא ידועה כל כך – שהיא חלק ממה שנקרא "מסכתות קטנות". במסכת זו יש מאמר מאד מאד יפה וחשוב: "הדר תורה חכמה, הדר חכמה ענוה, הדר ענוה יראה, הדר יראה מצוות, הדר מצוות צניעות". ההדר, ההוד וההדר, הוא כמו שרבי שמעון אמר "שנו מדותי, שמדותי תרומות מתרומות מדותיו של רבי עקיבא"[מד]. זהו ההדר, ההידור, הידור מצוה. כתוב שיש "הדר תורה", הידור של התורה, היפי הכי פנימי של התורה.

הוד והדר

יש קשר בין "הוד שבהוד" ל"תפארת שבתפארת", כמו שנסביר תיכף: הוד הוא מצד אחד מלשון הודיה, אבל מצד שני מלשון "הוד והדר"[מה], וכיון שהיא מלשון הוד והדר, אז אפילו על פי פשט זהו היום הכי קרוב ל"תפארת שבתפארת". זאת חוץ מהעובדה שהימים הללו, ההוד שבהוד והתפארת

[מג] ויקרא רבה ט, ג; תנא דבי אליהו רבה א.
[מד] גיטין סז, א.
[מה] תהלים כא, ו; צו, ו; קד, א; קיא, ג; דברי הימים־א טז, כז.

שבתפארת, מתחלפים ומשתלבים בסוד ספירת העֹמר. מה שב"אור ישר" הוא הוד שבהוד, ב"אור חוזר" הוא תפארת שבתפארת.

בלשון הקבלה[מו] יש "אור פנימי" ו"אור מקיף", האורות הפנימיים מתגלים ונמשכים מלמעלה למטה, מחסד שבחסד עד מלכות שבמלכות, ולכן ל"ג בעֹמר לגבי אורות הפנימיים הוא הוד שבהוד. אבל באורות המקיפים – להיפך, הם נמשכים ומתגלים מלמטה למעלה, כך שהיום הראשון הוא מלכות שבמלכות, ויום הל"ג בעֹמר, ביחס למקיפים – הוא תפארת שבתפארת. יום ה־**והו**, **והו** עולה **טוב**, השם הראשון של ע"ב השמות. היום הזה, ה־**טוב** מהתחלה, משתלב ומשתלם על ידי ה־**טוב** מהסוף. היום הזה, ל"ג בעֹמר, הוא יום ה־**טוב** מהסוף כמו שתפארת שבתפארת הוא יום ה־**טוב** מההתחלה. כמו שאמרנו שבע"ב שמות יש פעמיים את השם **והו** – **טוב**, "פעמיים כי טוב"[מז], תפארת שבתפארת, הוד שבהוד.

עוד יותר מכך, לפני שנחזור למאמר, מוסבר בחסידות בעומק ובאריכות, בהמשך תער"ב המפורסם של הרבי הרש"ב בכמה מאמרים שלמים, ביחס לביטוי "הוד והדר". הוא אומר ש"הוד והדר" הוא כתר – "הוד" הוא פנימיות הכתר, ו"הדר" הוא אריך[מח]. לפי זה, ש"הוד" הוא עתיק ו"הדר" הוא אריך, יוצאת אסמכתא מובהקת למה שהרבי כותב כאן, שביום הוד שבהוד מתגלה פנימיות עתיק, שהיא ה"נפלאות מתורתך"[מט]. כלומר, הוד בכלל הוא עתיק לגבי אריך, והוד שבהוד הוא – לפי זה – הוא פנימיות עתיק, רדל"א, היום בו נמשך חביון עֹז העצמות, הוד שבהוד.

[מו] שעה"כ דרושי פסח דרוש יא. פרי עץ חיים פ"ז.

[מז] בראשית רבה ד, ו.

[מח] המשך תערב ח"א פקכ"ב ואילך.

[מט] תהלים קיט, יח. נתבאר בעומק בשיעור הראשון בסדרה, ליל י"ח אייר תשנ"ה.

יש גם "הוד והדר" למטה בספירות. הרבה פעמים כתוב ש"הוד והדר" הם הוד ויסוד: הרי "הדר" הוא המלך השמיני[נ], הדר שהוא יסוד א"ק[נא], אלו גם כן אותיות של קבלה שלא נסביר אותן. הרבה פעמים הדר הוא ספירת היסוד[נב]. מאד מתאים שאנחנו מזכירים אותו עכשיו בהשגחה, ברגע זה, אחרי שכבר ספרנו יסוד שבהוד. לפי זה, "יסוד שבהוד" הוא "הדר שבהוד", כך שהיום הוא ממש "הוד והדר".

נחזור לענייננו: מאמר חז"ל במסכת דרך ארץ הוא "הדר תורה – חכמה", ואחר כך "הדר חכמה – ענוה, הדר ענוה – יראה, הדר יראה – מצוות, הדר מצוות – צניעות". כלומר, כל אלו הן עליות, שתיכף נסביר מהן, אבל העליה הכי גבוהה, תכלית כל העליות, ההידור שבהידור שבהידור שבהידור שבהידור, זו הצניעות. כל זה רק כדי לחזק מאד את הענין של המלך, הדירה בתחתונים, מה שהרבי כתב כאן, שהמלך מתגלה לגמרי, ובכל זאת – זהו החידוש של המאמר הזה – דווקא במקום צנוע.

הדר תורה - חכמה

חז"ל אומרים "**נ**ובלות **ח**כמה **ש**למעלה **ת**ורה"[נג]. הסימן של האמרה הזו, מופיע בספרי החסידות במיוחד בראשי תיבות **נחש"ת**[נד]. אם כן, "אורייתא מחכמה נפקת"[נה], התורה מתגלה מתוך החכמה, אבל היא לא עצם חכמה עילאה.

[נ] בראשית לו, לט.

[נא] ע"ח ש"ח פ"ג.

[נב] ראה זהר ח"ב צח, א. וכמפורש בפע"ח שער הזמירות פ"א ובשעה"כ דרושי תפלת השחר א. ראה תניא אגה"ק ג.

[נג] בראשית רבה מד, יז.

[נד] תו"א הוספות כי תשא (קיא, ד) ובכ"ד. ראה אשא עיני עמ' קיב. קהלת יעקב ערך 'נחשת'; ערך 'קך' אות ה; ערך 'רעה' אות ו.

[נה] זח"ב קכא, א. וראה שם פה, א.

כאן אין הכוונה על פנימיות ועצם התורה, אלא לתורה שגלויה לנו, תורת הנגלה, עליה נאמר "נובלות חכמה שלמעלה תורה". מה"נובלות חכמה שלמעלה תורה" עולים וחוזרים – המלה הדר היא גם לחזור, "הדר" בארמית היינו חזר, 'הדר ביה' היינו חזר בו (המלים האלו הן אפילו אותן אותיות – בארמית **ה** באה הרבה פעמים במקום **ח** ו**ד** במקום **ז**, לכן הדר הוא ממש אותיות חזר) – לעצם חכמה עילאה של ה'.

הדר חכמה - ענוה

אחר כך עולים יותר גבוה, "הדר חכמה ענוה". כתוב בקבלה שיש "נחל נובע מקור חכמה"[נו], שאלו שערות הדיקנא של הכתר. מהי הענוה שבהן? מדוע שערות הדיקנא נקראות ענוה? בגלל שהן מצמצמות את השפע, את האור האינסופי שיש במוחא סתימאה, בכח המשכיל של הכתר, שהוא "מים שאין להם סוף"[נז], ואותו נחל נובע מקור חכמה מצמצם לטיפין טיפין את האור הגדול, את השפע, ברוב ענותנותו... – "במקום גדולתו של הקב"ה שם אתה מוצא עונתנותו"[נח] (יש באמת שתי גרסאות בלשון הקדש, אפשר לומר עַנותנותו, עם פתח, ואפשר לומר עִנותנותו, עם חיריק, אפשר לומר גם כך וגם כך).

כתוב שהענוה כאן היא סוד הדקנא קדישא, במיוחד התקון השמיני שלו, שנקרא "אַיִן מזל לישראל"[נט], אַין זו ענוה. האין כאן הוא היכולת לצמצם את השכל המופלא, האין סופי שיש בתוך מוחא סתימאה, לטיפין טיפין. לכן הוא נקרא "נחל נובע מקור חכמה", טיפין טיפין של הבלחות, ברק המבריק על השכל הגלוי. זוהי העליה מחכמה לענוה.

[נו] משלי יח, ד.
[נז] יבמות קטו, ב. קכא, א־ב.
[נח] ע"פ מגילה לא, א.
[נט] בעש"ט עה"ת לך אות כו; ע"פ שבת קנו, א.

הדר ענוה - יראה

אחר כך מענוה עולים יותר גבוה, ליראה – "הדר ענוה – יראה". כתוב שיראה היא עצם מוחא סתימאה בכתר, שהפנימיות שלה נקראת מקור כל ההשכלות. פנימיות חכמה סתימאה, כח המשכיל בלשון החסידות, היא גבורה דעתיק. הגבורה דעתיק היא יראת שמים, מקור היראה. שוב, אלו אותיות של קבלה, אבל רק רציתי לצטט זאת, משהו מאד יפה, "הוד והדר", המאמר הזה בפני עצמו, והוא מתקשר למה שדברנו על סוד הצניעות.

הדר יראה - מצוות

אחר כך עולים יותר גבוה מהיראה, "הדר יראה מצוה [מצוות]". מה היא המצוה־המצוות? כל תרי"ג המצוות הן "תרי"ג אורחין דגלגלתא"[ס], כך כתוב בספר הזהר וכך מובא בספר התניא[סא]. מקור המצוות הוא בחסד של עתיק, שמתלבש בגלגלתא של אריך.

"עֹמֶר לַגֻּלְגֹּלֶת"

כאן אנחנו נוסיף עוד ענין ב"גל": הבוקר[סב] אמרנו שגל מלשון לגלגל, ועכשיו נאמר שמאותו שרש, לגלגל, יש גֻּלְגֹּלֶת. גל קשור לגֻּלְגֹּלֶת, וקשור גם למה שלמעלה מהגֻּלְגֹּלֶת. כידוע, חוץ מעצם הגֻּלְגֹּלֶת שהיו מונים את היהודים, לוקחים מהם מחצית השקל – הרי אסור למנות יהודים, להצביע על יהודים, לספור אותם; ובכל זאת בתורה כתוב שיש תשלום "לַגֻּלְגֹּלֶת", גלגלת זו מלה שמופיעה בתורה לא רק בשביל העצם הזה, אלא זהו כינוי לעצם מציאות היהודי.

[ס] זח"ג קכט, א; ראה שער מאמרי רשב"י באור ספרא דצניעותא פ"א ד"ה 'עוד אמר כי באוזן' ועוד.

[סא] אגרת הקדש כ.

[סב] שיעור ח"י אייר תשנ"ה (א).

"עֹמֶר לַגֻּלְגֹּלֶת"[סג] שייך לספירת העֹמר. אמרנו של"ג בעֹמר, ח"י אייר, הוא היום שבו – לפי דעה אחת בחז"ל – המן התחיל לרדת[סד], ולגבי המן כתוב "עֹמֶר לַגֻּלְגֹּלֶת". ספירת ה'עֹמר לַגֻּלְגֹּלֶת'... זהו עוד רמז נפלא מאד לכך שהעיקר של ספירת העֹמר הוא **הגל** שבו, ה"גֻּלְגֹּלֶת" שלו, ל"ג בעֹמר.

הדר מצוות - צניעות

זהו מקור המצוות, אבל יותר גבוה מגלגלתא, ישנו רדל"א, ועל כך כתוב "הדר מצוה צניעות". מי שרוצה לראות וללמוד את כל המאמר הזה יותר לעומק – יש בספר שלנו 'שכינה ביניהם', הפרק האחרון שלו[סה] נקרא בשם זה, 'הדר מצוה צניעות', והוא מסביר הרבה יותר בעומק את כל המאמר במסכת דרך ארץ: "הדר תורה חכמה, הדר חכמה ענוה, הדר ענוה יראה, הדר יראה מצוה, הדר מצוה צניעות".

העיקר הוא הצניעות – צניעות היא חזרה לרדל"א, לפנימיות עתיק בה נמצא חביון עֹז העצמות, כמו שהרבי כותב כאן.

ד. כח היחוד של רשב"י

היחוד - כח הדעת

אחרי כל החלק הזה, שהיה המשך לשיעור הקודם, בשיעור שלנו הערב – לפני שנמשיך לעצם המאמר – יש עוד כמה נושאים שקשורים לווארט האמתי כאן, הכי חזק שיש פה, שהוא הענין של יחוד קצוות, ויחוד מה שלמעלה מלהיות בגדר קצה עם מה שלמטה מלהיות בגדר קצה. זהו בעצם

[סג] שמות טז, טז.

[סד] לא ידוע מקומו. הובא בשו"ת חת"ס יו"ד סי' רלג. חת"ס עה"ת בשלח (לשנת תקצ"ג). וראה שדי חמד אסיפת דינים מערכת ארץ ישראל סק"ו וש"נ.

[סה] פרק ח (לב לדעת עמ' קפג).

מה שיצא לנו עכשיו, הרמז של ׳יחוד׳, מתוך השם הל״ג בע״ב השמות הקדושים של הקב״ה.

הכח המיחד הוא בדרך כלל כח הדעת. כאשר רשב״י – באדרא – הושיב את התלמידים שלו סביב, בסדר מסודר לפי הספירות, כתוב שהוא עצמו היה במקום הדעת[סו]. כאשר מונים את הדעת לא מונים את הכתר[סז], על פי פשט הוא באמת צריך היה להיות הכתר, בגלל שהבן שלו – רבי אלעזר – הוא החכמה, והסופר שלו, מי שכתב את דבריו, הוא רבי אבא. למרות שקוראים לו אבא, כתוב שלמרות זאת הוא ספירת הבינה. לכן, צריך לומר שרבי אבא הוא בסוד ״חכם בבינה״[סח]. רבי אבא הוא הסופר, ואלו השלשה הם העיקר: רבי שמעון, רבי אלעזר ורבי אבא. או שהם כתר־חכמה־בינה, או – כפי שהמפרשים המקובלים מסבירים – שבאמת רבי שמעון היה בבחינת דעת; רק שהוא הדעת הנעלם[סט], שיש לה שרש יותר גבוה גם מהחכמה והבינה, ולכן הוא מייחד אותם.

אם כן, רשב״י מייחד גם את החכמה והבינה, ואחר כך הוא יורד מטה כדי לייחד את השכל והרגש. אבל כל יחוד בכלל, הכח ליחד – הוא הדעת, שהיא רבי שמעון, הכח לייחד קצוות.

לכן, כאשר אנחנו לומדים על דרך החסידות מהו המושג ואפילו מהו השם, המונח הפנימי של כל ספירה – מי שלמד בשיעורים שלנו[ע] יודע שלכל ספירה בקבלה יש מונח בחסידות שהוא האור הפנימי שלה: האור הפנימי של החכמה הוא בטול, האור הפנימי של הבינה הוא – דברנו על כך

[סו] ראה נצוצי אורות על זהר ח״ג קכז, ב.

[סז] עץ חיים שער כג (מוחין דצלם) פ״ה.

[סח] ספר יצירה פ״א מ״ד.

[סט] ע״ח שכ״ה (חסדים וגבורות) דרוש ב (מ״ק). תניא, אגה״ק טו. לקו״ת במדבר י, ג.

[ע] ראה סוד ה׳ ליראיו ש״א, הנפש פרקים א־י״ב.

הרבה אתמול והבוקר – שמחה, ״אם הבנים שמחה״[עא]. האור הפנימי של חסד – אהבה; של גבורה – יראה; וכך הלאה. בכתר יש ג׳ רישין שבכתר – אמונה, תענוג ורצון. אבל כאשר נותנים את המונח המדויק לפנימיות הדעת – פנימיות הדעת היא מדת היחוד. כלומר, הדעת היא הכח המייחד. זהו כחו המיוחד של רשב״י, לייחד באהבה. ״אנן בחביבותא תליא מילתא״[עב], כמו שדברנו באריכות הבוקר.

אהבת ישראל ללא ראיה

כדי לייחד קצוות, אם אני רוצה לקחת ממש מקצה אחרון, קצה רחוק רחוק, ולייחד אותו עם קצה שני, שגם הוא רחוק רחוק ממנו לגמרי, הקצה השני – נחוץ עוד כח בנפש.

בלשון הבעל שם טוב, כאשר הוא דבר על אהבת ישראל, הוא אומר שאהבת ישראל היא לאהוב יהודי בלב ובנפש, אחד כזה שלא ראית אותו מימיך[עג]. בחב״ד ובחסידות הפירוש הוא, שהכוונה במלים ׳שלא ראית אותו אף פעם׳ היא לא רק שב׳מקרה׳, במרכאות, משום שהוא גר בקצה השני בתבל ולא זכית אף פעם לראות אותו. הכוונה היא שאף על פי שהוא השכן הקרוב שלך אתה לא ׳ראית אותו׳ אף פעם, שאין בינך לבינו ולא כלום, אין שום קשר שכלי או רגשי. אתה ׳לא רואה אותו׳, הוא לא אומר לך כלום, אין לך שום זיקה אליו. בכל כחות המודע של הנפש אתה לא רואה אותו בכלל. לא ראית אותו, ואתה לא רואה אותו. אהבת ישראל היא לאהוב יהודי כזה שלא ראית מימיך. שוב, המציאות היא שיש שני יהודים שהם בקצוות רחוקים ושונים.

[עא] תהלים קיג, ט.
[עב] זהר ח״ג קכח, א.
[עג] לוח ׳היום יום׳ ג׳ אדר א.

הבוקר אמרנו שהסימן המובהק של אהבה הוא להקשיב, לתת אמון, להאמין באחד שגם אם לא ראית אותו, אין לך הוכחה לדבריו, לא ראית – אין ראיה למה שהוא אומר, אבל אתה עדיין מאמין שודאי יש פה משהו, יש פה נקודה טובה, ונקודה טובה כזאת שאין בך. חייבת להיות לו נקודה טובה שאין בי, אני מאמין בכך, וזוהי ממש אמונה – בגלל שאני לא רואה אותה בינתים, אני רק מאמין בקיומה, וכיון שאני מאמין בה – אני מקשיב. אני מקשיב כדי לקלוט אותה, לקלוט את מה שאני מאמין שקיים, הוא נמצא שם, וצריך רק להקשיב היטב כדי לקלוט אותו. זה היה הווארט שהדגשנו הרבה הבוקר. גם פה, נמצא יהודי שלא ראית מימיך, אין בו שום ראיה אצלך, שום טוב, וצריך להאמין בו. כלומר, יש פה שני קצוות רחוקים לגמרי, שאין שום קשר מודע ביניהם.

אם כבר אמרנו, נוסיף עוד מלה, רעיון מהמדע היום, שגם אנחנו מאד אוהבים לומר אותו, שאולי שמעו אותו בשיעורים הקודמים שלנו.

השפיץ של המדע כיום, של הפיזיקה, הוא שיש ׳תופעות לא מקומיות׳. יש מה שנקרא ׳העברת מידע׳, להעביר מידע מנקודה לנקודה אחרת ביקום, ואי אפשר לעשות זאת במהירות שיתרה על מהירות האור, ׳נישט שייך׳. אף על פי כן, למרבית הפלא אנחנו מוצאים שיש כביכול דברים שיודעים אותם, ספונטנית, מקצה אחד של היקום לקצה השני באותו רגע ממש. אין כאן המקום להאריך, עכשיו לא סמינר מדע, על כך נדבר בע״ה פעם אחרת, אבל הדבר הזה נקרא ׳תופעות לא מקומיות׳. שוב, זהו השפיץ של השפיץ היום בפיזיקה.

אם כן, המושג הזה סותר את כל המושג ׳מקסימום מהירות׳, שהוא מהירות האור, שאי אפשר להעביר מידע יותר מהר מאשר מהירות האור. אבל מה הדבר הזה אומר לנו בנפש, במלה אחת פשוטה? שאמונה כן ׳מדלגת׳ – זוהי עכשיו מלת המפתח – ספונטנית, בן־רגע, מקצה אחד של היקום לקצה השני שלו, יותר מהר מאשר מהירות האור. כלומר, מהירות האור היא מקסימום לגבי דעת, דעת היא אור במודע. במודע אור לא יכול לנוע יותר מהר מהמהירות המקסימלית של הפיזיקה, מהירות האור. להעברה במסגרת הדעת באמת יש גבול, אבל אמונה קופצת מן הקצה אל הקצה, ללא שום מדידה ושום הגבלה, גם לא של מהירות האור. שוב, התופעה הזו נקראת ׳לא מקומית׳.

הדבר מרמז גם למה שאמרנו אתמול, של"ג בעֹמר הוא "נפלאות מתורתך", כלומר נ' פלאות[עד]. כתוב ש"נ' פלאות" הם כמו שהארון הוא אור נ'. על הארון כתוב "מקום ארון אינו מן המדה"[עה], כלומר שיש בו איזו תופעה לא מקומית. הענין הזה הוא גם על דרך לעתיד לבוא, שקדש הקדשים והארון, מקום הארון יהיה בכל מקום. מקום הארון יהיה בתוך הלב, בנקודה הפנימית שלו, העצמיות האמתית, שהיא השראת השכינה בעצם היהדות.

להעברה במסגרת הדעת
באמת יש גבול, אבל אמונה
קופצת מן הקצה אל הקצה,
ללא שום מדידה ושום הגבלה,
גם לא של מהירות האור.

דילוג המשיח

כל זה היה כדי שנאמר עוד מלה, מאד מאד חשובה בקבלה וחסידות – המלה דילוג.

מהירות האור היא לא דילוג, היא המשכיות, אבל באמונה יש יכולת של דילוג. אנחנו יודעים שיש פסוק בשיר השירים "קול דודי הנה זה בא מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות"[עו], וחז"ל דורשים את "מדלג על ההרים" גם

[עד] זהר ח"א רסא, ב. אוה"ת מיכה עה"פ (עמ' תפז).
[עה] יומא כא, א.
[עו] שה"ש ב, ח.

לגבי גאולת מצרים, ועוד יותר דורשים אותו על מלך המשיח[עז], שמלך המשיח הוא גם "הנה זה בא, מדלג".

קודם אמרנו שרשב"י הוא הדעת, אבל אמרנו שלדעת יש גבול – יש לה הגבלה כמו מהירות האור, אבל היא גם הכתר. הפרדוקס של הרשב"י, שהוא כח היחוד, ליחד קצוות וליחד גם את מה שלא בגדר קצה, שזהו עוד יותר פלא, לחבר אותם ולייחד אותם – הוא בסוד הדילוג.

השלכת הקול המייחדת קצוות

ננסה להמחיש זאת קצת על ידי אחד הסיפורים המופלאים של רבי נחמן מברסלב, ב"ז' בעטלרס" שלו. יש שם סיפור, אני אומַר רק את התמצית, רק מה שנוגע לנו, שיש שתי צפורים, בני זוג, שאבדו אחד מהשני. אחד נמצא בקצה אחד של העולם והשני נמצא בקצה השני, ושניהם נורא מסכנים. כיון שכל אחד מתגעגע, ורוצה לחזור הביתה לבן־בת זוג שלו, והם אבדו לגמרי אחד מהשני. עד שבא אחד מופלא, שהפלא שלו הוא הקול שלו. הוא יכול לעשות מה שקוראים בעולם 'להשליך את הקול', כלומר לעשות שהקול שלו יוצא כביכול ממקום אחר, 'לדלג', להקפיץ את הקול שלו מהמקום שהוא נמצא בו, כך שהקול שלו יצא מנקודה אחרת ביקום וישמע בו.

שוב, זוהי רק התמצית, חלק מסיפור ארוך שכדאי לקרוא אותו בפנים כמובן. הוא עומד באיזשהו מקום באמצע, לא כל כך חשוב איפה הוא נמצא, ומשליך את הקול שלו לכל כיוון, לכיוונים הקיצוניים ביותר, וכך הוא פועל שאחד ישמע את השני ויתקרבו אחד לשני, עד שבסופו של דבר הם חוזרים להיות יחד, נפגשים ושמחים להזדווג שוב יחד. הוא עושה זאת בסוד הקול המדלג שלו. בודאי יש כאן רמז לפסוק "קול דודי הנה זה בא, מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות".

[עז] שה"ש רבה ב, כב.

יחוד קצוות בבשורת הגאולה

"קול מבשר ואומר"[עח], הבשורה של הגאולה היא בשורת אליהו הנביא זכור לטוב, שבבשורה שלו נאמר "והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם"[עט]. זהו גם כן חיבור קצוות: חיבור בין דורות שרחוקים לגמרי, שלא מבינים אחד את השני. לא משדרים אחד על הגל – ה"גל עיני" – של השני. שני הדורות לא משדרים על אותו גל.

אז מגיע אליהו המבשר, "קול מבשר", שלוקח ומייחד שני אנשים שהם, בדיוק כמו הביטוי שהזכרנו, כאלו שלא ראו אחד את השני מימיהם, מה שנקרא היום שלא 'משדרים על אותו גל' בכלל. מה הכוונה שלא משדרים על אותו גל? גם המושג הזה הוא כמו בפיזיקה, כמו שני גלים שעוברים אחד ליד השני ולא נפגשים, לא קורה כלום. בפיזיקה יש אפילו עוד יותר מכך, שני גלים שממש נכנסים אחד לתוך השני ועוברים הלאה, כאילו לא היה כלום. אחד עובר ממש בתוך השני, אחד יוצא מכאן ואחד יוצא מכאן, והם לא נפגשו בכלל, לא קרה שום דבר. שני האנשים האלו הם ממש שני גלים שאפילו כאשר הם יפגשו ממש – לא יקרה כלום.

מה שצריך בשבילם הוא קול מופלא, "קול דודי הנה זה בא", שיכול לדלג, ובכח הדילוג שלו לחבר את הקצוות. לכן, אנחנו רוצים להכנס לסוד הדילוג.

[עח] פיוט להושענא רבה.
[עט] מלאכי ג, כד.

ה. שלשה דילוגים

יש בקבלה ובחסידות מושג – "שלשה דילוגים הם"[פ]. דילוגים הם 'תופעה לא מקומית' של יכולת לחבר קצוות, כאלו שהם ממש דבר והיפוכו. אף על פי שהם דבר והיפוכו, בכח הדילוג אפשר לייחד אותם.

שוב, אם רשב"י הוא מייחד הקצוות, ומייחד גם אפילו את מה שאינו בגדר קצה, זאת אומרת שגם לרשב"י יש את הקול המופלא הזה, עליו אומרים את הפסוק שאמרנו קודם, "חברים מקשיבים לקולך השמיעיני"[פא]. השמיעיני היינו שמעון, רשב"י. כתוב "חברים מקשיבים לקולך" – כלומר, שהסוד שלו הוא הקול שלו. בקול שלו רשב"י מחולל את סוד הדילוג.

עוד פעם, כיצד ניתן לחבר קצוות? כדי לחבר קצוות אני צריך להיות בו זמנית בשני הקצוות. אם אני רוצה לחבר שני אנשים שלגמרי רחוקים זה מזה, וכמו שאמרנו לא משדרים על אותו גל, עד שהם יכולים אפילו אחד לעבור דרך השני ולא להפגש כלל – אני צריך להיות, בו זמנית, אחוז בשניהם.

מעין זה כתוב על צדיק אמת "דאחיד בשמיא וארעא"[פב]. הוא בו זמנית אחוז, יש לו אחיזה, בשני מקומות קיצוניים כמו שמים וארץ. "כי כל בשמים ובארץ"[פג] – "דאחיד בשמיא ובארעא", הוא אחוז גם בשמים וגם בארץ

[פ] ראה לקוטי הגהות לספר התניא (קה"ת) עמ' פט. התבאר בארוכה בסוד ה' ליראיו שער "שלשה דילוגים", ובשיעורים עליו. ראה גם "מגיד מראשית אחרית" (גל עיני, תשע"ג) עמ' צד, ובשעורים עליו (שיעורים ב'ו).

[פא] שה"ש ח, יג.

[פב] תרגום יונתן בן עוזיאל לדברי הימים א כט, יא; זח"ג רנז, א.

[פג] דברי הימים א כט, יא.

ביחד. בלשון החסידות אומרים ״אין וועלט אויס וועלט״[פד], בתוך העולם ומחוץ לעולם בו זמנית.

אבל כאן אנחנו מדברים על שני אנשים שלגמרי רחוקים וצריך לבוא איזה צדיק, ״ועמך כלם צדיקים״[פה], זהו התפקיד של כל אחד ואחד מאיתנו, ולהיות הצדיק הזה שבסוד הקול שלו הוא יכול לדלג, הוא נמצא כביכול אצל כל אחד מהם. הדילוג שלו בכלל לא לוקח זמן. כמו שאמרנו, התופעה הזו היא למעלה מהזמן, אבל בכל זאת, בראש, מה שקורה הוא שכל הזמן הוא ׳מדלג׳ – הוא רוצה לחבר את הימני הקיצוני עם השמאלני הקיצוני.

שוב, כדי שנוכל להבין על מה אנו מדברים: צריך איזה כח שכל הזמן – הוא למעלה מהמקום והזמן – מדלג בקול שלו. הוא נמצא כאן ונמצא גם כאן בו זמנית. לאט לאט הוא מקרב אותם, ובאמצעות הדילוג שלו הוא מייחד ומחבר אותם.

שוב, אנחנו רוצים להקדיש את השיעור הערב לענין שנקרא ׳סוד הדילוג׳. כתוב בחסידות שישנם שלשה דילוגים, והם: הדילוג מעצמות ה׳ לאור־אין־סוף, זהו הדילוג הראשון. הדילוג השני הוא דילוג מאור־אין־סוף לקו וחוט שלאחר הצמצום הראשון, זהו הדילוג השני. הדילוג השלישי הוא מקו וחוט לעולמות – שהם א״ק אבי״ע: אדם קדמון, אצילות, בריאה, יצירה, עשיה.

הדילוגים האלה הם דילוגים קיומיים ותהומיים, כלומר שאין שום קשר ויחס בין קצה אחד, בין תחילת הדילוג לבין סוף הדילוג. זהו דילוג מקצה לקצה, ואפילו יותר מאשר מקצה לקצה – הם לא שני קצוות של אותו ציר בכלל, הם לגמרי מצבים שונים והפוכים.

[פד] ראה כש״ט (קה״ת) אותיות לד, לז, צ, קכא, קלט, קפח, שנו. או״ת אות קפד; אוה״ת שבועות עמ׳ קלט והלאה בהערה.

[פה] ישעיה ס, כא.

דילוג ראשון: מעצמות ה' לאור־אין־סוף

עכשיו נאמר זאת במלים של חסידות: הדילוג הראשון – מעצמות ה' לאור־אין־סוף – הוא דילוג מעצם המושג העלם, מהעלם עצמי, זהו הביטוי בחסידות, לגילוי. בגלל שאור־אין־סוף הוא כבר גילוי, רק שלפני הצמצום הראשון הוא גילוי 'לעצמו', כביכול. אבל הוא אור, הוא לא עצם. מהעלם עצמי לגילוי זהו דילוג מן הקצה אל הקצה ויותר מכך. כדי לעבור ולחבר עצם, שהוא העלם, נעלם בעצם, ואור. שוב, הנעלם כאן הוא כל כך נעלם, עד שאין הכוונה שהוא נעלם ולא גלוי, אלא הכוונה שאצלו מה שאנחנו קוראים 'העלם' ו'גילוי' שניהם 'לא משחקים', כמו שאומרים, לא שייכים. המעבר ממצב כזה למצב שהוא בפירוש גילוי – זהו הדילוג הראשון.

דילוג שני: מאור אין סוף לקו וחוט

הדילוג השני הוא מאור־אין־סוף. הדילוג הזה נוצר באמצעות הצמצום הראשון, כלומר שהצמצום הוא־הוא הפועל את הדילוג השני, כדי לעבור ממצב של בלי־גבול למצב של גבול. אור־אין־סוף שלפני הצמצום, **אור בגימטריא אין סוף**[פו], הוא גילוי אינסופי, וממילא התכונה שיש לו היא היותו אין־סופי, הוא לא נגמר.

מהו צמצום הראשון? לשם מה הוא בא? כדי לחולל מקום בו כל התופעות שתתרחשנה תהיינה מוגבלות, כולל אור ה' שמאיר – שגם הוא יהיה מוגבל לפי ערך כל עולם שיאיר בו, שהוא יהיה קו וחוט של אור שיקרין את הקרן שלו לתוך המקום הזה.

שוב, הדילוג הזה הוא ממצב למצב הפכי לגמרי, מהיפך להיפך, מן הקצה אל הקצה ויותר מכך, יותר מקצוות.

[פו] רמ"ע מפאנו מאמר "מאה קשיטה" סימן סז.

דילוג זה נקרא מבלי גבול לגבול, אבל זהו כיוון אחר, כמו ׳ציר׳ אחר לגמרי. כמו אדם שהולך לאיזה ממד אחד, כיוון אחד, ועכשיו הוא משנה את הכיוון שלו בתשעים מעלות – הוא הגיע לאיזו קרן זווית, לאיזו פינה של אין. ביחס לקו הראשון, לציר הראשון, הקצה הזה הוא הקצה האחרון, שהוא היפך ההעלם, הגילוי. אבל עכשיו, כאשר רוצים לדלג עוד פעם לכיוון אחר, לממד אחר – הוא הופך להיות ראשית הציר, כלומר המושג הבא. המושג השני הוא לא של העלם וגילוי, אלא של בלי גבול וגבול, ובו הדילוג מאור בלי גבול לאור מוגבל. אם כן, שניהם הם גילוי.

לכן, לגבי עצם המושג ׳גילוי׳ אין פה דילוג, כי זהו דילוג ביחס לתכונה אחרת, שגם היא תכונה עיקרית ויסודית – תכונת הגבול. כלומר, האם משהו הוא אין־סוף או שהוא מוגבל. לעשות מאין־סוף סוף ודבר מוגבל זהו הדילוג השני.

הדילוג השלישי: מאחדות לריבוי

הדילוג השלישי הוא הדילוג שהכי נוגע לנו – הדילוג מאחדות לריבוי. אחדות ה׳ גלויה גם באור של הקו וחוט, לאחר הצמצום הראשון. יש גילוי של אחדות גם כאשר האור במצב יחסית מוגבל, הוא עדיין אחיד.

לפי זה, מהו הדילוג מקו וחוט למציאות העולמות? מאחדות לריבוי. זהו הדילוג האחרון, כלומר, הוא כבר פותח מסכת חדשה לגמרי, מסכת של מציאות שמתדרדרת והולכת לקראת ׳עלמא דשקרא׳. כלומר, הוא מעמיד פנים של שקר, שיש באמת הרבה עצמים והרבה דברים, ואיפה ה׳ אחד בתוך כל הריבוי המופלג הזה? זהו הדילוג האחרון.

שלשת הדילוגים בגדלי אותיות התורה

שלשת הדילוגים האלו הם גם שלשה סוגים של אותיות: יש בתנ״ך אותיות גדולות, אותיות בינוניות ואותיות קטנות. כל אותו היא מלשון ״אתא

בקר"[פז] – אתא היינו גם כן הופעה חדשה, דילוג. כתוב שגם אותיות הן דילוגים, סוד האותיות.

האותיות הגדולות, כמו **ב** הגדולה של בראשית, האות הראשונה שבתורה – היא דילוג מעצמות לאור־אין־סוף.

כל האותיות הבינוניות, שהן רוב־רובן של אותיות התורה – כולן בסוד הדילוג השני, מבלי גבול לגבול. כמו גם במתן תורה, שכתוב "אנכי הוי' אלהיך"[פח] – מצד אחד "אנכי" פותח עם **א**, וזוהי מדרגה יותר גבוהה מ"בראשית" שהיא רק **ב**; אבל מצד שני – **א** זו היא רגילה, ולא **א** גדולה. **א** גדולה מופיעה במקום אחר בתנ"ך, **א** של "**א**דם שת אנוש"[פט] בתחלת דברי הימים. **א** של "אנכי" היא לא גדולה, אלא בינונית. אז מצד אחד היא **א** ולא **ב**, אבל מצד שני **ב** של בראשית היא **ב** גדולה, **ב** רבתי, ואילו **א** של אנכי היא רגילה.

למה האותיות האלה הן כך? בגלל שעל **א** של "**אנכי**" כתוב "**אנא נ**פשי **כ**תבית יהבית"[צ], אני צמצמתי את עצמי בתוך דברי התורה. כל התורה כולה היא שה' מצמצם את הבלי גבול שלו, של האור־אין־סוף, שיופיע בגבול של מלים ספורות ורעיונות ברורים ומוגדרים, מצוות מעשיות עם דקדוקים ודקדוקי דקדוקים, הכל בשיעור. כל המצוות בתורה, וכל התורה כולה, הן דברים שבאים בשיעור – שיעור הוא גבול. לכן, רוב רובן של אותיות התורה הן בינוניות, בגלל שכל סוד התורה הוא להמשיך את הבלי גבול לתוך הגבול. לדלג מהבלי גבול לגבול – זהו הדילוג השני.

[פז] ישעיה כא, יב.
[פח] שמות כ, ב.
[פט] דברי הימים־א א, א.
[צ] שבת קה, א.

אבל, יש גם אותיות קטנות, כמו **א** של "ויקרא"[צא], אותיות זעירות, שהסוד שלהן הוא כמו האות הזעירה הראשונה, שהיא **ה** של "**בה**בראם"[צב]. באמת המלה "בהבראם" היא לשון רבים, "אלה תולדות השמים והארץ", גם המלה "אלה" היא לשון רבים. "אלה תולדות השמים והארץ בהבראם" – "בה' בראם"[צג] **ב־ה** קטנה.

מהו הסוד שם? במעשה בראשית יש אות אחת גדולה ואות אחת קטנה: **ב** של "בראשית" היא גדולה, שזהו דילוג מעצמות לאור־אין־סוף, ו־**ה** של "בהבראם" היא קטנה, שזהו דילוג מהקו וחוט, בלשון הקבלה, מהאור המוגבל של ה' שעדיין אחיד, שיופיע כריבוי עצמים, "הרי בתר"[צד], דברים נפרדים אחד מהשני[צה].

כל פעם שיש דילוג, הכוונה הפנימית שלו וכל הפלא שבו, הוא מראה שגם בין שני הקצוות – ואפילו מה שיותר רחוק מלהיקרא קצה, שזהו הווארט של הרבי כאן – אפשר לחבר. בתחלה כל דילוג הוא כמו הרקיע שמבדיל בין המים העליונים למים התחתונים, אבל תמיד תכלית כוונת הדילוג, כמו שנאמר תמיד בחסידות ובמיוחד אצל הרבי, היא לחבר ולייחד בין שני הקצוות.

"מחצתי ואני ארפא"

זהו בדיוק הסוד של רשב"י. כל מה שאנחנו לומדים על רשב"י כתוב בזהר. יש פסוק שעדיין לא אמרנו, שהוא **ה**־פסוק ו**ה**־פירוש בספר הזהר, והוא המקור לכל הרעיון הזה של הרבי שרשב"י מחולל יחוד קצוות –

[צא] ויקרא א, א.
[צב] בראשית ב, ד.
[צג] בראשית רבה יב, ב. זהר ח"א צא, ב. ז"ח (מרגליות) א, ב.
[צד] שה"ש ב, יז.
[צה] ראה זהר ח"א קנח, א. ח"ב רלד, א.

״מחצתי ואני ארפא״[צו] בשירת האזינו. חז״ל דורשים את הפסוק ש״מחצתי״ הוא לשון מחיצה[צז]. עשיתי מחיצה והבדלה, כמו הרקיע ה״מבדיל בין מים למים״[צח], עשיתי הרבה מחיצות, הרבה צמצומים, הרבה פרסאות בסוד ה״גל״, ״עד הגל הזה״[צט], הגל שמפריד ומבדיל בין לבן ליעקב. את אותו גל מפריד, את אותה מחיצה, בא רשב״י לרפא.

כתוב[ק] שרשב״י הוא הסוד של ״מחצתי ואני ארפא״. איך הוא עושה את זה? איך הוא מביא רפואה – גם מלשון הרפיה – לקשיחות של המחיצה? קודם הוא צריך להרפות, ואחר כך לרפא לגמרי, עד שמתגלה לגמרי תכלית הכוונה הפנימית של הצמצום והמחיצה הזו – שהיא לא להפריד בין הקצוות אלא לייחד אותן.

שוב, כתוב שעיקר הסוד של ל״ג בעֹמר ושל רשב״י בכלל הוא ״מחצתי ואני ארפא״. לכן כל החודש הזה, חודש אייר, הוא חודש של רפואה – ״**אני** הוי׳ **רפאך**״[קא] ראשי־תיבות **אייר**[קב]. אמרנו של״ג בעֹמר הוא **ח״י** באייר, החיות של אייר, כלומר שהוא יום החיות של הרפואה.

מה הכוונה על פי פשט במלה ״מחצתי״? על פי פשט היינו לתת מכה שהיא כמו מחלה, ה׳ ישמור, מחצתי ואני ארפא.

כלומר, זהו הסוד האמתי של ל״ג בעֹמר. ומהי הרפואה? כל המחלות, כל המחיצות, הכל בגלל שיש דברים לא מחוברים, שלא משדרים על אותו הגל. גם מה שעם ישראל במצב חולני – שבזכות רשב״י וכל הצדיקים

[צו] דברים לב, לט.
[צז] קהלת רבה א, ז.
[צח] בראשית א, ו.
[צט] שם לא, נב.
[ק] המשך חייב אדם לברך תרל״ח פכ״ה (סה״מ תרל״ח ס״ע קנב ואילך).
[קא] שמות טו, כו.
[קב] חתם סופר על שבת קמז, ב; ישמח ישראל פ׳ מצורע בשם הרבי ר׳ שמחה בונים מפרשיסחא.

האמתיים ירפא ה׳ אותנו מיד [אמן !] – הוא בגלל שלא משדרים. המצב הוא כמו שיש תאים בגוף שהדם לא מחבר ביניהם – תפקיד הדם הוא לחבר. כתוב שכל הבעיות הן בגלל שהדם לא זורם כמו שצריך, לא מחבר כמו שצריך. כך כתוב בספר התניא[קג].

לפי זה, מהי הרפואה? לבטל את החיצוניות של המחיצה. החיצוניות של המחיצה היא כדי להפריד בין מציאות למציאות, בין קצה לקצה, והרפואה היא לגלות מהי הפנימיות של כל דבר, מהי תכלית הכוונה שלו, בשביל מה הוא נברא, שהפנימיות גופא היא־היא הרפואה שלה – שהמחיצה היא על מנת לחבר, שיהיו קצוות ושיהיה יחוד אמתי בין הקצוות.

החיבור הוא אמתי עד כדי כך, שאפילו ריבוי לא יסתור בסוף את האחדות אלא יתחבר אליה, בגלל שלגבי ״אחד האמת״[קד] – יש ביטוי כזה – הריבוי לא סותר. ריבוי סותר אחדות יחסית, אבל לגבי אחדות מוחלטת, אמתית הריבוי לא עומד בסתירה בכלל.

שוב, הכל מתרפא על ידי שמגלים בסוף את חביון עז העצמות, כי אז הסתירות מתבטלות. סתירה היא גם כמו לסתור ולהרוס בנין, סתירה היא הרס, וכאן ה׳ סותר. יש בשבת מלאכת ״סותר״, כמו שיש מלאכת ״בונה״, אבל מתי סתירה היא מלאכה? כל המלאכות הן תקונים, ולסתור־להרוס זהו לא תקון, אלא היפך התקון. לכן, חז״ל אומרים שמלאכת ׳סותר׳ היא תקון רק אם הסתירה היא ״סותר על מנת לבנות״[קה], וכך גם לגבי מלאכת ״קורע״ – היא מלאכה רק אם הקורע ״קורע על מנת לתפור״. ה׳ גם ״ברא עולמות והחריבן״[קו] כדי לברוא ולבנות את העולם הטוב, שהוא רוצה בו.

[קג] אגרת הקדש לא.

[קד] חובות הלבבות שער היחוד פ״ח. תניא פל״ה בהגהה. ראה פלה״ר ד״ה ״ואשה אחת״ פ״ז (סא, ד).

[קה] שבת פ״ז מ״ב; שבת קה, ב. ראה רמב״ם הלכות שבת פ״א הי״ח.

[קו] ע״פ בראשית רבה ג, ז.

כך גם כל המחיצות, כל הצמצומים וכל הדילוגים. בתחלה המושג דילוג בקבלה הוא מלה שזהה, ואפילו נרדפת, למלה צמצום. דילוג, בחיצוניות, גם הוא עושה מחיצה, מדלג ומסתיר אחד מהשני, מסתיר את שני הקצוות, ולכן הוא כאילו סותר את ההוויה הזו. אם אחד מסתתר מהשני, גם פה יש סתירת כל הבנין. אבל בפנימיות הדילוג, כדי לייחד צריך את אותו בעטלער, שבקול המופלא שלו היה מחבר את הקצוות, שאצלו הכל מדלג מכאן לכאן.

דילוג זהו הוא פנימיות כח הדילוג, לחבר, כמו שפנימיות כוונת הצמצום היא לגלות ולא להסתיר. להסתיר היינו לסתור, ופנימיות הכוונה היא לגלות שהסתירה היא בעצם כדי לבנות.

התגברות כח העצמות מדילוג לדילוג

אמרנו שיש פה שלשה דילוגים, שכל אחד מהם הוא כיוון אחר. עוד יותר עמוק, בחסידות כתוב שבעצם בכל דילוג לפי הסדר הוא התעצמות – העצמות הראשונה צריכה להתעצם כדי לחולל את הדילוג יותר ויותר. שוב, מצד אחד הדילוג הראשון מרומז באותיות הגדולות של התורה, כמו **ב** הגדולה של בראשית; השני באותיות הבינוניות; והשלישי באותיות הקטנות. אבל העצמות עצמה מתעצמת יותר ויותר בכל דילוג נוסף כדי לחולל אותו. כלומר, במדה מסוימת יש יותר כח העצמות בדילוג השני מאשר בדילוג הראשון.

שוב, במלים יותר פשוטות: כתוב גם על קריעת ים סוף שהיא דילוג 'קשה', כך הביטוי בחז"ל[קז]. הרי שום דבר לא קשה לה', אז כיצד אומרים שיש דברים קשים לקב"ה, כמו קריעת ים סוף? הכוונה היא שה' מכניס בדבר הזה יותר עצם, מתעצם בו יותר.

לכן, יותר קשה, כלומר יש יותר התעצמות, בדילוג השלישי, אפילו יותר מהדילוג הראשון. כל דילוג נוסף יוצר יותר התעצמות של "חביון עז

[קז] פסחים קיח, א. סוטה ב, א.

העצמות". לכן כדי לרפא – הרי רשב"י הוא "מחצתי ואני ארפא" – את הדילוגים מצריך כל דילוג יותר צניעותא, בשביל יותר חביון עז העצמות, כדי לגלות את הכוונה הפנימית של כל דילוג נוסף.

ו. שלשה פסחים

פסח שני ול"ג בעמר

למה דברנו על שלשה דילוגים? יש עוד מלה נרדפת בתורה מלה לדילוג – המלה פסח. "ופסח הוי' על הפתח"[קח], "לשון דילג". לכן את הפסוק הזה בשיר השירים קוראים בהקשר לחג הפסח, "קול דודי הנה זה בא מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות". מדלג היינו פוסח. זהו פירוש המלה פסח.

יש פסח ראשון ויש פסח שני. כמו שכבר הזכרנו כאן, ספירת ההוד, יום ההתעצמות בהוד, הוד שבהוד – הוא ל"ג בעֹמר, אבל ההוד הזה נמשך מפסח שני, מההילולא של רבי מאיר בעל הנס. גם לחולל נס זהו דילוג. רבי מאיר נקרא "בעל הנס"[קט], זהו כינוי שהוא זכה לו שגם רשב"י לא זכה לו. אפילו יהודי שנמצא בצרה, ידוע שיאמר "אלהא דמאיר ענני"[ק] – יש משהו מיוחד אצל רבי מאיר שאין אצל אף אחד, אפילו לא אצל משה רבינו. כאשר אדם נמצא בצרה הוא לא צועק לה' 'אלקי משה ענני', הוא צועק לה' "אלהא דמאיר ענני". שוב, זהו דבר פלאי פלאים, שאין אף צדיק בעולם שזכה לו, שהוא "בעל הנס", כל הנסים נקראים על שמו. עד כדי כך שאותם יהודים פשוטים שבאים לרשב"י היום, הם בפשטותם – מבלי לחשוב פעמיים – יצעקו "אלהא דמאיר ענני".

[קח] שמות יב, כה.
[קט] עבודה זרה יח, א־ב.
[ק] שם.

בנוסף, ידוע שכל הצדקה שניתנה לארץ ישראל מאז יסוד קופות הצדקה לארץ ישראל – מתחלת העליה הראשונה של "עקבתא דעקבתא דמשיחא", דור אחרי הבעל שם טוב, רבי מענדל׳ה ויטעבסקער, שהוא יסוד העליה לארץ – מאז ועד עצם היום הזה, כל התמיכה בישוב ארץ ישראל היא כולה בזכות ובשם רבי מאיר בעל הנס. זהו דבר מקובל מאז הבעל שם טוב והלאה, שכל מה שנותנים צדקה לארץ ישראל – מה שנקרא היום ׳כולל חב"ד׳, אבל כך באמת לגבי כל הכוללים (כוללים הכוונה המוסדות שהחזיקו במתיישבים בארץ ישראל) – הכל קופות צדקה של רבי מאיר בעל הנס. שוב, ההילולא שלו היא פסח שני.

אנחנו, כמובן, מחברים בינו לבין רבי שמעון. מבחינה אחרת כבר הפלגנו שרבי שמעון הוא יותר מכך, בגלל שהוא היחידה ורבי מאיר הוא רק החיה, אבל רבי מאיר, החיה, הוא "בעל הנס", "אלהא דמאיר ענני".

בעל הנס

צריך להדגיש עוד יותר: מהו "בעל הנס"? כל פעם שכתוב על מישהו ׳בעל׳ של משהו הכוונה היא שהוא בעל הבית על הדבר הזה. כמו שהבעל שם טוב נקרא "בעל שם טוב", והפירוש הוא שהוא הבעל של השם הטוב. יש שם טוב, **אהדרה**, ובעל־הבית על הענין הזה הוא הבעל שם טוב. אותו דבר, בעל־הבית על הנסים הוא לא אברהם אבינו שנעשה לו הרבה נסים, לא משה רבינו, לא דוד המלך, לא רבי עקיבא ולא רבי שמעון, אלא דווקא רבי מאיר בעל הנס. [למה דווקא הוא זכה?] צריך ללמוד עליו... נאמר קצת על רבי מאיר, שהוא בעל הנס. קרו לו נסים, והוא חולל נסים. הוא בעל הנס, ולכן הוא סמך על הנס. בדרך־כלל לא סומכים על הנס[קיא], אבל הוא במסירות נפש סמך על הנס – בגלל שהוא בעל הבית, הנסים אצלו בידים.

[קיא] ראה פסחים סד, ב; קידושין לט, ב; כתובות סא, ב.

כאשר רבי מאיר הסתלק מהעולם – כך כתוב בתלמוד ירושלמי – הוא היה באסיה, לא פה בארץ ישראל. הוא שלח את הארון שלו – האַרון, האוֹר נ׳ שלו – להקבר בארץ ישראל, כאן בטבריה, וכאשר הוא שלח את הארון שלו – כך כתוב בתלמוד ירושלמי – הוא שלח פתק לבני ארץ ישראל ״הנה המשיח שלכם בא״[קיב]. הוא היחיד מבין כל חז״ל שאמר על עצמו ברגע שהוא הסתלק מהעולם ׳אני המשיח של עם ישראל׳, והמשיח בא. כלומר, הארון שלי – המשיח – בא. זהו רבי מאיר בעל הנס.

היום של רבי מאיר, ההילולא שלו, שחלה בתחלת השבוע, היא פסח שני, חסד שבהוד. מצד אחד זו ההתחלה, ו״יומם יצוה הוי׳ חסדו״[קיג], החסד הוא ״יומא דאזיל עם כולהו יומין״[קיד], החסד של כל שבוע מצטרף ומתלווה לכל שאר הימים של השבוע, אבל מצד שני – העצם של השבוע הוא הוד שבהוד, ל״ג בעֹמר, יומו של רבי שמעון בר יוחאי. גם עם כל הגדולה הנפלאה הזו של רבי מאיר בעל הנס – עד שבאמת רואים שהרבה יהודים הולכים להתפלל גם על קברו של רבי מאיר בעל הנס – משום מה האירוע הזה לא מגיע ולא מתחיל להגיע למה שקורה היום במירון אצל רשב״י. רשב״י מושך – הוא אבוקה כזו, מדורת אש של רשב״י – את כל הניצוצות המפוזרים של עם ישראל ביום ההילולא שלו, יום השמחה שלו.

למרות שרבי מאיר אמר ״הא משיחכון דילכון״, הנה המשיח שלכם, הוא לא אמר בפירוש ולא נתן הוראה לשמוח ביום ההסתלקות שלו מדי שנה, ורשב״י כן נתן הוראה כזו. רשב״י הוא הצדיק הראשון שנתן את ההוראה הזו, והיא הפכה להיות מנהג, וכמו שדברנו הבוקר – הוא דבר שלא מובן, על פי הלכה, למה עושים זאת, למה שמחים ביום יארצייט. הרי כתוב

[קיב] ירושלמי כלאים פ״ט סוף ה״ג.

[קיג] תהלים מב, ט.

[קיד] עץ חיים שער כה דרוש ה. פרי עץ חיים שער חה״ס פ״א. ראה זח״ג קג, א־ב. קצא, א.

בדיוק ההיפך[קטו]! אבל בגלל שהוא אמר זאת, ובגלל שאנחנו מקשיבים ומצייתים לו בתמימות – אנחנו עושים את מה שהוא אומר, ועושים זאת בהידור שבהידור, לשמוח בשמחת רשב"י.

לכל אחד ישנה המעלה שלו, והמעלות של רשב"י ורבי מאיר הן מצטרפות וצריכות להשתלב יחד, כאשר האחד משלים את השני.

יש פסח ראשון, פסח ראשון זהו זיווג ראשון; יש פסח שני – שזהו זיווג שני; ויש ל"ג בעֹמר – שלמרות שהוא לא נקרא פסח שלישי, אלא הוא עדיין בתוך השבוע של פסח שני – בעצם הוא כן בסוד הדילוג השלישי. עוד פעם, עיקר הסוד של ל"ג בעֹמר הוא היותו הדילוג־הפסח השלישי כביכול. בגלל שפסח ראשון ופסח שני הם שני הדילוגים הראשונים, ואמרנו שככל שיש עוד דילוג ועוד דילוג העצם מתעצם יותר.

שלשה דילוגים בשלשה פסחים

בפסח ראשון "נגלה עליהם מלך מלכי המלכים"[קטז], זהו בעיקר גילוי. פסח ראשון הוא בעיקר הדילוג מהעלם לגילוי, "מאפלה לאור גדול", כמו שאומרים בהגדה של פסח, ואור הוא אין־סוף. מהעלם לגילוי.

פסח שני הוא בעיקר דילוג מבלי גבול לגבול, לדלג למצב של גבול – גבול ביחס לבלי גבול היינו "מי שהיה טמא או בדרך רחוקה"[קיז], ואפילו שמשום כך הוא לא זכה לעשות פסח ראשון, הוא לא היה טהור – יש לו תקנה. מה הכוונה טהור? כתוב בקבלה שטהור הוא "טהירו"[קיח]. "טהירו" היינו אור־אין־סוף. אבל אחד שהיה טמא, הוא היה מוגבל, הוא לא זכה לפסח הראשון – שזהו דילוג מחושך לאור גדול – פסח שני מדלג אליו.

[קטו] שו"ע או"ח סי' תקפ סע' ב.
[קטז] נוסח הגדה של פסח ("מצה זו...").
[קיז] ע"פ במדבר ט, י.
[קיח] תו"א משפטים עז, א. הקדמת לקו"ת לג' פרשיות.

פסח שני מביא את אור ה"טהירו עילאה", טוהר הבלי־גבול, גם למי שהיה קודם טמא ועכשיו הוא מטהר אותו, עם המוגבלות שלו. זהו פסח שני, וענין זה שייך לרבי מאיר.

מה הכוונה "מאיר עיני חכמים בהלכה"[קיט]? גם כן, הוא מוריד את האור. אצלו יש אור־אין־סוף, אבל הוא יכול להוריד את האור, "מאיר עיני חכמים", שיחסית אליו הם מוגבלים – הוא יכול להוריד ולהמשיך להם "קו וחוט" של האור שלו, זהו רבי מאיר.

מהו רבי שמעון? רבי שמעון היה במערה י"ב שנה. אחר כך, כאשר הוא יצא מהמערה, הוא ובנו רבי אלעזר היו נותנים את עיניהם בכל השקר, מסתכלים על כל השקר של עולם הזה, "עלמא דשקרא", הפירוד הריבוי – והם לא סבלו זאת, ונתנו עיניהם בשקר הזה והחריבו את העולם. אחר כך הקב"ה אמר: 'מה אתם עושים כאן בתוך העולם שלי? חזרו למערה שלכם!', ובאמת הם חזרו למערה לשנה נוספת, ואז רבי שמעון יצא מתוקן לגמרי, אבל רבי אלעזר עדיין לא, הוא עדיין היה זקוק לאבא שלו. רבי אלעזר היה עדיין בבחינה הראשונה לכאורה, אבל כנראה שהם עבדו ביחד, היתה 'עבודת צוות' – שבכל מקום שנתן רבי אלעזר את עיניו, 'מחץ', רבי שמעון ריפא. זהו "מחצתי ואני ארפא" – כל מחיצה של רבי אלעזר רבי שמעון ריפא.

אחר כך הם באו לעיר טבריה, שבעצם היא העיר של רבי מאיר. ושם הוא שאל את האנשים: 'האם יש פה משהו לתקן?' ואז הוא התחיל לעשות תקונים בעולם. שוב – יש על כך הרבה שיחות מהרבי, שמתוך המערה רשב"י נכנס דווקא למקום כזה. הוא חיפש מבצעים, תקונים, וכל מיני דברים 'לא בסדר' שצריך לעשות 'בסדר'.

כלומר, הוא נכנס בדיוק לתוך הראש של ה'ריבוי' של המציאות. הרי בתחלה הריבוי הוא שקר, "עלמא דשקרא", ולכן בתחלה הוא לא סבל אותו

[קיט] עירובין יג, ב.

לגמרי – הוא נתן בו את עיניו, בגלל שהוא "שמע [שמעון] ישראל, הוי' אלהינו הוי' אחד"[קכ]. עיקר הפסוק של רשב"י הוא "שמע ישראל הוי' אלהינו הוי' אחד", שה' הוא אחד בז' רקיעין, בארץ ובד' רוחות העולם[קכא]. אחד כזה אינו סובל את הריבוי, את הרבים.

אם כן, עיקר ההתבוננות של רבי שמעון היא להתבונן ב"אחד", "שמע... אחד" אותיות עֵד אשמח[קכב], "עד הגל הזה". במלים "**שמע... אחד**" יש שתי אותיות גדולות, **ע ד**, **עֵד**, ושאר האותיות הן **אשמח**. 'אשמח' זוהי המשכה מבינה להוד, כמו שהסברנו אתמול. "שמע... אחד", 'עד [כמו "עד הגל הזה"] אשמח'.

הענין של רבי שמעון הוא כעין פסח שלישי (רק שהוא נכלל בשבוע של פסח שני), שהוא בעצם הגילוי השלישי, מאחדות לריבוי, שהוא הדילוג הכי קשה. לכן, הוא הגלגול העיקרי של משה רבינו, אליו נאמרה **א** הקטנה של "ויקרא". כידוע[קכג], **א** הקטנה של ויקרא היא בסוד "וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עָנָיו מְאֹד מִכֹּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי

הענין של רבי שמעון הוא כעין פסח שלישי (רק שהוא נכלל בשבוע של פסח שני), שהוא בעצם הגילוי השלישי, מאחדות לריבוי, שהוא הדילוג הכי קשה.

[קכ] דברים ו, ד.
[קכא] סמ"ק סימן ב; הובא בב"י או"ח סימן סא.
[קכב] זהר ח"ג רסה, א.
[קכג] בעל הטורים על ויקרא א, א. ראה ספר השיחות ה'ש"ת עמ' 68, ונתבאר בארוכה בלקו"ש ריש חי"ז.

הָאֲדָמָה"[קכד], שבענוה שלו הוא יכול גם לחבר בין כל אנשי הדור שלו, בין כל הקצוות ואפילו בין קצוות שיצאו מלהיות בגדר קצה בכלל – הוא יכול לחבר את כל הריבוי.

עיקר הקושי בחיבור קצוות הוא לחבר מציאות של ריבוי, שבאמת ישנו, ולגבי עם ישראל בכלל – "כשם שאין פרצופיהם שוין [זה לזה], כך אין דעותיהן שוות [זה לזה]"[קכה]. יש ריבוי, והריבוי הוא מה שאוכל בָּנוּ, מה שהורס, ואנחנו צריכים אחד שיכול להגיע ל"אחד האמת" – שאליו גם הריבוי לא עומד בסתירה, כמו שהסברנו קודם, כי אותו "אחד האמת" נקרא "חביון עז העצמות" ביחס לדילוג הזה – ובכך לייחד את כל קצוות הריבוי, ולהפוך את כל הנשמות ל"חברים מקשיבים לקולך השמיעיני".

עכשיו נאמר משהו, רק כדי לגמור את ענין שלשת־הדילוגים, שלש הבחינות של פסח, שלשת הפסחים. בכל דבר צריך שתהיה חזקה, וכתוב "בתלתא זימני הוי חזקה"[קכו], שכדי לעשות חזקה במשהו הוא צריך לחזור על עצמו שלש פעמים.

יש דעה בחז"ל, של רבי, שמספיק פעמיים כדי לקבוע חזקה[קכז], ולכן באמת, על פי פשט, במושג של פסח – פסיחה, דילוג – יש רק שני פסחים, "בתרי זימני", פעמיים. אבל כדי להגיע לתכלית החזקה, הענין תלוי בשלש פעמים, "בתלתא זימני הוי חזקה", ולכן החזקה של פסח נשלמת בל"ג בעֹמר.

[קכד] במדבר יב, ג.
[קכה] ע"פ במדבר רבה כא, ב.
[קכו] ב"מ קו, ב.
[קכז] דעת רבי ביבמות סד, ב.

"לָמָּה נִגָּרַע"?!

נסביר זאת עוד קצת: אלו שבקשו תשלום לפסח, שהצטערו על כך שלא יכלו לעשות את הפסח בזמנו, שאמרו "אֲנַחְנוּ טְמֵאִים לְנֶפֶשׁ אָדָם"[קכח] – הם היו אנשים טמאים, ולכן הם לא יכלו לעשות את הפסח ביחד עם כולם.

מה כתוב הלאה? "לָמָּה נִגָּרַע לְבִלְתִּי הַקְרִיב אֶת קָרְבַּן הוי' בְּמֹעֲדוֹ". למה שנהיה יוצאים מן הכלל, "לָמָּה נִגָּרַע"?! יש הרבה מאד שיחות, אפשר לומר מהשיחות הכי מרגשות של הרבי[קכט], שהן רק על הביטוי הזה: "לָמָּה נִגָּרַע"?! כאשר יהודי, שבאמת מרגיש את עצמו טמא ואפילו מחוץ לכלל, רק שיצעק לה' "לָמָּה נִגָּרַע", ואז הקב"ה 'חייב' למלא לו את החיסרון. הצעקה הזו, "לָמָּה נִגָּרַע", מאד דומה למה שהרבי דרש בשנים האחרונות, שצריך לצעוק "עד מתי?!"[קל]. אבל פה הצעקה עוד יותר נוגעת לעצם – ואכן יש הרבה שיחות של הרבי על הצעקה הזו, "לָמָּה נִגָּרַע".

כלומר, שהדבר נוגע באמת: אני טמא, אז מה?! מה אני יכול לעשות?! מה אני אשם?! לפי המציאות אולי אני כן הייתי אשם, אולי טימאתי את עצמי, אבל עכשיו – למה אגרע? עכשיו אני רוצה להיות טהור, אני רוצה לחזור בתשובה, תקבל אותי! לָמָּה נִגָּרַע?!

חתירה תחת כסא הכבוד

אתמול בלילה הזכרנו את מאמר חז"ל, שהקב"ה חותר חתירה מתחת לכסא הכבוד כדי לקבל אנשים בתשובה[קלא]. בשביל מה הוא צריך לחתור

[קכח] במדבר ט, ז.

[קכט] שיחת י"ד אייר, ה'תשכ"ה. ליקו"ש חכ"ח עמ' 68. חל"ח עמ' 192.

[קל] ראה לדוגמה שיחת שושן־פורים קטן ה'תשד"מ (התוועדויות תשד"מ כרך ב, עמ' 1079).

[קלא] דברים רבה ב, כ.

חתירה? כתוב בחסידות, שהוא חותר חתירה נגד הקטרוגים[קלב]. אם לא היו מלאכים שמקטרגים בשמים 'איך אתה מקבל את היהודי הזה?! הוא עשה כך וכך עבירות! הרי אתה הקב"ה אתה שופט צדק, יש לך פרוטקציה?! אתה נושא פנים?! איך אתה מקבל אותו?!'

כנגד הטיעונים האלה של המקטרגים – לקב"ה אין מה לענות להם, ולכן הוא חותר להם חתירה תחת כסא הכבוד. חז"ל דרשו את הכלל הזה על היהודי הכי רשע שהיה מאז ומתמיד – על מנשה מלך יהודה, שעבר על כל התורה כולה: כתוב שהוא גם עבד עבודה־זרה, גם רצח – הוא מילא את ירושלים בדם של אנשים שהוא רצח[קלג]. אבל אחר־כך הוא גלה לבבל, ושם עינו אותו בעינוים ויסורים קשים ביותר, עד שהוא צעק לה' בכל הלב. רק על ידי היסורים הוא הכיר בחטא שלו, ואז לא היתה שום הצדקה, אחרי כל מה שהוא עשה, לקבל אותו בתשובה; אבל הוא – מתוך יסורים קשים ביותר – צעק לה', וה' חתר לו חתירה מתחת כסא הכבוד.

אולי אני כן הייתי אשם,
אולי טימאתי את עצמי,
אבל עכשיו - למה אגרע?
עכשיו אני רוצה להיות
טהור, אני רוצה לחזור
בתשובה, תקבל אותי! לָמָּה
נִגְרַע?!

זוהי דוגמא קיצונית מה הכוונה שהקב"ה "חתר חתירה". כמו הספור הזה, ישנם יהודים טמאים. היום אנחנו כולנו טמאים, "טמאים לנפש אדם", אבל גם בכך יש מדרגות, יש יותר ויותר טמאים. אבל עדיין, בתוך כל

[קלב] ישמח ישראל פרשת תולדות. מקור מים חיים פרשת בחקתי.
[קלג] מלכים־ב כא, טז.

הטומאה – יש נקודה אצל כל יהודי, שבה הוא צועק "לָמָּה נִגָּרַע". בגלל שאנחנו טמאים לנפש אדם, הצעקה 'למה בגלל זה נגרע?!' נמשכת עוד ועוד, ובגלל הצעקה הזו "מקרב איש ולב עמֹק"[קלד], הקב"ה נותן לו, ומדלג דילוג אחר דילוג:

פסח ראשון זהו הדילוג ראשון, לטהורים; אחר כך מגיע עוד דילוג, למי שהיה טמא.

ידוע שמוסר־ההשכל של פסח שני הוא, זהו וואַרט מפורסם של הרבי הקודם – "עס איז ניטא קיין פארפאלן"[קלה], אין מקרה אבוד. אז גם אם לגבי פסח ראשון אתה כן אבוד, בזכות כך שאתה צועק "לָמָּה נִגָּרַע" מדלגים עוד הפעם, ממציאים לך עוד הזדמנות, שהיא פסח שני.

לג - דילוג

לא אמרנו קודם מהו הרמז בל"ג בעֹמר: אפילו במלה הזו, **לג** בעֹמר, אנחנו כל הזמן מדברים על **גל** – **גל** הוא **לג** הפוך, במקום **לג**, כמו שאמרנו קודם בשם ספר יצירה – "שתי אבנים בונות שני בתים"[קלו], ולכן יש **לג** ויש **גל**.

באותיות לג אין כמעט שום מלה חוץ מלוג, "לג שמן"[קלז]. לעומת זאת, בשער גל יש הרבה הרבה מלים, כמו שאנחנו מסבירים במשך השיעורים האלה. אבל, ההברה לג היא ההברה העיקרית של המלה דילוג, דלג. לכן, בעצם הלג יש רמז לסוד הדילוג.

[קלד] תהלים סד, ז.
[קלה] לוח "היום יום" י"ד אייר, פסח שני.
[קלו] ספר יצירה פ"ד מט"ז.
[קלז] ויקרא יד, כא.

מי שבא לְעשות אותו הוא רבי שמעון, שיוצא מהמערה לאחר השנה הי"ג, ומחפש מה יש כאן שצריך תקון, איזו טומאה יש כאן - ולכן רשב"י מתקן גם טומאה כזו שלא צועקת "לָמָּה נִגָּרַע"

דילוג אל הבן החמישי

איזה דילוג הוא זה? זהו עוד יותר דילוג: הרבי תמיד אמר שהיום אין רק ארבעה בנים בליל־הסדר. בימינו יש בן חמישי – הבן החמישי הוא מי שלא בא בכלל, שצריך לצאת החוצה לחפש אותו, להביא אותו לסדר. מבין ארבעת־הבנים גם הבן הרשע בא לסדר, הוא בא ויושב מסביב לשולחן, אבל יש עוד אחד, שבכלל לא מענין אותו לבוא.

אותו בן חמישי, שלא מענין אותו לבוא, הוא באמת בחוץ, הוא באמת ב"עלמא דפרודא". הוא נפרד. כל הספור לא מענין אותו. הוא בעלמא דשקרא. הוא במצב של ריבוי, אין לו זיקה מודעת לאחדות. אותו בן חמישי, גם הוא זקוק לדילוג השלישי. בגלל שגם בצעקה "לָמָּה נִגָּרַע" הוא לא נמצא. רחמנא לצלן, יש יהודי – ויש לדאבוננו הרבה יהודים – שלא במדרגה הזו של 'אנחנו טמאים, למה נגרע?!'. מי שיאמר 'אני טמא, למה אגרע' – זהו כבר מצב טוב יחסית: הוא רוצה להתקרב, הוא מרגיש שהוא טמא, הוא שואל "לָמָּה נִגָּרַע" – אז בשבילו יש פסח שני, בשבילו יש את רבי מאיר בעל הנס, שגם לו הוא יעשה נס. מהו הנס שהוא עושה? שהוא מצמצם את הבלי גבול לבוא לגבול. זהו הנס. הדילוג הזה עצמו, השני, של פסח שני, זהו הנס של רבי מאיר בעל הנס.

אבל כאן, ישנו משהו לגמרי־לגמרי יותר מכך. כמו שהרבי הסביר כאן, למדנו אתמול, שהמדרגה שלמטה מלהיות בגדר קצה היא מה שצריך

לְעַשּׂוֹת אותו. עולם העשיה, מלשון לעשות, לָכוּף אותו, הוא מה שמלך המשיח צריך לכוף את העם, ״לחזק את בדק הבית״[קלח]. כלומר, הוא מצד עצמו לא יגיע לכך, הוא בבית כלא. כמו הפסוק שאמרנו קודם מישעיהו, שהכלא, המאסר, מתחיל מהעינים – ״לִפְקֹחַ עֵינַיִם עִוְרוֹת לְהוֹצִיא מִמַּסְגֵּר אַסִּיר מִבֵּית כֶּלֶא יֹשְׁבֵי חֹשֶׁךְ״[קלט]. זהו הפסוק בישעיהו, שאומר שצריך להוציא מהמסגר את האסיר, להוציא מבית הכלא את יושבי החושך, ו״אין חבוש מתיר את עצמו מבית האסורים״[קמ]. צריך מישהו לבוא לְעַשּׂוֹת אותו.

מי שבא לְעשות אותו הוא רבי שמעון, שיוצא מהמערה לאחר השנה הי״ג, ומחפש מה יש כאן שצריך תקון, איזו טומאה יש כאן – ולכן רשב״י מתקן גם טומאה כזו שלא צועקת ״לָמָּה נִגָּרַע״, טומאה שכבר נמצאת כאן בשטח, שנים על גבי שנים. הטומאה הזו כל כך שקועה בשטח עד שאנשים בכלל לא מכירים אותה. הטומאה הזו הפכה להיות הרגל וטבע, והוא חיפש לעורר אותה. רשב״י מחפש, ׳איפה יש כאן טומאה ישנה, טומאה שלא צועקת ״לָמָּה נִגָּרַע״, ששקועה במציאות? תביא לי את הטומאה הזו, הריבוי הזה, השקר הזה, ואני אתקן אותו׳.

במלים אחרות, רשב״י מחפש: ׳איפה ברחוב נמצא הבן החמישי? איפה הוא מתחבא? תביא אותי אליו, כדי שאני אחזיר אותו, אעשה אותו׳. שוב, הכל באהבת ישראל, כמו שדברנו הרבה הבוקר. זהו הדילוג השלישי, מאחדות לריבוי, זהו ׳הפסח השלישי׳, הוד שבהוד. זוהי הגדולה של רשב״י, כמו שאמרנו שבדילוג השלישי יש ההכי הרבה התעצמות, אפילו יותר מהשני, שבזה הוא אין סוף יותר.

[קלח] ע״פ רמב״ם הלכות מלכים פי״א ה״ד.
[קלט] ישעיה מב, ז.
[קמ] ברכות ה, ב. ובכ״מ.

ז. נפילה שבנפילה

אין דבר נפול

נסיים את הענין של הדילוגים ונחזור לווארט של פסח שני, של ״עס איז ניטא קיין פארפאלן״, אין אבוד. למי אומרים שאין אבוד? למי שהעובדה ש׳אבוד׳ כואבת לו. אפילו להתייאש זוהי מדרגה. להתייאש היינו לא להיות אדיש. אפילו דכאון הוא משהו, יותר טוב מאחד ששקוע ברע, שבכלל לא אכפת לו מכלום. אם המצב מדכא אותו, הוא על סף יאוש, זוהי כבר מדרגה. ואז באים אליו ואומרים לו: ׳אל תתייאש!׳ כמו שרבי נחמן אומר, ״אין שום יאוש בעולם כלל״[קמא] או כמו הרבי הקודם ״עס איז ניטא קיין פארפאלן״, מוסר־ההשכל של פסח שני.

לפי זה צריך לומר של״ג בעֹמר הוא איזה ווארט כזה שיותר מ״אין שום יאוש בעולם כלל״ של רבי נחמן, ויותר אפילו מ״עס איז ניטא קיין פארפאלן״, אין אבוד, הביטוי של הרבי הקודם שהוא ביטוי של פסח שני, ששייך לרבי מאיר בעל הנס, שייך לחסד שבהוד.

מה יכול להיות יותר מכך? את זה אפשר להבין רק כשנתרגם את הווארט של הרבי הקודם באידיש – ״עס איז ניטא קיין פארפאלן״ – יותר מדויק: את המלה ״פארפאלן״ מתרגמים ׳אבוד׳, אבל מבחינה לשונית המלה ״פארפאלן״ אומרת ׳נפול׳. היות שאין כזה ניב בעברית, ׳אין נפול׳, אז מתרגמים זאת ׳אין אבוד׳. אבל שוב, הביטוי המקורי הוא ׳אין מצב נפול׳. כך אומרים את הניב באידיש – ״עס איז ניטא קיין פארפאלן״. כשאומרים על משהו שהוא אבוד אומרים ״פארפאלן״, אבל שוב, מילולית, ״פארפאלן״ הכוונה ׳נפול׳.

[קמא] לקומ״ת תורה עח.

נפילת הנו"ן

נסביר זאת: אמרנו שנפלאות אותיות נפל אות[קמב], ושער הנו"ן שייך לאות נ', וידוע בחז"ל[קמג] שחוץ מנפלא שיש ב־נ – סתם נ היא אות הנפילה. לכן ב"אשרי" אין נ, בגלל שלא רוצים לתת יותר מדי ממשות לנפילה, אלא סומכים אותה ל־ס בפסוק "סוֹמֵךְ הוי' לְכָל הַנֹּפְלִים"[קמד]. ב"אשרי" יש את כל אותיות הא־ב חוץ מ־נ. הפסוק באות מ הוא "מַלְכוּתְךָ מַלְכוּת כָּל עֹלָמִים וּמֶמְשָׁלְתְּךָ בְּכָל דּוֹר וָדוֹר"[קמה]. אחר כך מדלגים על ה־נ, ומיד 'סומכים' אותה בחזרה: "סוֹמֵךְ הוי' לְכָל הַנֹּפְלִים וְזוֹקֵף לְכָל הַכְּפוּפִים".

שוב, בדרך כלל אצל חז"ל היא מבטאת נפילה. אז למה שער ה־נ הוא גילוי האין סוף ממש? מה הקשר בין הנו"נים? הפסוק אומר "כִּי יִפֹּל לֹא יוּטָל כִּי הוי' סוֹמֵךְ יָדוֹ"[קמו]. כאשר אדם נופל, הוא צריך לדעת – תוך כדי הנפילה שלו – שהוא לא נופל לחלוטין, הוא לא יגיע לארץ, בגלל שה' יסמוך אותו ויציל אותו, אפילו ברגע האחרון.

הציור לכך הוא כמו אדם שבאמת מרגיש את עצמו נופל, נופל מהגג, מהגלגלתא, מהגל, נופל למטה, אבל ברגע האחרון ה' מושיט יד ותופס אותו. זהו הפירוש של הפסוק. זהו גם פסוק שהבעל שם טוב מאד רצה שאנשים יחזרו וישננו אותו[קמז], בתהלים פרק ל"ז, "כִּי יִפֹּל לֹא יוּטָל". חוץ מהפסוק "שֶׂבַע יִפּוֹל צַדִּיק וָקָם"[קמח], שתיכף נסביר אותו, הפסוק הכי חשוב הוא שתוך כדי הנפילה צריכה להיות אמונה. באותו זמן שהוא נופל

[קמב] עבודת ישראל פרשת בהר. תפארת שלמה פרשת שופטים (ובכ"מ).
[קמג] ברכות ד, ב.
[קמד] תהלים קמה, יד.
[קמה] שם יג.
[קמו] תהלים לז, כד.
[קמז] ראה מקור מים חיים פרשת לך לך. דגל מחנה אפרים מסעי ד"ה עוד.
[קמח] משלי כד, טז.

למטה הוא צריך להאמין ש״כִּי יִפֹּל לֹא יוּטָל, כִּי הוי׳ סוֹמֵךְ יָדוֹ״, להאמין שברגע האחרון ה׳ ישים יד ויסמוך אותו.

הפחד מנפילה

ידוע שיש לאנשים פחד מנפילה. פחד הוא ״פַּחַד יִצְחָק״[קמט], מספירת הגבורה. הענף של הגבורה הוא ההוד – אחד מסודות ספירת ההוד הוא שהוד היא ספירת הנפילה[קנ]. לפי זה, הוד שבהוד זו נפילה שבנפילה, נפילה גמורה.

גם בפסיכולוגיה יודעים הרבה מאד, במיוחד לגבי חלומות, אין־כאן־המקום־להאריך בכך, שאנשים פוחדים ליפול בגשמיות. לכן הפחד של ילדים קטנים מתבטא בכך שהם חולמים הרבה פעמים שהם נופלים.

בפחד הנפילה ישנם שני פחדים: פחד אחד שהאדם רואה למטה את הארץ, את הרצפה, והוא יודע באיזה־שהוא מקום שכאשר הוא יגיע לרצפה הוא יתנפץ ויתרסק ח״ו. זהו הפחד מלהתרסק. אבל יש פחד שני, שהוא הפחד מעצם הנפילה, שהוא כעת נופל, גם מבלי להתרסק. הוא פוחד מהנפילה עצמה.

כל הנסים של רבי מאיר בעל־הנס הם נסים כאלה: שברגע האפס של הנפילה ה׳ פתאום מושיט יד, סומך אותו, מציל אותו ולא קורה לו כלום.

שבע נפילות

השבוע הזה, שבוע ההוד, הוא השבוע של ״שֶׁבַע יִפּוֹל צַדִּיק וָקָם״. בשבוע ההוד בספירת העֹמר יש

[קמט] בראשית לא, מב.

[קנ] עץ חיים של״ה פ״ה ובכ״ד.

שבעה ימים, וזהו השבוע של ״שֶׁבַע יִפּוֹל צַדִּיק וָקָם״. הנפילה החמישית, שהיא הוד שבהוד, היא הנפילה שבכל הנפילות. אחר כך הנפילות נהיות יותר קלות.

הנפילה הראשונה היא הנפילה המלווה פחד מהתרסקות. לכן תקונו של הפחד הראשון הוא חסד, חסד שבהוד. חסד הוא יד ימין – חסד שבהוד זו בדיוק ההתבוננות באותו פסוק שעכשיו אמרנו, הפסוק ״כִּי יִפֹּל לֹא יוּטָל כִּי הוי׳ סוֹמֵךְ יָדוֹ״, ״סוֹמֵךְ הוי׳ לְכָל הַנֹּפְלִים״. אמנם אתה נופל, אבל לא תגיע לארץ, אז אל תפחד מלהתרסק בארץ, בגלל שלא תגיע אף פעם לארץ. לפני שתגיע לארץ ה׳ יושיט את החסד, את היד שלו, ויסמוך אותך. לכן הרבה פעמים כתוב בקבלה שהאות **ס** היא אות ההוד[קנא]. **ס** היא האות ה־15, בגימטריא **הוד** (כמו שאמרנו ש־**צ** היא האות ה־**חי**). **ס** היא אות ההוד. אפילו שיש נפילה, ה׳ סומך. ה׳ מושיט יד ׳ברגע האפס׳, שזו אמונה פשוטה, אמונה – תוך כדי נפילה – שה׳, ׳ברגע האפס׳, יושיט יד ויסמוך. זהו הנס.

נסי רבי מאיר ונסי רבי שמעון

אם מישהו ילך עכשיו ויקרא את הנסים של רבי מאיר בעל הנס, הוא יראה שכל הנסים שלו הם נסים כאלה: שברגע האפס של הנפילה ה׳ פתאום מושיט יד, סומך אותו, מציל אותו ולא קורה כלום. הוא יוצא נקי חינם, בכי טוב.

לעומת זאת, ל״ג בעֹמר זוהי בחינה אחרת. כתוב של״ג בעֹמר, שהוא סוד הדילוג השלישי, הוא נפילה בעצם, ולכן זהו הוד שבהוד.

הפחד שיש בנפילה הזו, שהיא – שוב – ענף הגבורה, הוא בכלל לא פחד מליפול לארץ ולהתרסק, אלא פחד מעצם הנפילה, מכך שאני נופל. יש

[קנא] ראה עמק המלך שי״ז פכ״ה.

פסוק אחד שאומר "כִּי נָפַלְתִּי קָמְתִּי, כִּי אֵשֵׁב בַּחֹשֶׁךְ הוי' אוֹר לִי"[קנב]. על "כִּי נָפַלְתִּי קָמְתִּי" כתוב שנפלתי אותיות נפתלי, זהו הסוד של השבט נפתלי – נפלתי, "כִּי נָפַלְתִּי קָמְתִּי". זהו השבט האחרון מבין י"ב השבטים לפי סדר הדגלים. דגלים הם גם אותיות דְּגָלִים וה"אחרון אחרון חביב"[קנג] הוא **נפתלי** אותיות **נפלתי**.

יש פסוק אחר שאומר "נָפְלָה לֹא תוֹסִיף קוּם בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל"[קנד]. יש מפרשים[קמג] את הפסוק הזה ש"נָפְלָה לֹא תוֹסִיף", היא נפלה עד הסוף ולא תוסיף ליפול יותר. וברגע שהיא נופלת עד הסוף, כך שהיא לא יכולה ליפול יותר ממה שהיא נפולה – אומרים לה "קוּם", כמו "שָׂבַע יִפּוֹל צַדִּיק וָקָם", אחרי שהיא מגיעה לתכלית הנפילה, "נָפְלָה לֹא תוֹסִיף" – אז "קוּם"[קנה].

רשב"י בכבודו ובעצמו, בספר הזהר הקדוש שלו[קנו], איננו מקבל את הפירוש הזה. הוא אומר שצריך לפרש את הפסוק כפשוטו, שזה לא 'נפלה לא תוסיף', פסיק, 'קום'. זה "נָפְלָה לֹא תוֹסִיף קוּם בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל"! אל תוציא אותו מהפשט, אל תדרוש ותשים אותו במקום הלא נכון. עוד פעם, לפי הדרוש דורשים את הפסוק "נָפְלָה לֹא תוֹסִיף, קוּם". איך אתה עושה דבר כזה? הרי הפסוק אומר "נָפְלָה לֹא תוֹסִיף קוּם"!

אבל, אם נפרש את הפסוק לפי הפשט, יוצא איום ונורא, שומו שמים, "נָפְלָה לֹא תוֹסִיף קוּם"?! הרי כתוב "שֶׁבַע יִפּוֹל צַדִּיק וָקָם"! אז איך שמסבירים את הזהר הזה, כפשוטו, הוא ש"נָפְלָה לֹא תוֹסִיף קוּם" הכוונה שהיא באמת איננה יכולה עוד לקום בכח עצמה, וגם אי אפשר לצוות אותה 'קום'. לפי הפירוש הראשון היא "נפלה לא תוסיף", ועכשיו אומרים לה

[קנב] מיכה ז, ח.
[קנג] בראשית רבה עח, ח (הובא ברש"י לבראשית לג, ב).
[קנד] עמוס ה, ב.
[קנה] ברכות ד, ב.
[קנו] זהר ח"ג ו, א.

"קום", "התנערי מעפר קומי", כמו ב"לכה דודי", נותנים לה פקודה: "התנערי מעפר, קומי"!

אבל לפי הפירוש הזה, הפשט, אין עם מי לדבר בכלל. אפילו אם יש עם מי לדבר – אין לה שום כח, היא מעולפת, כתוב "ארעא אתבטלת"[קנז], היא מעולפת. במצב של עילפון אי אפשר לומר לה כלום, גם לא 'קום'!

אלא מה? קודשא בריך הוא בכבודו ובעצמו צריך להקים אותה מהעפר שלה, מה"שכינתא דשכיבת על עפרא". כך מסבירים את פשט דברי רשב"י שלא סובר את הפירוש "נָפְלָה לֹא תוֹסִיף, קוּם". הוא רוצה דווקא לקרוא את הפסוק כפשוטו: "נָפְלָה לֹא תוֹסִיף קוּם בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל".

מהו הסוד שלו? לא רק הפשט הזה, אלא יותר מכך. הפשט אמר שהיא לא יכולה לקום בעצמה, היא מעולפת. רחמנות עליה, רחמנות גמורה עליה, אי אפשר לתת לה שום ציווי, גם לא "התנערי מעפר קומי", רק שהקב"ה יקים אותה. רק "אַתָּה תָּקוּם תְּרַחֵם צִיּוֹן כִּי עֵת לְחֶנְנָהּ כִּי בָא מוֹעֵד"[קנח]. זהו הפשט.

אבל יותר עמוק, נחזור שוב לחלום של ילד קטן שחולם בלילה שנופל. מה קורה אתו? לפני שהוא מגיע לארץ הוא מתעורר. העובדה שהוא מתעורר לפני שהוא מתנפץ ומתרסק, רחמנא לצלן, היא

זה מה שנקרא 'לגמור את החדש' - האדם נופל בחובות, ואין לו שום אפשרות לגמור את החדש, אבל פתאם בא סוף החדש - ומשהו נפתח, והוא ממשיך ליפול...

[קנז] שם ח"ב קעו, ב (ספד"צ פ"א).
[קנח] תהלים קב, יד.

גופא "כִּי יִפֹּל לֹא יוּטָל, כִּי הוי' סוֹמֵךְ יָדוֹ". כאשר הוא יתעורר הוא באמת יבין למעשה שהכל היה חלום. אין לך "הוי' סוֹמֵךְ יָדוֹ" יותר מזה!

מה קורה אם הוא לא יתעורר? מה עוד יכול לקרות בתרחיש (scenario) של הנפילה? שוב, אין כאן בעצם פחד מלהגיע לארץ כלל. אפשר לומר שבתחלה באמת הוא רואה למטה ארץ. נדמיין לעצמנו שבמקום להתרסק ולהתנפץ על הארץ – פתאום הארץ פותחת את פיה, כאילו שיש ברצפה דלת סתרים, "הַנִּסְתָּרֹת לַהוי' אֱלֹהֵינוּ"[קנט] – הוא באמת מגיע לרצפה, אבל נפתחת לו בה איזו דלת סתרים – והוא פשוט ממשיך ליפול.

ואז שוב, יש עוד רצפה למטה, אבל ברגע שהוא מגיע לרצפה השניה – גם אז פתאום נפתחת דלת סתרים (Trap door) שנפתחת לו פתאום והוא ממשיך ליפול, וכך הלאה. שמעתי אנשים שמסבירים שזה מה שנקרא היום בארץ 'לגמור את החודש'... האדם נופל בחובות, ואין לו שום אפשרות לגמור את החדש, אבל פתאם בא סוף החדש – ומשהו נפתח, והוא ממשיך ליפול... וכך גם בחדש הבא – אי אפשר לגמור את החדש, אין שום אפשרות כזו בדרך הטבע, אבל שוב משהו נפתח ואתה ממשיך ליפול... וכך מחדש לחדש....

זוהי נפילה אינסופית, אבל ברוך ה' אתה נשאר חי וקיים. מי שנכנס לכך טוב –יכול הכל להפוך אצלו לצחוק. ממש מן הקצה אל הקצה, מיניה וביה, שבמקום פחד מעצם הנפילה הוא הופכת פתאום להיות צחוק מכך שהוא נופל. הפחד – יצחק לו. זהו הסוד של "פַּחַד יִצְחָק"[קס] – כל הזמן הוא פחד מהנפילה, אבל הוא ממשיך ליפול ולא קורה כלום.

[קנט] דברים כט, כח.

[קס] ראה לב לדעת מאמר "פרק בעבודת ה'" ביאור ח (עמ' לח).

הענין הזה הוא כמו שהיום יש ספורט כזה של ליפול, זהו ספורט של עולם הבא – "וּמִתַּחַת זְרֹעֹת עוֹלָם"[קסא], הוא נופל, נופל, נופל – אבל כלפי שמיא!

פתאום הכיוונים מתהפכים: נפילה היא התעלות, בלי קושי. קשה להתעלות, "יֵלְכוּ מֵחַיִל אֶל חָיִל"[קסב], צריך לטפס – כשהאדם מתעלה כל הזמן קשה לו, זו לא עבודה קלה, צריך לטפס כדי לעלות. אבל ליפול – זהו כיף גמור, בלי שום קושי בכלל. אלו ממש חיי עולם הבא. אין לו מנוחה, הוא באמת לא עומד על המקום, כתוב ש"צדיקים אין להם מנוחה לא בעולם הזה ולא בעולם הבא, שנאמר 'יֵלְכוּ מֵחַיִל אֶל חָיִל'"[קסג], אבל לא כתוב לאיזה כיוון "יֵלְכוּ מֵחַיִל אֶל חָיִל"... חושבים ש"יֵלְכוּ מֵחַיִל אֶל חָיִל" הכוונה היא שכל הזמן עולים, אבל באמת הוד שבהוד זו אתהפכא מיניה וביה – שכל הזמן ליפול זהו הדבר הכי נפלא שיש בעולם. זה "נפלאות מתורתך", כל הזמן יותר ויותר להתבטל.

צריך להמתיק ולהפוך את הפחד מיניה וביה - לקחת את הפחד הכי מפחיד, מעצם הנפילה - יותר מפחיד אפילו מאשר עצם ההתרסקות - ולהפוך אותו מן הקצה אל הקצה, שליפול זה נפלא.

"וְאַצִּיעָה שְׁאוֹל הִנָּךְ"

ה', האין־סוף, נמצא ב"עומק תחת" יותר מאשר ב"עומק רום"[קסד], וכתוב שהוד הוא "עומק

[קסא] דברים לג, קז.
[קסב] תהלים פד, ח.
[קסג] ברכות סד, א.
[קסד] הקדמה לקונטרס ההתפעלות, אות א, נדפס במאמרי אדמו"ר האמצעי קונטרסים עמ' נג.

תחת" ונצח הוא "עומק רום"[קסה]. כתוב "וְאַצִּיעָה שְׁאוֹל הִנָּךְ"[קסו] – עצמות ה' נמצאת בעומק תחת. ככל שנופלים יותר, נופלים יותר לעצמות ה'. אם עולים, כתוב שם "אִם אֶסַּק שָׁמַיִם שָׁם אַתָּה", ה' עדיין רחוק, אבל כשנופלים – הנך, הנה אתה[קסז]. זהו גילוי העצמות.

שוב, הפסוק אומר "אִם אֶסַּק שָׁמַיִם שָׁם אַתָּה וְאַצִּיעָה שְׁאוֹל הִנָּךְ". הסוד הזה, של הנפילה, הוא הפַּחַד יִצְחָק בעצם, דבר שהסברנו הרבה פעמים בשיעורים על תורת הנפש[קסח], שצריך להמתיק ולהפוך את הפחד מיניה וביה – לקחת את הפחד הכי מפחיד, מעצם הנפילה – יותר מפחיד אפילו מאשר עצם ההתרסקות – ולהפוך אותו מן הקצה אל הקצה, שליפול זה נפלא. אמרנו שהאות **א** שנופלת – "נפלאות", נפל אות – מתהפכת, כמו כל דבר, שכאשר הוא נופל הוא מתהפך. כאשר האלף נופלת, נפל־אות, היא נעשית פלא. הפלא נעשה כאשר האלף נופלת, בגלל שתוך כדי נפילה היא מתהפכת, וזהו הפלא – נופלים בתוך ה', בכיף גמור. בכח הגילוי הנפלא הזה, רשב"י יכול לייחד את כולם.

עכשיו נחזור לעיקר: מי שיש לו את הסוד הזה, סוד ה"הוד שבהוד", הנפילה שבנפילה, שיכול להפוך את לגמרי עצם הנפילה, מיניה וביה, ל'נפלא שבנפלא', ל"פַּחַד יִצְחָק" – יכול לקחת גם רשעים גמורים

הפלא נעשה כאשר **האלף** נופלת, בגלל שתוך כדי נפילה היא מתהפכת, וזהו הפלא - נופלים בתוך ה', בכיף גמור.

[קסה] ספר יצירה פ"א מ"ה.
[קסו] תהלים קלט, ח.
[קסז] לקוטי הלכות יו"ד הלכות פדיון בכור ה"ג אות ח.
[קסח] שיעור א אב תשנ"ג, מתוך סדרת תורת הנפש תשנ"ג.

שנופלים, וגם ב"לעומת זה" הם כל כך נופלים, עד שגם להם לא אכפת כבר, כמו שאמרנו קודם.

רשב"י מתעסק עם הבן החמישי, אחד שכבר לא אכפת לו משום דבר. הוא גם לא צועק "לָמָּה נִגְרַע", אין לו את החוסר הזה. גם ב"לעומת זה" ישנו מצב דומה – הוא נופל, וממשיך ליפול, ולא אכפת לו מכך בכלל. דווקא הנופל הזה, ב"לעומת זה", יכול לקחת את המצב הזה ולהפוך אותו, מיניה וביה, לקדושה ולחבר אותו עם העליון שבעליון, עם "חביון עז העצמות", שהוא למעלה מלהיות בגדר קצה, ובעצם לא מתגלה בעומק רום, אלא דווקא בעומק תחת.

אם העצמות מתגלה לו תוך כדי נפילה - אין לך צנוע יותר מזה, בגלל שהיפך הצניעות היא ה'ישות' שיש בהצצה

כתוב שהגילוי מהצניעותא הוא דוקא בעומק תחת, ושם הגילוי גם נשאר צנוע. אם אחד עולה כדי לגלות, לראות משהו, ופתאום הוא יציץ מעל החומה, מעל ה"גַל", ויראה – הגילוי באמת ינגד את הצניעות. אבל אם העצמות מתגלה לו תוך כדי נפילה – אין לך צנוע יותר מזה, בגלל שהיפך הצניעות היא ה'ישות' שיש בהצצה. לכן אסור לראות את המלך כאשר הוא ערום. אבל תוך כדי נפילה, אפשר לראות את המלך גם כשהוא ערום, ואין בכך שום פגיעה בכבודו – בגלל שהישות מתבטלת בעצם, כל הזמן היא מתרוקנת מעצמה.

סכום

זהו הסוד, ובכך רצינו לסיים את מה שדברנו הערב: דברנו על סוד הדילוגים, שהם הפסחים, על פסח ראשון, אחר כך פסח שני, שתכליתו היא הפסח השלישי, הדילוג השלישי של ל"ג בעֹמר.

דברנו גם איך כל סוד הפסחים־הדילוגים קשור עם נפילה, ובמיוחד הפסח השני והשלישי, שחלים בשבוע ההוד, שזהו שבוע של נפילה – "הוֹדִי נָהְפַּךְ עָלַי"[קסט], שבוע שבו "שָׁבַע יִפּוֹל צַדִּיק וָקָם".

נחזור על מה שאמרנו: לפי זה, "נָפְלָה לֹא תוֹסִיף קוּם בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל" – זהו הפירוש הפנימי שהוא כפשוטו, בגלל שהנפילה היא הקימה. לפי הפירוש הראשון, על פי פשט, אמרנו שהיא לא יכולה להקים את עצמה ורק ה' צריך לבוא, "אַתָּה תָּקוּם תְּרַחֵם צִיּוֹן". לפי סוד זה, הכוונה ב"נָפְלָה לֹא תוֹסִיף קוּם" היא שלא צריך לקום בגלל שהנפילה עצמה הופכת להיות הקימה.

"בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל" באמת לא יכולה להקים את עצמה ורק ה' צריך לבוא, "אַתָּה תָּקוּם תְּרַחֵם צִיּוֹן". לפי סוד זה, הכוונה ב"נָפְלָה לֹא תוֹסִיף קוּם" היא שלא צריך לקום בגלל שהנפילה עצמה הופכת להיות הקימה

אחיזת ה' מלמטה

הכיוונים מתהפכים, כמו שידוע היום בפיזיקה שיש 'אנטי חומר' ויש 'אנטי זמן'. מה שנדמה לך שנוסע מהעבר לעתיד – אולי הוא בדיוק הפוך, אולי הוא מהעתיד לעבר. כידוע היום בבירור על פי תורת הקוואנטים, שיש חלקיקים כאלה שנוסעים מהעבר, יש אלקטרון שנוסע מהעבר לעתיד, ויש פּוֹזִיטְרוֹן

[קסט] דניאל י, ח.

(positron) שנוסע מהעתיד לעבר. אותו דבר בקימה ונפילה. לפי זה, הוד שבהוד היינו להפוך להיות פוזיטרון, שהנפילה היא פשוט הקימה. כתוב "וּמְתַחַת זְרֹעֹת עוֹלָם" – מה הכוונה? מפרשים זאת שה' נמצא שם למטה[קע]. באמת היעד של ה' נמצא למטה, אין סוף.

קודם אמרנו שה' מושיט לך יד, שזהו החסד שלו – הוא מושיט לך יד לסמוך אותך ברגע האחרון, שלא תתרסק, שתגיע לארץ. אבל יש יותר עמוק מכך, שזוהי גם יד של ה', של האין סוף האמתי, שמחכה לך למטה ולא למעלה – "מְתַחַת זְרֹעֹת עוֹלָם". גם זוהי היד של ה', אבל כזו שכל הזמן נופלים לתוכה, בגלל שאין רצפה. כל פעם הרצפה נפתחת לך, ואתה נופל לתוך הקב"ה. זהו ההוד שבהוד האמתי, אמונה שבאמונה[קעא], כלומר אמונה תוך כדי נפילה, שנופלים לתוך ה'.

זהו הכח של רשב"י, לחבר את כל נשמות עם ישראל, שגם הנשמה שהכי נופלת, במצב של נפילה – הוא יכול לגלות לה שבעצם היא נופלת לתוך ה', לתוך האין־סוף.

בזה נסיים הערב.

[קע] אוה"ת ברכה עמ' א'תתעט.

[קעא] ראה מאמרי אדה"ז תו"מ ח"ב עמ' תקפו בשוה"ג.

בע"ה

י"ט אייר תשנ"ה - מושב אור הגנוז

נפילה שבנפילה

שיעורים במאמר ד"ה "גל עיני" תשל"ז (ח"ד - סיום הסדרה)

סיכום שיעורי **הרב יצחק גינזבורג** שליט"א[א]

קיצור מהלך השיעור

בשיעור האחרון בסדרה המשיך הרב והעמיק בנושא ההוד שבהוד כ'נפילה שבנפילה', שנפתח בסוף השעור הקודם. **בפרק א** מעמיק הרב בסודו של המשיח הנופל, "בר נפלא", שאינו כבול לגדרי העולם הזה כלל. **פרק ב** מעמיק בסוד הנפילה בממד הזמן ("שנה"), הממוצע בין המקום ("עולם") והאישיות ("נפש"). **פרק ג** ממשיך את ההתבוננות בסוד הזמן באופן רחב יותר כקו, היורד מלמעלה למטה, נופל באופן תמידי וממשיך את האלקות לעולם התחתון. **פרק ד** ממשיך את ההתבוננות בפסח השני לעומת ל"ג בעמר כ'פסח שלישי', כאשר הפעם מוסבר השוני בין ל"ג בעמר לפסח, וההבדל בין רבי מאיר **בעל הנס** לרבי שמעון, שמקבל כינוי מיוחד - "**אדון הנפלאות**". מראשי־תיבות שני הכינויים, **אהבה**, נפתחת עוד התבוננות קצרה בסוד יחודא עילאה ויחודא תתאה.

[א] נרשם מהקלטה על ידי עפר שי' בן יעקב. לא מוגה מאד.

א. ליפול על המציאה

חיי דוד המלך

[חסר מעט בהקלטה] ...דוד המלך היה ראוי להיות נפל, רק שהוא זכה לקבל שבעים שנה. כתוב שאת החיים החיצוניים הוא קבל מאדם הראשון[ב] אבל בפנימיות הוא קבל אותם מהאבות – אברהם, יעקב ויוסף[ג], כי יצחק השלים את כל 180 השנים שלו, ובמקומו נכנס יוסף. אברהם נתן לדוד המלך חמש שנים מהחיים שהיה הוא אמור לחיות, ממאה שבעים וחמש עד מאה שמונים. אברהם הפסיד חמש שנים, הוא לא חי מאה שמונים שנה, כמו יצחק. יצחק חי חיים שלמים, ויעקב חי 147, 28 שנים פחות מאברהם. את אותן 28 שנים הוא תרם לדוד המלך. יוסף חי 110 שנים, 37 שנים פחות אפילו מיעקב. את אותן 37 הוא גם כן תרם. ההפרש של כל השנים יחד הוא בין 110 של יוסף, הכי מעט, לבין מאה שמונים של יצחק, הכי הרבה – 70. 70 אלו מתחלקים ל-5, 28, ו-37. יוסף נתן לדוד הכי הרבה שנים – 37, **הבל** שנים, יעקב נתן לדוד 28 שנים, ואברהם אבינו נתן לו 5 שנים.

לכן דוד מרגיש כל החיים ש׳בעצם אני נפל, אין לי חיים, אלא שכל החיים תורמים לי׳. זוהי הרגשה כמו של אדם שמקבל תרומת דם – כמו אחד שמרגיש כל רגע שמעצמו אין לו דם, אלא שאנשים תורמים לו דם ולכן הוא חי.

למרות זאת, הוא לא נקרא בשם נפל. הוא היה ראוי להיות נפל, אבל לא זהו שמו. מהבחינה הזו משיח הוא יותר מדוד המלך, שזה נעשה השם שלו. ידוע[ד] ששמו של כל דבר מלמד על המהות הפנימית שלו, הקב״ה מהווה

[ב] פרקי דרבי אליעזר פי״ח. וראה פסיקתא רבתי פרשה מ.
[ג] זח״א קסח, א.
[ד] תניא שער היחוד והאמונה פ״א.

ומחיה את הדבר באמצעות השם שלו, והשם של המשיח הוא "בר נפלא"[ה] – הוא יותר משיח אפילו מדוד.

באותה סוגיא בגמרא יש למשיח כינוי נוסף. כתוב שבתחית המתים גם דוד המלך הראשון יקום והם יהיו ביחד. איך הם יסתדרו ביחד, גם המשיח וגם דוד המלך? הגמרא אומרת שהם יסתדרו טוב ביחד, הם יהיו "קיסר ופלג קיסר"[ו]. כלומר, שמשיח בן דוד יהיה הקיסר, ודוד הראשון, אבא של אבא שלו, הסבא הגדול, הוא יהיה חצי, "פלג קיסר". דוד יהיה משנה למלך, ובנו, "בן דוד" יהיה המלך.

ניתוח קיסרי

יש שיחה מאד מאלפת של הרבי[ז], על כך שחז"ל בחרו להשתמש כאן דוקא בלשון לועזית – לא 'מלך ומשנה למלך' אלא "קיסר ופלג קיסר". התוספות[ח] מסבירים ש"קיסר" הוא על שם קיסר רומי, שהוא עצמו נקרא קיסר בגלל שנולד במה שמקובל לקרוא לו היום 'ניתוח קיסרי'. קיסר הוא מה שנקרא בתורה "יוצא דופן"[ט], אצלנו בתורה נקרא מי שלא נולד כרגיל, דרך פרוזדור של הרחם אלא על ידי ניתוח קיסרי, "יוצא דופן" – הוא יוצא מהדופן של הרחם ולא מהפתח שלו.

בשיחה חשובה זו הרבי מסביר שיוצא דופן הוא כמו שמשתמשים בביטוי הזה היום – מי שמחוץ לגדרי הנורמה. הוא פשוט טיפוס יוצא דופן. אומרים שקיסר מלא הוא אחד שלגמרי יוצא דופן, במאה אחוז. כמובן,

---

[ה] סנהדרין צו, ב.
[ו] שם צח, ב.
[ז] לקוטי שיחות לה, ויגש שיחה ג.
[ח] על אתר.
[ט] ראה ע"ז י, ב, תוס' ד"ה "ה"ג כו'".

כאשר אומרים "קיסר יוצא דופן" הכוונה היא שהוא יוצא דופן לגמרי, שונה מכולם – גם מהדתיים. הוא פשוט יוצא דופן, לא כמו כולם.

לעומת זאת על דוד לא כתוב שהוא נולד בניתוח קיסרי – הוא היה ראוי להיות נפל, אבל 'תרמו לו דם' – תרמו לו חיים: אדם הראשון תרם לו והוא נולד וחי. אלא שהוא חי כל הזמן עם התודעה וה"רשימו", הרושם, שבעצם הוא היה צריך להיות נפל. לכן על המלכות כתוב "לית לה מגרמה כלום"[י], היא תמיד מרגישה שאין לה מעצמה חיים עצמיים אלא הכל היא מקבלת, כי נותנים ותורמים לה.

אבל משיח, עוד יותר מכך – משיח בכלל לא נולד. יש בגמרא[יא] לגבי הלכות בכור, שמי ש'נולד' בניתוח קיסרי – לא נקרא שהוא נולד בכלל. הוא משהו אחר, בחינה אחרת. מי שהוא יוצא דופן לגמרי, הכוונה שהוא אף פעם לא נכנס, לא נולד לתוך הנורמות של עולם הזה – לא הנורמות של החול, וגם לא הנורמות של הקדש. הנורמות של החול נקראות מצרים, והנורמות של הקדש גם הן מצרים, "מצרים דקדושה" שצריך לצאת מהן.

פסח שלישי - היעדר נורמה

דברנו אתמול[יב] על פסח ראשון, פסח שני ופסח שלישי – שהוא ל"ג בעֹמר. כתוב שענינו של פסח ראשון הוא לצאת ממצרים של הקליפה

הנורמות של החול נקראות מצרים, והנורמות של הקדש גם הן מצרים, "מצרים דקדושה" שצריך לצאת מהן.

[י] ע"פ זהר ח"א קפא, א ושם לא, א. ובכ"מ.
[יא] בכורות מז, ב.
[יב] שיעור י"ח אייר תשנ"ה (ב).

ואילו ענין פסח שני הוא לצאת ממצרים של הקדושה[יג].

אבל פסח שלישי, הוא אחד שאף פעם לא היה בשום מצרים. הוא לא נולד בתוך מצרים – הוא לא היה שקוע אף פעם לא בנורמות של החול ולא בנורמות של הקדש. זהו ענין ששייך למשיח, ושייך גם לרשב"י. כמו שדברנו אתמול, רבי מאיר בעל הנס הוא טיפוס שפורץ את גדרי הנורמות של הקדושה.

הפריצה של רבי מאיר היא, שכביכול נמצא בתוך מסגרת הישיבה, אבל יש לו ענין וכיף לפוצץ לבני הישיבה את הראש. ה'תאוה' הזו של רבי מאיר מתבטאת במה שכתוב שהיה דורש להם מ"ט פעמים טהור ומ"ט פעמים טמא[יד], כך הוא היה מבלבל לתלמידי־החכמים את הראש. על אותו דבר הוא היה יכול לומר 'טהור' וגם 'טמא', עד שהם באמת לא הבינו מה הוא מדבר. הם לא עמדו על סוף דעתו, ולכן באמת לא פסקו את ההלכה כמותו[טו] – בגלל שהוא היה כל הזמן למעלה מהם, שיחק איתם.

שוב, רבי מאיר היה משחק עם החכמים, עם הדתיים, כמו שמשחקים בצעצוע. כזו היא ההנהגה של רבי מאיר בעל הנס, ולכן "לא עמדו על סוף דעתו". למרות שהוא היה מאיר להם, "האיר עיניהם בהלכה"[טו], הם לא עמדו על סוף דעתו, בגלל שכל פעם הוא היה יכול לדרוש אחרת איך שהוא רוצה, טהור או טמא. לכן, בדרך כלל במחלוקת "יחיד ורבים – הלכה כרבים"[טז],

רבי מאיר היה משחק עם החכמים, עם הדתיים, כמו שמשחקים בצעצוע.

[יג] ראה שיחת פסח שני ה'תש"א פ"ד (סה"ש תש"א עמ' 114).
[יד] מדרש תהלים יב. וראה עירובין יג, ב וחדושי הריטב"א שם.
[טו] עירובין יג, ב.
[טז] ברכות לז, א וברבוי מקומות.

לא פסקו את ההלכה כמותו, בגלל שהם לא עמדו על סוף דעתו. למרות זאת, לפעמים, כאשר הם כן הרגישו את עוצמת האור שלו – הם הודו לו, על כך נאמר "מודים חכמים לרבי מאיר"[7]. אבל ההוד הזה הוא הוד עם טיפת בהירות, ולכן הוא נקרא חסד שבהוד (ולא הוד שבהוד). מתי שחכמים הודו לו היה קצת אור, קצת בהירות, קצת חסד, יום, בהודיה שלהם. לכן הם נכנעים לו, מרצון – בגלל שגם הם היו חכמים, לא עמי הארץ, ולכן "מודים חכמים לרבי מאיר".

ענינו של רבי מאיר הוא כמו שכתוב על המשיח, שבבחינה מסוימת הוא בא להחזיר את הצדיקים בתשובה. שוב, רבי מאיר הוא אחד שמשחק עם תלמידי החכמים, כדי להראות להם שיש עוד אינסוף יותר ממה שהם יודעים ממנו, וראוי להם לחזור בתשובה.

לעומת זאת, לרבי שמעון ישנה בחינה אחרת. שניהם שתי בחינות של משיח: רבי שמעון הוא אחד שבא בשביל ה'עמך' הפשוטים – המשיח, הכי הכי גבוה, יורד למטה־מטה למקום הכי הכי נמוך. לכן כל היהודים הפשוטים נמשכים יותר לרבי שמעון, וגם לא מרגישים שהוא דורש מהם שום דבר. הם אפילו לא חוזרים בתשובה, בינתים...

רבי שמעון הוא אחד שבא בשביל ה'עמך' הפשוטים - המשיח, הכי הכי גבוה, יורד למטה־מטה למקום הכי הכי נמוך. לכן כל היהודים הפשוטים נמשכים יותר לרבי שמעון, וגם לא מרגישים שהוא דורש מהם שום דבר. הם אפילו לא חוזרים בתשובה, בינתים...

[7] מנחות פ"ב מ"ה. ועוד.

בינתים... בסוף הם יחזרו בתשובה, אבל בכיף, בדרך ממילא. בפשטות, בטבע. העובדה שבסוף כולם יחזרו בתשובה היא פשוט הטבע, וכמו שאמרנו, גם הרבי אומר במקומות רבים שהגלות היא הנס והגאולה היא הטבע"[ח].

העובדה שהגאולה היא הטבע האמתי של העם היהודי אומרת ש'יפלו' עליה, כמו שכאשר 'נופלים' על אוצר 'נופלים' על משהו טוב... כלומר, רבי שמעון רוצה ליפול על הגאולה, לא לעלות על הגאולה. יש מי שצריך 'לעלות' על הענין, 'לעלות' על הרעיון, הוא רוצה שיעלו על הגאולה. אבל לא, רבי שמעון אומר שדוקא 'יפלו' על הגאולה. זהו הענין שנקרא 'הוד שבהוד' – שיפלו על הגאולה, שיפלו לתוך הטבע האמתי, "א אידישע נאטור"[ט].

נחזור: המשיח נקרא קיסר שלם, ודוד המלך נקרא "פלג קיסר" – חצי קיסר, משנה למלך. הפירוש הוא, שדוד הראשון הוא חצי בטבע. חצי בטבע אין הכוונה לטבע האמתי שיתגלה לעתיד, אלא לטבע העכשווי. הוא חצי בטבע העכשווי וחצי למעלה מהטבע העכשווי. לכן הוא 'פלגא', הוא חצי קיסר. אבל לעומתו יש אחד שהוא לגמרי לא בטבע החיצוני.

למשל, יש וואזט שהרביים היו אומרים על הבעל שם טוב,

אומרים על רשב"י שבפניו לא חרב הבית. כשם שהבית לא חרב, אפשר גם לומר, בקצה הראשון, שבשבילו הבית גם לא נבנה אף פעם, בגלל שבונים דבר מתוך אין, 'יש מאין', דבר שלא קיים.

[ח] ???.

[ט] ראה חנה אריאל לך לך (קה"ת תשע"ט) עמ' סז וש"נ.

״אז ער קיין נישט געווארן א אינגל״[כ], שהוא אף פעם לא היה ילד. בדרך כלל נחמד להיות ילד, כמובן, ״טל יַלדֻתְךָ״[כא], אבל כאן הכוונה היא שהוא אף פעם לא היה ילד במובן שהוא בטבע הרגיל של העולם. [גם על הרבי אומרים כך.] נכון, גם על הרבי אומרים אותו דבר. הוא לא נולד לתוך המציאות האפורה והשקרית של עולם הזה אף פעם – הוא אף פעם לא היה בתוך השקר, וממילא הוא לא היה צריך לצאת ממנו.

אמרנו[כב] שהרביים אומרים על רשב״י שבפניו לא חרב הבית[כג]. כשם שהבית לא חרב, אפשר גם לומר, בקצה הראשון, שבשבילו הבית גם לא נבנה אף פעם, בגלל שבונים דבר מתוך אין, ׳יש מאין׳, דבר שלא קיים. ידוע שכל הסדר של ׳יש׳ ו׳אין׳, שקודם הוא איננו ופתאום הוא מופיע – זהו עצמו סדר של תהו. לכן כתוב ש**יש מאין** שוה **תהו**[כד].

לכן, אם אנחנו אומרים שאצל רשב״י גם אחרי שהבית חרב הוא לא חרב, הוא עדיין חי וקיים בדיוק כמו קודם, צריך לומר שהוא גם אף פעם לא נבנה, שרשב״י נולד עם בית המקדש. גם בעצמו הוא לא היה צריך לבנות את בית המקדש, כי הוא נולד עם בית המקדש. אם הוא נולד כך, זאת אומרת שהוא לא נולד לתוך תנאים עולם הזה, הוא נולד עם בית המקדש, וכמו שהוא נולד עם בית המקדש – כך גם תמיד יש אצלו בית המקדש. זהו רשב״י, הוא ׳נפל על זה׳. הניב ׳ליפול על משהו׳ הוא מאד משמעותי, ש׳נופלים׳ על איזה רעיון. מי שממציא רעיונות אינו עולה על רעיונות, אלא נופל עליהן. מי שממציא חדושים ׳נופל עליהם׳, הוא לא ׳עולה על זה׳. זוהי בחינת רשב״י.

[כ] פתגם חסידי. ראה אור ישראל ח״א עמ׳ ר.
[כא] תהלים קי, ג.
[כב] בשעורים הקודמים בסדרה.
[כג] פלח הרמון שמות עמ׳ ז.
[כד] אוצר עדן הגנוז ח״א סימן ב.

כאמור, השבוע הזה, שבוע ההוד, הוא השבוע של הנפילה, כי הוד היא ספירת הנפילה, וממילא הוד שבהוד הוא נפילה שבנפילה. מעבר לכך, בכל הימים האלה, ימי ספירת העמר, יש מנהג ישראל – דברנו קצת על מנהגים, כמה גדול ענין המנהגים[כה] – לקרוא לימים אלה "מטמונים", על פי הרמז **מטמונים** אותיות **מ"ט מונים**. לכן הרבה אנשים שכותבים מכתבים בימי ספירת העֹמר ומציינים בתחלת המכתב את יום כתיבתו, כותבים 'ל"ד למטמונים'. כלומר, היום יום ה־ל"ד מה־**מט** שאנו **מונים**.

שוב, היות שיש כזה מנהג ישראל, ו"לשון נופל על לשון", סימן שבאמת כל יום מספירת העֹמר נופלים על איזה מטמון. לא רק מטמונים לפי הדרוש, מ"ט מונים, אלא ממש מטמונים, כל יום הוא מטמון. אבל, אנו לא 'עולים' על המטמונים האלו, אלא נופלים עליהם – בגלל שהמטמונים אינם בשמים, אלא ב"ארץ חפץ"[כו], כמו שהבעל שם טוב אמר[כז] שהעם היהודי נקרא "ארץ חפץ", הוא מלא מטמונים. צריך לחפור את הנביעה, לרדת, לנסות ליפול על המטמון.

"יגעתי ומצאתי" היינו שעולים ועולים, בעליה קשה, ופתאום נופלים על המציאה - "יגעתי ומצאתי, תאמין". זהו סוד האמונה

גם כאשר אומרים "יגעתי ומצאתי"[כח], היגיעה היא – כמו שאמרנו אתמול בלילה – לחפש. כאשר עולים בעליה קשה, צריך לטפס, זוהי יגיעה. אבל כאשר מוצאים – נופלים,

---

[כה] בסוף השיעור הראשון בסדרה – י"ז אייר תשנ"ה.
[כו] מלאכי ג, יב.
[כז] לוח "היום יום", ב אלול.
[כח] מיכה ז, טו.

מה שנקרא ליפול על הַמְּצָאָה, על המציאה[כט]. אם כן, "יגעתי ומצאתי" היינו שעולים ועולים, בעליה קשה, ופתאום נופלים על המציאה – "יגעתי ומצאתי, תאמין". זהו סוד האמונה.

אז באמת בעולם הזה, בשביל כל 'מצאתי', בשביל כל נפילה – צריך עליה, 'עליה לצורך נפילה'. אבל בעולם הבא, בימות המשיח, כמו שכתוב כאן בפירוש בסוף מאמר זה – תיכף נדלג לסוף – הרבי כותב שבעולם הבא יש רק נפילה, רק הוד שבהוד. כל הזמן נופלים על מטמונים, כל רגע נופלים על עוד מטמון. כך הוא בספירת העֹמר, מט־מונים.

עד כאן הסברנו דבר אחד – שהשם של המשיח, שמהווה אותו ומחיה אותו, הוא "בר נפלא". אבל, נפלא כותבים ממש כמו שכותבים, לא רק אותיות, נְפָלָא. אז 'בר נפלא' הוא גם 'בן נְפָלָא..'. נפלא בכך שהוא 'נפלא', "גַּל עֵינַי וְאַבִּיטָה נְפָלָאוֹת מִתּוֹרָתֶךָ"[ל], זהו מה ש"כִּימֵי צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אַרְאֶנּוּ נִפְלָאוֹת"[לא]. נפלאות בחינת נפלא, הנְּפָלָא הזה, זהו "בר נפלא" – "בני אתה, אני היום ילדתיך"[לב], כך כתוב על המשיח[לג]. אתה בני הנפלא, ה"בר נפלא" שלי.

[כט] ראה בנוסח זה בבא־מציעא פ"א מ"ד: "ראה אחד את המציאה ונפל עליה".
[ל] תהלים קיט, יח.
[לא] מיכה ז, טו.
[לב] תהלים ב, ז.
[לג] סוכה נב, א.

ב. הזמן הנופל

עולם, שנה, נפש

יש עוד כמה ענינים כדי להבין זאת יותר טוב. מיסודות הקבלה הוא שבמציאות שה׳ ברא ישנם שלשה ממדים, שנקראו **עש״ן** – ״והר סיני עשן כֻּלו״[לד] – ראשי תבות **ע**ולם־**ש**נה־**נ**פש.

כלומר, כמו שהיום במדע, יש מציאות בעלת שלשה ממדים של מקום; יש ממד אחד של זמן, שנקרא ׳שנה׳; ויש עוד ממד פנימי־רוחני של נפש, שהוא ״עומק טוב ועומק רע״[לה], שבתוך הזמן והמקום יש גם ערך. בכל נקודה ונקודה של מקום וזמן עובר עוד ציר, שכל נקודה בו אפשר לקדש או לחלל אותה. שוב, בפיזיקה כל נקודה חודרת על ידי ארבעה מספרים, ארבע ממדים – שלשה של מקום, של עולם, ואחד של שנה. בסספר יצירה יש עוד ממד, עוד ציר אין סופי, שבכל נקודה של המרחב הכללי – שהוא עולם־שנה יחד – יכול להיות אין סוף טוב או, את ״זה לעמת זה עשה האלהים״[לו], ההיפך מן הטוב. הציר הזה כבר תלוי בעבודה שלנו. אנחנו, העם היהודי, פה בעולם כדי להטות לטוב את כל הנקודות של המרחב, של

עם ישראל הוא מסכת שמתפרשת על כל ההיסטוריה. עם ישראל הוא סוד הזמן, ממד ה׳שנה׳, שתפקידו לחבר את האלקות לעולמות, את ה׳נפש׳ ל׳עולם׳.

[לד] שמות יט, יח.
[לה] ספר יצירה פ״א מ״ה.
[לו] קהלת ז, יד.

היקום, ולא רק היקום הפיזי אלא של כל העולמות, כל החלל הפנוי. לפי זה, ישנם בספר יצירה חמשה ממדים.

ידוע גם בפיזיקה שארבעת הממדים שבמרחב, עולם ושנה, מקום וזמן, אינם אותו סוג של ממד. מי שמכיר את הביטוי 'המתמטיקה של המרחב' ואת ארבעת הממדים – ממד הזמן הוא ממד אחר, הוא לא ממד רגיל, קוראים לו ממד דמיוני. לא שהוא דמיוני, אלא שזה השם שלו במתמטיקה (Imaginary kordinate). כללי המתמטיקה שלו עובדים אחרת מאשר כללי המתמטיקה של שלשת ממדי המקום. עם כל זאת, הם משתלבים ומתחברים יחד ליצור מרחב אחד של ארבעת הממדים. אבל לא שממד הזמן, במודל המתמטי שלו, הוא אותו סוג ממד כמו שלשת הממדים של המקום.

חיבור ה'שנה' את ה'נפש' ל'עולם'

אני אומר זאת בגלל שגם בקבלה ובחסידות כתוב שהמרחב מורכב מזמן ומקום, אבל שם יש גם נפש. הנפש זהו ממד שלא נתפס אפילו במודל המתמטי של הפיזיקה, בגלל שלפי המינוח בפיזיקה הוא אפילו לא דמיוני. אבל כתוב בקבלה וחסידות שממד הזמן – ששוב, גם לפי המודל הפיזיקאי־מתמטי הוא יותר רוחני, בעצם, מאשר שלשת ממדי המקום – משמש ממוצע המחבר את הנפש לעולם.

שוב, יש עולם־שנה־נפש. התפקיד של השנה, הזמן, הוא לייחד ו'לחבר קצוות' – כמו הנושא עליו אנו מדברים כאן כל השיעורים. כתוב שהזמן נוצר ונברא כדי לחבר את הנפש לעולם. כאן הכוונה במלה 'נפש' היא לא במובן של נשמות ישראל, להיפך – נשמות ישראל הן כמו השנה. הנפש של העולם היא כמו שכתוב "מה הנשמה ממלאה את הגוף, כך הקב"ה מלא את

העולם״[לז]. הקב״ה, האלקות, הוא הנפש; העולם נקרא ׳עולמות׳ בלשון הבעש״ט[לח]; והשנה היא סוד שיעור־הקומה של עם ישראל, ״זֶה סֵפֶר תּוֹלְדֹת אָדָם״[לט]. עם ישראל הוא סוד הזמן, ממד ה׳שנה׳, שתפקידו לחבר את האלקות לעולמות, את ה׳נפש׳ ל׳עולם׳.

איך הזמן עושה זאת? כיצד הוא מחבר ׳נפש׳ ל׳עולם׳, למקום מוחשי בעל שלשה ממדים? הרי לא רואים את הזמן! בזמן קצת מאמינים. לא רואים אותו, רואים רק מקום. בזמן לא רק שמאמינים, אלא שהזמן מאמין באלקים שברא קודם־כל אותו עצמו. לפני שאלקים ברא את העולם על ממדיו הוא ברא את הזמן, כדי להתחבר לעולם. אלו נשמות עם ישראל.

ממוצע מחבר בלתי נוכח

איך הזמן עושה זאת? כל ממוצע מחבר הוא כמו קטליזטור, מושג ידוע לכולנו בכימיה. האופי והפעולה המיוחדים של קטליזטור הם, שברגע, ואפילו תוך כדי, שהוא פועל את החיבור – הוא כביכול נעלם מהשטח, בגלל שכל התפקיד שלו זה לחבר, לא לחצוץ.

יש שני סוגי ממוצעים, שהם צדיק אמת וצדיק שקר, או בלשון רבי נחמן – ׳מפורסם של שקר׳[מ]. צדיק אמת הוא מי שמחבר את עם ישראל לקב״ה, ובסופו של דבר הוא כאילו איננו. לעומתו, צדיק של שקר נקרא ׳ממוצע המפסיק׳. הוא רק רוצה שיתקשרו ויאמינו בו, והוא מפסיק בין העם לבין ה׳.

[לז] ברכות י, א.

[לח] אגרת הבעש״ט לגיסו ר׳ גרשון מקיטוב, כש״ט (קה״ת) אות א. ראה סוד ה׳ ליראיו שער ״עולמות, נשמות, אלהות״.

[לט] בראשית ה, א.

[מ] ליקוטי מוהר״ן ח״ב תורה סז. חיי מוהר״ן תנה.

כך הדבר בדתות אחרות, להבדיל, שיש כמרים. כומר, הוא ממוצע מפסיק. אבל הצדיק, משה רבינו, הוא נקרא 'ממוצע מחבר'.

ממוצע המחבר הוא פועל כמו קטליזטור – שהוא משמש רק כדי לחבר את שני הדברים יחד. מהי התנועה הנפשית של קטליזטור? בתור דימוי נאמר שהוא פועל תוך כדי נפילה. באמצע שהוא פועל את החיבור בין השנים הוא נופל. בסוף הוא נופל מכל הענין, כאילו הוא נפל מכך. גם תוך כדי, בסוד הפעולה להיות ממוצע המחבר באמת – הוא כל הזמן בנפילה, הוא "בר נפלא" כמו משיח. לכן עיקר הניב של 'נפילה', הרגשת הנפילה, הוא בממד הזמן.

אמרנו שלא רואים את הזמן – אז איך אני יודע שיש זמן בכלל? אחד יאמר שיודע שיש זמן בגלל שתמיד הוא מתקדם, משהו משתנה. הרי הזמן נקרא שנה מלשון שינוי, תמיד יש שינוי, דברים משתנים, דברים מתקדמים – זוהי הוכחה שיש זמן. אבל האמת היא, וכך בכל התורה כולה, שממד הזמן נופל. עצם הזמן הוא תמיד בנפילה. הוא פועל תמיד מה שנקרא "ירידת [או נפילת] העולמות".

למה זה כך? בגלל שהעולמות לא נופלים מצד עצמם. אם היו רק עולמות, רק מקום בלי זמן, היה הכל סטטי. האלקות ודאי לא נופלת, האלקות היא גם "אני הוי' לא שניתי"[מא]. כתוב "כל המשנה ידו על התחתונה"[מב], זהו כלל בהלכה. מציאות סטטוס־קוו היא היום ענין גדול במדינה... כל מי שמשנה את הסטטוס־קוו – ידו על התחתונה.

אפשר ללמוד מכאן, מכלל זה, ששינוי היינו נפילה – אתה נופל מהקיום הקודם. האמירה שאנחנו מאמינים בהתקדמות – התקדמות היינו שיש משהו בעצם שרש הנפילה שמקדם את המציאות, את הבריאה כולה, לתכלית כוונת הבריאה שעבורה ה' ברא את העולם.

[מא] מלאכי ג, ו.

[מב] בבא־קמא קב, א. ובכ"מ.

נפילת העצמות

גם בפיזיקה יודעים שכל העולם, ואפילו כל היקום, שואף לרמת האנרגיה הנמוכה ביותר. יש גם את חוק האנטרופיה, שגם הוא חוק של זמן נופל. רגילים לומר שהאדם, או האבולוציה בלשונם, שמקדמים את הרכבת חלקי הבריאה, פועלים נגד האנטרופיה. כך מקובל, שיש אנטרופיה של העולם ויש אבולוציה, שהיא איזשהו חוק שמקדם. הוא מקדם על ידי כך שמרכיב בצורה יותר מופלאה, יותר מושלמת, יותר משוכללת. הוא לא מפרק. אנטרופיה בדרך כלל מפרקת ומפוררת, אבל הסוד הוא שבאמת יש משהו בעצם מציאות העולם ששואף לתחתונים.

הרי כל תכלית כוונת בריאת העולם היא ש"נתאוה הקב"ה להיות לו יתברך דירה בתחתונים"[מג]. תמיד ה' שואף לדרגת האנרגיה הכי נמוכה, כמו מים שיורדים ממקום גבוה, מים מסמלים אנרגיה בכלל, שתמיד שואפים לרדת. גם הזמן עצמו הוא כמו מים, ששואף לרדת לתחתונים, וגם הוא תענוג, "מים מצמיחים כל מיני תענוג"[מד]. התענוג, התאוה של ה', הוא לרדת כמה שיותר נמוך. זוהי התאוה ש"נתאוה הקב"ה להיות לו דירה [לא דירה למעלה, אלא] בתחתונים". כאן התחתון הוא דוקא "תחתון שאין תחתון למטה ממנו"[מה], לכן הוא תמיד יורד.

זהו 'פרנציפ' של זמן. לכן הניב 'נפילה' הוא השגור בדרך כלל בלשון הקדש, כמו שנאמר 'באיזה יום בשבוע נופל לג בעֹמר?' יום חמישי. באיזה יום 'נפל' פסח? כלומר, במושג 'נפל' משתמשים יותר בהקשר לזמן, הזמן נפל.

כמו שגם נסביר תיכף, הנפילה הזו קשורה עם השגחה פרטית, כמו שאמרנו קודם שנפילה היא מציאה, המצאה – 'נפלתי על רעיון גאוני'.

[מג] תנחומא נשא ז, א. תניא פל"ו.
[מד] שערי קדושה ח"א ש"ב; תניא פ"א.
[מה] תניא פל"ו.

"יגעתי ומצאתי" – יגעתי, טיפסתי ונפלתי. כך לגבי הזמן כתוב "אין לך אדם שאין לו שעה"[מו]. השעה המיוחדת של האדם היא השעה שהוא יפול על המציאה שלו. זוהי השעה שלו, זוהי 'שעת האפס' שלו, כמו שדברנו אתמול. יש 'שעת אפס' של כל אחד, בה הוא 'נופל' על הרעיון, על "השכל הנעלם מכל רעיון"[מז].

הנפילה הזו היא עצם עצמותו, כמו אברהם אבינו, היהודי הראשון, שנקרא "אב רם" – "השכל הנעלם מכל רעיון". שעת־האפס שלו היתה בגיל תשעים ותשע, כאשר הקב"ה הוסיף לשמו עוד **ה**, כאשר הוא באמת "נפל על פניו"[מח]. באותו רגע, באותה 'שעת אפס' שלו, הוא 'נפל' על הרעיון שלו, על "השכל הנעלם מכל רעיון" של עצמותו. הוא נפל על עצמו האמתי – מי אני באמת, מהי הסגולה האמתית שלי ומהי הסגולה האמתית של עם ישראל לעתיד לבוא, שיצמח ממני, שהם הצאצאים שלי? לכן באותו רגע הוא זכה להיות "אב", אבא. מתי זוכים להיות אבא? מתי זוכים להוליד ילד? כאשר פתאום אתה נופל על עצמך. "יגעתי ומצאתי" – את עצמי.

ג. סוד הקו הנופל

"זֶה סֵפֶר תּוֹלְדֹת אָדָם"

ידוע שיש מחלוקת בין רבי עקיבא לבן עזאי מהו הפסוק שהוא "כלל גדול בתורה"[מט]. דעתו של רבי עקיבא, כבר אמרנו זאת כמה פעמים בשיעורים שלנו, היא ש"'ואהבת לרעך כמוך'[נ] זה כלל גדול בתורה"; אבל

[מו] אבות פ"ד מ"ג.
[מז] פיוט "אל מסתתר". ראה תו"א לך לך יא, א.
[מח] ע"פ בראשית יז, ג.
[מט] ספרא ויקרא יט, יח.
[נ] ויקרא יט, יח.

בן עזאי חולק עליו ואומר "'זֶה סֵפֶר תּוֹלְדֹת אָדָם' כלל גדול הימנו". הפסוק "זֶה סֵפֶר תּוֹלְדֹת אָדָם", שהוא עצם הנפילה היהודית על המציאות – יותר גדול אפילו מהעבודה המודעת.

מתי זוכים להיות אבא? מתי זוכים להוליד ילד? כאשר פתאום אתה נופל על עצמך. "יגעתי ומצאתי" - את עצמי.

מה הכוונה "זֶה סֵפֶר תּוֹלְדֹת אָדָם"? זהו העצם, בלי עבודה. המציאות העצמית הזו של העם היהודי, היא "ספר תּוֹלְדֹת אָדָם" – הכח הזה שפועל בתוך המציאות בעצם, הוא יותר גדול אפילו מהמצוה. הרי "זֶה סֵפֶר תּוֹלְדֹת אָדָם" הוא לא מצוה, זוהי רק הפעם הראשונה שכתוב בתורה 'זה', כמו "זה אלי ואנוהו"[נא], "אספקלריה המאירה", כתוב ש"משה רבינו מתנבא ב'זה'"[נב], "זה הדבר אשר צוה הוי'"[נג].

ה"זה" הראשון הוא הפסוק הזה, "זֶה סֵפֶר תּוֹלְדֹת אָדָם", וכמובן ה"ספר" כאן כולל את כל התורה כולה – כל התורה היא ספר, ו"אתם קרויים אדם"[נד] – זהו עצם עם ישראל, "'זֶה סֵפֶר תּוֹלְדֹת אָדָם' כלל גדול הימנו".

מה פירוש המלים "תּוֹלְדֹת אָדָם"? ממד הזמן שבמציאות. כתוב בקבלה[נה] שזהו סוד קו אור אין סוף, שבוקע בתוך חשכת הרשימו, שבתוך החלל הפנוי, הנוצר על ידי הצמצום הראשון באור אין סוף. סביב לקו

[נא] שמות טו, ב.
[נב] רש"י על במדבר ל, ב (ע"פ ספרי מטות).
[נג] שמות טז, טז ורלב. לה, ד. ויקרא ח, ה. ט, ו. יז, ב. במדבר ל, ב. לו, ב.
[נד] יבמות סא, א. זהר ח"ב פו, א.
[נה] ???.

נבראים, נוצרים ונעשים כל העולמות, ולגביו נאמר[נג] הפסוק בספר ישעיהו "קֹרֵא מֵרֹאשׁ"[נד], הוא הראש.

עלית הדורות בירידתם

מהקו נוצר קודם־כל אדם קדמון. אין לבלבל בין אדם קדמון בקבלה לבין אדם הראשון בתורה, אבל בכל זאת ישנו איזה שהוא קשר ביניהם, כמו שכתוב שהקב"ה הראה לאדם הראשון "דור דור ומנהיגיו" וגם "דור דור וגזלניו"[נח]. הוא פשוט הראה לו את כל הדורות, מראש כל הדורות ועד סופם, בגלל שאדם הראשון הוא ראש כל הדורות – "קֹרֵא הַדּוֹרוֹת מֵרֹאשׁ".

אותו דבר בקבלה: על המקור הרוחני האלקי שלו, שנקרא א"ק, כתוב שבמחשבה הקדומה שלו, מחשבת אדם קדמון (מחשבה דא"ק) – "כולם נסקרים בסקירה אחת"[נט], שהקב"ה סוקר בסקירה אחת את כל הדורות. כלומר, כל המציאות שעתידה להוולד במשך הזמן, מכח הקו שמתלבש בתוכו. לגבי המחשבה הקדומה דא"ק, בה "כולם נסקרים בסקירה אחת", נאמר הפסוק "קֹרֵא הַדּוֹרוֹת מֵרֹאשׁ"[ס], ופרושו שמראשו של א"ק קורא ה' דור אחר דור – הוא מוציא וקורא את הדורות מהראש. זהו המקור של "זֶה סֵפֶר תּוֹלְדֹת אָדָם".

[נג] שער היחוד פרק יט (קכג, ב). מאמרי אדמה"א דברים ח"ג עמ' תתיא. פלח הרמון בראשית ד"ה 'בראשית ברא' השני (יח, ב).

[נד] ישעיה מא, ד.

[נח] בראשית רבה כד, ב.

[נט] ע"פ ראש השנה יח, א. ראה אמרי בינה שער הק"ש. דרך מצותיך נח, ב. המשך תרס"ו עמ' ריג וברבוי מקומות.

[ס] לקו"ת מסעי צה, ב (ושכך "היה מרגלא בפה קדוש המגיד נ"ע"). וברבוי מקומות בחסידות.

סוד הזמן הוא הקו עצמו. הקו אינו סטטי. כאשר לומדים קבלה הדבר שאנחנו אומרים עכשיו אינו כל כך פשוט. אפשר לחשוב שבתחלה ה׳ המשיך קו עד מקום פלוני, ואז, למשל כתוב בקבלה[סא], שהקו מאיר מספירת היסוד של עולם האצילות, ומשם והלאה הוא רק מאיר הארה שלו, אבל לא עצמותו. מכך אפשר להבין שהקו מגיע לאיזה שהוא מקום בו הוא נעצר, והוא סטטי, אבל כתוב בחסידות[סב] שכאשר מעמיקים בקבלה מבינים שלא כך, אלא הקו תמיד בתנועה, בגלל שהוא עצמו הוא ממד הזמן.

אנחנו מקוננים על כך שכל דור מאתנו פחות מהדורות הקודמים לו; אבל כל זה הוא רק עד שיבוא רשב״י האמתי שיגלה ויהפוך לנו את הראש לגמרי - הירידה הזאת היא תכלית העליה.

החלל הפנוי – כמובן הכל כאן לא בגשמיות – הוא כביכול על־דרך שלשת ממדי המקום, ה׳עולם׳, ואילו הקו שה׳ ממשיך לתוך החלל הוא על־דרך ממד הזמן. הוא מקדם את החלל, בגלל שהוא תמיד מתקדם. באמת הוא נמשך, אבל לא כלפי מעלה אלא כלפי מטה. הקו יצא מנקודה כלשהי מתוך העיגול הגדול, כאשר אותה נקודה היא צד המעלה, הראש, וככל שהקו־הזמן נמשך יותר ויותר – הוא יורד. זוהי משמעות המושג שאמרנו

[סא] ראה תניא אגה״ק כ.

[סב] ראה מאמרי אדה״ז תקס״ט עמ׳ מה. אוה״ת בראשית מא, ב. סה״מ תרנ״ט עמ׳ קו. המשך ״בשעה שהקדימו״ תער״ב (ח״א) עמ׳ קיז. שם (ח״ג) עמ׳ תרפד. סה״מ עטר״ת עמ׳ תצג.

קודם, "ירידת הדורות"[סג] – הדורות יורדים, לא עולים. כל דור הוא תמיד ירוד ונפול ביחס לדור הקודם.

מצד אחד, אנחנו מקוננים על כך שכל דור מאתנו פחות מהדורות הקודמים לו; אבל כל זה הוא רק עד שיבוא רשב"י האמתי שיגלה ויהפוך לנו את הראש לגמרי –הירידה הזאת היא תכלית העליה. שוב, זהו סוד שבקושי אפשר למצוא אותו בספרי הקבלה אבל הוא כתוב באריכות בחסידות[סב]. היות וכתוב שהקו תמיד נע הוא יתחבר בסוף לעיגול למטה, וכאשר הוא יתחבר הוא לא יהרוס את העולם, אבל כל העולם יתמלא גילוי העצם – עצם אור אין סוף. זוהי השאיפה הירידה מטה מטה, עד "מִתַּחַת זְרֹעֹת עוֹלָם"[סד], בדיוק הסוד שהסברנו אתמול – נפילה תמידית, אין שום עליה, כל הזמן נופלים, עד שנופלים על ה'. כמו שאמרנו קודם, 'ליפול על' המצאה גאונית היינו נפילה בסוף על הקב"ה.

נפילה על הקב"ה אין הכוונה שהקב"ה סומך. אמרנו שיש בכך שתי בחינות: בחינה אחת היא שהקב"ה מושיט יד ותופס אותך לפני שתתרסק בנפילה שלך, וזוהי בחינת פסח שני שנקרא "חסד שבהוד". אבל העובדה שנופלים ונופלים ונופלים, עד שנופלים על ה' עצמו – מה שנקרא "וְאַצִּיעָה שְׁאוֹל הִנָּךְ"[סה] – היא בחינת תחית המתים של רשב"י. הוא שייך למדה זו של לתחיית המתים יותר מאשר רבי מאיר. רבי מאיר הוא "הא משיחכון דילכון"[סו], שזוהי הבחינה של "כִּי יִפֹּל לֹא יוּטָל כִּי הוי' סוֹמֵךְ יָדוֹ"[סז], שה' מושיט יד לתפוס אותך בנפילה, לפני שתגיע לארץ. אבל ליפול וליפול וליפול, עד ה' – זה "וְאַצִּיעָה שְׁאוֹל הִנָּךְ".

[סג] ראה שבת קיב, ב; עירובין נג, א. ובכ"מ.
[סד] דברים לג, ז.
[סה] תהלים קלט, ח.
[סו] ירושלמי כלאים פ"ט סוף ה"ג.
[סז] תהלים לז, כד.

על־פי־פשט "שאול" היינו קבר, וזהו הענין בווארט החסידי שאמרנו בתחילת השיעורים שלנו, שרשב"י הוא רבי שמח ומירון הוא "קבר שמח"[סח], משום שזהו קבר שאפשר להרגיש בו שהצדיק שקבור בו 'נפל על ה'' ונטבע בחיק אבינו שבשמים. זהו גופא הגילוי של תחית־המתים, שכולם נפלו על ה'.

השגחה פרטית בממד הזמן

הקו קשור גם עם סוד ההשגחה הפרטית של הקב"ה על המציאות. זהו ענין שלמדנו בשיעורים שלנו על יסודות האמונה בימים אלו[סט], שבחיצוניות נקרא הקו כח המהוה את העולם בכל רגע תמיד יש מאין; ופנימיות הקו היא כך שהקב"ה משגיח על כל פרט הכי קטן תמיד, השגחה פרטית. השגחה פרטית היא פנימיות ההתהוות התמידית.

העובדה שה' מחדש כל רגע את הבריאה גם היא חדוש, בגלל שאם אין זמן אין "מחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית"[ע]. רק בגלל שהזמן משתנה צריך לברוא את העולם מחדש. אם כן, כל מושג חדוש הבריאה, לברוא את העולם כולו מחדש – הוא בגלל הזמן. אפשר לומר שהוא 'תודות לזמן', בזכות הזמן זוכים להיברא כל שניה מחדש.

פנימיות הזמן היא כך שה' משגיח. גם ענין זה הוא בגלל שינויי הזמן – לכן צריכה להיות כל רגע השגחה מחודשת, שה' תמיד משגיח על כולם עד הפרט האחרון. לכן אמרנו שכאשר אדם 'נופל על מציאה', 'נופל על המצאה' – זוהי נפילה ששייכת לזמן.

נפילה כזו היא גם עיקר גילוי ההשגחה הפרטית, בגלל שאם האדם יגע ונדמה לו שהשיג מה שהשיג מתוך היגיעה שלו – זהו "פֹּחִי וְעֹצֶם יָדִי עָשָׂה

[סח] לקוטי דיבורים חלק ג, עמ' 1034.
[סט] סדרת יסודות האמונה, קיץ תשנ"ה. ראה שיעור יד אייר תשנ"ה.
[ע] נוסח ברכת יוצר אור.

לִי אֶת הַחַיִל הַזֶּה״[עא]. רק כאשר הוא ׳נופל׳ על משהו – אז זו השגחה פרטית, רק אז הוא רואה במוחש, בעין, את ה׳, שהוא ׳נפל׳ על מטמון. לכן ההשגחה הפרטית גופא זו פנימיות הכוונה של הזמן, שבאמת מרגישים שכל הזמן בהשגחה עליונה נופלים על מציאות.

זהו סוד המן. דברנו הרבה על כך שהמן ירד בח״י באייר, לפי מאן דאמר אחד בחז״ל[עב]. מהו ענין המן? שכל יום האדם ׳נופל׳ על הפרנסה שלו מחדש. הוא מוצא אותה בשדה, ״דבר יום ביומו״[עג]. אל תשמור אותו, הוא לא שלך, אתה צריך ליפול עליו כל יום. אתה לא עולה לקבל את המן, אתה נופל עליו, בגלל שה׳ מזמין לך אותו בהשגחה עליונה, השגחה פרטית. כל יום אתה נופל על הפרנסה שלך. זהו המשל שאמרנו אתמול, לגבי הרגשת הנפילה התמידית, כאשר בכל פעם נפתחת ברצפה דלת סתרים ואתה נופל עוד קומה, כך שאתה אף פעם לא מגיע לארץ – ברגע שאתה אמור להתרסק על הארץ פתאום נפתחת לך הדלת ואתה נופל עוד. אמרנו שיש אנשים שאומרים שהמשל הזה הוא כמו לגמור את החדש, שגם זוהי הרגשה של זמן. נדמה שהחדש הוא הסוף, הרצפה, אבל פתאום משהו נפתח לך, ואתה ממשיך ליפול, עוד חדש... אתה חי וקיים, ב״ה, לא התרסקת, ואתה ממשיך ליפול עוד. שוב, הכל מנטליות, ראש, של זמן. המשל הזה מדגיש בעיקר שהרגשת הנפילה הזאת היא סוד הזמן.

פתחנו בכך שהזמן הוא הקטליזטור בין האלקות לבין העולמות, כמו נשמות עם ישראל הממצעות בין ה׳ לבין המציאות של העולמות. איך הוא פועל זאת? מהו הסוד של קטליזטור? שהוא נופל. כך הוא פועל וכך הוא גם גומר בסוף...

[עא] דברים ח, יז.

[עב] לא ידוע מקומו. הובא בשו״ת חת״ס יו״ד סי׳ רלג. חת״ס עה״ת בשלח (לשנת תקצ״ג). וראה שדי חמד אסיפת דינים מערכת ארץ ישראל סק״ו וש״נ.

[עג] שמות ה, יג.

שוב ללא רצוא לעתיד־לבוא

עכשיו 'ניפול' לסוף המאמר, נקרא על סוד הדילוג, ונראה מה הרבי כותב בסוף. זהו גם כן חדוש מאד מאד יפה, שלא כתוב בהרבה מקומות בחסידות, והיות שהוא כל כך חדוש – כנראה למי שכתב את המאמר המוגה אפילו לא היה מראה־מקום בשבילו, ולכן הוא השמיט אותו, הוציא את הווארט הזה והוא נעלם...

זוהי עוד סיבה שבשביל ללמוד את כל הדברים החשובים צריכים לקרוא אותם כאן, ב'לא מוגה', איך שהרבי אמר את הדברים. בדרך כלל הסעיף האחרון בכל מאמר הוא שורה של ברכות, ברכות של גאולה וכו', ורק מסכם את הענין ומברך; אבל כאן בסוף נופלים על חדוש נפלא מאד. לכן, נקרא פה רק את הקטע האחרון שמתחיל במלה 'והנה'. אחר כך בע"ה נחזור למקום שהפסקנו במאמר, אבל קודם צריך לדלג מן הקצה אל הקצה:

וְהִנֵּה עִקַּר גִּלּוּי הַנִּפְלָאוֹת

הרי כאן אנחנו מדברים על הפסוק "גַּל עֵינַי וְאַבִּיטָה נִפְלָאוֹת מִתּוֹרָתֶךָ" – הוא מדבר על ה"נפלאות" שבתורה, הפנימיות, "רזין דרזין דאורייתא", והוא אומר שלמרות שרשב"י פתח את הצינור של גילוי הנפלאות, עיקר הגילוי:

דִּפְנִימִיּוּת הַתּוֹרָה יִהְיֶה לֶעָתִיד לָבוֹא בְּבִיאַת מְשִׁיחַ צִדְקֵנוּ, אֲבָל הַהֶכְנָה לָזֶה נַעֲשֵׂית עַל יְדֵי הָעֲבוֹדָה בִּזְמַן הַגָּלוּת וּבְמֶיחָד בְּהַזְּמַן דְּעִקְבְתָּא דִּמְשִׁיחָא [שהוא לפני שרואים בהתגלות את מלך המשיח] **(דְּזֶהוּ עִנְיַן בֵּרוּר הנ"ל** [אנחנו מבררים את המציאות במשך כל זמן הגלות, ובזכות כך זוכים לכל הגילויים שלעתיד לבוא]**), שֶׁעַל יְדֵי זֶה פּוֹעֲלִים הַגִּלּוּי דִּפְנִימִיּוּת הַתּוֹרָה לֶעָתִיד לָבוֹא, וְעוֹשִׂים דִּירָה לוֹ יִתְבָּרַךְ בַּתַּחְתּוֹנִים, שֶׁנִּמְשָׁךְ לֹא רַק הַגִּלּוּיִים** [האור]**, כִּי אִם עַצְמוּתוֹ וּמַהוּתוֹ יִתְבָּרַךְ בְּעַצְמוֹ** [חביון עז העצמות]**, הַיְינוּ שֶׁלֶּעָתִיד לָבוֹא יִמָּשֵׁךְ עַצְמוּתוֹ יִתְבָּרַךְ עִם הַגִּלּוּיִים שֶׁלּוֹ לְמַטָּה דַּוְקָא** [עכשיו זה מזכיר לי את הווארט הזה. דווקא למטה לא למעלה]**, דְּזֶהוּ הַטַּעַם שֶׁלֶּעָתִיד לֹא יִהְיֶה עִנְיַן הֲרָצוֹא כִּי אִם שׁוּב בִּלְבַד.**

זהו המשפט, זהו החדוש.

אנחנו יודעים שכל דבר חי – גם זהו אחד מסודות הזמן, שזמן הוא חיות – מוגדר על ידי רצוא ושוב, כמו שהפסוק אומר "והחיות רצוא ושוב כמראה הבזק"[עד]. כתוב "אל תקרי חיות אלא חיות"[עה], שכל חיות, כל דבר חי במציאות, יש לו דופק, נשימה. הוא חי תמיד בזכות העובדה שיש לו רצוא ושוב. מה הכוונה רצוא ושוב? רצוא הוא שאיפה לשרש, הטיפוס למעלה, והשוב הוא הנפילה והחזרה למטה, מה שאנחנו קוראים עכשיו נפילה.

הרבי כותב לנו כאן דבר נפלא. זהו משפט פשוט, אבל אם תחפש זאת בחסידות – אני לא יודע איפה הדבר הזה כתוב. גם המגיה לא ידע איפה הוא כתוב, ולכן הוא לא כתב זאת. הוא אומר שלעתיד לבוא אין רצוא. בתחית המתים, כאשר יש חיי נצח, לא שואפים יותר לעלות לה', לא צריך את השאיפה הזו, בגלל שה' הוא לא למעלה – הוא ירד לגמרי למטה. יש רק שוב תמידי. אם כן, הוד שבהוד, שזו הנפילה שבנפילה בעיקר – היא תהיה לעתיד לבוא. היום יש רק זכר להוד שבהוד, לנפילה שבנפילה, אבל עיקר הנפילה – שוב נטו ללא רצוא – תהיה לעתיד לבוא, בגלל שה' יהיה רק למטה ולא למעלה.

הענין הזה הוא שהוסבר, שסופו של הקו להתחבר עם העיגול הגדול ב"עומק תחת", לא ב"עומק רום". יש "עומק רום" ו"עומק תחת", והתכלית היא החיבור ל"עומק תחת". לכן יהיה רק שוב, ולא רצוא יותר. עכשיו הוא מסביר זאת, הוא כותב:

לְהֱיוֹת דְּעַצְמוּת וּמַהוּת יִתְבָּרַךְ יִהְיֶה לְמַטָּה, הִנֵּה מְשׁוּם זֶה לֹא יִהְיֶה עִנְיַן הֶרָצוֹא.

בגלל שאין לאן לעלות יותר, ממילא הכל יהיה רק נפילה עליו – רק נופלים על ה', לא עולים אליו.

[עד] יחזקאל א, יד.

[עה] ראה אור תורה תרומה ס"ע א'שנז ואילך; במדבר (דרושים לשבועות) ס"ע קלט ואילך. סה"מ תרכ"ט עמ' רג ועוד.

עכשיו הרבי אומר עוד יותר, זהו כבר לא בדיוק אותו רעיון, זהו רעיון נוסף, נקרא אותו עד לסוף המאמר:

וְלֹא יִהְיֶה בָּזֶה יְדִיעָה בִּלְבַד [לא רק שידעו את ה'] **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "וּמָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה אֶת הוי' כַּמַּיִם לַיָּם מְכַסִּים",**

לא רק רק הדעה, כמו שהרמב"ם כותב בסוף חיבורו[עו], שזוהי תכלית הגילוי שלעתיד לבוא, אלא:

כִּי אִם שֶׁיִּהְיֶה גַּם רְאִיָּה,

בלשון הקבלה זהו הענין שדברנו עליו לפני כמה שיעורים. לא רק גדלות א', מצד אבא או מצד אמא, מה שנקרא ידיעת המציאות, אלא גדלות ב', שזו ראיה ממש – ראית המהות.

וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב "אֶשְׁפּוֹךְ אֶת רוּחִי עַל כָּל בָּשָׂר וְנִבְּאוּ בְּנֵיכֶם וּבְנוֹתֵיכֶם" גו', שֶׁיִּהְיֶה עִנְיַן הַנְּבוּאָה וְהָרְאִיָּה.

כולם יהיו נביאים, כולם יראו את האלקות. הנביא לפנים נקרא "רואה", כמו שמואל שאמר "אנכי הרֹאה"[עז]. כלומר, נביא הוא מי שרואה את המהות, וכולנו נהיה נביאים לעתיד לבוא, כולנו רואים. לכן אפילו הפסוק "כי מלאה הארץ דעה את הוי' כמים לים מכסים"[עח] אינו תכלית. התכלית אינה רק ידיעה, אלא ממש נבואה, ראית המהות.

סוד הראיה לעתיד לבוא

שֶׁזֶּה יִהְיֶה בְּבִיאַת מְשִׁיחַ צִדְקֵנוּ בְּקָרוֹב מַמָּשׁ, שֶׁיְּמַשֵּׁשׁ עַצְמוּתוֹ וּמַהוּתוֹ יִתְבָּרַךְ לְמַטָּה וּבְאֹפֶן שֶׁל רְאִיָּה.

כך הרבי מסיים. כנראה שיש כאן קשר.

[עו] הלכות מלכים ומלחמותיהם פי"ב ה"ה.
[עז] שמואל־א ט, יט.
[עח] ישעיה יא, ט.

מציאה היא שפתאום אני רואה אוצר, אני רואה את המטמון. זהו בדיוק מה שאמרנו שכתוב במאמרים המקוריים של מאמר זה, סוד פקיחת העינים בכלל שמביא הרבי המהר"ש במאמר שלו, שזהו ענין ביאת המשיח.

מהי פקיחת עינים? "וַיִּפְקַח אֱלֹהִים אֶת עֵינֶיהָ וַתֵּרֶא בְּאֵר מָיִם"[עט]. באר המים היתה שם כל הזמן, אבל היא לא ראתה אותה. למה? בגלל ש"הכל בחזקת סומין עד שבא הקב"ה ומאיר את עיניהם"[פ]. כך חז"ל אומרים, שכולנו סומים, כולנו עורים, "לִפְקֹחַ עֵינַיִם עִוְרוֹת לְהוֹצִיא מִמַּסְגֵּר אַסִּיר מִבֵּית כֶּלֶא יֹשְׁבֵי חֹשֶׁךְ"[פא].

כולנו "יֹשְׁבֵי חֹשֶׁךְ", עד שמתקיים בנו הפסוק "כִּי נָפַלְתִּי קָמְתִּי", לפי הפירוש שלנו הנפילה עצמה היא הקימה. המשך הפסוק הוא "כִּי נָפַלְתִּי קָמְתִּי, כִּי אֵשֵׁב בַּחֹשֶׁךְ הוי' אוֹר לִי". זוהי היציאה "מבית כלא ישבי חשך", לא אני עושה זאת, אלא ה', ואז אנחנו זוכים לראיה.

באמת אם ה' עדיין למעלה – אני צריך להתאמץ לעלות אליו, והעליה היא מאמץ תמידי, אני צריך להתאמץ לדעת אותו. אבל אם הוא למטה, הדרך אליו היא כולה נפילה, ונפילה היא נבואה, בגלל שהיא מציאה, ראיה – פתאום אני רואה את האוצר, אני רואה את המטמון, אני רואה אותו במוחש ממש.

אם כן, כאן כותב לנו הרבי דבר גדול מאד: יש ענין גדול ללמוד עניני משיח וגאולה כדי להחיש אותם[פב], והוא אומר שצריך להתבונן שענינו של משיח הוא שהכל למטה, ה' לא למעלה. כל העבודה היא רק ירידה, לא עליה.

[עט] בראשית כא, יט.
[פ] בראשית רבה נג, יד.
[פא] ישעיה מב, ז.
[פב] שיחת ש"פ תזו"מ תנש"א.

ד. "בעל הנס" ו"אדון הנפלאות"

ה' הוא הכל והכל הוא ה'

יש אגרת מפורסמת של רבי אייזיק מהומיל[פג], שגם אותה למדנו בהרבה שיעורים[פד], בה הוא כותב ביטוי מענין. הוא אומר שיש "רצוא ושוב" של עצם הנשמה האלקית בכל יהודי, מה שקורה בלא מודע. כל דבר חי וקיים על ידי רצוא ושוב, ובהכרח יש רצוא ושוב של עצם הנשמה. מהו ? "גאט איז אלץ, און אלץ איז גאט", 'ה' הוא הכל, הכל הוא ה''.

מה ההבדל בין 'ה' הוא הכל' לבין 'הכל הוא ה''? 'ה' הוא הכל' הכוונה ש"אין עוד מלבדו", אין עוד שום דבר חוץ מה', כל מה שאתה רואה – לא קיים, בגלל שיש רק ה' בעולם, אין שום מציאות אחרת. לעומת זאת, 'הכל הוא ה'' הכוונה שכל מה שאתה רואה הוא ה' בעצמו.

'ה' הוא הכל' הכוונה ש"אין עוד מלבדו", אין עוד שום דבר חוץ מה', כל מה שאתה רואה - לא קיים. לעומת זאת, 'הכל הוא ה'' הכוונה שכל מה שאתה רואה הוא ה' בעצמו.

פסח שלישי הוא דילוג לתוך המקום שלפני רגע היה נדמה שהוא מצרים, וגילוי פתאומי שמצרים היא גם ה', ש'הכל הוא ה''.

[פג] נדפסה בחנה אריאל ח"ג עמ' א'קצט. נתבארה בספר לב לדעת מאמר "וצדיק יסוד עולם" ביאור א (עמ' קסז ואילך).

[פד] שיעור כט סיון תשמ"ב. שיעור ג טבת תשנ"ב.

ל״ג בעמר לעומת פסח שני

אלו שני קצוות: ׳רצוא׳ הוא תמיד יציאת מצרים[פה]. זהו גם ענינו של רבי מאיר, שכמו שאמרנו הוא פסח שני – גם הוא יציאת מצרים. לכן גם לפסח שני קוראים ׳פסח׳. כעת אנחנו מסבירים מהי הסיבה הפנימית והעיקרית שאין כינוי כזה ׳פסח שלישי׳. אמרנו של״ג בעֹמר הוא **פסח שלישי, אבל זו** המצאה שלנו – ׳נפלנו׳ על ההמצאה הזו, בגלל שהענין הזה לא כתוב בשום מקום. ׳נפלנו׳ על כך... לעומת זאת, על פסח שני כן כתוב שזהו ׳פסח שני׳. אבל למה יש רק פסח ראשון ופסח שני, ואין פסח שלישי? בגלל שברגע שאני אומר ׳פסח׳, אני מתכוון אוטומטית ליציאת מצרים. אמרנו שהמושג יציאת מצרים קיים רק בפסח ראשון ובפסח שני, ולא בפסח שלישי שלנו. פסח שלישי הוא דילוג לתוך המקום שלפני רגע היה נדמה שהוא מצרים, וגילוי פתאומי שמצרים היא גם ה׳, ש׳הכל הוא ה״.

אמרנו שרבי מאיר, שהוא ״בעל הנס״, הוא היציאה ממצרים של הקדושה, מצרים של הישיבות. זהו רבי מאיר. רואים זאת בעוד מקום חשוב: באמת יש ספור מפורסם בגמרא שפעם אחת הוציאו אותו מבית המדרש[פו], החרימו והוציאו אותו, כי הוא היה יותר־מדי חכם, אז הוא באמת יצא. אחר־כך, כולם יצאו אחריו, בגלל שאמרו ׳אם התורה בחוץ, מה אנחנו עושים כאן, בתוך הישיבה? התורה בחוץ, צריכים לצאת החוצה׳... כך באמת היה רבי מאיר, אבל רבי שמעון הוא לא כך. רבי מאיר הוא אורות דתהו, אבל רבי שמעון הוא לא כך, אלא הוא משהו אפילו עוד יותר עמוק, הוא למעלה מתהו ותקון. זהו המקור המוחלט בעצמות האלקות, שלמעלה מהמנגנון וממעגל־הקסם של שבירה ותקון.

[פה] תניא פל״א.

[פו] הוריות יג, ב.

אדוננו בר יוחאי

כלומר, אם רבי מאיר הוא בעל הנס, אז מיהו – על אותו משקל – רבי שמעון? רבי שמעון הוא לא בעל הנס, אבל הוא כנראה משהו אחר. כתוב בזהר הקדוש, שהתלמידים דרשו על רבי שמעון פסוק. יש מצוה להֵראות שלש פעמים בשנה, ברגלים, את פני האדון ה׳. אז התלמידים דרשו ״מאן ׳פני האדון הוי׳״[פז]? דא רשב״י״[פח]. מיהו ״פני האדון הוי׳״? זהו רשב״י. ידועה השיחה המפורסמת של הרבי על הזהר הזה[פט]...

אם רבי מאיר הוא בעל הנס, אז מיהו - על אותו משקל - רבי שמעון? מיהו "פני האדון הוי'"? זהו רשב"י. לפי זה, רשב"י נקרא 'אדון'. מקובל לומר על רבי שמעון בר יוחאי 'אדוננו' - "אדוננו בר יוחאי".

לפי זה, רשב״י נקרא ׳אדון׳. איפה אנחנו באמת מכירים אותו בתור אדון? כולם מכירים את הפיוט ששרים, ובאמת חבל שלא זכינו עדיין לשיר יחד את כל הפיוטים – צריך לשיר את הפיוטים של ל״ג בעֹמר, אולי נשלים בשבת –אבל כמו שיש פיוט ״בר יוחאי״ יש גם פיוט שני שצריך לשיר – ״אדוננו בר יוחאי״. משום מה מקובל לומר על רבי שמעון בר יוחאי ׳אדוננו׳ – ״אדוננו בר יוחאי״.

[פז] שמות כג, יז; לג, כג.
[פח] זהר ח״ב לח, א.
[פט] שיחת אחש״פ תש״י. ראה ביאורה באריכות בספר לב לדעת מאמר ״וצדיק יסוד עולם״.

זהו גם כן משהו מיוחד, כמו הכינוי 'אדמו"ר', רבי. רק אצל הרבי, בדורות האחרונים, מהבעל שם טוב והלאה, הופיע הביטוי הזה, 'אדמו"ר'. אדמו"ר מתחיל מכך שהוא 'אדוננו'. הכינוי 'מורנו ורבינו' הוא לא כל כך חדוש, יש הרבה מורים ורבנים, אבל בכינוי 'אדמו"ר' עיקר החדוש הוא 'אדוננו'.

מי הראשון שהוא אדוננו? כמו שאמרנו, אין אף אחד אחר מלבד רבי מאיר שהוא "בעל הנס", לתואר הזה זכאי רק רבי מאיר – גם לא משה רבינו, לא אברהם אבינו, ולא אף אחד. כמו כן, יש משהו אצל רשב"י מיוחד אצל רשב"י, שגם כמוהו לא מצאנו אצל אף אחד אחר, שנקרא 'אדוננו'. ממילא אדוננו בר יוחאי" הוא המקור לכל הרביים של החסידות. שוב, מהו המקור לכך? הזהר הזה – "'מאן פני האדון הוי'', דא רשב"י".

איזה ביטוי יש לנו בתפלה עם המלה "אדון" (חוץ מ"אדון עולם")? "אדון הנפלאות"[צ]. כל ניב בלשון הקדש, במיוחד אם הוא מטבע שקבעו חז"ל בסדר התפלה בסידור, הוא מדויק ביותר. מי שתכונתו מגלה נפלאות – הוא "אדון הנפלאות". הוא לא 'בעל הנפלאות', זוהי מדרגה אחרת – הוא אדון הנפלאות.

פלא (111) שוה בגימטריא אחד יותר מ**נס** (110), כלומר עולה על הנס ב־**א**, שהיא עיקר השרש של **אלף־פלא**. שוב, נס הוא כמו יציאת מצרים, אבל פלא הוא הנפלאות שיהיו גם לעתיד לבוא, "כִּימֵי צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אַרְאֶנּוּ נִפְלָאוֹת". פירוש הפסוק בחסידות הוא שלעתיד לבוא יהיו נפלאות לגבי הנסים[צא]. במצרים באמת לא היו נפלאות, היו נסים – הנס הכי גדול היה קריעת ים סוף. אבל לעתיד לבוא יהיו נפלאות ביחס לנסים של יציאת מצרים. כך הוא הפירוש בחסידות.

[צ] בברכת "ישתבח".

[צא] ראה זהר ופע"ח הנסמן באוה"ת נ"ך על מיכה ז, טו. יהל אור על תהלים פ"מ ע' קנד. לקו"ש חכ"ה שיחת י"ט כסלו אות ה.

רבי שמעון ורבי מאיר באהב"ה

מיהו אדון הנפלאות? "דא רשב"י". אם כן, כמו שרבי מאיר "בעל הנס" – כך רשב"י הוא "אדון הנפלאות". כמו שאמרנו, נפלאות אותיות נפל אות – יש נפילה של אות שצריך להקים, "התנערי מעפר קומי"[צב], אבל יש נפילה שהיא, כמו שאמרנו, נפילת האות על העצם. האות מדלגת, אות מלשון "אתא בקר"[צג], כמו שהסברנו אתמול בלילה, היא מדלגת מטה מטה עד שהיא מדלגת ונופלת על העצם.

אם רוצים אפשר גם לעשות סימן מאד יפה: אמרנו שהימים האלה הם של אהבה ואחוה, משום שזהו התקון של רשב"י – אהבת ישראל ואחוה. על הנקודה הזו נמשיך בע"ה לדבר בשבת – "שבת אחים"[צד] אותיות שבת... שבת היא זמן לקיים "שבת אחים גם יחד", זהו הפסוק שרשב"י דרש.

לכן, אם העיקר הוא אהבה, אפשר לתת סימן מאד יפה לכך שיש שתי בחינות – הבחינה של רשב"י והבחינה של רבי מאיר – שרשב"י הוא "אדון הנפלאות" ושרבי מאיר הוא "בעל הנס". מראשי תבות מלים האלו יוצאת מלה חשובה. הרי רשב"י הוא היחידה, הוא למעלה מרבי מאיר שבבחינת חיה. אם כן, יש שתי בחינות – בחינה אחת היא "**א**דון **ה**נפלאות", ובחינה שניה היא "**ב**על **ה**נס", ראשי תיבות **אהבה**.

כתוב "סימנים עשה"[צה] – רמז זה יהיה מעכשיו הסימן **שאהבה** כאן היא **א**דון **ה**נפלאות **ב**על **ה**נס.

[צב] פיוט "לכה דודי".
[צג] ישעיה כא, יב.
[צד] תהלים קלג, א.
[צה] שבת קד, א.

יחודא עילאה ויחודא תתאה באהבה

מבואר בחסידות[צו] שבמלה אהבה ישנן באמת שתי בחינות – המלה **אהבה** היא כמו שם **הוי'**. כמו שבשם הוי' שתי האותיות הראשונות, **י־ה**, נקראות "יחודא עילאה", ושתי האותיות האחרונות, **ו־ה**, נקראות "יחודא תתאה" – אותו דבר לגבי אהבה: גם ביחוד המלה אהבה על פי קבלה יש "יחודא עילאה" בביטוי האהבה ויש "יחודא תתאה" בביטוי האהבה. כתוב שבתוך המלה אהבה האותיות **אה** הן היחוד העליון של האהבה, והאותיות **בה** הן היחוד התחתון של האהבה.

מה בין זה לזה? זוהי עצמה סוגיא עמוקה, אבל רק בקיצור: הנקודה היא שביחוד העליון שני האוהבים הם בעצם אחד, בגלל שהוא לפני הצמצום והאהבה היא "מיניה וביה". בדרך כלל ה־**ה** נקראת ביטוי האהבה. לכן כאשר יש ביטוי של אהבה בין שני האוהבים שהם אחד זהו **אה**, יחודא עילאה, זוהי אהבה שלפני הצמצום; לעומת זאת יש ביטוי אהבה של **ה**, כאשר לאחר הצמצום שני האוהבים נעשו שנים. ענין זה מדובר אפילו בין הקב"ה ובין עם ישראל, החתן והכלה של שיר השירים, שלפני

יש שתי בחינות - בחינה אחת היא "**אדון הנפלאות**", ובחינה שניה היא "**בעל הנס**", ראשי תיבות **אהבה**

[צו] קדושת לוי, שיר השירים ד"ה "ישקני מנשיקות פיהו". וראה באורו בספר שערי אהבה ורצון עמ' קג.

הצמצום הם אחד – "ישראל וקוב"ה כולא חד"[צז] – ובכל זאת ישנם שעשועים עצמיים לפני הצמצום, שהקב"ה משתעשע, מנשק ומחבק את נשמות עם ישראל כאשר הכל אחד. זוהי אהבה שנקראת **אה**. אבל כאשר ה' חולל את הצמצום, האחד יעשה שנים, כביכול! ובכל זאת, במצב של שנים יש גם ביטוי של אהבה, "ודבק באשתו והיו לבשר אחד"[צח] – זוהי אהבה שנקראת **בה**. שתי הבחינות צריכות להיות יחד, וצריך לחבר וליחד – כמו שכתוב בלשון יחוד – יחודא עילאה ויחודא תתאה, את **יה** ב־**וה**, את ה־**אה** ב־**בה**.

לפי זה, רבי מאיר **בעל הנס** הוא "יחודא תתאה" של האהבה, אבל רבי שמעון, שהוא "**אדון הנפלאות**", הוא הגילוי של "יחודא עילאה", של "הנסתרות להוי' אלהינו"[צט]. לכן, למרות כל מה שרבי מאיר היה מפליא להאיר עיני חכמים בהלכה, לא כתוב שהוא גילה קבלה. הוא שיחק עם החכמים, הוא בלבל להם את הראש בכונה בעסק שלהם בהלכה. הוא מאיר עיני חכמים בהלכה, אבל הוא לא גילה את הנסתרות. הוא מתקן את יחודא תתאה, אבל מי שגילה את הנפלאות שבתורה, "גַּל עֵינַי וְאַבִּיטָה נִפְלָאוֹת מִתּוֹרָתֶךָ"[ק], זהו רבי שמעון בר יוחאי.

"עִיר וְקַדִּישׁ מִן שְׁמַיָּא נָחֵת"

נאמר עוד פרט, ובכך אולי נסיים את השיעור הזה. יש פסוק בדניאל "עִיר וְקַדִּישׁ מִן שְׁמַיָּא נָחֵת"[קא]. " עִיר" הוא מלאך, שתמיד ער; "וְקַדִּישׁ", הוא קדוש, "מן שמיא נחת" – ירד מהשמים. על פסוק זה גם כתוב בתחלת

[צז] ראה זח"ג עג, א.
[צח] בראשית ב, כד.
[צט] דברים כט, כח.
[ק] תהלים קיט, יח.
[קא] דניאל ד, י.

הספר ליקוטי מוהר"ן רמז מפורסם, ש"**עִ**יר וְקַדִּישׁ מִן **שְׁ**מַיָּא **נָ**חֵת" ראשי תבות **שמעון**. הפסוק הזה הוא המקור של נשמת רבי שמעון בתורה. שוב, "לית מילתא דלא רמיזא באורייתא"[קב] – מהו המקור של רשב"י בתורה? "עִיר וְקַדִּישׁ מִן שְׁמַיָּא נָחֵת". "עֵר וקדוש", ערני שאינו ישן בגלות, רשב"י איננו בגלות. כתוב "אני ישנה"[קג] בגלותא"[קד].

רשב"י היה אחרי חורבן הבית, וגם בהיותו אחר חורבן הבית הוא ער, בגלל שהבית לא נחרב בפניו. הוא קדוש. גם הוא ירד לנו מן השמים, ה' הוריד אותו מן השמים, הוא "מן שמיא נחית".

אך נחת לישראל

איך כתובה במקור, בספר דניאל, המילה "נחית"? "נָחֵת", בלי י'. כלומר, כתוב נַחַת, אבל קוראים זאת "נחֵת", "עִיר וְקַדִּישׁ מִן שְׁמַיָּא נָחֵת". לגבי הפסוק הזה אמרו גדולי החסידות שכאן יש קשר בין הבעל שם טוב לבין רשב"י. אמרנו שרשב"י הוא הרבי, האדמו"ר, "אדוננו בר יוחאי" – הוא ה'אדוננו' הראשון, "אדון הנפלאות", ו'אדוננו' השני, הרבי שבא אחריו, הוא הבעל שם טוב. גם האריז"ל לא כזה, הוא לא 'אדוננו'. מרשב"י ועד לחסידות אין אדמו"ר. הקשר ביניהם הוא, כי כתוב שכאשר הבעל שם טוב ירד לעולם, הוא נולד בשנת **ה'נחת**. לכן דרשו על הבעלשם טוב בדיוק את אותו הפסוק, "עִיר וְקַדִּישׁ מִן שְׁמַיָּא **נָחֵת**" – שהוא עצמו הנחת, אבל ראשי־התבות של כל הפסוק הם **שמעון**, רבי שמעון.

מכאן לומדים, שהמכנה המשותף שלהם הוא ששניהם, מהותם ועצמותם היא אך ורק נחת, והם גם עושים נחת רוח לכולם. מהי נחת? לנחות, לרדת – ליפול... כלומר, יש צדיקים ש'ממריאים, 'אוירון' שממריא,

---

[קב] תענית ט, א.
[קג] שה"ש ה, ב.
[קד] זהר ח"ג צה, א.

ויש מטוס שנוחת... יש בשדה התעופה,מטוס שמסתובב הרבה בגלל שהוא מחכה לנחות, הוא צריך לקבל איתות מן השמים שהמקום מוכן לו לנחיתה... הוא רוצה לנחות – 'רבונו של עולם, אני רוצה לנחות! תעזור לי, תן לי את ה"אוקיי", את האור הירוק לנחות'.

המכנה המשותף כאן בין רשב"י לבין הבעל שם טוב – וכמובן שהכוונה היא גם לכל מי שבא אחריו – הוא שהם כבר למעלה, וכמו שאמרנו הם בחינת "קיסר", לא ירדו בכלל. אבל התאוה שלהם, עליה כתוב "תאות צדיקים יתן"[קה], "תאות צדיקים אך טוב"[קו] – היא לנחות, הם רק מחפשים לנחות. יש מניעות ועיכובים לנחיתה שלהם אבל הם תמיד רוצים רק לנחות, לא להמריא. נפילה בעצם, בה כל הזמן נוחתים. בכך שנוחתים, באמת מביאים תמויד רק נחת לכולם, נחת רוח – רוח היא לשון רוחניות – נחת ברוחניות ונחת בגשמיות.

בכך אנחנו נסיים את השיעור הזה. שה' יתן לנו בזכות ה"עִיר וְקַדִּישׁ מִן שְׁמַיָּא נָחֵת"[קז] ובזכות הבעל שם טוב שגם נולד בשנת **נחת**, 'אך נחת לישראל'.

[קה] משלי י, כד.
[קו] שם יא, כג.
[קז] דניאל ד, י.

***

החוברת מוקדשת

לזכותו ולרפואתו השלמה של

דורון רפאל שי׳ **בן פירחה**

שיזכה לאורך ימים ושנים טובות,

בהבריאות איתנה מהרה,

בנחת ובשמחה!!!

***